

Deze film is beschikbaar gesteld door het KITLV, uitsluitend op voorwaarde dat noch het geheel noch delen worden gereproduceerd zonder toestemming van het KITLV. Dit behoudt zich het recht voor een vergoeding te berekenen voor reproductie. Indien op het originele materiaal auteursrecht rust, dient men voor reproductiedoeleinden eveneens toestemming te vragen aan de houders van dit auteursrecht.

Toestemming voor reproductie dient men schriftelijk aan te vragen.

This film is supplied by the KITLV only on condition that neither it nor part of it is further reproduced without first obtaining the permission of the KITLV which reserves the right to make a charge for such reproduction. If the material filmed is itself in copyright, the permission of the owners of that copyright will also be required for such reproduction. Application for permission to reproduce should be made in writing, giving details of the proposed reproduction.

**SIGNATUUR
MICROVORM:**

***SHELF NUMBER
MICROFORM:***

M META 0465

083 310 437

BIBLIOTHEEK KITLV

0020 7504

L 1001085

W. H. M.

Werkleerd -

150-

Bruin papier coverlay

BATAVIA

cc-2346-N

HENDRIK CONSCIENCE

62

BATAVIA

N° 3318. — DRUKK. OFFICE DE PUBLICITÉ, 7, VLIERGANG, BRUSSEL.

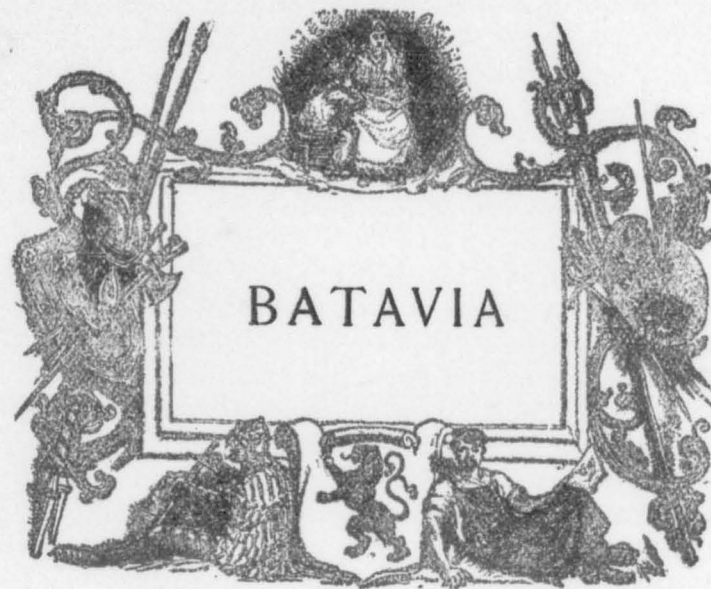

OFFICE DE PUBLICITÉ
VROEGER : J. LEBÈGUE & Cie, UITGEVERS
SAMENWERKENDE MAATSCHAPPIJ
36, NIEUWSTRAAT, BRUSSEL

Jaar 1858

L 19901085

Op eenen schoonen Juni-dag van het jaar 1613 stonden twee personen — eene bejaarde vrouw en een jongeling — op de Texelsche kade te Amsterdam, nevens den Haringpakkerstoren, die zijnen voet in den breeden IJstroom baadt.

De vrouw moest ziekelijk zijn; want haar gelaat was aitermate bleek en mager, en een dorre kuch kwam bij poozen verraden, dat eene langzame borstkwaal haar leven ondermijnde. Zij zag treurig ten gronde en hief slechts van tijd tot tijd den blik op hem, dien zij vergezelde, als wachtte zij, om te spreken, dat hij zelf het stilzwijzen brake.

Met den rug tegen den Haringpakkerstoren geleund, schouwde de jongeling in diepe overweging voor zich heen langs de kade en scheen meer bepaaldelijk het oog gericht te houden op eene hulke of groote lastschuit, die

eenige matrozen bezig waren met koffers, kisten en ander reisgoed te laden.

Indien men den ouderdom van dezen jongeling op zijne gelaatstrekken hadde willen raden, zou men, nu hij in stille mijmering daar stond, zich ongetwijfeld bedrogen hebben. Zijne leden waren nog zoo tener, zijn aangezicht zoo zuiver, zijn oogslag zoo zacht; en daarbij, er heerschte in zijne uitdrukking en in zijn gansche voorkomen iets zoo eenvoudigs en zoo ingetogens, dat men hem zou aangezien hebben voor een jong gezelschap, die even de kindsheid was ontgroeid. Zijne kleeding zelve, welke door haar effen zwart en bruin en hare schaarschheid aan versierselen eenen leerling der Latijnsche scholen scheen aan te duiden, mocht dit vermoeden nog versterken.

Dan, het gebeurde soms ook wel, dat een wanhopig of een geestdriftig gepeins door des jongelings droeve mijmering heenschoot en hem het hoofd met spijt of met fierheid deed verheffen. Onder den slag zulker aandoening teekenden zijne wezenstrekken zich vaster af; zijn schoon gelaat werd alsdan beglansd met het licht der zielskracht, en uit zijne bruine oogen schoten vurige gensters, die spraken van manlijken wil en manlijken moed.

Op zulken stond zou men zich over den ouderdom van den droomenden jongeling niet misgrepen hebben; en ondanks de maagdelijke teederheid zijner gelaatstrekken, zou men hem gereedelijk de negentien jaren hebben toegekend, die over zijn jeugdig hoofd waren heengegaan.

Deze opwellingen eener nog verborgene inborst waren echter zeer zeldzaam in hem, en werden even ras door eene stille uitdrukking van treurnis en gelatenheid vervangen.

Rondom hem heerschte er eene ongemeene bedrijvigheid. Langs al de kaden, die de oostelijke zijde van Hollands hoofdstad bezoomen, lag eene driedubbele rij hulken, kagen, boeiers en andere mindere schepen, die door eene wolk van werklieden werden gelost en geladen!

zwaar bevrachte wagens en karren gingen en kwamen van het binnenste der stad naar de haven; matrozen en soldaten wemelden door elkander op den boord van den vloed.

Verder, op den effen spiegel van het IJ en achter wijd uitgestrekte paalwerken, lag eene talrijke vloot zeeschepen, welke masten den gezichteinder als met een ondoordringbaar woud afsloten. Uit de rompen dier logge zeegevaarten werden de kostbaarste specerijen van Oost-Indië opgehaald en in lichters overgestort, om in den schoot van het nieuwe Venetië, van het bloeiend en groeiend Amsterdam te worden geborgen, totdat ze tegen schatten gouds en zilvers den anderen volken van Europa wierden medegedeeld. Over den ganschen stroom galmden de vroolijke gezangen der matrozen en arbeiders, het zenuwschokkend gekrijsch der katrollen en het schallend bevelgeroep der stuurlieden en kapiteins.....

Het was een ontzettend en prachtig schouwspel, dit varen en keeren der honderden lichters, dit koortsig zwoegen van duizende menschen, dit zingen, schreeuwen en juichen der matrozen in het ondoordringbaar woud der Oost-Indische koopvaardij-schepen; — en, boven dit alles, de zonne, die haar kleurig licht over den majestatischen IJstroom uitgoot en zijne vlakte, waar de riemslag haar bewoog, deed fonkelen en glinsteren als eene zee van vloeibaar goud.....

De jongeling bij den Haringpakkerstoren scheen echter onverschillig voor de indrukwekkende grootschheid van dit tafereel. Eene korte wijd nog hield hij in volle stilte het oog naar de hulke, die verre van hem aan de kade lag; dan, alsof hij eensklaps uit eenen droom ontwaakte, trad hij een paar stappen vooruit en zeide met zoete en treurige stemme tot de oude vrouw:

“ Moeder, laat ons wat voortwandelen: het is nog te vroeg. ”

“ Ik heb het u gezegd, Walter, ” antwoordde zij even

zachtmoedig, « het water zal wellicht nog een gansch uur vloeien. Vóór het keeren van het tij zullen zij niet vertrekken. »

« Nog een uur! — en dan? » zuchtte de jongeling, langzaam voortstappend in eene richting, die hem nog meer van de groote hulke moest verwijderen.

De vrouw volgde hem in zijnen tragen gang; doch zij weerhield hem welhaast.

« Maar, Walter, » bemerkte zij, « zóó zouden wij het afscheid kunnen missen. Laat ons naar de Nieuwebrug opwandelen. Uit de Warmoesstraat zullen zij komen; langs hier kunnen zij ons niet ontmoeten. »

« Neen, moeder lief, » smeekte Walter, « zij mochten wel denken, dat wij ons op hunnen weg stelden, opdat zij ons niet zouden ontsnappen. »

« Ik begrijp u niet, mijn zoon, » mompelde de weduwe met verwondering, doch met streelende zoetheid in de stemme, « de begeerte om vrouw Van den Broeck en de jonge Aleidis nog eens een hartelijk vaarwel toe te sturen, vervult u met ongeduld en jaagt u vóór den tijd ten huize uit; — nu schijnt gij te vreezen, dat zij ons vriendelijk inzicht zullen ontdekken? Het zou hen veeleer bedroeven en hoonen, indien wij niet bij hun vertrek tegenwoordig waren. Gij hebt wel gezien, toen vrouw Van den Broeck hare woonkamers ten onzent verliet, om het schoone huis in de Warmoesstraat te betrekken, hoe treurig zij nog al die kamers beschouwde, waar zij acht jaren van haar leven te midden van verkleefde en dienstvaardige vrienden heeft doorgebracht; gij hebt gezien, hoe Aleidis het hoofd liet hangen en diepe zuchten slaakte; ja, zelfs Congo, het arme Negerkind, dat tranen stortte, omdat het u verlaten moest!.... En gij zoudt nu gaan denken, dat deze lieden, na achtjarige genegenheid en liefde, de bewijzen onzer vriendschap zouden wraken? Maar wat gaat er om in uwen geest, Walter? »

De jongeling schudde mismoedig het hoofd en deed

eenige stappen, zonder te antwoorden; dan zeide hij :

« Ik weet het niet, moeder, maar mij klopt het hart wel pijnlijk in den boezem. Ik kan mij aan de gedachte dier scheiding niet gewennen. Alles zegt mij, dat een langdurig, een eeuwig vaarwel is, dat wij uitspreken gaan. »

« Maar het moest er toch eens van komen, mijn zoon. Hadde Hopman Van den Broeck niet zoo onophoudend op de wijde zee heromgevaren, veel vroeger zou zijne vrouw ons huis verlaten hebben. Nu hij tot loon zijner uitstekende diensten en moedige daden tot Bevelhebber op het eiland Amboina (1) is benoemd en eene vaste verblijfplaats krijgt, is het natuurlijk, dat hij zijn huisgezin met zich naar Oost-Indië neemt. Zóó is het lot der menschen, Walter, dat hun het leven slechts eene herhaalde scheiding is van al wat zij op aarde meest liefhebben. De eene sterft, de andere vertrekt, de andere blijft; en allen treuren wij evenzeer over de scheiding, totdat Gods genadige schoot ons weer vereenige..... »

« Ach, ik kan mij niet verduldig onderwerpen aan het wreede lot, dat mij slaat! » riep Walter met verdoofde stemme. « Gij, moeder, gij hadt eene gezellinne gevonden, die u troostte, die u door vriendelijken kout vermaakte, terwijl ik gansche dagen op mijne schole doorbracht. Nu zult gij alleen zijn, eenzaam en verlaten! Ik had eerst eene speelgenoot, dan eene teedere zuster gevonden, die mij aanmoedigde tot de studie, die zich verheugde in mijne vorderingen, die mij moed en wil gaf om mij te onderscheiden in mijne levensbaan. Zelfs beminde ik den armen Congo met eene innigheid, die mij onbewust ware gebleven, indien het naderen des afscheids mij ze niet hadde

(1) De Nederlanders bezaten alsdan in Oost-Indië geenen anderen grond in eigendom, dan een gedeelte van het eiland Amboina, met eene sterkte, die zij den Portugeezen hadden ontnomen. Van deze sterkte hadden zij den algemeenen stapel hunner scheepvaart in Oost-Indië gemaakt.

geopenbaard. Het ongelukkige Moorenkind werd mij dierbaar, omdat ik in zijne onwetende ziel het begrip der Godheid mocht storten; omdat ik het was, die het Christen maakte, omdat ik in hem een mensch mocht beschermen tegen 's menschen onrechtvaardigheid..... En daar gaan ze nu allen vertrekken; mijne tweede moeder, mijne goede zuster, mijn arme, zwarte beschermeling! Welhaast zal het schip, dat hen heenvoert, de wijde zee doorklieven en tusschen mij en hen, die ik bemin, eene gansche wereld tot scheidpaal werpen..... Zij zullen ons vergeten, moeder!

Ofschoon des jongelings taal van hevige aandoening getuigde, was zij slechts vergezeld van zeldzame en dan nog stille gebaren; ook zijn gelaat behield schier onverpoosd de uitdrukking eener kalme droefheid en de zachtheid, die het kenmerkte. Alleen de sidderende toonbeweging zijner stem gaf de maat van de diepte zijner ontroering.

Hij herhaalde nog eens zijne laatste klacht:

« O, moeder, zij zullen ons vergeten! »

« Geloof dit niet, Walter, » suiste de vrouw met zoete stemme. « Uw gemoed is te oplopend. De mensch moet zich, van zijne jeugd af, aan wederwaardigheid gewennen. Het leven is slechts eene beproeving, kind; daarboven bekomen wij het loon onzer verduldigheid in het lijden. »

« Alleen zijn! Eenzaam treuren, als ware de wereld een graf! » morde Walter met wanhoop.

« Alleen? Blijf ik dan niet met u? » vroeg de vrouw op troostenden toon.

Een doffe zucht was des jongelings eenig antwoord.

« Het is u niet genoeg? De tegenwoordigheid uwer moeder is niet voldoende? » murmelde de moeder met stille spijt.

Walter, ontroerd door het uitwerksel zijner woorden, greep hare hand, en, deze vurig drukkende, smeekte hij:

« Vergeef mij, moeder lief! Ik bemin u uit al de krachten mijner ziel. Voor de herstelling uwer gezondheid zou

ik alles verzaken, mijne hoop, mijne herinnering, mijn leven..... maar er is in mijn hart nog zooveel plaats over! Het bloedt, omdat er dingen worden uitgerukt, die er door den tijd in vastgegroeid waren. »

Er bleef eene wijl stilte heerschen; de jongeling deed zichtbaar geweld om zijne ontsteltenis te bedwingen en hield den blik ten gronde gevestigd.

« Kom, breng toch uw onrustig gemoed tot bedaren, mijn arme Walter, » zeide de vrouw. « Denk, dat tusschen ons en hen de Heer ten onzen gunste heeft beslist. Zij moeten het milde Holland verlaten en het zengend vuur van eenen vreemden hemel gaan trotsen..... lijden en sterven misschien, verre van den grond, waar hunne vaderen rusten. Beklaag veeleer degenen, wien God niet vergund heeft in het dierbaar geboorteland hunne dagen te vervullen. Oost-Indië is een grond van arbeid, van gevaar en van beproeving, mijn kind. »

Een straal van begeestering verlichtte Walters gelaat; met klimmenden nadruk en met diepbewogen stemme zeide hij:

« Oost-Indië een grond van beproeving, zegt gij, moeder? Oost-Indië is een grond van roem, van grootschheid en van rijkdom voor allen, wien Neerlandsch heldenbloed door de aderen vloeit! Gij begrijpt het niet, moeder: de tijden zijn veranderd. Spanje is vernederd en uitgeput; het smeekt om eenen vasten vrede; onze vrijheid rust op onwrikbare gronden; al onze vijanden zijn gevallen..... En nochtans, de harten der Batavieren zijn nog gezwollen van strijd lust en van moed. Holland heeft dorst naar groote daden; het moet een doel vinden, waar het zijne overspannen volkskrachten kunne heenrichten. Het doel is Oost-Indië. Het klein, maar rijkgezegend vaderland, dat de Heer ons schonk, is te nauw om zoovele helden te kunnen bevatten ais de oorlog tegen Spanje er in ons midden teelde. Naar Oost-Indië, moeder! Naar Oost-Indië! Dáár is een nieuw vaderland te veroveren en te gronden; dáár is nog middel

om, door moed en wijs beleid, de nakomelingschap eenen naam te doen eeren en te doen zegenen; dáár kan ook een jongeling, die te laat werd geboren om de wapens tegen Spanje te voeren, zijn bloed nog voor Neerlands grootheid storten..... Oh, wat zijn ze gelukkig, die naar Oost-Indië mogen varen! (1) »

De vrouw zag haren zoon aan met eenen traan in elk oog.

« Walter, » zuchtte zij, « uwe taal bedroeft mij. Zoudt gij wel in staat zijn om uwe moeder te verlaten? Wreed genoeg om zulke scheiding te wenschen? Neen, niet waar? het zijn slechts gedachten, door de droefheid in uwen ontstelden geest opgewekt? »

Met verkalmde stemme antwoordde de jongeling :

« Mijn hoofd is duizelig; ik dwaal. U verlaten, moeder lief? Ik? O, neen, nooit! Oost-Indië moge een paradijs van roem en van geluk zijn, de Almachtige beschikker van der menschen lot heeft mijne baan in die richting niet afgeteekend..... »

« Ik wist het wel, Walter; om mijn lot op aarde te verzachten, heeft de Heer in zijne genade mij eenen liefderijken zoon geschonken. Voor die weldaad zinge mijne dankbare ziel zijnen lof eeuwiglijk ! »

Al sprekende, hadden zij zich in hunne wandeling omgekeerd en bevonden zich nu weder aan den voet van den Haringpakkerstoren.

« Zie, Walter, » zeide de vrouw, « daarginder aan de Nieuwebrug komt Hopman Van den Broeck met zijnen gezelschap Pieter Dirkx. »

De jongeling sidderde en bleef staan.

(1) Na eenen oorlog van schier eene halve eeuw was er een wapenbestand of tijdelijke vrede voor twaalf jaren geteekend. De Nederlanders keerden hunne ontwikkelde krachten op handel en zeevaart; en het was alsdan eene algemeene strekking, roem en fortuin naar Oost-Indië te gaan zoeken.

« Zijne vrouw is niet met hem, » voegde de weduwe er bij, « en Aleidis ook niet. »

Deze laatste woorden schenen Walter van zijne plotselinge aandoening te verlossen en hij volgde zijne moeder, die immer voortging, zonder echter haren stap te verhaasten.

Zij konden welhaast hooren, hoe de Hopman aan de lieden, die bezig waren met de hulke te laden, allerlei bevelen uitdeelde, en hoe hij op strengen toon eenigen onder hen berispte, omdat zij het werk niet naar genoegen hadden volbracht.

Hopman Van den Broeck was een man van omtrent de vijftig jaar, nog in de gansche volheid der mannelijke sterkte. Hoog van gestalte, fier van houding en ontzagwekkend van oogslag, scheen hij als van natuur tot gebieden bestemd. De bruine tint, welke de Oost-Indische zon over zijn aangezicht had gespreid, en de zware knevels, die tegen zijne wangen opgekruld waren, brachten nog bij om den indruk te vermeerderen, dien de gestalte en de fiere houding des Hopmans op iedereen en bovenal op zijne minderen uitoefenden.

Zijne kleeding bestond uit eenen jas van blauw laken, die tot onder de kin was toegeknoopt; wijde hosen daalden tot aan zijne knieën, waar fijne zwarte kousen hem met eene roos van zijden lint aan het been bevestigd waren. Op het hoofd droeg hij eenen breedrandigen hoed, overschaduwde met eene wapperende veder, en van onder den welken lange en overvloedige haren hem in dikke lokken over borst en schouders vielen.

Walter scheen niet veel lust te hebben om den trotschen Hopman te naderen; het was, alsof hij iets van hem vreesde. Ook vertraagde hij zijnen gang en liet zijne moeder ongemerkt een paar stappen vooruitgaan.

De Hopman, naar de matrozen uitziende, die nog eenige koffers aanbrachten, keerde zich om en bemerkte de weduwe. Zijn gelaat veranderde eensklaps van uitdruk-

king; het werd minzaam, en een heusche glimlach ontnam het gansch zijne strengheid. Zóó was Hopman Van den groeck : in zaken van dienst streng, koel en schaarsch van woorden, maar in het gewone leven zeer gulhartig en gespraakzaam. Nu het oogenblik naderde, dat hij weder in zee mocht steken en naar Oost-Indië varen, vervulde eene zoete blijdschap zijn hart, en deze straalde op zijn gelaat en in zijne woorden uit. — Hij ging tot de weduwe en sprak :

“ Ah, gij zijt daar, vrouw Pietersen? Gij komt ons vaarwel wenschen? Heb dank voor uwe vriendelijke aandacht. Gij ziet, dat wij hier druk bezig zijn, om ons zelve en de achterblijvers der manschap in te schepen. Heden nacht te Texel en morgen in zee! Ik voel mij herleven : voor een oud zeebonk als ik, is het niet goed aan land, vrouw Pietersen. ”

“ Ik zie uwe echtgenooten noch uwe dochter? ” vroeg Walters moeder.

“ Zij komen, zij komen, ” lachte de Hopman. “ Die vrouwen hebben altijd nog iets te verrichten en bijeen te zoeken. Wilde men ze involgen, men geraakte nooit aan boord..... Maar wie staat daar zoo bedeesd? Ah, het is uw zoon Walter? Hij ziet er nog zeer bloed uit, vrouw Pietersen. Het zal beteren, als de baard hem uit de kin schiet..... ”

Onder het uitspreken dezer scherts ging hij tot den jongeling, en hem gemeenzaam op den schouder kloppende, zeide hij :

“ Nu, Walter, mijn jongen, gevoelt gij nog geenen lust om een reisje naar het Oosten te wagen? De baan is er wel niet altijd zoo effen als de vlakke van onzen IJstroom; bij dat schokken en plonzen op den grooten plas krijgt men haast vaste voeten en een moedig hart. ”

Walter mompelde eenige onverstaanbare woorden. Hij poogde zijne lippen tot eenen beleefden glimlach te plooiën, doch de beschermende en eenigszins spottende uit-

drukking des Hopmans dwong hem den blik ten gronde te slaan. Dáár stond hij nu, onthutst en zwijgend, als een schuchter meisje. Wel beet hij op de tanden en sloot hij de vuisten; doch hij deed het zoo bedektelijk, dat Van den Broeck het niet bemerkte.

“ Spreek hem toch niet van zulke dingen, heer Hopman, ” murmelde de weduwe smeekend. “ Walter heeft geenen lust tot verre reizen; en daarenboven, hij is nog veel te jong..... ”

“ Te jong, vrouw Pietersen? Hoe vroeger men begint, hoe verder men geraakt! Toen ik voor de eerste maal mij op den Oceaan waagde, was ik niet veel ouder dan Walter. Misschien is hij vervaard van het groote water? Inderdaad, alle lieden zijn niet geboren om op zee te leven; en daarbij, de moed komt niet vóór de jaren. ”

Dit laatste gezegde deed Walter het hoofd opheffen; eenen fieren blik in des Hopmans oogen werpende, morde hij sidderend :

“ Vergeef het mij, heer Hopman, zoo mijn antwoord u onheusch mocht schijnen..... maar hoeveel moeds behoeft er dan wel, om te doen wat duizend anderen ons hebben voorgedaan? — Mijn lot bindt mij aan het vasteland..... anders! ”

“ Zoo, zoo, ” glimlachte Van den Broeck, “ er is toch iets goeds in die borst! Ik weet niet, wat ik in u opmerk, mijn jongen; maar, indien ik mij niet bedrieg, zouden wij elkander nog wel eens op den breeden plas of ginder verre, tusschen de gele menschen, kunnen ontmoeten..... ”

“ Daarvoor behoede hem de hoogste Goedheid! ” viel de oude vrouw met eenen zucht in. “ Hij zal dokter worden, heer Hopman. Het is ook wel roemvol en verdienstelijk, zijne ongelukkige medemenschen in ziekte en lijden bij te staan. Zijn vader, wiens ziel de Heer hierboven genadig zij, was ook dokter. Walter zal zijns vaders nuttig beroep met vlijt voortzetten; — niet waar, mijn zoon? ”

“ Ik moet bij mijne moeder blijven, haar troosten en

voor haar zorgen, » mompelde de jongeling. « Het is een plicht, dien God mij heeft opgelegd en welken ik met liefde wil vervullen..... Maar, Hopman, geloof het, mij ook slaat een Neerlandsch hart in den boezem! »

Van den Broeck scheen verwonderd over den bezielden toon van des jongelings woorden, doch nog meer over het vuur, dat in zijne oogen fonkelde.

« Dan heb ik nooit een *travado* (1) bij de Kaap gezien, zoo gij van uw leven dokter wordt! Er steekt een zeeman in uwe huid, of ik ken er mij niet aan. Gij hebt de waterzucht; het is voor den Nederlander eene ongeneesbare kwaal..... »

En den jongeling voor de tweede maal op den schouder slaande, zeide hij :

« Ik weet wat u dien lust tot varen inboezemt, mijn jongen. Kom, kom, stel die kinderachtige gedachten uit uw hoofd! »

Hij voelde Walters schouder onder zijne hand sidderen en zag, hoe het schaamrood zijn aangezicht deed gloeien.

« Nu, nu, er is een middel, » hernam hij lachende, « tred in dienst der Oost-Indische Maatschappij; poog u te onderscheiden, word Hopman; dan geef ik u Aleidis tot bruid. Maar gij moet u spoeden; zij mocht anders ginder een' echtgenoot vinden, vóórdat de degen u aan de zijde kome. »

Een pijnlijke zucht welde op uit des jongelings boezem; hij liet ontmoedigd het hoofd op de borst vallen en scheen aan eene uiterste foltering overgeleverd.

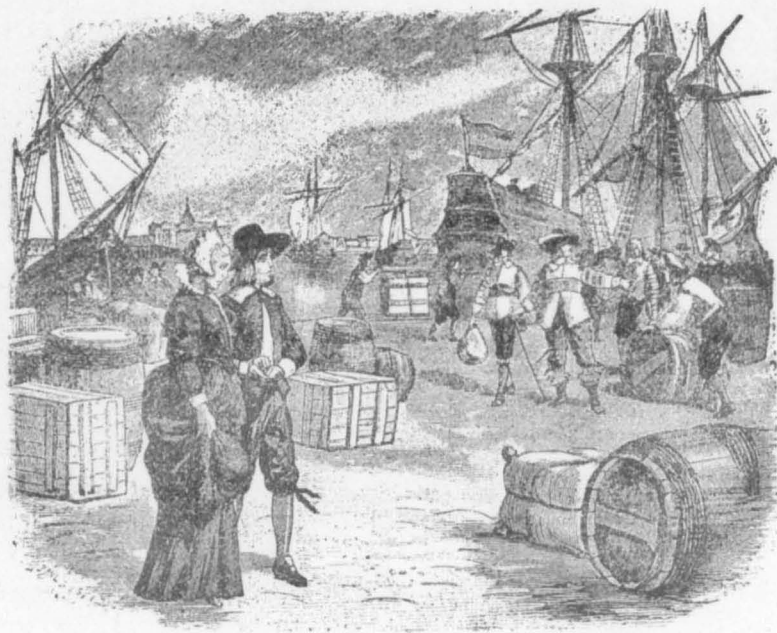
Van den Broeck, door een gevoel van medelijden getroffen, vatte hem de hand en zeide op minzamen en ditmaal ernstigen toon :

« Nu, Walter, mijn jongen, het is uit scherts, dat ik zoo spreek; gij begrijpt wel, dat het u onmogelijk zou zijn

(1) Een Portugeesch woord, alsdan veel gebezigd, dat orkaan of storm beteekent.

in eenige jaren Hopman te worden, bovenal nu wij in vrede zijn met onze vijanden. Blijf bij uwe moeder; word dokter gelijk uw vader; en, denkt gij nog aan ons, het zij slechts aan goede vrienden, die in Oost-Indië zich uwer genegenheid ook dankbaar zullen herinneren..... »

« Hopman Van den Broeck! » riep eene krachtige stem van het dek der hulke.

Zij konden welhaast hooren. (Bladz. 13.)

« Nu, Pieter, mijn vriend, wat is er? »

« Alles is gereed, » riep de andere, « onze hulke en de twee kagen liggen zeilvaardig. Het tij gaat keeren; er ontstaat eene gunstige koelte; wij moeten ze waarnemen. — Zou vrouw Van den Broeck wel de reis willen ontloopen? »

« Het is toch verdrietig, » morde de Hopman. « Zij

moesten reeds van voor een half uur aan boord zijn! »

En zich naar zijnen gezelschap keerende, zeide hij :

« Wacht! zij zijn niet verre van hier; ik loop en ga ze halen..... Vrouw Pietersen, gij zult hier nog wel een oogenblikje blijven, niet waar? »

En onder het uitspreken dezer woorden stapte hij met versnelden tred naar den kant der Nieuwebrug en verdween wat verder in de Warmoesstraat.

Walter stond nog met den blik ten gronde en sprakeloos. Zijne moeder aanschouwde hem met medelijden; want, alhoewel zij niet goed begreep, hoe de vriendelijke scherts des Hopmans haren zoon zoo diep kon wonden, zag zij evenwel, dat hij hevige smarten leed. Zij meende hem eenige troostende woorden toe te sturen; doch nu klonk uit de verte achter hen een vreemd gekrijt, dat hun welbekend moest zijn, vermits terzelfder tijd een glimlach op beider aangezicht blonk, en zij zich omkeerden naar den kant, van waar het gerucht hun toegekomen was.

« Ah, daar is de kleine Congo! » riep Walter.

Van den kant der Nieuwebrug kwam er een jonge neger, die slechts twaalf of dertien jaren oud kon zijn, in aller haast aangelopen. Hij was naar de Hollandsche wijze gekleed, behalve dat hij geen ander hoofddeksel droeg dan het wollige kroezelhaar, dat de natuur hem had geschonken. Reeds uit de verte begroette hij Walter met allerlei gebaren en betuigde zijne blijdschap door herhaalde kreten. Tusschen zijne dikke, vooruitstekende lippen glinsterden sneeuw witte tanden, en onder zijn zwart voorhoofd rolde de melkblanke oogappel gansch zonderling.

Toen hij vrouw Pietersen genaderd was, vouwde hij voor haar de handen te zamen en boog het hoofd zeer diep; maar niet zoo haast had hij dit bewijs van eerbied afgelegd, of hij sprong ter zijde naar den jongeling, greep hem de beide handen en begon ze met woeste vurigheid te zoenen, terwijl hij streelend mompelde :

« Meester mijn, meester mijn! »

« Welnu, Congo, » vroeg Walter op droeven toon, « gij gaat naar het zonneland? Gij zijt blijde, niet waar? »

Het negerkind sloeg den blik ten gronde en schudde ontkennend het hoofd.

« Gij zult onder den schoonen Indischen hemel de kille lucht van Nederland en wie haar inademen, welhaast vergeten, » zuchtte de jongeling.

Congo sprong recht en riep, naar het Oosten wijzende :

« Warm daar; vuur..... niet goed. Walter mede, moeder mede, dan goed! »

Hij zwaaide met de handen in de lucht en meende in de verklaring zijner gemoedsaandoening voort te gaan; doch nu sprong hij eensklaps achteruit en bleef beweegloos staan in de houding van eenen dienaar, die zijnen meester ziet naderen.

« Vrouwe mijn! » zeide hij.

Walter werd bleek en begon te beven; hij zag op eenigen afstand vrouw Van den Broeck met hare dochter en eene dienstmeid naar de kade komen.

De echtgenoot des Hopmans was eene vrouw van hooge gestalte, die eerbied inboezemde door haren statigen gang en door de kalme uitdrukking haars gelaats; er was echter in den blik harer oogen ook minzaamheid en iets droomachtigs, dat van een diep gevoel, doch terzelfder tijd van veel ingetogenheid getuigde.

Hare dochter Aleidis kon nauwelijks zestien jaren tellen. Zij had blonde lokken, blauwe oogen en beroosde wangen, die nog met het fluweelig dons der kindsheid waren overwasemd. Haar gang was onzeker, haar gelaat eenvoudig en haar lach open en gul, als een glim harer onnoozele ziel.

Wijl hare moeder de hand van vrouw Pietersen aangreep en met haar begon te spreken, ging Aleidis voor den jongeling staan en zeide :

« Zie, Walter, dit verblijdt mij nu toch zeer, dat gij tot hier gekomen zijt om mij het vaarwel te geven. Ik heb

het wel gedacht; van zoo haast wij bij de nieuwe brug kwamen, keek ik naar u uit..... Het zou mij zeker pijn gedaan hebben, indien ik u niet meer hadde gezien..... Wil ik u eens iets zonderlings vertellen? Dezen nacht droomde ik, dat ik op een schip was en de wijde zee bevoer. Gij, Walter, gij waart stuurman van het schip..... Wat een mensch al droomt, niet waar? »

De jongeling sidderde; hij wilde spreken, doch de stem verkropte in zijne keel.

« Waarom zijt gij zoo droef, Walter? » vroeg het meisje. « Ach, wat ik u ook al vraag! Gij hebt nu geene gezellinne meer, niet waar? Met niemand zult gij kunnen kouten, dan met uwe kranke moeder. Het is ongelukkig, inderdaad. Wat hebben wij toch vermaak gehad van kindsbeen af! Gij zijt mij wel een goed vriend geweest, Walter; ik begrijp, dat gij droef zijt, omdat ik Amsterdam verlaat..... »

« En gij, Aleidis, » vroeg de ontroerde jongeling, « zijt gij dan in het geheel niet bedroefd? »

« Ja wel; maar nu is het meest over. Toen ik eerst in het groote huis in de Warmoesstraat was, dan kwam uw beeld altijd voor mijne oogen staan; waar ik mij wendde of keerde, ik hoorde altijd uwe stem, die mij riep..... En dan in de eenzaamheid, ziet gij, Walter, dan begon ik tranen te storten, en ik weende uren lang. »

« Gij weendet? Gij weendet, Aleidis? » zuchtte de jongeling diep ontroerd. « Waarom? »

« Dit kunt gij immers wel denken : omdat gij niet meer met mij waart. »

« En nu, nu vertrekt gij zonder treurnis? »

« Nu is het over, Walter : dit weenen kon immers niet eeuwig blijven duren? »

« Eilaas! » klaagde de gepijnigde jongeling, « zoo zult gij mij dan reeds vergeten hebben, eer gij de reede van Amboina ziet! »

Er glinsterden twee tranen in zijne oogen, en hij

aanschouwde het meisje met eenen bitteren blik van verwijt, die haar scheen te verrassen en te bedroeven.

« Walter, Walter, » zuchtte zij klagend, « het is niet wel van u, dat gij mij het afscheid pijnlijk poogt te maken. Wees zeker, gij zult mij eerder vergeten hebben dan ik u..... Rosalia kan het getuigen, hoe ik den ganschen dag aan u denk en van u spreek. »

De dienstmeid, welke op een paar stappen was blijven staan en meest alles gehoord had, wat de jongelieden elkander hadden gezegd, trad nu nader en sprak met schertsenden glimlach :

« Wie van u beiden het eerst den andere zal vergeten, vraagt gij? Ah, dit zal ongetwijfeld Walter zijn. »

« Ik? » riep de jongeling, « ik zou haar vergeten? O, Rosalia, spot niet, ik bid u! »

« Maar het is immers gemakkelijk te begrijpen, » antwoordde de dienstmeid. « Indien Aleidis nu reeds van den morgen tot den avond aan u denkt, wat zal het ginder dan zijn? Dáár zijn geene speelgenooten, geene vrienden, geene bekenden. Waaraan zullen wij op Amboina denken, meent gij? Aan het schoone Holland, aan Amsterdam en al wie er met ons leefde. Gij, Walter, gij zult dokter worden, fortuin vinden, trouwen en allengs degenen vergeten, die vertrokken zijn : zóó gaat het altijd. »

« Ja, ja, » zeide Aleidis, « gij zijt nog de gelukkigste; gij toch blijft in het lieve vaderland, wijl ik op duizenden mijlen mij er van verwijderen ga, zonder te weten, of ik het wel ooit nog zal wederzien..... »

« En waarom betreurt gij dan dit vertrek niet? » kreet Walter met beklemde wanhoop.

« Wat zou het mij helpen? » murmelde Aleidis. « Ik moet als onderdanig kind mijnen vader volgen, en ik troost mij in de vervulling van dien plicht. »

De jongeling schokte in al zijne leden, alsof de zoete woorden der maagd hem hadden vergramd.

De dienstmaagd bemerkte schertsend :

« Nuttelooze twist! Zulke kindervriendschap is nog het spoedigste van al vergeten. Mijne jonkvrouw heeft gelijk, dat zij zich niet te veel bedroeft. Wees zeker, Walter, binnen een paar jaren zult gij zoowel als Aleidis nauwelijks u herinneren, dat gij eens elkander zoo liefhadt. En toch, er is niets aan te doen : men moet het lot aanvaarden, zooals de Heer het schikt. »

Overmand door de zekerheid, dat noch Aleidis, noch Rosalia den aard zijner smart konden begrijpen, sloeg Walter zich de twee handen voor het aangezicht.

Het meisje bleef hem eene wijl in stilte bestaren. Eensklaps verlichtte eene heldere blijdschap haar gelaat en, het hoofd op des jongelings schouder neigend, zeide zij aan zijn oor :

« Walter, ik weet een middel om niet lang van u gescheiden te zijn. »

« Een middel? » riep Walter met zonderlingen lach.

« O, spreek! »

« Kom gij ook naar Oost-Indië, Walter. »

« Altoos hetzelfde, » zuchtte de jongeling.

« Het is inderdaad het eenige middel, » bemerkte de dienstmeid.

« Beloof het mij, » hernam Aleidis. « Ik zal op u wachten, immer hopen en uitzien naar het schip, dat u aanvoeren moet. »

« En mijne arme moeder? »

« Breng ze mede, Walter; dan zullen wij weder tezamen vereenigd zijn als te voren..... »

« Zoo, zoo, daar zijt gij nu eindelijk toch! » riep Van den Broeck, die op de kade daar aankwam. « Gij zoudt ons het tij wel doen missen met al dit dralen. Hoe zijt gij hier gekomen? Er is, denk ik, slechts ééne Warmoesstraat in Amsterdam? »

« Kom, verstoor u niet om zoo weinig, » antwoordde zijne echtgenoot. « Wij liepen metterhaast voorbij de

Korenbeurs, om onze vriendin, de Wisselaarsvrouw, nog eens de hand te drukken. »

« Nu, nu, spoedig dan, » beval de Hopman, « men spreke het beslissend vaarwel! Nog een kort oogenblik en dan aan boord! Er kwame anders wellicht nimmer een eind aan. »

« Nu, vaarwel, Walter, » zeide Aleidis, hem de hand vattend. « Gij weet, wat ik u gezegd heb : ik zal immer aan u denken en u ginder met ongeduld verwachten. »

De jongeling worstelde geweldig tegen zijne ontsteltenis en vond schier geene kracht, om het treurig vaarwel te stamelen.

Op dit oogenblik omhelsde de echtgenoot des Hopmans de oude weduwe, die zoo lange jaren hare vriendin was geweest; uit de oogen der beide vrouwen vielen overvloedige, doch stille tranen.

Het gezicht van dit liefdebewijs en van zijner moeder droefheid overwon den jongeling, en ook hij begon te weenen.

« Ja, ik had mij zelve zoo sterk gemaakt, » kreet Aleidis, « maar zoo gij al te zamen den moed opgeeft, dan zal ik mij ook niet langer bedwingen. Eilaas, eilaas, wat ben ik ongelukkig! Walter, het is mij wel bitter, dat ik u moet verlaten! »

En bij deze woorden smolt het arme meisje in tranen.

De kleine Congo, die van op eenigen afstand dit tooneel had afgezien, zat sedert lang met het hoofd tusschen de knieën gebogen.

« Aan boord! aan boord! » riep de Hopman, zijne vrouw en dochter zachtjes naar de hulke duwende. « Nu, vrouw Pietersen, nog eene hand; gij ook, Walter, tot wederziens, tot wederziens! Eh, Congo, wat doet gij nog aan wal? Haast u, of wel!..... »

Het Negerkind liep naar Walter, kuste nog zijne handen, liet er twee tranen op vallen, schouwde met zonderlinge uitdrukking ten hemel en sprong dan in de hulke,

op welker dek vrouw Van den Broeck en Aleidis nu insgelijks kwamen overgestapt, en bij het roer, verre van soldaten en matrozen, hadden plaats genomen.

Nog in stilte weenend, stonden de weduwe en haar zoon op de kade.

In weinige oogenblikken waren de zeilen opgeheschen; de hulke en de twee kagen staken van wal. Het bootsvolk wierp de stad Amsterdam een driedubbel *hoezee* ten vaarwel toe, en de trompetter, die zich op eene der kagen bevond, blies het Hollandsch volkslied *Wilhelmus van Nassauwen*.

Walter zag, hoe Van den Broeck, zijne echtgenoot, het zwarte Negerkind en zelfs de dienstmeid nog immer uit de verte teekens deden, om het vaarwel zoolang mogelijk te vernieuwen; maar hij zag ook, hoe Aleidis bij het roer der hulke met het hoofd in de handen zat en weende.

Die getuigenis harer droefheid stortte hem troost in den benauwdten boezem, en hij genoot de smart der maagd, tot dat de hulke en de beide kagen uit zijn gezicht waren verdwenen.

Dan liet hij het hoofd moedeloos op de borst zinken en bleef stilzwijgend staan alsof hij vergeten hadde, waar hij zich bevond en wat er was geschied.

„Kom nu, Walter, „ zeide eindelijk de weduwe. „ De Heere zij dank, dat het pijnlijk oogenblik alweder door-gestreden is. „

Walter volgde haar zonder spreken; doffe zuchten stegen op uit zijne borst, en onverduddige gebaren getuigden van zijne wanhoop.

„Mijn goede Walter, „ murmelde de vrouw, „ dit afscheid is u wel bitter, niet waar? Uw liefderijk hart treurt om het verlies eener speelgenoot, als ware het eene schrikkelijke ramp. Bedaar en houd moed, mijn kind; morgen zal dit wee reeds verzacht zijn..... „

„Speelgenoot! „ riep de jongeling klagend uit. „ O, moeder, zeidet gij de waarheid! „

De oude vrouw zag hem met verwondering aan.

„Nu is zij vertrokken; nu mag ik u de bekentenis van mijn ongeluk doen, „ ging hij voort. „ Neen, neen, zij was mij geene speelgenoot meer, moeder. Het was vermetel, dwaas misschien; maar ik durfde vooruitzien in mijne toekomst. Ik droomde, dat Aleidis mij tot echtgenoot was bestemd; dat zij de dochter mijner goede moeder zou worden en met mij zou wedijveren, om hare oude dagen zoet en gelukkig te maken. Oh, ware mij die hoop gebleven, ik hadde wonderen gedaan, om tusschen al de dokters van Holland uit te blinken door wetenschap en vlijt..... maar nu, nu is de star, die mijne levensbaan verlichtte, weggezonden in den nacht der wanhoop! „

„Arme Walter, „ zuchtte de weduwe, „ hoe laat gij uwe gedachten toch zoo verdwalen? Het is den mensch immer onzalig, als hij zijne hoop op onmogelijke dingen stelt. Wat gij droomen durfde, kon zich niet verwezenlijken, al ware ook Aleidis nog jaren lang ten onzent blijven wonen. Hoe dikwijls heeft de heer Van den Broeck in onze tegenwoordigheid niet verklaard, dat slechts een moedig krijgsman, een Hopman als hij, de hand zijner dochter zou bekomen? Hij misprijst alle ander bedrijf dan den krijgsveld; wel ten onrechte, zeker, maar wat wilt gij? de man is onverbiddelijk dus gestemd. Gij, Walter, zoo vreedzaam en zoo zoet van aard, gij zijt geroepen om uw vaderland anders dan op het slagveld te dienen. „

Walter antwoordde niet; hij stapte morrend voort, hield den blik in de ruimte gericht en morde in zich zelven, als hadde eene gewichtige gedachte zijnen geest aangegrepen.

Eensklaps bleef hij staan en vatte de beide handen zijner moeder; haar met dwazen blik in de oogen ziende, sprak hij op begeesterden toon :

„Moeder, gij bemint mij, niet waar? Gij zoudt veel doen, u veel getroosten voor mijn geluk? Om mij voor eeuwige smart te behoeden, zoudt gij, indien het vereischt

werd, uwe gewoonten en uwe rust opofferen, niet waar, moeder?"

"Maar, Walter, kind, wat wilt gij toch?" vroeg de weduwe, over zijne ontsteltenis verschrikt.

"O, moeder, ik bid u, ik smeek u, vertrek met mij naar het Oosten!"

"Ik, eene oude, ziekelijke vrouw?" zuchtte zij met verbaasdheid, "ik zou met u over de onmeetbare zee varen? Welk gepeins! Ach, de Heer, over zulke dwaasheid verbolgen, zou mij onderweg tot zich roepen. Neen, neen, ik wil rusten waar mijne ouders zijn begraven. Walter, mijn zoon, gij dwaalt!"

Een grievende kreet van wanhoop klom op uit Walters borst.

"Oh!" riep hij, het hoofd schuddende, als om de dwingende gedachte te verjagen, "oh, ik ben zinneloos, inderdaad! Kom, moeder, kom, het zal overgaan..... Ik zal haar pogen te vergeten; — maar hoe het zij en wat er geschiede, u verlaten, moeder lief, dat nimmer, zoolang ik leef! Kom!"

De vrouw volgde hem, zoo goed zij kon, in zijnen snellen gang.

Beiden verdwenen welhaast voorbij het Kamperhoofd.

BATAVIA

(1618.)

I

Op eenen morgen zaten, niet verre van de Javaansche stad Jakatra, drie Hollandsche vrouwen en een zwarte slaaf in de schaduw van eenige boomen, die hen tegen het zegend vuur der Oost-Indische zonne beschermden.

Waarschijnlijk waren deze boomen in de vlakte geplant geworden, om gedurende de felle daghitte tot eene aangename rustplaats te verstrekken; want hunne verscheidenheid en hunne kunstmatige schikking schenen eerder eene luim der menschen dan een werk der natuur.

Uit den schoot van veelvormige heestergewassen, tusschen welker donker en blinkend gebladerte vruchten en bessen van allerlei kleur en gedaante schitterden, verhief zich de heldergroene *Patty*, dien de Javanen om zijn lommerrijk gewaai beminnen; de schoone *Dadap*, waarvan elk blad gemarmerd en gevlekt is als eene bloem; de fraaie *Katapper*, welks takken terzelfder tijd met knoppen, met bloeisel en met vruchten zijn beladen, en de statige *Jambos*, die evenals een Italiaansche populier zijne effen kruin ten hemel schiet..... (1).

(1) De beschrijving dezer boomen komt voor in *Johan Nieuhof's Gedenkweerdige Zee- en Landtreize na en door Oostindiën, enz., te*

Onder de schaduw der dichtste Patty-boomen, op eene rustbank van bamboes en gevlochten Rottangs, zat eene reeds bejaarde vrouw, die aan de ernstige pracht harer kleedij gereedelijk voor de echtgenoot van een Nederlandsch koopman of van een' overste te herkennen was. Zij zat met het hoofd over een boek gebogen en hield den blik er op gevestigd: doch, hetzij de hitte der lucht of de stilte der vlakte haar slaperig maakte, zij sloot bijwijlen de oogen en scheen lust te hebben om te sluimeren.

Nevens haar op dezelfde rustbank zat eene jonge maagd, die nauwelijks twintig jaren kon bereikt hebben. Blonde haren en oogen zoo blauw als de hemel getuigden van hare Noordelijke afkomst, alhoewel een lang verblijf in het Oosten haar zuiver aangezicht met eene lichtbruine tint had overtaand. Zij was gansch in wit gewaad gekleed en had voor eenig hulsel hare overvloedige lokken, welke als eene kroon om het hoofd gewonden waren. Buiten den krans van goudgele Champakka-bloemen (1), die aan hare bloote armen geurden, sierden haar niets dan alleen de bevallige en zoete schoonheid, haar door de milde natuur gegund.

Het zonnelicht, door het veelkleurig loover dalend, wemelde in bonte tinten rondom haar; de Jambos bestrooide haar met zijn hoogrood bloeisel; prachtige vlinders, door de bloemrijke heesters uitgelokt, dreven wapperend boven haar hoofd met vlerken, met al de kleuren des regenboogs prijkend; kevers, vliegen en allerlei kerfdiertjes, glanzend als waren ze uit de kostbaarste metalen gevormd, speelden, snorden en gonsden door het bekoorlijk lustprieel.....

Amsterdam, Jacob Van Meurs, 1682. Van vele dingen in ons tegenwoordig werk hebben wij de opgaven gevolgd van dezen reiziger, die ongeveer vijftig jaar na de voorvallen, die wij verhalen, het eiland Java heeft bezocht en beschreven.

(1) *Mechelia Champaka*, eene geliefde bloem der Javanen.

De maagd scheen evenwel ongevoelig voor al het schoone, dat haar omringde; zij hield den blik nederwaarts en verroerde zich niet. Het was alsof een lange droom haren geest had weggerukt en haar in eene diepe vergetelheid hield gedompeld.

Misschien dacht zij aan het lieve vaderland, dat zij nog zoo jong en wellicht voor altoos had verlaten? Misschien betreurde zij de afwezigheid van iemand, die haar dierbaar was, en wiens beeld in de eenzaamheid haar vervolgde? Althans, ziek was het hart der maagd zeker; en genoeg merkbaar was dit op haar gelaat, want — hoe liefelijk en bekorend ook — het droeg niettemin sporen eener langzame verkwijning en eener vergevorderde ontmoediging.

Na eenigen tijd aldus beweegloos en mijmerend ten gronde gestaard te hebben, hief zij eensklaps het hoofd op, als verraste haar de volledige stilte, die rondom haar heerschte. Zij blikte eerst ter zijde naar de vrouw, die nevens haar, met een boek op de knieën, zachtjes was ingesluimerd; dan keerde zij zich half om en zag tusschen de boomen naar hare dienstboden uit.

Tegen den dikken stam van eenen *Billingbing* (1) lag de meid te slapen. De neger alleen waakte; — met een toegevouwen zonnenscherm in de eene hand een enen korf met frissche vruchten in de andere, hield hij het glinsterend oog op zijne meesteres gericht en scheen haar te vragen, of zij iets verlangde; maar zij deed hem een teeken met den vinger, dat hij zou blijven zitten.

Het meisje hernam hare vorige houding; doch ditmaal stuurde zij het gezicht over de vlakte en scheen in eenen langen oogslag het prachtige tafereel te omvatten, dat de Indische natuur rondom haar ontvouwde.

Den blik ter linkerzijde keerende, zag zij de kokospalmen het strand bezoomen en hunne verhevene kruinen

(1) *Averrhoa Bilimbi*.

als reusachtige vederbossen in den zachten landwind wiegelen; daarachter, in de verte, de masten der schepen, die haar te Jakatra hadden gebracht, en verder nog de onmeetbare zee, welker oppervlakte eerst met kleine eilandjes als met zoovele drijvende lustprieëlen was begroend, en dan zich uitstrekke en allengs met het blauw des hemels in het eindeloos doorzicht wegsmolte.

Recht voor haar, op eenigen afstand, verhieven zich de magazijnen en woonhuizen der Nederlandsche Factorij, welker versterkingsmuur nauwelijks tot manshoogte was opgemetseld, doch waaraan men vlijtig arbeide. De maagd zag, hoe Hollanders, Mooren en Chineezers ondanks het brandende zonnevuur steenen, mortel en aarde aanvoerden en, als door haast aangejaagd, werkten en zwoegden, om de borstweer, die de Nederlandsche sterkte zou beschutten, uit den grond op te halen.

Verre achter de Factorij vertoonde zich de Javaansche stad Jakatra, met hare luchtige huizen van bamboes en rottangs, achter het gebladerte van lommerrijke *Kelors* schier verborgen en langs alle zijden overschaduwde door vruchtboomen, welker donker en glanzend loover tegen den hemel zich scherp afteekende. Nevens en tusschen de huizen spreidde de *Pisang* of *Bananas* zijne reusachtige bladeren uit, en schoot de *Areka-palm* zijne kruin als een zonnescherm in de hoogte, wijl de rankende *Suryboa* in zwierige kronkels om zijnen tengeren stam zich slingerde. Ook hier en daar toonde de *Lontar* of Jagerboom zijne waiervormige bladeren, waarop de oude Indianen gewoon waren hunne ola's of brieven te schrijven. — Ter zijde der stad ontplooiden zich de uitgestrekte *Sawahs* of rijstvelden der Javanen, waarvan de eene het gezicht bekoorden door hun teeder en streelend groen, terwijl de andere met den goudgelen toon der rijpheid praalden.

Keerde de maagd haren blik ter rechterzijde en dus landwaarts in, dan wandelde haar oog eerst over een prachtig grastapijt, waardoor twee of drie rivieren in

gevallijke bochten heenvloten. Gansch de grond dezer vlakte, waar hare effenheid niet door hoopjes kokospalmen onderbroken was, schitterde met bloemen van duizenderlei kleur en vorm; ja, zelfs uit het water verhief zich, met de prachtige tulpen der *Tongjon-Tratty*, welriekend en bont gebloemde.

In deze richting bereikte haar gezicht eindelijk de grens van 's menschen arbeid en het begin der ondoordringbare wouden, die aan den voet der heuvelen bezit nemen van den grond, naar alle kanten over het groote eiland zich uitspreiden en — immer in macht en majesteit toenemend — langs den rug van het hemelhoog gebergte tot meer dan vijfduizend voet boven de vlakte der zee opklimmen.

Slechts in deze wouden kan men zich een denkbeeld vormen van de wonderbare vruchtbaarheid, waarmede eene kwistige natuur dit oord der aarde heeft begiftigd. Daar schijnen reusachtige boomen, zonderlinge gewassen en woekerende slingerplanten elkander den toegang tot licht en lucht te betwisten; in dien strijd om een weinig ruimte, wikkelen zij hunne stammen, takken en ranken zoo verward dooreen, dat de mensch slechts met de bijl in de vuist zich eenen lastigen doorgang kan banen. En, als ware de grond ontoereikend om plaats te verleen aan al de planten, die eene overvloedige groeikracht hier doet ontkiemen, schiet er het eene gewas zijne wortelen in den stam van het andere, en leven en tieren er heesters en kruiden tot in den top der verhevenste boomen. Duizenden zulker zuigplanten, zonderling en wonderbaar van gedaante, overdekken er de schors der eeuwenheugende *Pinkoe's*, der *Langsars*, der *Pinango's*, der *Surens*, slingeren zich tusschen hunne takken over en weder tot een onmetelijk spinneweb, dalen neder tot den grond, klimmen terug in de hoogte en verschaffen op hare beurt een overvloedig voedsel aan de Lianen, die van den eenen boom op den anderen voortloopen, als dunne koorden van alle takken nederhangen, opnieuw wortel schieten, nogmaals

met verdubbelde kracht tot boven de hoogste kruinen opklimmen en daar met hun dik en weelderig gebladerte een looverdak vormen, dat, zelfs bij vollen dag, slechts een twijfelachtig licht tusschen deze verwarde plantenwereld laat doordringen..... (1).

In den duisteren schoot dier oorspronkelijke wouden van Java leeft en krielt allerlei gedierte. De aap zit er met zijn wijfje en haar jong in dezelfde boomen, waar de schoone *Lory* en het lieve *Perkietje* hun prachtig vederkleed toonen; de afschuwelijke *Vliegende Hond* verkruipt er zich bij dag; de gevlerkte *Hagedis* springt er rusteloos van tak tot tak; de groote *Tijger* heeft er zijne krochten; de krokedilvormige *Leguaan* beloert er zijne prooi; vergiftige *Schorpioenen* en venijnige *Duizenbeenen wemelen* er onder het afgevallen gebladerte.....

De maagd hield nog eene wijl het oog gericht naar de majestatische wouden en naar de wolkige kruin der gebergten, die den gezichteinder landwaarts in beperken; dan, als hadde deze beschouwing haar genot noch troost aangebracht, schudde zij mismoedig het hoofd en sloeg den blik ten gronde, tusschen het roode bloeisel, dat de *Jambos-boom* voor hare voeten had gezaaid. Allengs scheen haar geest opnieuw in een diepen droom weg te dwalen; want zij bleef beweegloos zitten, en legde zich eindelijk de handen voor de oogen, als hadde zij tranen verborgen, die tegen haren wil haren oogen ontsprongen.

De vrouw, welke nevens haar gezeten was, hief het hoofd op, beschouwde eene wijl de treurende maagd met de uitdrukking eener teedere droefheid, greep dan hare hand en sprak :

“ Aleidis, Aleidis, gij doet niet wel! Gisteren nog

(1) Zie aangaande de ongemeene groei-kracht dezer wouden : *Coup d'œil général sur les possessions néerlandaises dans l'Inde archipelagique*, par C.-J. TEMMINCK, Leide, 1840, welk werk wij voor deze beschrijving hebben geraadpleegd.

beloofdet gij uwen vader, dat gij moedig tegen uwe treurnis zoudt worstelen, dat gij getroost en verduelig den dag van onzen terugkeer naar het vaderland afwachten zoudt. Het heeft in mijn moederlijk hart zooveel hoop en vertrouwen gestort, dat ik aan uwe zijde mij door den sluimer laat overwinnen. Een oogenblik blijft gij alleen..... en bij mijn ontwaken verras ik tranen in uwe oogen! Hebt gij dan geen het minste medelijden met mijne smart? ”

“ Ach, verstoor u toch niet op mij, moeder lief, ” stamelde de jonkvrouw. “ Ik worstel met wanhoop tegen mijn verdriet; maar het is sterker dan mijn wil. Tranen alleen brengen eenige verlichting in mijn gemoed. ”

“ Het zijn noodlottige gepeinzen, die u vervolgen, Aleidis; in stede van ze te streelen, verjaag ze met besluit, en gij zult welhaast genezen zijn. ”

“ Ja, moeder, zoo is het; gij hebt gelijk, ” antwoordde het meisje. “ Kon ik slechts mijne gedachten meester worden! Dit droomen, dit eeuwig droomen aan Holland, aan Amsterdam, aan alles, wat mijne kindsheid met geluk en levensblijheid omringde! Het verteert mijne krachten, het verbijstert mijne zinnen, het maakt mij ondankbaar jegens u, die mij eene goede, teedere moeder zijt..... Eilaas, eilaas, het is zondig en wreed, inderdaad; maar, moeder lief, beschuldig mij niet in uw hart; ik kan er niet aan doen! ”

De neger, die op eenige stappen van daar ten gronde was gezeten, hield zijn blinkend oog op Aleidis' lippen gevestigd, en alhoewel hij de stille samenspraak niet verstaan kon, scheen hij evenwel den zin van 's meisjes woorden te begrijpen. Ook zijn gelaat getuigde van diep medelijden, en soms bewogen zijne dikke lippen zich tot eene spijtige grijns.

De vrouw sprak op zoeten toon :

“ Nog twee of drie maanden, dan keeren wij weder naar het vaderland. De gedachte is immers troostend genoeg, om u moed en sterkte te geven, Aleidis? ”

« Gij bedriegt u zelve, moeder, uit liefde, om mij insgelijks te kunnen bedriegen. Sedert vier jaren streeft men mij met dezelfde hoop. Toen wij sloop gingen van Amboina, deed men mij ook gelooven, dat wij naar het vaderland wederkeerden; nu zijn wij reeds vijf maanden op Java..... Oh, ik weet het wel, moeder, mijn voet zal Hollands bodem nooit meer betreden! »

« Arme zinneloze! » zuchtte de vrouw, « gelooft gij dan aan niets meer dan aan hetgeen uwe kwaal kan vermeerderen? Ik zeg u, dat wij zullen wederkeeren, zoo haast de sterkte hier is volbouwd: nog drie maanden ten hoogste. Uw vader verklaarde dezen morgen in mijne tegenwoordigheid aan den algemeenen Stedevoogd, dat niets ter wereld, noch schatten, noch waardigheden, noch gevoel van plicht zelfs, hem kunnen wederhouden van terug te keeren, om zijne dochter van het vreeselijk heimwee te verlossen. »

« Ach, is het wel waar, moeder? » vroeg de maagd met blijden twijfel.

« Ik zal den heer Stedevoogd Koen (1) verzoeken, dat hij het voor u getuige, indien gij anders weigert mij te gelooven. Gij zegt het wel, Aleidis: ik heb u soms bedrogen uit medelijden en uit liefde; maar ditmaal toch spreek ik waarheid. »

De jonkvrouw sloeg de beide handen van vreugde te zamen; met eenen lach vol geestdrift riep zij uit:

« Ik zou het lieve Holland wederzien! Oh! het schijnt mij zulk groot geluk, dat ik twijfel, of het mij nog kan gebeuren! Maar ik geloof u, moeder; ik zal mij troosten in de zoete hoop, die mij is gegeven; niet meer treuren, blijmoedig zijn, wachten, verduelig wachten, totdat het uur mijner verlossing slaat..... »

(1) De algemeene Stedevoogd of *Gouverneur-generaal* in Indië voor de Nederlandsche Maatschappij was ten dien tijde Johan Pieterz-Koen.

Zich hervattende, alsof eensklaps een ander gepeins haar door den geest schoot, vroeg zij op uiterst vroolijken toon:

« Ach, moeder, hoe mogen onze vrienden het ginder toch al stellen? De wisselaarsvrouw? De heer Koopman? De kleine Lise van den kruidenier? De goede vrouw Pietersen? Zij was reeds zoo ziekelijk. Misschien! Ach neen, verjagen wij die ijselijke gedachte!..... En Walter? — Die zal reeds dokter zijn, niet waar? Wie weet, of nog wel iemand van al die vrienden aan ons denkt! »

Vrouw Van den Broeck schudde het hoofd met droevig ongeduld. Zij wist door ondervinding, dat zulke gepeinsen de kwaal harer dochter vermeerderden en haar telkens in diepe treurnis deden vervallen. Om de samenspraak eene andere wending te geven, veinsde zij geene acht op Aleidis' klacht te hebben geslagen en zeide:

« Nu, mijn kind, gij belooft mij rechtzinnig, dat gij wel te moede het oogenblik van onzen terugkeer afwachten zult, niet waar? »

« Ja, moeder, ik ben reeds zoo verheugd, ik gevoel mij zoo sterk! »

« Dat gij in Amboina treurdet, dit kon men nog begrijpen: het is een schraal oord, en de ziltige lucht ontstelt er de zenuwen (1); maar hier op Java is de natuur zoo mild! Alles glanst er van pracht en schoonheid; al wat de mensch verlangen kan, is er in overvloed..... En zoo iemand, die ooit den voet op Java heeft gezet, zich het aartsparadijs verbeelden wilde, hoe anders zou hij het droomen? Het is wel een zeer natuurlijk gevoel, de zucht, die ons naar het vaderland doet snakken; maar het mag niet tot zooverre eene dweperij worden, dat het ons blind zou maken voor de wonderheden en de weldaden, die de

(1) « De Neerlanders hebben niet gaarne hun verblijf op Amboyna, alzoo het een schraele en zobere oort is. »

(JOHAN NIEUHOFF, blz. 38.)

Schepper met volle handen over dit gezegend oord der aarde heeft uitgestrooid. »

« Waarheid, spreekt gij, moeder, » antwoordde de maagd; « de natuur is hier rijk, grootsch en onzeglijk prachtig..... »

Met eenen kreet van begeestering voegde zij er bij :

« Ah, maar toch, niets is bekoorlijker en schoon als ons lief en rustig Holland! »

« Ja, ja! » riep de neger, « Holland, schoon land; daar woont Walter, mijn goede meester! »

Een strenge blik, door vrouw Van den Broeck hem toegeworpen, deed Congo met gevouwen handen achteruitkruipen tot bij den voet van eenen hoogen kokospalm.

Er heerschte eene wijl stilte, waarna de vrouw tot hare dochter zeide :

« Aleidis, neem nu toch een vast besluit, mijn kind. Toon uwen vader, dat gij inderdaad moedig en vertrouwend het beloofde oogenblik afwachten wilt. Het zal hem zoo verblijden! Wat hij nu voor u gaat doen, is het hoogste bewijs van liefde, dat een vader zijn kind kan geven. Zie, het opperbevel over deze nieuwe streken is hem op voorhand toegekend; hier zal de voornaamste stapel zijn van Hollands macht in Oost-Indië, en uw vader zou dus na den algemeenen Stedevoogd de eerste plaats bekleeden: ja, hem is zelfs de hoop niet ontzegd, om mettertijd algemeen Stedevoogd over gansch Nederlandsch-Indië te worden. Wat kan meer zijnen hoogmoed en zijne mannelijke eerezucht vleien? En evenwel, Aleidis, hij gaat die eerlijke toekomst verzaken uit liefde tot zijne dochter! »

« O, late de barmhartige God mij naar Holland wederkeeren, » zuchtte Aleidis, « dan zal ik mijnen goeden vader beloonen voor zijne oneindige liefde. Alles, wat hem maar kan verblijden..... »

Op dit oogenblik galmde er een kanonschot door de lucht; het was de groet van een schip, dat de haven binnenzeilde.

Aleidis sprong recht en schouwde in de richting van het strand; zij scheen uitermate ontroerd en heefde in al hare ledematen.

« Arme zinneloze, waarom toch zulke ontsteltenis? » zuchtte hare moeder. « Het is het schip *de Pijl*, dat op kondschap naar Bantam werd gezonden en last had om heden terug te zijn. Men verwacht het sedert dezen morgen. »

De neger was bij het hooren van het schot in den kokospalm geklommen en hing, op zestig voet hoogte, als een aap aan den stam des booms. Hij insgelijks blikte met aan-gejaagde nieuwsgierigheid zeewaarts.

Eene wijl zag Aleidis met glinsterenden blik naar hem op en scheen hem te vragen, wat hij bespeurde; maar de onverschillige uitdrukking van Congo's gelaat ontmoedigde haar. Zij zette zich weder in stilte nevens hare moeder, doch hief onophoudend het oog naar den slaaf, die moeite deed om zich tot in de kruin des booms te verheffen.

Ook de dienstmeid was door de rollende galmen des kanons gewekt geworden en had zich opgericht. Ziende echter, dat hare meesteressen nog beiden in dezelfde houding onder het lustbosch zich bevonden, had zij zich zonder spreken weder tegen den stam van den Billingbing nedergezet.

« Maar wat belang stelt Congo toch in elk schip, dat aankomt? » morde vrouw Van den Broeck. « Men zou zeggen, dat hij iemand verwacht; want hij toch lijdt aan de landziekte niet? »

« Gij weet het immers wel, moeder? » bemerkte Aleidis. « De eenvoudige meent, dat Walter Pietersen naar Oost-Indië zal komen. Er leeft eene goede ziel in Congo; de arme slaaf herinnert zich van Holland niets anders, dan dat iemand hem daar beschermde en liefhad, als ware hij geene zwarte verstoeteling op deze wereld geweest. »

« Hij is gek en helpt er nog toe om u ziek te maken..... »

Daal neder van dien boom, Congo! En houd u stil, of ik zal den Hopman over u klagen. »

De neger liet zich uit den kokospalm glijden en bleef met gebogen hoofde en gevouwen handen staan.

« Kom, Aleidis, » sprak vrouw Van den Broeck opstaande, « wij zullen nu naar de Factorij terugkeeren. Uw vader wacht mij op dit uur. Toon hem een blij aangezicht, mijn kind, en dank hem met welgemoedheid voor zijne liefderijke poging bij den algemeenen Stedevoogd. »

« Het is hier zoo goed en zoo frisch, moeder, » smeekte de maagd. « Daarbinnen in de Factorij tusschen al dat zwoegend volk is de lucht zoo loom en zoo verstikkend. O, blijf nog wat met mij in de schaduw dezer boomen! »

« Neen, Aleidis, ik moet naar binnen. Dan, het is slechts voor een oogenblik. Blijf gij, indien gij het verlangt; ik keer toch aanstonds tot u weder. Denk intusschen niet meer aan de dingen, die u bedroeven. »

Door een teeken beval zij de meid, zich nevens Aleidis neder te zetten, en richtte hare stappen naar de Factorij.

De maagd zag hare moeder eene wijl achterna; dan sloeg zij den blik ten gronde en zonk weg in gepeinzen, niettegenstaande Rosalia aan hare zijde was komen zitten en door losse, vroolijke woorden hare aandacht poogde op te wekken.

Zoo haast vrouw Van den Broeck achter de omheining der Factorij was verdwenen, sprong de neger naar de kokospalm en liep tegen den stam op, tot onder de kruin; maar nauwelijks had hij den blik zeewaarts gericht, of hij begon op eene verrassende wijze te krijten en riep met blijde gebaren :

« Holland! Hoczee! Holland! »

De naam van het beminde vaderland was almachtig op het gemoed der maagd. Zij sprong recht en vroeg sidderend :

« Congo, wat ziet gij? »

Zonder op de toestemming der jonkvrouw te wachten,

liet de neger zich langs den stam des booms nederglijden, raapte het zonnescherm van den grond op, duwde het in de hand der dienstmeid, zette den korf met vruchten haar op den schoot, en dan, eenen vreugdekreet in de lucht werpende, sprong hij vooruit en liep over de vlakte als een pijl, die eenen boog ontschiet.

Toen hij de haven had bereikt, zag hij eene bende soldaten op het strand staan en booten, die van het aangekomen schip naar wal voeren, om een gedeelte der manschap aan land te brengen.

Eenige lieden der Factorij, waaronder ook Hollandsche vrouwen en kinderen, waren komen toegesneld en drukten de hand van vrienden en bekenden, of vroegen naar tijding uit het vaderland.

Congo liep met zonderling ongeduld rondom de soldaten, beschouwde elk hunner van hoofd tot voeten en luisterde alles af, wat er werd gezegd. Reeds had men hem meer dan eens met ruwheid teruggestooten; doch hij keerde telkens weder en ging en liep rondom de soldaten, alsof hij iemand onder hen poogde te herkennen.

Eindelijk, door de vruchteloosheid zijner pogingen ontmoedigd, zette hij zich tegen eenen paal op de hurken neder en hield met droefheid het oog naar de booten gericht, die nog van het schip naar wal kwamen.

Reeds lang had hij daar beweegloos gezeten, toen zijn blik op eens begon te glinsteren, en een twijfellach zijne witte tanden tot een grijns van verrassing ontblootte.

Verre van hem stond een jong soldaat, wiens kleedij eenen minderen overste of *sergeant* aanduidde. Congo kon zijn gelaat slechts gedeeltelijk zien; want tot het geven van bevelen aan de manschap van eene der aangekomene booten hield de sergeant zich met den rug landwaarts gekeerd. De ontsteltenis des negers vermeerderde echter, naarmate eene blijde overtuiging hem in den boezem zonk.

Eene beweging van den jongen overste liet Congo toe, zijn gelaat gansch te beschouwen.

Dan sprong de neger met luid geschreeuw van den grond op, liep tot den sergeant, viel geknield voor hem ten gronde, greep en kuste zijne handen, besproeide ze met tranen en was zoozeer door ontroering overmand, dat hij geen enkel verstaanbaar woord kon spreken.

Al de omstanders schouwden met verwondering op dit tooneel; velen lachten om de vreemde gebaren des negers; zelfs de sergeant staarde een oogenblik verbaasd op den zwarten slaaf, die hem zoo onverwachts de handen had aangegrepen. Eensklaps herkende hij hem, hief hem sidderend van den grond op en riep:

« Hemel, het is Congo! Mijn goede Congo! Wat doet gij hier?..... Zijn uwe meesters ook te Jakatra?..... En Aleidis? »

Maar de arme neger was zoo blijde en zoo verrukt, dat hij niet hoorde, wat men hem vroeg. Hij danste, schreeuwde en wrong zich de leden tot zulke verrassende bochten en kronkelingen, dat een algemeene schaterlach onder de omstanders oprees.

De jonge sergeant scheen wel op eene andere wijze, doch niet minder ontsteld dan Congo. Hij liet den neger in zijne buitensporige vreugdebewijzen voortvaren, ging tot den Hopman der soldaten, sprak eene wijl met hem, en dan, voorbij den zwarten slaaf in de richting van een heestergebosch stappende, zeide hij:

« Volg mij, Congo, en houd u stil! »

Zoo haast zij verre achter het dikke loover en uit het gezicht der soldaten en matrozen geraakt waren, hield de sergeant den neger staan, greep hem de handen en riep met vreugd en vriendschap in de stemme:

« Mijn arme Congo, wat zijt gij groot geworden! Ik herkende u schier niet meer. Gij toch hebt Walter niet vergeten; uwe blijdschap getuigt van de trouw uws harten. »

Congo vouwde de handen te zamen, en, ze biddend ten hemel heffende, riep hij uit:

« Dank, dank, God, ik zie mijnen goeden meester! Vier

jaren staat Congo bij de zee, bij de wijde, stomme zee; nu toch is hij dáár, mijn meester! Dank, gezegend, lieve Heer van hier boven, Gij hoordet ook het gebed van den zwarten slaaf! »

« Wat spreekt gij reeds goed Hollandsch! » zeide Walter.
« Het is waar, er zijn vier lange jaren verlopen..... Nu,

Volg mij, Congo, en houd u stil! (Bladz. 40.)

poog te bedaren, Congo, en hoor mij met kalmte aan. Is Hopman Van den Broeck te Jakatra? En zijne echtgenoot?

De neger knikte bevestigend met het hoofd.

« En Aleidis, is zij getrouwd? »

« Neen, maar zij is krank, zeer krank. »

« Aleidis krank! Hemel! wat heeft zij? »

De slaaf legde zich den vinger op de linkerzijde der borst en antwoordde :

« *Sakit Haty*, zeggen de gele menschen : ziekte aan het hart (1). »

« Maar gij doet mij beven, Congo! Het is toch niet erg met haar? »

« Erg, meester; het duurt reeds drie jaren; zij is als eene bloeme, die eenen vergiftigen worm in den wortel heeft. »

De sergeant liet het hoofd op de borst vallen en murmelde eene onverstaanbare klacht.

« Wees niet droef, goede meester, » zeide Congo, hem de hand nemende. « Mijne jonkvrouw zal nu welhaast genezen. Ach, wat zal zij blijde zijn! Kom, kom, zij is niet verre van hier. »

Dit zeggende, trok Congo den sergeant bij de hand, om hem naar de vlakte te leiden. Walter, in gepeinzen dwalend, liet hem begaan en volgde hem eene wijl in stilte.

Eensklaps hield Congo den jongeling staan, wees hem met den vinger een gebosch van hooge boomen en zeide :

« Zie, meester, ginder verre, bij den grooten Billingbing, eene vrouw; het is Rosalia..... en onder de Patty-boomen nog eene : het is jonkvrouw Aleidis. »

Walter overspande de kracht zijner oogen en schouwde in de aangewezen richting. Ofschoon hij de beide vrouwen wel bemerkte, kon hij echter van zoo verre hare gestalte niet, en veel minder haar gelaat onderscheiden. Dan, de overtuiging dat hij Aleidis zag, sloeg hem met zulke ontroering, dat hij op zijne beenen wankelde en met de hand op Congo's schouder moest leunen.

De neger poogde hem met versnelde stappen te doen vooruitgaan; maar Walter, alsof eene geheime vrees hem hadde bevangen, vertraagde allengs meer en meer zijnen

(1) « *Sakit Haty*, dat is pyne aen het harte. »

(NIEUHOF, blz. 257.)

gang en scheen te aarzelen, of hij zijnen leidsman wel zou volgen.

Congo kon zijn ongeduld niet langer bedwingen; door eene rassche beweging sloeg hij de handen te zaam en vroeg biddend :

« Laat mij bode zijn, bode van het gelukkig nieuws! Kom, kom, meester; Congo vliegt! O, mijne arme jonkvrouw, hoe gelukkig! »

En deze woorden waren niet uit zijnen mond, of hij ijelde reeds in woeste vaart over de vlakte.

Toen Aleidis en Rosalia hem zagen naderen en hoorden, hoe hij van vreugde juichte en schreeuwde, sprongen zij beiden met een kreet van verrassing recht; want des negers gebaren kondigden ook voor hen iets gewichtigs aan.

« Och, Heer, och, Heer, wat roept hij altemaal? » zuchtte Rosalia. « Walter? Zou Walter wel te Jakatra aangekomen zijn? Hoor, hij zegt het toch! »

Bij het vernemen van die onverwachte tijding verbleekte de jonkvrouw plotseling en beefde zoodanig op hare beenen, dat zij zich aan eenen boomstam vastgreep, om niet te vallen.

De meid sprong haar ter hulp en wilde haar ondersteunen; maar nu kwam Congo buiten adem geloopt en juichte met dezelfde uitzinnige gebaren en sprongen :

« Walter, Walter, mijn goede meester is dáár! Ziet, ziet ginder! Sergeant, sergeant! Nu zullen wij op Java blijven; niet meer naar Holland! Hoezee! Hoezee! »

Alsof de jonkvrouw uit de zekerheid, dat hare hoop was verwezenlijkt, plotseling nieuwe krachten had geput, sprong zij weg van den boom en hief jubelend de handen boven het hoofd. Een heldere glimlach verlichtte haar gelaat, en een warmer bloed kwam hare wangen berozen.

« Walter, het is Walter! » riep zij uit. « Ach, de goeder-tierene God zij gezegend om zijne barmhartigheid! Nu zal ik niet meer treuren. Walter zal mij van Holland spre-

ken, mij vertellen, hoe het daar gaat; het zal zijn, alsof ik er mij bevond. Oh, Walter, daar komt hij! »

En de ontroerde maagd klapte in de handen als een eenvoudig kind. Ook de dienstmeid en de neger sprongen en dansten van blijdschap met allerlei vreugdegeroep.

De sergeant was weldra tot zoo dicht genaderd, dat men zeer goed de trekken zijns gelaats kon onderscheiden. Het scheen Aleidis te verwonderen en te bedroeven, dat hij teeken noch gebaar deed, om reeds op voorhand zijne blijdschap te betuigen. Misschien was het haar eene ontmoeting, in stede van haren speelgenoot Walter eenen man te zien naderen, wiens gestalte en houding veeleer tot ontzag dan tot gulle vriendschap konden stemmen.

Inderdaad, de jongeling, die meende, dat hij met Aleidis ook haren vader en hare moeder zou aantreffen, had zich eensklaps den wijden afstand herinnerd, die er tusschen een nederig sergeant en eenen Hopman bestaat; hij bereidde zich dus om voor hen te verschijnen met al den verschuldigten eerbied. Zooals hij nu daar aankwam, had hij waarlijk het voorkomen van een statig krijgsman. De knevels op zijne lippen, en de jonge baard aan zijne kin zetten zijn gelaat mannelijken ernst bij; hij ging met het hoofd opgeheven, en het soldatenkleed stond hem zoo wel, dat Rosalia met bewondering uitriep :

« Hemeltje lief, dat is nu eerst een knap soldaat! Men moet overtuigd zijn, dat het Walter is, om het te kunnen gelooven. Hoe groot en sterk is hij geworden! »

Na dezen verwonderingskreet hielden allen ontroerd en zwijgend den blik op Walter gevestigd, die nog slechts op weinige stappen was verwijderd en nu met eenigszins versnelden gang nader kwam.

De jongeling beefde zichtbaar; en, alhoewel een zalige glimlach zijn gelaat beglansde, was het echter door de ontsteltenis gansch bleek. Hij ontdekte zich het hoofd en boog zich eerbiediglijk voor Aleidis, wyl zijn mond eene groetenis stamelde.

Maar het meisje kon haar ongeduld niet bedwingen; hem met uitgelaten vreugd de beide handen vattende, riep zij :

« Walter, Walter, ach, wat ben ik blijde! Daarvoor zij de goede God gezegend, dat Hij u naar Oost-Indië liet komen. Zit daar neder nevens mij. Gij ziet mij zoo treurig aan, Walter? Ik ben ziek, niet waar? Het is niets: nu zal ik haast genezen! Hoe gaat het in Holland? Is het leven nog altijd zoo zoet en zoo vroolijk in Amsterdam? Ah, het is hier zulk schoon oord, Walter. Wij zullen te zamen met mijne moeder uit wandelen gaan; wij zullen spreken van het lieve vaderland en van ons vorig leven. Het zal mij zooveel moed geven, zoo verkwikken! Mijne leelijke kwaal zal mij verlaten..... Nu, Walter, zeg mij ook iets dat ik uwe stem hoore! »

De sergeant scheen onthutst en verlegen; hij murmelde schier onhoorbaar :

« Dank, dank voor uw vriendelijk onthaal, jonkvrouw. »

« Jonkvrouw! » riep het meisje met verwijtende glimlach. « Wat beteekent dat nu, Walter? Hebt gij dan mijnen naam vergeten? Aleidis, moet gij zeggen; ik wil voor u geene jonkvrouw heeten. »

« Ik ben een nederig sergeant, » zuchtte Walter, « uw vader is Hopman; de eerbied..... »

« Eerbied? Zijn wij geene oude vrienden? Kom, Walter, zóó moogt gij niet spreken; wees blijde: toon mij een helder gelaat. »

In stede dat het gulhartig onthaal der jonkvrouw den sergeant zou verheugd hebben, scheen integendeel hare eenvoudigheid zijn gemoed met treurnis te benevelen. Hij had wellicht gehoopt, een ernstiger en dieper gevoel in haar te vinden, dan de kinderlijke blijheid, die zij hem over zijne komst betuigde!

Het meisje misgreep zich over den aard zijner aandoening en zeide, terwijl zij hem opnieuw de hand greep :

« Het doet u pijn, niet waar, mij zoo mager en zoo ziek

te zien? Ik dank u wel innig, Walter, voor uw vriendelijk medelijden; maar wees toch om mij niet bedroefd; ik ben genezen. Mij is het onbegrijpelijk; maar ik gevoel mij zoo gelukkig en zoo sterk! Sedert ik u zie, schijnt alles mij hier zoo schoon, de lucht zoo mild, de natuur zoo lachend! Nu, zeg mij, hoe het komt, dat gij in Oost-Indië zijt. Ik meende, dat gij dokter worden zoudt; en gij zijt soldaat?»

Zichtbaar was het, dat Walter geweld op zich zelve deed, om de vraag der jonkvrouw te beantwoorden. Als hadde hij een plotselijk besluit genomen, zeide hij eerst op schuchteren toon, en dan immer in nadruk en gevoel klimmende:

«Welaan, ik lever mij over aan mijn lot! Misschien zal ik nooit meer met u zoo alleen zijn, Aleidis. Ik zal u zeggen, hoe het komt, dat ik mij in Oost-Indië bevind. Het is met vrees, dat ik u deze verklaring doe; maar ik hoop, dat gij het eenen ongelukkigen jongeling zult vergeven, indien iets in zijne woorden u mocht belgen.»

«Gij verschrikt mij, Walter!» zuchtte de maagd.

«Laat mij spreken, Aleidis. O, mocht uw zuiver gemoed mij begrijpen, of ten minste mij verontschuldigen! Herinner u, dat gij op den boord van het IJ, toen ik, van verdriet schier bezwijkend, een pijnlijk vaarwel stamelde, herinner u, dat gij dan aan mijn oor zeidet: «Kom gij ook naar Oost-Indië, Walter, ik zal op u wachten.» Deze woorden hebt gij misschien uit vriendschap, uit medelijden gesproken, als den wensch van een kind, dat zijnen speelgenoot met vreugde zou wederzien. Mogelijk! maar deze woorden, Aleidis, hebben beslist over mijn leven en over mijne toekomst. Van het oogenblik af dat de hulke, die u ontvoerde, op de kimme was verdwenen, had ik geene rust meer. Overal, waar ik mij bevond, dag en nacht, uit al mijne gepeinzen klonk eene stemme, die mij toeriep: «Kom gij ook naar het Oosten, Walter!» In het eerst poogde ik die betoovering van mij te jagen; uit liefde voor mijne kranke moeder worstelde ik met wanhoop tegen het

dwingend denkbeeld, dat mij vervolgde. Het hielp mij niet. Mijne geneeskundige studiën werden mij hatelijk, en ik verzaakte voor altijd de loopbaan, tot welke mijne goede ouders mij hadden bestemd. Ware ik dan vrij geweest van alle banden des plichts, ik hadde onmiddellijk het vaderland verlaten; maar mijne moeder kon mijne zorgen niet missen. In mijn ongeduld verslond ik met hongerige vlijt alle boeken, alle schriften, alle geschiedenissen, die mij maar van Oost-Indië spraken; ik wilde weten, welke zon u bestraalde, welk gebladerte u zijn lommer bood, welke kruiden zich bogen onder uwen voet. Oh, gedurende de vier jaren, die vier eeuwen van ongeduld en zielepijn, overmeesterde mij dikwijls de vertwijfeling; maar wanneer ik dan in eenzaamheid tranen stortte, en alle hoop mij dreigde te verlaten, dan kwaamt gij, Aleidis, gij of uw geest, mij weder moed in het hart spreken door het enkel woord: «ik zal op u wachten!»

De jonkvrouw had eerst den sergeant met lossen blik in de oogen geschouwd en zoo verheugd op zijne stem geluisterd, als hadde zij eene bekorende muziek gehoord; maar welhaast had eene klimmende ontroering zich van haar meester gemaakt, en nu zat zij, met het hoofd gebogen, met schaamrood op de wangen en met verschriktheid in de oogen, te sidderen bij 's jongelings verhaal. Het was echter niet zoozeer de zin zijner woorden, die haar dus ontroerde; want over zich zelve had zij wel iets dergelijks kunnen zeggen; maar de bezielende en indringende toon van Walters stemme deed haar sidderen bij het vermoeden alleen van een voor haar nog onbekend gevoel.

«En zou ik u durven zeggen, waarom ik soldaat geworden ben?» hernam Walter met nog meer ontsteltenis. «Ik zou het moeten zwijgen uit ontzag, uit eerbied voor u, Aleidis? maar wanneer zal ik het u zeggen? Ach, ik heb te hoop, dat gij mijne vermetelheid mij zult vergeven..... en is mijn waan eene dwaasheid, heb medelijden met een

armen zinnelooze, die gehoorzaamt aan een onweerstaanbaar lot. Aleidis, ik kon insgelijks als heelmeeester of geneesheer naar het Oosten komen, niet waar? Mij voor u vertoonen met een waardiger kleed dan dat van sergeant? Maar het eenige doel mijns levens is Hopman te worden; en dit doel kan ik slechts bereiken langs den weg, dien ik nu heb gekozen. Zijn het de woorden, door u gesproken, die mij naar het Oosten riepen, het is eene belofte uws vaders, die mij soldaat heeft gemaakt..... »

« Eene belofte mijns vaders? » vroeg Aleidis met blijde verwondering, als hadde die naam haar eenigen moed gegeven. « Heeft mijn heer vader u iets beloofd, Walter? »

De jongeling sloeg den blik ten gronde en murmelde met verdoofde stemme :

« Het was insgelijks op den boord van het IJ; uw heer vader zeide mij : tred in dienst der Oost-Indische Maatschappij; poog u te onderscheiden; word Hopman..... dan..... dan geef ik u mijne Aleidis tot bruid..... »

Een scherpe gil ontsnapte uit de borst der maagd.

« Ach, heeft mijn vader dit gezegd! » riep zij, de beide handen voor het aangezicht leggende om de tranen te verbergen, die haren oogen ontsprongen.

Walter beefde en scheen uitermate bedrukt.

« Jonkvrouw, » stamelde hij, « indien de verklaring mijner vermetele hoop u heeft gehoond, o, geloof, dat niemand op de aarde meer eerbied voor u koestert dan de ongelukkige, wiens leven op dit oogenblik door eene bittere ontoovering wordt verbrijzeld. De arme sergeant zal heengaan om zijnen dienst te betrachten. Vaarwel, jonkvrouw, vergeet de stoutheid..... »

« Maar, maar, wat zegt gij altemaal? » stotterde het meisje als verwaald. « Wat wenscht gij? Wat moet ik antwoorden? Mijn hoofd draait; mijne zinnen verwarren. Blijf, blijf! — Arme Walter, gij wilt Hopman worden; maar het is onmogelijk! »

« Wel, wel, » viel de dienstmeid in, « Hopman worden.

en gij zijt alreeds sergeant? Ik beklag u, heer Pietersen; als gij zoo voortgaat, dan zijt gij op uw zestigste jaar nog geen Hopman. En zou mijne jonkvrouw daar naar wachten? »

« Neen, neen, gij bedriegt u, » zeide de sergeant, door de woorden van Aleidis tot plotselijken moed opgevoerd. « Ik heb brieven van de heeren Bewindhebbers der Oost-Indische Maatschappij aan den algemeenen Stedevoogd; in deze brieven word ik niet slechts in zijne bijzondere gunst bevolen; maar zij bevatten insgelijks het verzoek, mij immer naar die plaatsen te sturen, waar gevaar is en dappere mannen noodig zijn. Ik zal mijn leven honderdmaal wagen; onverschrokken te midden des vijands dringen; mijne oversten verwonderen door mijne daden en, moet het zijn, mijn bloed bij stroomen voor Hollands eere storten..... Ah, hoe zou de moed mij daartoe ontbreken, wanneer uw naam, Aleidis, als eene zoete sterre der hoop mij in de oogen glanst! »

Zooals de jongeling daar nu stond, met den glans der mannelijke fierheid op het gelaat en het vuur der begeestering in de oogen, was hij waarlijk schoon en indrukwekkend.

Aleidis aanschouwde hem met bewondering en tevens met verschriktheid; want in haren geest zag zij hem reeds te midden des vijands en sidderde bij het denkbeeld, dat een ongeluk hem kon treffen.

De dienstmeid volgde met verbaasdheid de korte, maar krachtige gebaren, die des jongelings woorden vergezelden.

« Hemel, dat ziet er een kerel uit! » zeide zij tot Congo, die achter de banke stond. En toen zij zag, hoe de neger een mes had geopend en grijnzend daarmede in de boomen hakte, mompelde zij :

« Daar nu, die zwarte domkop ook! Wat krijgt die nu? Houd u stil! »

Er klonk eene stemme uit de verte; het was een boots-

gezel, die van het strand op de vlakte was gekomen en den sergeant scheen te roepen.

« Aleidis, » sprak Walter diep ontroerd, « zult gij mij van u laten weggaan zonder een enkel woord, dat mij aanmoedigen kan? Aleidis, mag ik hopen? Mag ik denken, dat gij woord zult houden? Gij antwoordt mij niet! »

« Mijn vader beschikt over mijn lot, » zuchtte de jonkvrouw.

« Indien hij u niet dwingt tot eene andere verbintenis, zult gij wachten totdat ik Hopman geworden zij? »

« O, Walter, wat vraagt gij mij? Ik durf u niet antwoorden! » riep de maagd bevend en met den blik ten gronde.

« Maar is het uw wensch, dat ik gelukke? »

« Het is mijn wensch, » murmelde zij schier onhoorbaar.

« Dank, o Heere! » riep Walter, het oog ten hemel richtende. « Vergiffenis, mijn God, ik durfde twifelen aan uwe goedheid, en daar overlaadt Gij mij zoo onverdiend met levensvreugd en met geluk! »

De stemme in de verte hergalmde met meerder kracht.

« Ik mag niet langer met u blijven, Aleidis, » zeide de sergeant haastig. « Men roept mij ginder : mijne tegenwoordigheid is bij de ontscheeping noodig. »

« Nu reeds? » zuchtte het meisje.

« Om uwer waardig te worden, mag ik geen en mijner plichten verzuimen. Dan, ik hoop u straks weder te zien. Gelief uwe ouders te verwittigen van mijne komst; zoo haast ik ginder weg kan, zal ik den heer Hopman en uwe vrouw moeder gaan groeten. Zij zullen ook wel verwonderd zijn, dat ik in Oost-Indië ben, niet waar? »

« O, Walter, zij zullen zoo blijde zijn! Wij spraken bijna dagelijks van u..... »

« Nu, ik ga, tot straks..... »

Aleidis reikte hem stilzwijgend de hand; de jongeling aanvaardde ze met eerbiedige blijdschap en verwijderde zich dan in de richting van het strand.

Een oogenblik nog bleef het meisje in bedenking op de

bank zitten; doch eensklaps kwam een heldere lach haar gelaat verlichten. Zij sprong op, ijelde vooruit naar de Factorij en riep :

« Rosalia, kom, kom, dat ik mijnen heer vader ga verwittigen! »

« Nu, Congo, wat staat gij daar te dubben? » grommelde de meid, « neem het zonnescerm en den korf. Ziet gij niet dat onze jonkvrouw huiswaarts keert? »

Aleidis was inderdaad reeds een goed eind vooruit.

Zij hief ditmaal het hoofd recht en huppelde met lossen tred over het voetpad, dat naar de Factorij leidde. Er blonk eene uitdrukking van mild zielsgenoegen op haar gelaat; hare oogen glansden met een vroolijk vuur, en hare wangen waren gekleurd als in hare eerste jeugd.

Toen zij tot halverwege van het voetpad gevorderd was, zag zij hare moeder van achter de omheining der Factorij tot zich komen.

Een juichingskreet ontsnapte de maagd, terwijl zij met de handen in de hoogte begon te loopen, als hadde nooit ziekte haar verzwakt.

Vrouw Van den Broeck bleef staan en schouwde met verwondering hare dochter te gemoet. Jaren was het geleden dat zij Aleidis zoo had zien loopen. Wat mocht het zijn, dat haar dus op eens sterkte en vlugheid had teruggegeven? Een gevaar? Maar Aleidis lachte en hare gebaren getuigden van blijdschap.

« O, moeder, moeder, » riep de maagd, « Walter is gekomen! Walter is op Java! »

« Walter? » herhaalde de vrouw verbaasd. « Walter? Wie bracht u die tijding? »

« Ik heb hem zelven gezien en gesproken, moeder; hij zal straks een bezoek bij mijnen heer vader afleggen. Kom, kom, dat ik vader verwittige. Ach, moeder lief, nu ben ik genezen. Gij ziet wel, hoe ik loopen kan. Mij dunkt, dat ik nooit ziek ben geweest; ik heb lust om te dansen, ik zou kunnen vliegen..... »

« Wel, wel, wat goede tijding! » riep vrouw Van den Broeck uit. « Hij is zeker een man geworden? »

« Ja, ja, een statig man. »

« En hoe is het met zijne moeder? »

« Dat heb ik hem vergeten te vragen. »

« Maar het was toch wel van haar, dat hij u eerst van al moest spreken? »

« Ja, ja; maar hij zeide mij daarover niets, » zuchtte Aleidis bedeesd en met schaamroode wangen.

« Nu, nu! » mompelde vrouw Van den Broeck verwonderd. « Wat is dit? Van wat spraakt gij dan te zamen? »

« Hij sprak mij van iets, van iets zonderlings, van iets..... »

« Van wat dan? Gij schijnt verlegen, Aleidis? Gij stamelt? »

« Kom, moeder, » antwoordde de maagd, « u zal ik alles zeggen: gij zijt zoo goed voor mij. Kom! »

Zij trok hare moeder bij de hand en dwong haar om met versnelde stappen ter Factorij weder te keeren.

Vrouw Van den Broeck schudde het hoofd met twijfel, als hadde de komst van Walter en de ontroering van Aleidis haar stoffe tot ernstige bedenkingen gegeven.

Welhaast verdwenen heiden achter de omheining der Hollandsche Factorij.

II

De Factorij der Hollanders, tegen de rivier Tjiliwoeng en tusschen deze en de Javaansche stad Jakatra gebouwd, bestond uit een lang, vierkant plein van tamelijke wijdde, rondom hetwelk men nu eenen sterken muur metselde en aarden bolwerken opwierp. Aan de eene zijde, op weinige treden van de wallen, verhieven zich twee groote magazijnen of stapelhuizen, waarbinnen tevens eenige fraaie en luchtige woonkamers ten dienste van de hoogere beambten der Oost-Indische Maatschappij waren voorbehouden; aan de andere zijde stonden mindere huizen, die den soldaten ter herberge en den bootsgezellen der schepen tot tijdelijke rustplaats verstrekten.

Meest al de gevels dezer gebouwen verborgen zich gedeeltelijk achter het dichte loover van Kelorboomen; hier en daar voor sommige huizen waren kleine bloemtuinen aangelegd, en zelfs de Bananas spreidde er zijne breede bladeren voor de opene vensters uit. Dan, er was echter te midden der Factorij een effen plein uitgespaard, welks oppervlakte door niets belemmerd was dan door de dunne stammen van eenige kokospalmen.

Toen de Hollanders hunne Factorij hadden begonnen te versterken, was hun van wege den Pangerang of Sultan van Jakatra (1), dien zij door rijke geschenken zich gunstig

(1) De vorsten op de Indische eilanden voeren verschillende titels, als: *Pangerang* (Bestuurder), *Sultan* (Koning), *Radja* (Vorst), *Panum-*

hadden gemaakt, daarover geene bemerking gedaan; en, alhoewel de Javanen genoeg lieten blijken, dat zij deze nieuwe werken met misnoegen zagen, had men de dienaars der Nederlandsche Maatschappij ongehinderd de eerste grondvesten hunner wallen laten leggen.

Sedert eenige dagen waren er evenwel onrustbarende tijdingen aan den algemeenen Stedevoogd overgebracht. Volgens deze geheime berichten zouden de Engelschen en Portugeezen te Bantam, — eene groote handelstad op twaalf mijlen van Jakatra, — al hunne pogingen vereenigd hebben om den Sultan aldaar te doen begrijpen, dat hij den Hollanders met geweld het bouwen der ontworpen sterkte moest beletten; ook zouden de Engelschen onlangs bij den Pangerang van Jakatra dezelfde pogingen hebben beproefd, en hem geheimelijk buskruit en grof geschut aangeboden hebben, om de Nederlanders geheel van Java te verjagen.

De berichten waren onzeker en openbaarden den Stedevoogd geene nieuwe kuiperijen van wege Nederlands vijanden in Indië. Hij wist wel, dat Engelschen en Portugeezen noch list noch moeite spaarden, om den Hollanders, welker immer aangroeiende mededinging zij vreesden, op Java zooveel mogelijk afbreuk te doen; daarenboven, het was weinig waarschijnlijk, dat een der Pangerangs of beiden te gelijk, in vollen vrede en zonder voorafgaandelijke onderhandeling den oorlog aan de Nederlandsche Maatschappij zouden verklaren. Wat den Stedevoogd echter eenige bekommernis inboezemde, was de omstandigheid, dat de Javanen tot het vieren van zeker godsdienstig feest welhaast in grooten getale omtrent Jakatra zouden vergaderen. Was het waar, dat zij iets gewichtigs voorhadden, dan zou het dáár worden beslist.

buhan (Prins), *Soesoehoenan* of *Maharadja* (Oppervorst of Keizer).

Zie *Handleiding tot de aardrijkskunde van Nederlands Oost-Indische bezittingen*, uitgegeven door de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, 1843.

Welke moeite de Stedevoogd had aangewend, om hunne inzichten te doorgronden, hij had daarover niets ongunstigs, doch tevens niets zekers kunnen vernemen; want de Javanen waren een listig, doortrapt en geheimhoudend volk.

Ofschoon het Nederlandsch Opperhoofd zich niet aan vijandelijkheden verwachtte, had hij echter de versterkingswerken met allen mogelijken spoed doen voortzetten, en, ten einde de manschap der schepen en de soldaten der Maatschappij in zulke heete luchtstreek niet door al te zwaren arbeid af te matten, had hij ook vele vreemde werklieden in dagloon aanvaard, als Mooren, Chineezen en Toepassen, die in de voornaamste zeehaven der Sunda-eilanden in grooten getale wonen.

Er heerschte diensvolgens eene ongemeene bedrijvigheid binnen de Factorij; en, alhoewel de zengende stralen der zon bijna loodrecht op den bodem nedervielen, werkte men er ijverig aan het optrekken der wallen.

Het was er een onophoudend gaan en komen van arbeidslieden en werkbesteders; de bevelen klonken er in vier of vijf talen, en de zonderlingste kleederdrachten wemelden er dooreen.

Men zag er Chineezen, met breede rokken en wijde mouwen, aan de muren metselen en mortel bereiden; Toepassen of Mardijkers (1), gansch in gestreept katoen gekleed, aarde aanbrenge om de wallen aan te vullen; negers, schier naakt, met hunne sterkgespiede armen de zwaarste steenblokken over den bodem wentelen..... en tusschen deze lieden van verschilligen landaard de soldaten en matrozen der Nederlandsche Maatschappij, die onder toezicht hunner sergeanten overal mede de hand aan het werk staken en door hun voorbeeld iedereen aanmoedigden tot ijver en spoed.

(1) « Toepassen of Mardijkers zijn landzaten van verscheiden Indiaansche volken. »

(NIEUHOF, blz. 217.)

Op het plein wandelden hier en daar eenige voorname Javanen, die men gemakkelijk aan den geelbruinen toon huns aangezichts en aan de fierheid hunner blikken kon herkennen. Zij schouwden met wantrouwen en verborgen spijt naar de wallen, doch bovenal naar de stormkatten of verhevene batterijen, welke aan de vier hoeken der Factorij werden opgericht. Dan, zij lieten hunne misnoegdheid niet blijken en wisselden met elkander stille en geheimzinnige bemerkingen.

Aan den voet van eenen der kokospalmen stonden drie of vier Maleische kooplieden, die, gansch onverschillig aan hetgeen rondom hen geschiedde, zich zoo druk met het kauwen van Betel bezighielden, dat hun mond en lippen met het roode sap als met bloed schenen geverfd.

Congo, de neger van Hopman Van den Broeck, zat op de hurken in de schaduw eens Bananas, nevens de deur van een der twee grootste gebouwen, en hield het hoofd in de richting van het strand gevestigd. Wanneer hij in de verte eenen soldaat ontwaarde, die de Factorij binnenkwam, stond hij met aangejaagde blijdschap recht en trad een paar stappen vooruit op het plein; doch, in zijne hoop bedrogen, ging hij telkens met misnoegdheid weder onder den Bananas zitten.

Rosalia, de dienstmeid, verscheen aan de deur des huizes en vroeg met teruggehoudene stemme :

« Welnu, Congo, hebt gij hem nog niet gezien? »

Zich oprichtende, antwoordde de neger :

« Hij blijft lang weg. Wil ik naar het strand loopen, om hem te halen? »

« Men heeft het u verboden; gij weet het immers wel? »

« Het is waar! » zuchtte de neger, het hoofd met ongeduld schuddende. « Wij zullen dan maar wachten, Rosalia. »

« Wat wonder voorval toch, niet waar, Congo? » zeide de meid. « Wie zou vermoed hebben, dat de ziekte onzer jonkvrouw niets anders was dan eene herinnering aan Walter Pietersen? Misschien heeft zij zelve het niet goed

geweten; anders, hoe hadde zij dit gevoel zoolang kunnen verbergen? Het was altijd van Holland, dat zij sprak, van de vrienden in het algemeen en van de vreugde harer kindsheid; maar dat de liefde de eenige doorn was, die haar in den boezem stak, dit hadde voorzeker niemand kunnen raden. Nu heeft zij haren ouders het bekend. »

« Zij heeft bekend, dat zij de echtgenoot van mijnen goeden meester wil worden? » riep de neger, van vreugde trappelende.

« Wie spreekt u daarvan, gij dwaashoofd? » mompelde Rosalia. « Het zou eene mooie zaak zijn, dat eene jonkvrouw zulk iets aan hare ouders ging zeggen. Zij heeft al de woorden van Walter Pietersen herhaald. Het ging moeilijk, het wilde haar niet goed uit den mond; maar allengs, stukje voor stukje, onder beven en rood worden, kwam het toch geheel aan den dag. »

« Waart gij er tegenwoordig, Rosalia? Hebt gij zelve het gehoord? »

« Gedeeltelijk was ik er bij; wat niet in mijne tegenwoordigheid werd gezegd, dat luisterde ik af. »

« En hoe staat het daarbinnen? »

« Onze jonkvrouw is zeer ingetogen en stil; maar er straalt zulke blijdschap uit hare oogen, dat het mij telkens ontroert, als ik haar aanzie. Zij bloost als eene roze, Congo; en wat nog het wonderst is van al, zij heeft een groen fluweelen keurslijf aangetrokken, dat sedert anderhalf jaar geen licht meer zag. De gouden bellen, dien zij droeg, toen wij van Amsterdam vertrokken, glinsterden haar nu weder aan de ooren, en zij deed mij Japansche haarspelden op haar hoofd steken. Zij wil zich schoon en bevallig maken..... »

Congo klapte in de handen van vroolijke verrassing.

« Zij zal genezen; onze jonkvrouw zal genezen! » juichte hij. « Daarvoor zij de lieve Heer van hierboven wel duizendmaal gezegend en gedankt!..... En onze meesters, Rosalia, hoe ontvingen zij de tijding? »

« Onze vrouwe is blijde en droef terzelfder tijd : blijde, als zij de vreugd van Aleidis ziet, en de verzekering, dat zij inderdaad zou kunnen genezen, haar in het harte zinkt; droef, als zij overweegt, dat een sergeant al te verre beneden den stand harer dochter is, om te laten hopen dat hij zich ooit tot haar zal kunnen verheffen, »

« Maar de Hopman? De Hopman? » vroeg Congo met bekommernis.

« Ja, wat weet ik? » antwoordde Rosalia. « Eerst zag hij zuur, schudde het hoofd met misnoegen en scheen zeer verstoord..... »

« Ach, lieve God, ik dacht het wel! » klaagde Congo.

« Maar toen hij vernam, dat Walter Pietersen naar Oost-Indië is gekomen om Hopman te worden, en wil wachten, totdat hij daarin gelukt zij, vooraleer hem van zijne belofte te spreken, dan is de spijt van onzen meester allengs vergaan. Nu lacht hij en schertst met dit voornemen, dat hij eene zinnelooze gedachte noemt; en hij ziet het alles aan als eene zaak, die niet ernstig is. Misschien is het nog iets anders, dat hem wel te moede deed worden. Onze jonkvrouw heeft den wensch uitgedrukt om nog niet spoedig naar Holland te vertrekken; zij meent, dat zij op Java ook wel zou kunnen genezen. Dit mag den Hopman wel zeer verblijd hebben; want hij toch had veel verdriet, omdat hij hier zijn bevelhebberschap moest verlaten. »

« Ach, Rosalia, dit is goed; nu zal de Hopman M. Walter ook vriendelijk onthalen, niet waar? »

« Bij zijn eerste bezoek waarschijnlijk ja; want het is vanwege den heer Pietersen de kwijting eens plichts. Dan, gij begrijpt wel, dat een sergeant niet gemeenzaam ten huize eens Hopmans mag verkeerren, en dat onze meester hem dit wel zal doen verstaan. »

« Meent gij dit, Rosalia? » vroeg de neger bedroefd.

« Hoe anders? Ik heb het den Hopman zelve aan onze vrouwe hooren zeggen. »

Congo boog het hoofd op zijne borst en zweeg; doch hij

wrong zich de vuisten en knarste de tanden van spijt of van gramschap.

De meid aanschouwde hem met eenen schertsenden glimlach.

« En let gij maar op, Congo, » zeide zij, « dat gij na dezen dag in des Hopmans tegenwoordigheid niet meer van Walter spreekt; gij mocht anders den rottang op uwe glimmende schouders voelen. »

« En toch zal ik van hem spreken! » morde de neger.

« Gij moet het weten, Congo; al hebt gij eene huid, zoo dik en zoo taai als een ezelsvel, mij dunkt toch niet, dat de rottang u deugd kan doen. »

« Rottang! wat let mij de rottang? » riep Congo, zijne witte tanden met bitsigheid ontblootende, « mijn goede meester zal de jonkvrouw hebben; hij heeft het gezegd, en het moet zijn! »

« Ja, daar kunt gij veel toe helpen, armzalige zwetser! » lachte de meid, oogenschijnlijk om den neger te plagen. « Zou men niet zeggen, dat gij veel moed hebt? Kome de Hopman, dan kruipt gij langs den grond bij den minsten zuren blik. »

« Het is waar, » zeide de neger, « ik ben een slaaf..... maar de heer Pietersen is goed en barmhartig geweest jegens mij, en ik zal hem dankbaar blijven en hem van nutte zijn, waar ik kan, al hing de rottang mij eeuwiglijk boven het hoofd! »

« Gij zijt gek, Congo; in uwe plaats zou ik mij met deze zaak niet bemoeien. Weet gij, wat de Hopman aan onze vrouwe gezegd heeft, toen zij te zamen over uwe genegenheid tot Walter spraken? De Hopman heeft gezegd, dat hij u aan de gele menschen zal verkoopen. Dáár zult gij het zoo goed niet hebben als bij de Hollanders. »

De arme slaaf begon in al zijne ledematen te beven, en hem schoten tranen in de oogen; hij hief den blik ten hemel en zuchtte :

« Congo verkoopen? aan de gele menschen? Lieve God

van hierboven, il zal onderdanig en gehoorzaam zijn; o, behoed mij toch voor zulk ongeluk! »

« Ah, ah, zie hem daar nu staan sidderen als een riet, den moedigen kerel! » spotte de meid. « Men heeft geen woord over u gesproken, Congo; het is mallepraat! »

« Oh, dit is niet braaf van u, Rosalia, » zeide Congo met meer verwijt in de stemme. « Gij plaagt mij altoos en doet mij schier van angst bezwijken..... Heb toch een beetje medelijden met mij: ik doe immers al wat ik kan, om u en mijne meesters te believen? Wees niet boos, omdat ik Walter Pietersen bemin. Gij weet wel, dat hij het was, die mij den Heer der hemelen leerde kennen; en, zooals hij zelf het dikwijls met blijdschap zeide, hij is mijn vader door den Christus. Moet ik hem dan niet dankbaar zijn? »

De meid scheen door des negers woorden getroffen.

« Nu, Congo, » sprak zij, « bedroef u niet; ik zeg het alles om te lachen. Een mensch kan immers niet altoos ernstig zijn? Denk toch niet, dat ik verstoord op u ben, omdat gij den heer Pietersen genegenheid toedraagt. Ik zelve, indien het mij slechts mogelijk is, zal hem ook wel helpen. Het kan onze arme jonkvrouw van de schrikkelijke landziekte verlossen en haar gelukkig maken; maar wij zijn dienaars, Congo, en wij moeten voorzichtig zijn..... »

« Ginder komt hij! Ginder komt hij! » riep Congo, gansch verblijd en juichend, als hadde hij reeds al het overige vergeten, « ah, daar is mijn weldoener! »

« Ik ga binnen, Congo, om onze meesters te verwittigen, » zeide de meid. « Breng gij den heer Pietersen maar rechtstreeks naar de achterzaal; dáár zal men hem ontvangen; onze meester heeft er mij eene flessche Spaanschen wijn doen nederzetten. »

De sergeant naderde tot den neger, en hem de hand op den naakten schouder leggende, sprak hij:

« Mijn goede Congo, de vriendschap en de dankbaarheid stralen mij tegen uit uwe oogen. Ik zal straks ook wat met u kouten; ik wil weten hoe gij voert sedert uw vertrek uit

Amsterdam. Mocht God mij gunstig zijn, ik zou het erkennen, door insgelijks voor uw geluk te zorgen, Congo..... »

Maar de neger was zoozeer dóor ongeduld gedreven, dat hij niet scheen te hooren wat men hem zeide; hij vatte Walters hand en trok hem door den gang voort, terwijl hij murmelde:

« Dank, dank, meester. Kom, spoed u; men wacht u reeds lang. Congo kan niets voor u, niets dan God bidden, zooals gij hem hebt geleerd; maar dit toch zal hij doen alle morgens, elken avond, den ganschen dag. Kom; de Heer van hierboven zal mij ten tweede male verhooren. Houd maar moed..... Zie, daarbinnen zullen mijne meesters u ontvangen. Wacht een oogenblikje; ik zal uwe komst gaan melden. »

Bij deze laatste woorden stiet hij eene deur open en week terug in den gang.

Het vertrek, dat de sergeant nu binnenstapte, was zeer aardig naar de Javaansche wijze versierd. Op den vloer lag eene dunne mat, kunstig van boomvezelen gevlochten en met allerlei zonderling bloemwerk gekleurd; de wanden waren insgelijks met glimmende matten bedekt, en in de beide opene vensters hingen van die fraaie lichtschermen, welke de Javanen uit gekloofde rottangs weten te maken. Ook de zetels waren uit de afgekloofde schil van Indisch riet gevlochten; alleen de groote tafel, die in het midden der zaal stond, scheen uit Europa afkomstig, doch was waarschijnlijk op Java door eenen Hollandschen ambachtsman uit onbederfbaar *Kyati* of tekhout getimmerd.

Langs de wanden, op lichte plankjes, prijkten velerlei Chineesche en Japansche voorwerpen, als: borden en kopjes van doorschijnend porselein, afgodsbeelden van speksteen, waaiers van gesneden ivoor en eene menigte kleine, onnoembare dingen, welke de Hollanders dan reeds als zeldzaamheden uit China en Japan brachten.

Tusschen de vensters hingen zwaarden van sandelhout,

krissen of dolken van het schoonste staal, pijlen met vergiftigde punten, schilden van Rhinosterhuid en meer andere wapens, waarvan de Indische volkeren zich tot den oorlog bedienen.

Al deze voorwerpen waren gansch nieuw voor Walter. In eene andere omstandigheid zouden zij ongetwijfeld zijne aandacht gevestigd hebben; maar bij de afwachting van een plechtig oogenblik was hij gansch in gepeinen verslonden en bemerkte niets van al wat hem omringde. Hem werd ook de tijd niet gelaten om iets in het bijzonder te bezien; want hij was nauwelijks eenige oogenblikken alleen gebleven, wanneer reeds de stappen van verscheidene personen boven zijn hoofd hem aankondigden, dat men beneden kwam om hem te ontvangen.

De Hopman trad eerst in de zaal en beschouwde den groetenden sergeant met verwondering van hoofd tot voeten; er stond echter een welwillende glimlach op zijn gelaat, en het was met gulhartigheid, dat hij des jongelings hand aangreep en zeide :

“ Wees welkom op Java, heer Pietersen. Zoo, zoo, gij zijt naar Oost-Indië gekomen? Knap kerel, flink soldaat! Hoe een mensch in weinige jaren kan veranderen! Toen ik Amsterdam voor de laatste maal verliet, waart gij, om zoo te zeggen, nog een kind; nu zijt gij wel ter dege een man met baard en knevels. Het doet mij vermaak, dat ik u zie, heer Pietersen. ”

Terwijl Walter eenige woorden van dankzegging stamelde, waren insgelijks de echtgenoot des Hopmans en zijne dochter in de zaal gekomen.

Vrouw Van den Broeck scheen bij hare intrede zeer ernstig en koel; maar toen zij Walter zag, en zijn open gelaat en levendige oogen haar liefderijk en smeekend aanblikten, verscheen het vaderland met al zijne zoete herinneringen voor haren geest, en zij ook glimlachte met heldere blijdschap.

Wat Aleidis betreft, deze hield zich achteruit en zag

slechts bijwijken met eenen vluchtigen blik tot den jongeling op. Een hooge bloes kleurde hare wangen; zij scheen beschaamd; en ware het niet geweest, dat eene genster van geluk haar in de oogen glinsterde, men hadde kunnen denken, dat droefheid haar gemoed benevelde.

Nadat de Hopman en zijne echtgenoot eene vriendelijke groetenis met Walter hadden gewisseld, en eenige woorden van verwelkoming hem hadden toegestuurd, zeide Van den Broeck :

“ Nu, laat ons nederzitten, heer Pietersen, wij zullen wat kouten onder het ledigen van een glas Spaanschen wijn. Daar, neem eerst dien roemer en doe mij bescheid; ik drink op uw welvaren in het Oosten! ”

“ Ach, gij zijt wel goed, heer Hopman, ” murmelde Walter. “ Uw gulhartig onthaal treft mij zoozeer, dat ik geene woorden vind, om u mijne dankbaarheid te beuigen. Moge God de vurige bede aanhooren, die ik Hem bij het ledigen van dit glas uit den grond mijns harten toestuur voor uw aller geluk en voorspoed! ”

“ Nu, zit neder, heer Pietersen, ” zeide de Hopman. “ Laat ons wat kouten..... ”

“ Maar, heer Walter, ” vroeg vrouw Van den Broeck, wanneer ieder gezeten was, “ gij hebt Aleidis niets van uwe moeder gezegd? ”

“ Het zou haar te zeer bedroefd hebben, ” zuchtte de sergeant met plotselijke treurnis op het gelaat.

“ Hemel, ik vreesde het! ” riep vrouw Van den Broeck. “ Eilaas, zij is aan hare ziekte bezweken, niet waar? ”

“ De Heer heeft haar van de aarde weggenomen, mijne vrouwe, ” antwoordde de jongeling, “ anders ware ik nooit over de zee gekomen, welke onweerstaanbare zucht mij ook naar Oost-Indië dreef. Mijne arme kranke moeder verlaten, daartoe hadde ik nooit kunnen besluiten. ”

“ Ach, die brave vrouw Pietersen, ik zal ze dus nooit meer wederzien! Die tijding gaat mij pijnlijk door het hart, heer Walter. Uwe moeder was de goedheid zelve. De

barmhartige God heeft haar wel zeker eenen zachten dood gegund? »

« Zij is gestorven in mijne armen, zonder treurnis of smart, en vol hoop op een beter leven. Ik heb eene boodschap van mijne moeder voor u, mijne vrouwe. »

« Voor mij? »

« De laatste woorden, die mijne moeder verstaanbaar sprak, waren eene zegening over u, over jonkvrouw Aleidis en over den Hopman; eene zegening en tevens eene vurige bede voor uw aller geluk in Oost-Indië. De eenige last, dien zij zieltogend mij heeft gegeven, is, dat ik u dit zeggen zou. »

Vrouw Van den Broeck, door deze boodschap diep geoerd, boog het hoofd en bleef zwijgend; Aleidis legde zich de handen voor de oogen en stortte tranen.

« Ah, dit heet gij een vroolijk wederzien? » riep de Hopman. « Is dit het lot niet van alle menschen? en mits de Heer het zoo heeft gewild..... Kom, Aleidis, schei uit met dit weenen; en gij, vrouwe, geef uwe dochter het voorbeeld der zwakheid des harten niet. Zeg mij, heer Pietersen, hoe gaat het ginder met onzen heldhaftigen Prins Maurits? »

« Hij is welvarend, heer, » antwoordde de sergeant, « en heeft nu onlangs door het afsterven van zijnen broeder Philips Willem, het prinsdom van Oranje geërfd (1). »

« En hoe is het met den bewindhebber Huygens? Gij moet hem kennen: uwe moeder zeide mij, dat hij de goede vriend uws vaders is geweest. »

« Of ik hem kenne, heer Hopman? Hij is mijn beschermer en heeft mij vanwege de Kamer der Bewindhebbers van Amsterdam (2) aanbevelingsbrieven bezorgd

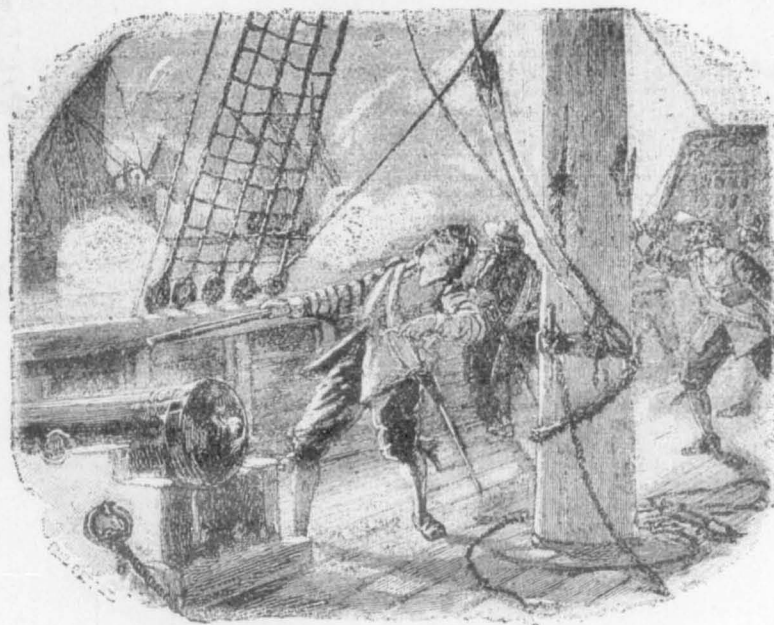
(1) « In 't jaar 1618 stierf Philip Willem, Prins van Oranje, en dewijl hij geene kinderen had, verklaarde hij Maurits, zijnen broeder, tot erfgenaam. »

(A. G. LUSCIUS, in zijn *Alg. Woordenboek, art. Maurits.*)

(2) *Bewindhebbers* waren zekere Raadsheeren, die in het vaderland

voor den algemeenen Stedevoogd. Hij heeft mij wel uitdrukkelijk gelast, u uit zijnen naam te groeten. »

« Zoo, zoo, hij is uw beschermer? Hij heeft veel invloed op de zaken der Maatschappij en zal u mettertijd kunnen begunstigen. »

Totdat een kogel mij in de zijde trof. (Bladz. 63.)

Vrouw Van den Broeck had weder het hoofd opgegeven en luisterde met zekere verstrooidheid op de samenspraak; ook Aleidis, alhoewel haar oog nog nat was van tranen, wierp van tijd tot tijd een blik op Walter.

Er heerschte nu eene korte wijl stilte; het scheen, dat na

de zaken der Oost-Indische Maatschappij bestuurden. Er waren kamers van Bewindhebbers te Amsterdam, te Middelburg, te Delft, te Hoorn en te Enkhuizen.

deze gewone vragen en antwoorden, die elk wederzien kenmerken, niemand nog iets te zeggen had. Dit viel den Hopman lastig; want, ofschoon hij slechts uit beleefdheid en uit gevoel van betamelijkheid met den sergeant had gesproken, scheen hem dit onderhoud te kort, om nu reeds te worden afgebroken.

De glazen opnieuw inschenkende, zeide hij :

« Gij zijt gekomen met het schip *de Meeuw*, en uw Hopman is Pieter van Ray, niet waar? Ik ken hem : een onverschrokken soldaat, maar wat licht van oordeel en wat overvloedig van spreken..... Nu, drink nog eene teug en zeg mij toch eens, hoe verging uwe reize? Het doet een wonder uitwerksel op geest en lichaam, niet waar, wanneer men voor de eerste maal op den grooten plas rondzwalpt en gedurende zoovele maanden niets ziet dan lucht en water? Gelukkig dan nog, als men eene gelukkige overvaart treft. »

« Wij doorstonden evenwel drie schrikkelijke stormen, drie travado's, heer Hopman; en wij verkeerden in groot gevaar van allen in slavernij naar Barbarije te worden gevoerd; maar de hemel behoedde ons : na een bloedig gevecht van vier uren verlieten ons de zeeroovers. »

Aleidis was recht gaan staan en luisterde met ontsteltenis op des jongelings uitlegging.

« Zoo, zoo, dan hebt gij reeds den vijand onder de oogen gezien? Was de slag heet? »

« Twintig dooden en een mast afgeschoten, dien wij aan de Kaap de Goede Hoop hebben hersteld. »

« En gij, heer Pietersen, hoe hebt gij u in dien slag gehouden? Heeft het gedonder der kanonnen en de reuk van het buskruit u niet een beetje verschrikt? »

« Ik heb mijn best gedaan, heer Hopman, totdat een kogel mij in de zijde trof en mij in mijn bloed op het dek nederwierp..... »

Een snijdende gil bonsde uit Aleidis' boezem; zij sprong tot hare moeder, sloeg haar de armen om den hals en

scheen te bezwijmen, terwijl zij met eene klagende stemme zuchtte :

« Moeder, ach moeder, een kogel heeft hem getroffen! Zijn bloed heeft gevloten! Steun mij; ik voel mijne krachten bezwijken..... »

De Hopman schudde het hoofd met spijtig ongeduld en sprak :

« Nu, vrouwe, gij weet, dat ik verlang, eenige oogenblikken met den heer Pietersen alleen te zijn. Gelief met Aleidis naar boven te gaan. Ik meende niet, dat de zaak zoo ernstig was; nu weet ik genoeg. »

Vrouw Van den Broeck leidde hare dochter ter zaal uit; beiden verdwenen zonder een woord meer te spreken.

De Hopman sloot de deur achter hen toe, en zich tot Walter keerende, die was opgestaan om te groeten, zeide hij :

« Ga weder zitten, sergeant: ik wil eene ernstige samenspraak met u hebben. Gij verbleekt? Stel u gerust; mijn voornemen is niet u een bitter woord toe te sturen; maar gij moet openhartig en rechtzinnig met mij zijn. Welk was uw inzicht, toen gij sloop gingt, om naar Oost-Indië te komen? »

« Mijn inzicht, heer Hopman?..... Mijn inzicht? » stamelde de jongeling door deze plotselijke ondervraging verrast.

« Nu, verklaar het ronduit; gij hebt het wel aan Aleidis durven zeggen. »

Walter raapte zijnen moed te zamen en sprak eerst met benauwdheid, doch welhaast met eene stem, die sidderde van bekleemde geestdrift :

« Het is de eerbied, die mij doet aarzelen; maar vermits gij het eischt, welaan, ik zal u rechtzinnig verklaren, wat mij naar Oost-Indië deed komen. Herinner u, heer Hopman, wat gij op de Texelsche kade bij uw vertrek mij beloofdet. Gij hebt mij gezegd : « Treed in dienst der Oost-Indische Maatschappij; poog u te onderscheiden; word

Hopman; dan geef ik u Aleidis tot bruid. » Die woorden vielen mij in het hart als gensters, die welhaast als een verterend vuur zouden ontvlammen. Van dan af was mijn lot beslist, en heb ik niet eerder gepoogd de voorwaarden te vervullen, die gij mij hebt opgelegd, heer Hopman, het is, omdat de ziekte mijner moeder en het heilig gevoel van den plicht mij het hebben belet. Ik heb nu alles verlaten, eene luisterrijke loopbaan verzaakt en mij als nederig sergeant in dienst der Oost-Indische Maatschappij begeven, met den onplooibaren wil om het lot geweld aan te doen en met de hoop, dat God mijne pogingen zal zegenen. Mijn inzicht, heer Hopman, was niet, u nu reeds uwe belofte te komen herinneren; ik wist niet, dat gij u te Jakatra bevondt; het geval alleen brengt mij in uwe tegenwoordigheid. Ik wilde eerst Hopman zijn en dan met allen eerbied u de kwijting uwer belofte komen afeischen. Zulks is nog mijn inzicht, heer Hopman. »

Van den Broeck stond verwonderd over den toon van onwrikbaar besluit, die des jongelings stemme bezielde.

« Arme Pietersen! » zeide hij. « Ik heb waarlijk medelijden met de opgewondenheid uws geestes. Die belofte was eene scherts. Hoe kondt gij gelooven, dat ik ze in ernst u deed, wijl ik u alsdan nog voor een kind aanzag? »

« Mij scheen het zoo ernstig, heer Hopman, » antwoordde Walter, « dat ze mijn leven eene nieuwe richting en een einddoel gaf, en zij de reden werd van al mijn doen en laten. Soms stond insgelijks in mij de twijfel op, of gij, indien ik Hopman werd, uwe belofte wel zoudt vervullen; maar dan stamelde mijn mond onwillig de oude spreuk onzer vaderen: « een Nederlander heeft slechts één woord. »

« Maar, heer Pietersen, » lachte Van den Broeck, « wat zou mijne belofte u helpen, indien ik zelf ze als ernstig wilde beschouwen? In den tijd, dien wij nu beleven, zijt gij binnen tien jaar nog geen Hopman, al begunstigde u ook het lot; en begunstigt het u niet, dan zal de Hopmans-

degen u wellicht nooit aan de zijde blinken. Gij gaat toch niet vermeenen zeker, dat ik mijne dochter voor u zal bewaren, totdat het haar van ouderdom op haar hoofd zij vergrijsd? »

« Ach, heer Hopman, wees niet zoo wreed jegens mij! » zuchtte de jongeling. « Beneem mij de hope mijns levens niet! Gelief in te zien, dat ik den algemeenen Stedevoogd brieven breng van de heeren Bewindhebbers, waardoor zij mij aan zijne bijzondere aandacht en gunst bevelen, en waarin daarenboven het verzoek staat uitgedrukt, om mij immer naar zulke plaatsen te zenden, waar gevaar is en strijd kan geleverd worden. »

« Dit alles kan iets doen tot uwe vervordering; maar Hopman worden? Het is een zinnelooze waan! »

« En indien ik tegen alle verwachting het wierd? Zoudt gij dan uwe belofte gestand doen? »

« Zij is belachelijk, die vraag, » antwoordde de Hopman. « Ik kan toch het lot mijner dochter aan geene onmogelijkheid verbinden. Kom, kom, spreek mij niet meer van zulke ijdele gedachten. Word Hopman, indien gij kunt; en is Aleidis nog jong meisje, dan belet u niets, mij te komen herhalen wat gij daareven zeidet; maar ik neem op voorhand geene de minste verplichting aan en behoud mijne gansche vrijheid, om u de hand van Aleidis te weigeren, dan zelfs wanneer gij als Hopman ze mij kwaamt vragen. »

Alsof deze strenge woorden den moed des jongelings gansch hadden gebroken, liet hij het hoofd onder het slaken van eenen pijnlijken zucht op de borst vallen en bleef stilzwijgend.

De Hopman aanschouwde hem eene lange wijl in stilte; dan greep hij hem medelijdend de hand en vroeg:

« Nu, heer Pietersen, wat zeide ik u dan zoo onredelijk of zoo hard, dat u de tranen van droefheid in de oogen staan? »

« Ach, niets, heer Hopman, » antwoordde de sergeant met diepbewogene stemme, die allengs in den somberen

toon der wanhoop verliep. « Gij waart wel goed voor mij, en ik dank u uiterharte; maar met de hoop, die uwe woorden mij ontnemen, valt er een blinddoek van voor mijne oogen. Ik heb gedroomd, vier jaren lang gedroomd, en nu ontwaak ik met eene bloedende wonde in het hart. Alles is ijdel rondom mij; ik rijs op uit eene lange zinneloosheid..... Oh! zóó, met die wreede klaarheid, is het leven mij bitter en hatelijk..... »

« Maar wat beduiden die duistere woorden, heer Pietersen? » vroeg de Hopman, ontroerd. « Gij zult u toch niet tot eene laffe vertwijfeling laten vervoeren, hoop ik? »

« Neen, Hopman, ik ben opgevoed in de vreeze des Heeren; maar het gevoel, dat mij heldenmoed en heldenwil kon geven, is gestorven in mijnen boezem. Nu ben ik tot niets meer goed, ik zal naar het vaderland terugkeeren, verkwijnen en een graf zoeken aan de zijde mijner moeder. Laat mij u vaarwel zeggen, heer Hopman; vergeet mijne vermete hoop en vergeet den onnoozelen dweper, die zich zoo noodlottig over den zin van eenige uwer woorden heeft misgrepen. Vaarwel, heer Van den Broeck, vaarwel! »

Hij stond op bij het uitspreken van den bitteren afscheidsgroet; maar het scheen, dat zijne beenen weigerden hem uit deze plaats te voeren; want, terwijl hij zich de leden wrong en doffe zuchten slaakte, deed hij slechts twee of drie stappen, om zich te verwijderen. Eindelijk, al zijnen moed verzamelende, ging hij tot de deur, terwijl hij nog met de handen in de hoogte pijnlijk uitriep:

« Aleidis! arme Aleidis! »

Van den Broeck, die tot dan met verbaasdheid en diepe aandoening zijne bewegingen had gevolgd, greep hem bij de hand en bracht hem terug in de zaal.

« Zóó vertrekt men niet! » zeide hij. « Zit nog een oogenblik daar neder, heer Pietersen. Gij zijt al een zonderling mensch. Ik heb mij over u bedrogen: de diepte en de kracht uws gevoels verwonderen mij. Zit neer, zeg ik u. »

De jongeling liet zich naar den stoel leiden, zette zich neder en sloeg den blik ten gronde.

« Kom aan, » sprak de Hopman, « ik wil goed met u zijn, uit herinnering aan de vriendschap, die gij en uwe moeder mijn huisgezin hebt bewezen. Ik zal u dan zeggen, heer Pietersen, dat ik het als een geluk voor mij en voor Aleidis zou aanzien, dat gij eens haar echtgenoot worden mocht. »

Walter had het hoofd opgeheven en zag den Hopman met jagenden boezem aan; het vuur der hoop glinsterde in zijne oogen.

« En iets meer nog wilde ik u zeggen, vermits het u redden kan van de sombere wanhoop, die u wel inderdaad heeft aangegrepen. Ik zal mijn woord houden, heer Pietersen, al is het slechts eene scherts geweest. Indien gij Hopman worden kunt, vóór dat Aleidis zelve over hare hand hebbe beschikt, — want dwingen zal ik haar nooit, — indien gij Hopman worden kunt, kom tot mij, waar ik mij ook bevinde; ik zal u Aleidis tot bruid schenken. Zijt gij nu tevreden? »

Walter was rechtgesprongen en murmelde eenige onverstaaanbare woorden van dankbaarheid, terwijl hem tranen uit de oogen sprongen; de Hopman liet hem den tijd niet om zijne blijdschap en zijne erkentenis uit te storten.

« Heer Pietersen, » zeide hij op ernstigen toon, « hoor mij nu met bedaardheid aan. Gij zijt sergeant; uw stand is nederig, en het zou niet betamen, dat het mijnen onderhorigen ter wete kwame, welke betrekking met mijne toestemming tusschen u en Aleidis bestaat. Daarom zult gij zoo haast mogelijk van Jakatra vertrekken, heer Pietersen. Stemt gij zonder onwil daarin toe? »

« Ach, het is mijn verlangen, heer Hopman, » antwoordde Walter. « Uw eisch is edelmoedig en gegrond; ik gevoel ook wel, wat eerbied, plicht en betamelijkheid mij gebiedt. »

« En vermits gij met de wapens in de vuist het recht tot

eene snelle vervordering wilt veroveren, er biedt zich eene gelegenheid aan, om onmiddellijk te beginnen. Overmorgen vertrekken twee schepen van hier naar Benjar-Massen, op het eiland Borneo. Het woeste volk daaromtrent heeft een tiental onzer bootsgezellen vermoord, die, om hout te halen, aan land waren gestapt. Men zal den kustbewoners van Borneo gaan leeren, hoe de Nederlanders over zulke moorderijen weten wraak te nemen. Wilt gij met dien tocht mede, heer Pietersen? »

Op het aangezicht van Walter blonk een zoo heldere lach van blijdschap, dat het was, alsof men hem een groot geluk hadde aangekondigd.

« O, dank, dank! » riep hij. « Strijden, met het zwaard in de vuist voor Hollands eere vechten; mijn bloed storten tot het bereiken van het doel mijns levens! Ach, ik wanhoopte, en daar lacht alle geluk mij in eens en onverwachts toe. Ik zal vertrekken, heer Hopman. Wees toch zoo goed en spreek een woord, opdat mijn Hopman het niet belette; want hij bemint mij zoozeer, dat hij misschien mij te Jakatra zal willen houden. Het zou mij wanhopig maken. »

« Nu, nu, dit heeft geen' nood; ik zal de zaak met den Stedevoogd wel schikken..... Zijt gij dan inderdaad zoo dorstig naar den strijd? Gij staat daar opgetogen, alsof gij meendet, dat op Borneo uw Hopmansdegen te vinden is! »

« Neen, neen, heer, dit vermeen ik niet, » antwoordde de jongeling », maar dat mij slechts de gelegenheid aangeboden worde: ik zal mij zoo moedig en zoo onversaagd toonen, al mijne plichten met zooveel ijver en trouw vervullen, dat men mij wel zal moeten onderscheiden. Er kome een ernstige oorlog, en ik zal Hopman worden, of bezwijken onder de taak, die ik mij heb opgelegd. »

Van den Broeck zag den jongeling met medelijden aan en schudde het hoofd in diepe overweging.

« Neen, » zeide hij eensklaps, « naar Borneo moogt gij niet gaan. Het is een wreed en hardnekkig volk; gij zoudt

er kunnen sneuvelen zonder eer of roem. Gij zult met het schip *de Gouden Leeuw* binnen acht dagen naar Amboina vertrekken, en daar eene betere gelegenheid afwachten. »

« O, laat mij naar Borneo gaan! » smeekte Walter. « Ik bedrieg mij niet over mijnen toestand, heer Hopman: ik heb eenen teerlingworp aangegaan tegen den dood; de inzet is van mijnentwege het leven, van zijnentwege een Hopmansdegen en het geluk, dat gij mij hebt beloofd. Laat mij het spel beginnen en voortzetten; er is geen ander middel om den uitslag te bespoedigen en te weten wat het lot mij heeft voorbewaard..... »

Er klonken eensklaps stemmen in den gang; het was als een twist tusschen iemand, die wilde binnentreden, en een ander persoon, die hem wilde tegenhouden.

« Wacht, wacht, » zeide de eene, « de heer Hopman heeft gezelschap, zeg ik u. Gij zult niet beginnen! »

« Nu, dwaze neger, » morde de andere, « wilt gij wel uit mijnen weg wijken, of ik sla u den rottang op de schouders aan stukken. Ik kom vanwege den algemeenen Stedevoogd, en gij zoudt mij tegenhouden? »

Van den Broeck opende zelf de deur, om te zien wie het was, die hem eene boodschap bracht.

Een schrijver van den heer Koen trad binnen, en zich buigende, zeide hij:

« Heer Hopman, de algemeene Stedevoogd laat u verzoeken, dat gij onmiddellijk tot hem gelievet te komen, om den kriegsraad bij te wonen. »

« Zoo, zoo, is er onraad? » mompelde de Hopman.

« De Stedevoogd heeft gewichtige tijdingen ontvangen; maar welke, dit is mij onbekend, » antwoordde de bode. « Vertoef niet, heer Hopman; er is haast. »

« Welnu, zeg den heere Stedevoogd, dat ik aanstonds kom. »

Toen de bode was vertrokken, vatte de Hopman Walters hand en sprak:

« Ik moet u verlaten voor eene haastige zaak. Ik zal

mijne echtgenoot daarboven verwittigen. Blijf nog een oogenblik met de vrouwen, uit betamelijkheid. Ik betrouw mij op uw kiesch gevoel, heer Pietersen. Straks of dezen avond zal ik verder met u spreken. In alle geval, gij zult niet meer ten mijnent komen, dan om ons het vaarwel te geven als gij vertrekt; maar naar Borneo zult gij toch niet gaan: ik wil het niet; neen, neen, ik wil het niet..... »

En tusschen het uitspreken dezer woorden, verliet hij de zaal.

Walter hoorde welhaast de zware stappen des Hopmans, die zich spoedde om naar den Stedevoogd te gaan, en lichtere stappen van Aleidis en hare moeder, die van boven kwamen, om uit welvoeglijkheid nog eene wijl met hem te kouten.

III

De zaal, waar de krijgsraad zou vergaderen, was op het eerste verdiep van het grootste der stapelhuizen gelegen en had door drie vensters uitzicht op het binnenplein der Factorij. Hare wanden waren naakt en droegen nog op verschillende hoogten de sporen der balen en vaten, die men er weleer had in geborgen. Eene groote tafel, in het midden, en een tiental leunstoelen waren het eenige huisraad, dat men er bemerkte.

In deze zaal bevonden zich vijf of zes personen, die al koutende op iemand schenen te wachten. Bij de tafel zat Van den Broeck tusschen twee kooplieden of *Factors* der Hollandsche Maatschappij en sprak in stilte met hen over de waarschijnlijke reden der onverwachte bijeenroeping. Aan een der open vensters stonden twee Hoplieden, insgelijks in eene afzonderlijke samenspraak gewikkeld, en waarvan de eene slechts met onophoudend knikken en een schaarsch « zoo, zoo! » antwoordde, terwijl de andere met vele gebaren en levendige stembewegingen aan zijnen bedaarden gezelschap poogde te doen gevoelen wat zijne meening was. Degene, die schier niet sprak, was Pieter Dirckz, een diklijvig man, blond van haar en knevels, en met een uiterst koelmoedig gelaat. Zijn makker was Hopman Van Ray, die integendeel opmerkelijk lang en mager was, en donkere haren en knevels had. Deze was eerst sedert dien dag met het schip *de Meeuw* op Jakatra

aangekomen, en gaf aan den andere eenige uitlegging over de godsdienstige twisten tusschen de *Remonstranten* en de *Contra-Remonstranten*, twisten die alsdan groote onrust in Nederland verwekten. Van Ray scheen eene der beide partijen met vurige drift te verdedigen; doch, wat geweld hij ook deed om Pieter Dirckz met zijn gevoelen te doen instemmen, deze bleef gansch onverschillig en voer altijd voort met het murmelen van het koele « zoo, zoo! »

Hunne redekaveling, die slechts weinige oogenblikken had geduurd, werd onderbroken door de komst van den algemeenen Stedevoogd, Johan Pieterz. Koen.

Deze was een man van hooge gestalte, wiens haren reeds begonnen te vergrijzen. Alhoewel zijn gelaat van eene groote bedaardheid getuigde, fonkelde er echter in zijnen blik eene verborgene genster, die liet vermoeden, dan in dit machtig lichaam eene dappere en onverschrokken ziel woonde.

Met eenen koelen groet in de zaal tredende, ging hij haastig tot den grootsten leunstoel, en, zich er in nederzettende, sprak hij :

« Vergeef mij, mijne heeren, dat ik u een oogenblik liet wachten. Gelieft plaats te nemen; ik moet u over gewichtige zaken onderhouden. »

De aanwezige personen schikten zich rondom de tafel.

« Mijne heeren, » zeide de Stedevoogd, « gij weet, dat de Javanen sedert eenige dagen in grooten getale tusschen Jakatra en Bantam zijn vergaderd, tot het vieren eener godsdienstige plechtigheid. Ik had eenige vrees, dat daar somwijlen iets ergs tegen ons mocht beraamd worden, dewijl de Portugeezen en de Engelschen, die ondanks den vrede onze heete vijanden gebleven zijn, deze gelegenheid niet zouden verzuimen, om de inboorlingen tegen ons aan te hitsen en te verbitteren. Ten einde eenige kondschap te bekomen over hetgeen er zou geschieden of behandeld worden, heb ik eenige Mooren en Chineezers als geheime bespieders tusschen de Javanen gezonden. Tot dezen

morgen waren de berichten, die mij toekwamen, belangeloos of gunstig; allen kondigden mij aan, dat de Javanen volstrekt niets tegen de Hollanders in den zin hebben. — Daareven zijn mij echter geheel andere inlichtingen gebracht. Een mijner verspieders is in persoon tot mij gekomen; en ziet hier wat hij beweert te hebben vernomen : — de Engelschen en Portugeezen hebben den Pangerang van Jakatra en zijn volk overgehaald om ons den oorlog aan te doen, en er is door de Javanen besloten, onmiddellijk en zonder uiteen te scheiden, ons binnen onze Factorij te komen belegeren. »

« Met uw verlof, heer Stedevoogd, » viel een der Factors hem in de rede, « mag ik u vragen, wat soort van persoon u die tijding bracht? »

« Een Chineesch koopman, in wien ik wel eenig vertrouwen vermeen te mogen stellen, » was het antwoord.

« Een Chinees! » schertste de Factor. « De Chineezers zijn de grootste logenaars en de onbeschaamde bedriegers van gansch het Oosten. Men behoort meest altijd het tegendeel te gelooven, van wat zij zeggen. »

« Die bemerkingen zullen later ter gevoeglijker plaatse komen, » bemerkte de Stedevoogd met kalmte. « Ik ga voort : — de Pangerang van Bantam zou toegestemd hebben, om tegen ons met de Jakatranen op te trekken; en, iets dat wel het gewichtigste is, mijne heeren : de Engelschen zouden dezen nacht in stilte een tiental metalen stukken uit hunne schepen aan land gebracht hebben. — Zij zullen beweren, dat zij deze oorlogswapens, als ook het noodige buskruit om er zich van te bedienen, voor eene groote hoeveelheid peper aan den Pangerang van Jakatra hebben verkocht; maar het is in der waarheid slechts eene bedekte hulp, die zij onzen nieuwen vijanden verleenzen..... Dit zijn de overgebrachte berichten. Ik zoek u aan, de zaak te willen overwegen, in de dubbele vooronderstelling, dat deze tijding valsch, maar insgelijks gegrond en waar kan zijn. »

De Factor, die reeds gesproken had en hier de geldelijke belangen of de burgerlijke overheid der Maatschappij scheen te vertegenwoordigen, vatte weder het woord en sprak :

« De berichten zijn valsch of niet valsch. Zijn ze valsch, dan hebben wij er ons niet mede te bekommeren; zijn ze integendeel gegrond, dan blijft er geen de minste twijfel aangaande hetgeen ons te doen staat; maar dewijl het ons onmogelijk is, nu reeds te weten wat er van zij, is mijn gevoelen, dat wij niets mogen doen, waardoor de Javanen meer argwaan zouden kunnen krijgen; want, zelfs in de vooronderstelling dat zij geenen lust tot den oorlog hebben, zou die lust voorzeker onder hen worden opgewekt, indien zij ons zichtbare toebereidsels tot den oorlog zagen maken. »

« Uwe meening, heer Factor, is dienvolgens, dat wij ons moeten houden, alsof wij niets wisten? »

« Ja, heer Stedevoogd, dit is mijne meening. »

« En gij, heer Van den Broeck? »

« De berichten mogen waar of onwaar zijn, » antwoordde de Hopman, « in de onmogelijkheid om daarover iets zekers te weten, zou ik in alle geval mij bereiden, alsof ze gansch op waarheid berustten. Een krijgsman mag zich nooit laten verrassen; en, mochten de Javanen onze toebereidsels met een slecht oog aanzien en ons daarom den oorlog verklaren, welnu, zij zouden ons gereed vinden om allen aanval zegepralend af te slaan. Men hoeft tot zulke bereidsels in het geheel geen gerucht te maken. Slechts eenige stukken geschut op de stormkatten gesteld; de brugge over de rivier afgebroken, om alzoo langs dien kant tegen alle toenadering beveiligd te blijven; de nachtwachten verdubbeld; de mannen geheimelijk verwittigd, dat zij zich op een noodsein moeten verwachten: dit is alles wat men volgens mijn gevoelen behoort te doen. »

« Verschoont mij, heeren, indien ik weder het woord opneem, » zeide de Factor, « en gelooft, dat alleen de ijver

tot de belangen der Maatschappij mij doet spreken. Gij zijt krijgslieden, en dewijl het uwe zending is, alle geschillen met het zwaard te beslissen, vergeet gij wel eens, dat er vreedzame middelen kunnen bestaan, om in der minne tot de vereffening van eenen twist te geraken. Ik denk, dat wij, vooraleer ons openlijk tot tegenstand te bereiden, eerst nog een gezantschap tot den Pangerang behooren te zenden, om van hem te weten, welke zijne inzichten zijn. Wij kunnen hem voor oogen leggen, dat hij den grond, waarop onze Factorij is gebouwd, ons voor geld heeft verkocht, en wij er dus den wettigen eigendom van bezitten; dat, indien wij nu onze Factorij met wallen omringen, dit niet is om ons tegen de Javanen te wapenen, maar alleenlijk om ons tegen eenen onverwachten overval vanwege onze vijanden, de Engelschen en Portugeezen, te beveiligen. Men kan hem, indien hij onwillig schijnt, door eenige geschenken bevredigen; en zoo zouden wij dan zonder verlies van volk en tijd wellicht onze sterkte voltooid krijgen en den last, die ons is gegeven, ongehinderd kunnen volbrengen. »

De Stedevoogd knikte met het hoofd, als deelde hij in het gevoelen des Factors.

« Er is mijns dunkens veel goeds in uwe rede, heer Factor, » bemerkte hij. « Dan, of wij van onze zijde wel gansch werkeloos moeten blijven, dit is een punt, dat nader dient te worden overwogen. Wat denkt Hopman Van Ray over deze aangelegenheid? »

« Ik, heer Stedevoogd? Wat ik denk? » antwoordde Van Ray. « Ik denk, dat de zaak klaar is, en dat zoovele en lange woorden, als ik hier hoor, overbodig zijn. »

« Ik dank u voor de heuschheid! » mompelde de gekwetste Factor.

« Nu ja, ik ben soldaat en weet mijne redenen in geene doekjes te draaien, » ging Van Ray voort. « Ik zeg, dat wij in stede van ons te laten overvallen, zelven de aanvallers zouden moeten zijn. Laat ons metterhaast onze

manschappen onder de wapens brengen, en, eer iemand het merke, op de stad Jakatra en op de Javanen losbreken. »

« En zoo deze aanval mislukte? » lachte de Factor met minachting in de stem.

« Mislukken? Zoo! gij meent dat de Javanen tegen de Hollanders zouden kunnen staan? Men vertrouwde mij tweehonderd man, en als ik den ganschen boel ginder niet het onderste boven werp, zeg dan, dat ik een armzalige zwetser ben. »

« Oordeel niet zoo lichtzinnig, Hopman, » zeide de Stedevoogd. « Volgens de berichten zijn de Javanen wel vierduizend man sterk. »

« Kom, kom, heer Stedevoogd, wat doet het getal? Wanneer hebben de Nederlanders hunne vijanden geteld? En daarbij, de Javanen zijn slechts met bogen, zwaarden en lanssen gewapend. Met eenige vuurroeren, met wat kruut en lood drijft men eene wolk zulker vijanden overhoop de bosschen in. »

« Gij bedriegt u, Hopman, » bemerkte de Stedevoogd, « de Javanen zijn fier, een moedig en hardnekkig volk; maar zooals gij zegt, zij zijn ten onzen gelukke zeer slecht gewapend. Dan, geloof niet, dat men er zoo lichtelijk mede omspringen kan; zij zijn goede soldaten en wijken niet zoo spoedig als gij het meent. Uw gevoelen zal evenwel in acht genomen worden..... Onze vriend Pieter Dirckz heeft zijne meening nog niet gezegd. »

« Het is mij al gelijk, wat er wordt beslist, » antwoordde Hopman Dirckz.

« Hoe verstaat gij dit? » vroeg de Stedevoogd met eenige verwondering.

« Zoo eenvoudig schijnt mij de zaak, heer Stedevoogd, dat ik niet eens naar de lange rede van den heer Factor heb geluisterd. »

De Factor sprong recht en viel met bitsigheid uit :

« Men komt in den kriegsraad om te beraadslagen, en

wie te hoogmoedig is om op eens anders rede te luisteren, die zou veel beter doen, in deze vergadering niet te verschijnen. Mijne woorden acht gij ongegrond of overbodig; nu, laat hooren, of gij iets beters weet? »

« Zoo, zoo! gij neemt het op dien toon, heer Factor? Nu, nu, 't is ook wel. »

« Maar, dit zijn geene redenen! »

« Gelief u neder te zetten, heer Factor, » sprak de Stedevoogd, altijd even koel. « Ik zal Hopman Dirckz aanzoeken zijn gevoelën nader te verklaren. »

« Ziehier, hoe ik in mij zelven redeneer, heer Stedevoogd, » antwoordde Pieter Dirckz. « Als de Javanen niets in den zin hebben, zullen zij wegblijven; als zij zich door de Engelschen en Portugeezen hebben laten misleiden, zullen zij komen; en als zij komen dan zullen wij, eerst met schroot en kogels en daarna met spies en degen, zoodanig er onder schieten en roffelen, dat ze om het overschot hunner rekening in langen tijd niet zullen vragen. Ik ben, evenals mijn vriend Van den Broeck, van meening, dat wij eenige voorzorgen behoeven te nemen, maar voor het overige gerust en zonder kommer mogen slapen als te voren. »

De Stedevoogd zette zich meer op zijn gemak in den leunstoel, alsof hij zich tot eene lange aanspraak bereidde.

« Mijne heeren, » zeide hij, « elk uwer heeft zijn gevoelën bekend gemaakt. Nu zal ik insgelijks u verklaren, hoe ik, na u gehoord te hebben, over de zaak denk. De meening van Hopman Van Ray schijnt mij vermetel en roekeloos. Ons vaderland is in vrede met Engeland, met Portugal en insgelijks met de Javanen. Wij mogen de eersten niet zijn om dezen vrede te breken; want daardoor zouden wij jegens de Vereenigde Staten van Nederland ons eene groote verantwoordelijkheid op den hals laden. Wat de rede van den heer Factor betreft, zij behelst goede gedachten, waaruit ik zal pogen voordeel te trekken; onder anderen ben ik voornemens een gezantschap tot den Pangerang te zenden. Ik deel evenwel het gevoelen van

Hopman Van den Broeck en van Hopman Dirckz; namelijk, dat wij in stilte ons moeten bereiden, om in geen geval, door welke omstandigheid ook, te worden verrast. Dien ten gevolge zal elk uwer doen wat zijn plicht medebrengt, om de maatregelen te verwezenlijken, die ik u ga voorschrijven. Tot bij het einde van den dagarbeid zal men zich houden, alsof men van niets wist; maar zoo haast de vreemde werklieden de Factorij hebben verlaten, zal men met al de manschappen de handen aan den arbeid slaan, om geschut op de stormkatten te zetten en metterhaast nog eenig aarde op de minstgevorderde plaatsen der wallen te voeren. Onderwijl zal ik zorgen, dat er nog een deel buskruit, lood en kogels van de schepen binnen de Factorij worde gebracht. Van elk vendel zullen twintig man den ganschen nacht met brandende lonten onder de wapens staan en schildwachten op en buiten de wallen uitzetten, om acht te geven op hetgeen in de nabijheid mocht geschieden. »

« Zeker, heer Stedevoogd, » viel de Factor in, « gij zijt volstrekt meester om te gebieden wat u goeddunkt; wij hebben hier geen ander recht, dan als enkel raadgevers ons gevoelen uit te drukken. Laat mij evenwel toe, u te doen bemerken, dat gij in uwe voorzorgen verder gaat dan de andere leden van den Raad. De maatregelen, die gij voorschrijft, zouden niet vollediger kunnen zijn, indien de vijand reeds onder onze wallen stond. »

« Juist zoo, heer Factor, » antwoordde de Stedevoogd, « in eenen oorlog zijn alle halve middelen schadelijk. Niets doen, of goed doen; alleen tusschen deze beide uiteinden is er te kiezen. Dan, reeds morgen, even na het opgaan der zon, zal er een gezantschap van vier personen tot den Pangerang worden gezonden en ik verzoek u, heer Factor, als ook den heer Hopman Van den Broeck, die insgelijks de Maleische tale zeer goed spreekt (1), van dit

(1) Op al de eilanden der Sunda, en meest overal in het Oosten, leer-

gezantschap te willen deel maken. Het doel dezer vergadering is aldus bereikt. Gij kent mijne inzichten; nadere bevelen zullen u van mijnentwege desnoods worden gegeven of gezonden. »

De Stedevoogd stond op; de andere leden, behalve Pieter Dirckz, verlieten insgelijks hunne zetels en begonnen met elkander verder over het onderwerp der beraadslaging te kouten. Ook de Stedevoogd sprak met den Factor en poogde hem te doen begrijpen, dat de voorgeschrevene maatregelen de eenige waren, die men in zulke omstandigheden kon nemen. Met deze uitleggingen scheen de Factor tevreden op voorwaarde, dat het gezantschap des anderen daags zeer vroeg zou vertrekken.

Op eene vraag van Hopman Van den Broeck antwoordende, was Pieter Van Ray bezig met de onverschrokkenheid zijner mannen te roemen. De Stedevoogd, door de luide stem en de overdrevene gebaren van Van Ray aangebroken, naderde hem en zeide :

« Inderdaad, Hopman, bij de berekening onzer heirkracht, die nu, met de bootsgezellen der schepen, tot ongeveer zeshonderd koppen kan belooopen, heb ik uwe mannen natuurlijkerwijze opgenomen. Ik twijfel evenwel, of zij nevens onze oude soldaten zullen kunnen staan. Het zijn meestal wervelingen, niet waar, die eerst in dienst der Maatschappij zijn getreden en nog niet, of ten minste niet ernstig, in het vuur zijn geweest? Zij zien er zwak en moedeloos uit. »

« Wat? zwak en moedeloos, heer Stedevoogd? » riep Pieter Van Ray. « Mijne mannen zijn leeuwen, ware leeuwen! »

« Men zou het niet zeggen; en in alle geval, Hopman,

den reeds alsdan de beschaafde of handeldrijvende standen de Maleische taal (van het eiland Malacca herkomstig), die om hare zoetheid en rijkdom is vermaard. Het was in deze taal, dat de Europeanen met de inboorlingen spraken.

het is onmogelijk : wij weten immers wel, hoe nieuw aangekomen wervelingen door den band altijd zijn? »

« Gij hebt gelijk, heer Stedevoogd; maar met mijne mannen heeft een gansch bijzonder geval zich opgedaan. Ik had een jong sergeant aan boord. Wat die kerel in het lijf heeft, begrijp ik niet. Van den eersten dag dat wij in zee waren, heeft hij met de manschap van niets gekout dan van oorlog, van strijden, van roem, van vaderland, van de oude Batavieren en wat weet ik altemaal ! Hij is ongemeen geleerd en welsprekend en heeft mijne mannen het hart zoo vol drift en strijdlust gegoten, dat hij zelfs van den zwaksten eenen held heeft gemaakt. Ja, ja, het is geene scherts; wat ik u nu zeg, is mij door de voorvallen metterdaad gebleken. »

« Hoe heet die segeant? » vroeg Hopman Van den Broeck.

« Zijn naam is Walter Pietersen; hij heeft te Amsterdam gestudeerd om dokter te worden; maar de zucht tot strijden alleen heeft hem soldaat gemaakt. »

Van den Broeck glimlachte, alsof het hem verblijdde den lof van Walter te hooren; misschien ook wel, omdat hij eene andere reden van Walters dapperheid kende.

« Van dien sergeant heb ik iets gezien, » hernam Pieter Van Ray, « dat men slechts van een oud krijgsman zou verwachten. Het was een schrikkelijk gevecht tegen de Afrikaansche zeeroovers..... »

« Het schijnt inderdaad, dat die ontmoeting nog al heet is geweest, » bemerkte de Stedevoogd. « Vertel ons eens in korte woorden, hoe de zaak is afgelopen. »

« Gij zult het gansche verhaal in mijn dagboek vinden, heer Stedevoogd. »

« Maar wij? » viel Van den Broeck in. « Wij zijn nieuwsgierig..... »

« Nu dan, ik voldoe u gaarne, » zeide Pieter Van Ray. « Ziehier het gebeurde : — Wij waren op de hoogte van negendertig graden, de koers zuidwest met eene stijve koelte, toen wij op den namiddag, te loefwaart van ons,

twee Turksche schepen met volle zeilen op ons zagen afkomen. Mijne mannen waren inderdaad versaagd; want er scheen voor ons geen uitkomen aan, en de slavernij in Barbarije was het eenige lot, dat ons wachtte. Ik maande iedereen aan om zijn leven duur te verkoopen en eerder met schip en al in de lucht te springen, dan ons in de handen der Afrikanen te leveren. Mijn woord ware misschien ontoereikend gebleven; doch daar sprong mijn sergeant op een stuk geschut en begon van daar, in eene aanjagende rede, mijne mannen met zulke vurige woorden aan te spreken, dat ze ten einde van geestdrift weenden en allen te gelijk God tot getuige riepen, dat zij met mij en met hunnen sergeant voor Hollands eere wilden sterven. Het was geen gezwets, mijne heeren; zij hebben hun woord gestand gedaan. — Dadelijk maakten wij den overloop klaar en het grof geschut vaardig; musketten, pieken, sakels en wat tot zulke hanteering van noode is, werd voor den dag gehaald. Voorts werd de bloedvlag ontvouwen en de trompet opgestoken, om iedereen ten strijde aan te moedigen. — Toen de twee schepen, die van volk krieden, ons genaderd waren, loste de Admiraal der zeeroovers zijn geschut op ons en brak, bij deze eerste losbranding, onze bezaansra aan twee stukken. Wij raakten elkanderen op zijde. Toen dacht het ons ook, onze tijd te zijn; en wij bliezen hem de geheele laag in den romp, waardoor wij ongetwijfeld onder zijn volk zoo al wat raakten; want, dewijl de Turk lichter geballast was dan ons schip, zoo konden wij hem ook beter treffen. Maar de Turken bleven ons niet schuldig; de kogels van kanonnen en musketten lagen welhaast als de hagel op ons schip, en wij hadden reeds vijf of zes dooden en nog meer gekwetsten. Het ging er leelijk. Mijn sergeant deed wonderen; men zou gezegd hebben, dat hij zich op eene kermis waande; hij lachte en juichte onder het schieten en hield, door zijne bezielde woorden, mijne mannen het hart op de rechte plaats. Wij verwachtten en wenschten, dat de Admiraal ons aan boord

zou klampen; maar hij had een schot onder water gekregen en had daar zooveel mede te doen, dat hij een weinig van ons afdeinsde. — Ondertusschen vermaanden wij elkander nogmaals, tot den laatsten man te vechten, dronken daarop den wijn eens rond en wierpen er veel buskruit in, om des te hardnekkiger te zijn. Weinig rust werd ons gelaten; nu ging het spel eerst voor goed beginnen. De beide schepen kwamen eerst te gelijker tijd op ons af en schoten weldra zoo schrikkelijk met schroot en kogels, dat vele mijner mannen onder den voet geraakten. De Turksche Admiraal stond achter op het schip met eenen tulband op het hoofd; mijn sergeant Pietersen, die een ongemeen handig schutter is, zegt eensklaps tot mij: « Hopman, die heiden met zijnen tulband moet van daar gelicht worden. Let op, hij gaat! » En inderdaad, de sergeant legt aan, lost zijn schot, en de Admiraal tuimelt naar beneden. Dan, op hetzelfde oogenblik krijgt mijn sergeant eenen kogel in de zijde en stort met eene gil achterover op het dek. Het deed mij waarlijk pijn, zulk moedig soldaat te zien vallen, en ik gebod seffens, hem in de kajuit te dragen en zijne wonde te verbinden; maar, alhoewel hij veel bloed verloor, wilde de sergeant niet weg van het dek. Men moest hem daar verbinden; en gedurende al den tijd, dat dit gevecht nog duurde, bleef hij de manschap door zijne woorden aanmoedigen tot onploobaren moed. Het ging er weldra op zijn ergst; wij waren omhuld met rook en vuur; de donder der kanonnen, de knal der musketten, het gekraak van het brekende want, de zegekreten der Turken, het gekerm onzer gekwetsten..... het was een akelig tooneel, mijne heeren, zooals ik, die er reeds vele heb bijgewoond, nog geene heb gezien. Eindelijk, toen de nacht ging naderen, riep er een in goed Nederduitsch van het Turksch Admiraalschip tot ons, dat wij ons overgeven zouden: maar ik, met de brandende lont in de hand, zwoer hem, dat de roode haan er naar kraaien zou, indien zij ons aan boord durfden leggen; en ik deed herr

verstaan, dat wij het schip in de lucht zouden doen springen met vijanden en met al. Men schoot al voort, en zoo kwam de nacht; men riep ons toe, dat men ons zóó niet zou verlaten en dat het den morgen daarop weder opnieuw zou beginnen. Er rees met den nacht eene stijve koeite; wij zetten alles bij, wat wij maar konden, en namen eenen anderen koers. Des anderen daags zagen wij geene Turksche schepen meer en dankten God, die ons zoo wonderlijk uit de handen dezer Barbarijsche zeeroovers had gered. Dit is gansch mijn verhaal, heeren; het overige laat zich raden. »

« En uw moedige sergeant? » vroeg de Stedevoogd.

« Die is hier met mij te Jakatra, » antwoordde Van Ray. « Hij heeft eenen brief voor u, heer Stedevoogd, van de bewindhebbers der Kamer van Amsterdam en zal morgen u een gehoor verzoeken, om u dien te overhandigen. »

« Zijne wonde was dus niet doodelijk? »

« Neen; een kogel had hem in de zijde getroffen, doch was op eene ribbe afgeschampt. Na eenige weken bedlegerig te zijn gebleven, was mijn sergeant hersteld en nog veel moediger dan te voren. Het is een kerel, die het verre zal brengen, wees daar zeker van. »

« Nu, nu, wat zie ik? » riep een der Factors, die op dit oogenblik even door het venster keek. « Ik bedrieg mij niet! »

« Wat ziet gij dan zoo verrassends? » vroegen de anderen, tot het venster naderende.

« Daarginder, ten einde van het plein, aan de poort der Factorij zes Javaansche Orang-kay's! De Dommagon of bevelhebber van Jakatra is er bij (1). Zij staan bij de poort te wachten, om te worden ingeleid. Wij meenden een

(1) *Orang-kay* beteekent in de Maleische taal zooveel als *eerbiedwaardig man*, en men duidde door dit woord in het algemeen voorname personen en ouderlingen aan. *Temungung* of *Dommagon*, gelijk NIEUW het schrijft, is zooveel als Landvoogd.

gezantschap naar den Pangerang te sturen; maar hij is ons vóór en zendt ons zelf zijne afgevaardigden. Nu ten minste zullen wij iets zekers gaan vernemen. »

De Stedevoogd zag door het venster in de aangeduide richting, en dan, zich tot de aanwezigen keerende, zeide hij :

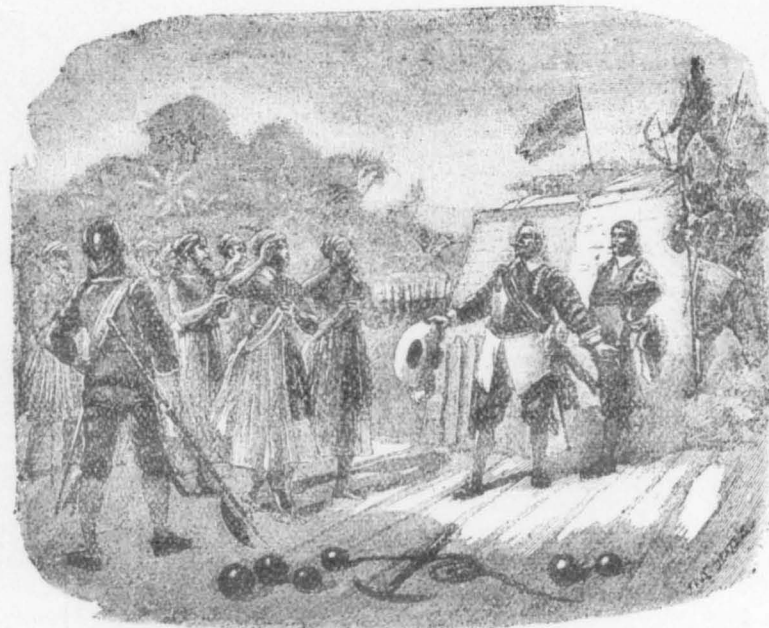
« Heer Hopman Van den Broeck en gij, heer Factor, ik verzoek u, metterhaast tot de Javaansche Orang-kay's te gaan en hen in mijne tegenwoordigheid te brengen, indien zij zulks verlangen. Gij, mijne heeren, zult gelieven hier te blijven, om te hooren, wat deze gezondenen ons te zeggen hebben. »

Van den Broeck en de Factor daalden de trappen af, om hunnen last te gaan volbrengen, — en bereikten weldra de plaats waar de Javanen stonden.

Van den Broeck, die de Maleische tale machtig was, vroeg den Javanen, wat zij verlangden; en dewijl zij hem verklaarden, dat zij het Opperhoofd der *Orang-Wollanda*, — zoo noemden zij de Hollanders, — eene boodschap vanwege den Pangerang of Sultan wilden brengen, verzocht hij den gezanten hem te volgen. Hij poogde onderweg met hen eene redekaveling aan te knopen, in de hoop, dat hij misschien iets gewichtigs uit hen zou vernemen; doch de gezanten toonden genoeg, dat zij niet tot spreken waren geneigd.

Langzaam, fier en met sluwe blikken rondschauwend, stapten de Javanen over het plein. Zij waren tamelijk schoon en sterk van lichaamsbouw, geelbruin van kleur en plat van aangezicht, met gitzwarte tanden, hooge kaken, groote wenkbrauwen en oogen, welke bijna gelijk die der Chineezen waren gevormd. Hun haar was zwart en glimmend. Hun kleedsel bestond in een kleed, *Jarit* geheeten, bij de eenen van zijde, bij de anderen van fijn, gebloemd katoen, en dat hun tot aan de knieën daalde. Over hunnen eenen schouder hing een lang stuk doek, dat twee- of driemaal rondom hun lichaam was geslagen en

nevens hunne zijde in zwierige plooiën nederviel. Hun bovenlijf was evenwel naakt, en zij gingen barrevoets. Voor hoofddeksel hadden zij een eenvoudig zijden mutsje. Aan hunne linkerheup glinsterde het gevest van de *Kris* of ponjaard, die de Javanen nooit nederleggen (1).

Stapten de Javanen over het plein. (Bladz. 88.)

Tusschen den Dommagon of bevelhebber van Jakatra en zijne gezellen bestond uiterlijk geen ander onderscheid, dan dat de eerste meer goud aan zijn kleedsel droeg, en het gevest van zijne kris met meer kostbare gesteenten was bezet.

(1) De Kris, een nationaal wapen der Javanen, is een dolk of ponjaard met slanggewijs lemmer, die vreeselijke wonden slaat.

Een der Javanen vroeg een klein kistje of schrijn van rood sandelhout, zeer fraai met goud en paarlemoer ingelegd.

Wanneer de gezanten door Hopman Van den Broeck ter raadzaal werden ingeleid, stonden de Hollanders, elk op zijne vorige plaats, bij de tafel recht. De Javanen schikten zich omtrent de vensters, achter hunnen Dommagon. Buiten eenige schier onhoorbare woorden tot grootenis, sprak hier niemand, en er heerschte eene wijl plechtige stilte, totdat de Stedevoogd in goed Maleisch den gezanten vroeg, ter welker oorzaak hij de eer had hen binnen de Hollandsche Factorij te ontvangen.

De Dommagon nam het kistje uit de handen van eenen zijner gezellen en opende het. Hij haalde er een blad van den *Lontar* of Jagerboom uit, waarop iets scheen geschreven te staan. Dan antwoordde hij den heere Stedevoogd in de Maleische taal :

« Mijn Meester en Sultan, *Wydurk Rama*, Pangerang van Jakatra, zendt door mij, zijnen Dommagon, dezen ola aan de Hollanders, die op zijn grondgebied wonen. »

En met het oog op den ola gevestigd, gaf hij er lezing van als volgt :

« Vermits de Orang-Wollanda misbruik hebben gemaakt van mijne goedheid jegens hen, en zich vermeten hebben, zonder mijn oorlof hunne Factorij te versterken, zoo heeft het mij goedgeacht, nun mijne gunste te ontnemen en hun een langer verblijf op den grond van Jakatra te verbieden. Mijn wil is nu, dat zij onmiddellijk de Factorij verlaten. Doen zij dit op staanden voet, dan zal ik genadig genoeg zijn om alles, wat hen toebehoort, volk en goederen, hen te laten medevoeren; doen zij het niet, dan zal ik hen allen ter dood brengen en hunne goederen verbeurd maken. Ik eisch een stellig antwoord door mijnen Dommagon, die u dezen ola overbrengen zal. Bedenkt niet lang en stort u niet in het verderf door zinnelooze overmoedigheid;

niet verre van uwe Factorij wachten vijfduizend onversaagde mannen op een teeken van mijnen vinger, om uwe muren tot gruis te verbrijzelen. Steunt niet op uwe donderbussen; ik ben er ook goed van voorzien.

» WYDURK RAMA (1). »

De leden van den kriegsraad zagen elkander vragend aan; zij verstonden allen genoeg Maleisch, om te weten, wat de Dommagon hun had voorgelezen. Pieter Van Rayscheen blijde en wreef zich de handen; Pieter Dirckz zette zich neder en aanschouwde de Javanen met eenen glimlach van misprijzen; de Factor scheen droef en schudde het hoofd. Slechts de Stedevoogd en Van den Broeck behielden eene plechtige en fiere kalmte.

« Poog in Gods naam tijd te winnen, heer Stedevoogd, » zeide de Factor in het Hollandsch. « Wij zijn niet bereid zulken aanval af te weren; want..... »

Een strenge blik van den Stedevoogd en een zure glimlach der Hoplieden deden het woord op zijne lippen vergaan.

De Stedevoogd sprak op zeer bedaarden toon tot de gezanten :

« Heer Dommagon, gij hebt mij vanwege den Pangerang van Jakatra eene tijding gebracht, die mij grootelijks verwondert; en wel zeker hebben onze vijanden, de Engelsen en Portugeezen, uwen edelmoedigen Sultan bedrogen. Heb ik zelf niet in uwe tegenwoordigheid, heer Dommagon, den Pangerang uitgelegd, wat wij voornemens waren tot versterking onzer Factorij te verrichten? Heb ik hem niet verklaard, dat wij deze maatregelen alleenlijk namen, om ons tegen eenen overval vanwege onze vijanden te beveiligen? En zeide de Pangerang niet,

(1) De naam van den toenmaligen koning van Jakatra wordt aldus opgegeven door J. NIEUHOF, in zijne *Gedenkw. zee- en lanreise*, blz. 223.

heer Dommagon, dat hij geene redenen zag, om ons het bouwen der ontworpenen sterke te beletten? »

De Dommagon zweeg en liet den Stedevoogd nutteloos op een antwoord wachten.

« Bijaldien de Pangerang, » ging deze voort, « eenige redenen van misnoegen tegen de Hollanders vermeent te hebben, zijn wij bereid om daarover met hem in der minne te handelen en hem alle bevrediging te geven, die Nederlands eere niet zou te kort doen. »

Met koude hardnekkigheid in de stemme zeide de Dommagon :

« Mijn Sultan wil de Factorij hebben. Geene gezanten zal hij ontvangen. Hij weet, dat de Hollanders altoos hunne toevlucht nemen tot vele woorden om hun doel, rechtvaardig of onrechtvaardig, te bereiken. Nu wil hij van zulke dingen niet meer hooren en heeft mij wel strengelijk geboden, hem een kort en vast antwoord op zijnen oia de brengen. Zijt gij bereid om morgen vroeg uwe goederen op de schepen te laden, en eer de nacht kome, Jakatra voor altijd te verlaten? Ja of neen? »

De heer Stedevoogd Koen sloeg den blik nederwaarts en bleef eene wijl in diepe overweging verzonken. Dan hief hij weder het hoofd op en zeide even kalm tot den gezant:

« Heer Dommagon, ziehier ons antwoord : de Hollanders houden gaarne vrede met de inwoners dezer landen, en het spijt hun zeer, dat zij hunne vriendschap met den Pangerang van Jakatra door de listen hunner vijanden verbroken zien. Evenwel, vermits gij hun onrechtvaardig den oorlog verklaart, zullen zij dezen oorlog aanvaarden en u welhaast doen erkennen, dat gij u hebt misgrepen. Zeg den Pangerang van mijnentwege, dat de Hollanders den grond, dien hij hun tot het bouwen dezer Factorij heeft verkocht, zullen verdedigen, zoolang er één hunner eene spies in de vuist houden kan (1); en zeg hem nog daarenboven, dat

(1) Eenige jaren te voren hadden de onzen (de Nederlanders) reeds

wij hem verantwoordelijk maken voor de schade, die ons wordt toegebracht. Aan al de rampen, die uit dezen oorlog spruiten kunnen, zal hij alleen de schuld hebben, en niet wij. Gaat, heeren, verlaat deze Factorij; en vermits uw Sultan van geene onderhandeling wil hooren, worde dan voortaan het kanon de eenige bode tusschen ons! »

« Het zij zoo, beslisse vuur en zwaard voortaan tusschen de Orang-Jawa en de Orang-Wollanda! » mompelde de Dommagon.

De Javanen keerden zich zwiingend naar de deur en verlieten de zaal met langzame treden. Op last van den Stedevoogd werden zij door eenen der beide Factors gevolgd en vergezeld.

Wanneer zij verdwenen waren, sprak de Stedevoogd in aller haast tot de leden van den krijgsraad :

« De oorlog is verklaard! Gij zijt allen beproefde soldaten; het is nutteloos, u tot vlijt en onversaagdheid te vermanen. Gij zult u herinneren, dat gij Nederlanders zijt. Dan, indien iets u tot meerdere krachtsinspanning kan drijven, moet het voorzeker de gedachte zijn, dat van het behoud dezer plaats de toekomst van ons vaderland in Indië afhangt. Verloren wij ons standpunt op Jakatra, dan zou Amboina welhaast volgen; en de naam van Holland zou wellicht in dit werelddeel gansch worden vergeten. Behouden wij integendeel onze sterkte te Jakatra, dan zal onfeilbaar deze plaats voor ons het hart van Indië worden en eene bron van macht, rijkdom en roem voor ons dierbaar vaderland. Gaat nu tot uwe mannen : doet allen arbeid voor eenige oogenblikken staken : onderzoek de wapens en de lonten. Ik zal onmiddellijk bevel geven, om alle vreemde werklieden uit de Factorij te

eene woning gehad te Jakatra, aan den zeekant, beoosten de rivier Tangerang, waartoe zij den grond van den koning gekocht hadden.

(WAGENAAR, *Vanderlandsche Historie*. B. LX.)

zenden. Straks, als uwe vendels vergaderd zijn, zullen wij maatregelen nemen, om het geschut op de stormkatten te zetten en ons tegen allen nachtelijken overval te beveiligen. Gaat nu met spoed! »

De Hoplieden verlieten de zaal. Van Ray juichte met vroolijken moed; Dirckz stond langzaam van zijnen stoel op en ging de laatste uit, terwijl hij mompelde:

« Zoo, zoo! De gele menschen zijn hun leven moede! Bah, waarom loopen? Er is tijd genoeg. »

Toen Hopman Van den Broeck beneden gekomen was, versomberde eensklaps zijn gelaat, en hij sloeg den blik nederwaarts, terwijl hij zich naar zijne woning begaf.

« Mijne arme Aleidis! » murmelde hij in gepeinzen. « Zal de schrik hare ziekte niet verergeren? Zal zij die nieuwe beproeving wel kunnen doorstaan? »

Het hoofd opheffende, zag hij den sergeant Walter, die over het plein stapte.

Van den Broeck zeide hem onder het voorbijgaan:

« Er is geen middel meer om te vertrekken, heer Pietersen. De oorlog is verklaard. Morgen zal het kanon reeds over de vlakte donderen. »

Walter sloeg het oog ten hemel en scheen met blijdschap God voor deze gelukkige tijding te danken.

In zijne woning tredende, om een klein musket te nemen, zeide Van den Broeck tot zijne vrouw en tot zijne dochter:

« Eilaas, ik heb slecht nieuws voor u. Het is oorlog; de Javanen komen ons belegeren..... »

Vrouw Van den Broeck verbleekte; Aleidis integendeel beantwoordde die tijding door eenen glimlach en riep, tot groote verwondering des Hopmans, op blijden toon:

« Oorlog? Het wordt oorlog? »

« Nu, nu, wees niet bevreesd, vrouwe, » zeide Van den Broeck tot zijne echtgenoot, « het zal misschien niet lang duren..... Ik moet uitgaan, om de mannen te vergaderen. Straks kom ik tot u weder. Houd u sterk; de echtgenoot

van eenen Hopman moet zich aan zulke dingen verwachten. Tot straks, tot straks! »

Onder het uitspreken dezer woorden verliet hij zijne woning en liep over het plein, om zich tot zijne soldaten te begeven.

IV

Bijna den ganschen nacht hadden de Hollanders gearbeid om kanonnen op de stormkatten te stellen en de muren hunner vesting, bovenal naar de zijde der stad Jakatra, met aangebrachte aarde nog eenigszins op te hoogen.

De oversten, zelfs de Stedevoogd, hadden de mannen geen oogenblik verlaten en elk tot vlijt en moed aangepord; want zij hielden zich verzekerd, dat men bij het aanbreken van den dag eenen hevigen aanval der Javanen zou af te weren hebben.

Twee uren voordat de eerste morgenlicht zich op de kimme zou vertoonen, had men echter allen arbeid doen staken, om den soldaten eene korte rust te gunnen. Zij waren meestal op het plein vergaderd en zaten daar ten gronde, met het geweer in de eene hand en de vonkelende lont in de andere.

Boven de wallen stonden eene menigte schildwachten, die over- en wederstapten en met den blik door de duisternis poogden te dringen, om te raden, wat er in de verte mocht gaande zijn. Men hoorde irderdaad een dof en verward gebruis, een schier onvatbaar, doch machtig gegons, als hadden, op eenen onzekeren afstand van de Factorij, duizenden en duizenden menschen gewaakt en gezwoegd.

Zag men, boven de wallen en over het gansche plein, het vuur der lonten in de nachtelijke donkerheid als bewe-

gende stallichten vloten, veel meer zulker gloeiende punten kon men echter boven den vlakken grond van eene der stormkatten, in eenen dichtgesloten kring vergaderd zien.

Hier was een goed gedeelte van Hopman Van Ray's vendel gelegerd, om in geval van onvoorziene aanranding oogenblikkelijk bij de haad te zijn. Walter Pietersen, de sergeant, zat er op het affuit van een kanon, tusschen een dertigtal soldaten, die allen in stilte en met ontsteld gemoed op hem luisterden. De luitenant, een oud krijgsman, leunde met den elleboog op het kanon en scheen insgelijks met vermaak de geschiedenis aan te hooren, die Walter op zulken bezielden toon en met zooveel vaderlandsche geestdrift wist te vertellen. Nevens den luitenant stond de vaandrig, een jong en ridderlijk officier, in wiens boezem de aanjagende woorden des sergeants eenen innigen strijd lust en eene heete zucht naar roemrijke feiten verwekten.

Deze vaandrig had gedurende de overvaart van Amsterdam naar Jakatra eene bijzondere achting en genegenheid voor Walter getoond; en, alhoewel het verschil van stand zulks scheen te moeten beletten, was er niettemin tusschen den sergeant en den vaandrig eene rechtzinnige en vaste vriendschap ontstaan. Hij was het eenige mensch, aan wien Walter gedeeltelijk had geopenbaard, welk gevoel en welke hoop hem naar Oost-Indië gedreven hadden. Nu ook was het de jonge vaandrig, die alleen zich eenige toestemmende bemerkings toeliet en bijwijlen het verhaal des sergeants onderbrak, om het door eene vriendelijke goedkeuring meer klem en nadruk bij te zetten.

Dat Walter op zulk een oogenblik in het midden der duisternis aan het vertellen was geraakt, dit had zijne oorzaak in een bijzonder geval. Dien nacht had de Stedevoogd aan de wachten het woord *Batavia* tot leus of herkenningsteeken gegeven, en eenigen der soldaten, die niet goed wisten, wat die naam eigenlijk beteekende,

hadden aan hunnen geleerden sergeant eene verklaring daarover gevraagd.

Walter had hun dan uitgelegd, dat ten tijde der Romeinen *Batavia* de naam van Holland was; en dit had hem gelegenheid gegeven om te verhalen, hoe Claudius Cilivis aan het hoofd der Batavieren meer dan eens de Romeinsche legioenen had verslagen en het gansche keizerrijk nabij zijnen val had gebracht. Hieruit trok hij de vereerende slotrede, dat het oude *Batavia* en zijne inwoners, reeds vooraleer het licht des Christendoms hen kwam beschijnen, vermaard waren om hunne vrijheidsliefde en om hunne uitstekende dapperheid. Hij voegde er tot staving de getuigenissen der Romeinsche schrijvers zelve bij, en bezwoer eindelijk zijne mannen, dat zij in dezen oorlog zich waardig zouden toonen van het edel en manhaftig bloed, dat zij, als Batavieren of Nederlanders, van hun roemrijk voorgelacht hadden overgeërfd.

Door de bemerkingen en vragen zijner gezellen daartoe aangespoord, had hij verder met eenen vluchtigen blik de gansche geschiedenis van Holland doorloopen, om dwars door alle eeuwen den heldenmoed zijner bewoners te doen uitblinken. Meer bijzonderlijk den oorlog tegen Spanje beschouwende, verhaalde hij de wisselvalligheden van dien langen reuzenstrijd, de honderden gevechten, die van deze worsteling eene onafgebroken keten maken, waarvan elke schakel een schitterende veldslag is. Hij roemde de staatswijsheid van den Prins van Oranje, den heldenmoed en het kriegsbeleid van Prins Maurits en de onplooi-bare standvastigheid van Hollands volk, dat gedurende eene halve eeuw zijn goed en bloed voor de vrijheid had opgeofferd.

Dan overstappende tot eene andere bron van macht en roem voor Nederland, toonde hij, hoe uit eenige visscherschuiten en kleine kustschepen, die zich verstoutten tegen de machtige Spaansche galjoenen zelve te strijden, eene aanzienlijke vloot was ontstaan; en hoe de Hollandsche

vlag nu over al de zeeën der aarde wapperde en ook door de grootste volkeren met eerbied, zoo niet met vrees of nijd werd begroet. Hij vertelde van vele gevechten op zee, en onder anderen van den Admiraal Wolfart Hermans, die ten jare 1601 met slechts vijf schepen acht groote Portugeesche galjoenen en twee-en-twintig galeien in de haven van Pantam durfde bechieten en er een gedeelte van in den grond boorde; hoe de Admiraal Steven Van der Hagen in 1605 het eiland Amboina den Portugeezen afhandig maakte, hun kasteel veroverde en deze sterkte, welke sedert dien de stapel van Nederlands handel in Oost-Indië was gebleven, den naam van Victoria gaf.

Toen reeds een lichte schemer op de kim aankondigde, dat de morgenstond naderde, was Walter juist bezig met het verhaal van den grooten zeeslag voor Gibraltar, waar de heldhaftige, maar ongelukkige Admiraal Heemskerk in 1607 eene ontzaglijke Spaansche vloot vernielde en de schoonste zegepraal bevocht, die Nederlands zeemacht ooit te heurt viel. De sergeant schilderde met levendige kleuren en met sidderende stem de hitte van den trijd en de onversaagdheid van Hollands bootsvolk.

„Ja, „ zeide hij, „ de kanonnen van wederzijde braakten onophoudend dood en verdelging uit duizend en duizend monden; de hemel was eene kolk van rook en vuur; vele schepen stonden in brand; de zee scheen rood van bloed; kanonsballen en kogels vielen op de manschap als eene moorddadige regen; men hoorde niets meer dan het gebulder der kanonnen, het gehuil der gekwetsten en het gekraak der brekende masten.... Het lot is onzeker: niemand kan gissen, wien God de zegepraal zal gunnen.... Op dit oogenblik wil Heemskerk het geluk geweld aandoen en door eene stoute poging het bloedig pleit ten voordeele van Holland beslissen. Hij ziet den Spaanschen Admiraal achter drie galjoenen liggen en besluit, kost wat kost, hem te naderen en hem aan boord te klampen. Heemskerk moedigt zijne mannen aan tot die stoute onderneming;

hij belooft honderd Realen aan dengene, die de Spaansche admiraalsvlag zal nederhalen, en geeft daarop bevel om dwars door de andere vijandelijke schepen op den Admiraal aan te zetten. Deze bemerkt het inzicht der Hollanders en hakt zijn ankertouw los om de wijk te nemen; maar Heemskerk, die als een arend op hem losschiet, heeft hem welhaast bereikt en klampt hem vast. Hier begint nu een allerschrikkelijkst gevecht; de Spanjaarden weren zich dapper; bloed vliet in stroomen tusschen de beide schepen; vriend en vijand vermengen zich, kampen maar tegen man en huilen van razernij onder het strijden. Welhaast echter zijn de Hollanders op het dek van den Spanjaard geraakt, en een hunner heeft de admiraalsvlag des vijands nedergehaald. Heemskerk, die voor den grooten mast van zijn schip staat en met koolen moed den strijd beheerscht, ofschoon ballen en kogels hem rondom het hoofd fluiten, ziet de Spaansche vlag nederdalen en juicht bij dit voortteeken van eene roemrijke zegepraal; maar op dit oogenblik komt er een kanonsbal en slaat onzen dapperen Admiraal de bil van het lijf weg. Heemskerk valt neder in zijn bloed; zijne wonde is doodelijk, want het been is hem tegen het lichaam afgerukt..... Wat zou elk ander mensch in zulken toestand doen? Om hulp verzoeken, zijne wonde doen verbinden en zijne gansche levenskracht verzamelen op de enkele hoop, dat er misschien nog behoudenis overblijft! Wat doet Heemskerk integendeel? Hij voelt den dood hem in den boezem zinken; hij weet, dat hem slechts een enkel oogenblik nog is gegund. Met eenen moed, zoo koel, dat hij elkeen verbaast, spreekt hij nog eenige woorden, om zijne mannen tot aanhoudendheid aan te sporen; hij benoemt den kapitein Pieter Willemsz. Verhoef tot bevelhebber op het schip, en aan degenen die weenend hem omringen, zegt hij, terwijl hij de oogen voor eeuwig sluit: « Treurt niet over mij, gezellen; mijn lot is schoon: ik gaf Holland mijn leven..... den Heere beveel ik mijnen geest! » En dan viel hem het hoofd op de borst, — en

Nederlands groote Admiraal lag dood, terwijl nog ballen en kogels de lucht doorkliefd en boven zijn lijk (1). Ziet, mannen, zóó sterft een echte zoon van Nederland..... »

Hier werd Walter in zijn verhaal onderbroken door de komst eens korporaals, die van de wallen afdaalde en tot den luitenant zeide :

« Heer luitenant, de schildwachten beweren dat zij in de verte eene onafzienbare menigte Javanen ontwaren. Ik bemerk insgelijks wel een zeker gewemel van menschen in de schemering; doch het is mij niet duidelijk wat het kan zijn. Nu breekt de dageraad aan; nog eenige oogenblikken, en wij zullen weten, wat het zonderling gebruis van dezen nacht beteekent. Kom eens zien op de wallen, heer luitenant. »

De officier stapte den korporaal achterna en werd door de meeste mannen op de wallen gevolgd. Allen staarden in de richting der stad Jakatra en overspanden de kracht hunner oogen, om te kunnen raden wat het was, dit grauwe en donker gordijn, dat in den nachtelijken nevel scheen te bewegen en over den grond te vloten.

Welhaast echter nam de morgenklaarte merkelyk toe, en men begon alsdan de vijandelijke drommen te onderscheiden, die in de verte tusschen de stad Jakatra en de Hollandsche Factorij stonden geschaard.

Walter wreef zich de handen van blijdschap en riep tot zijne gezellen :

« Mannen, het zal ernstig worden! Hier zullen wij gelegenheid vinden, om te toonen, dat ons nog zuiver Nederlandsch bloed door de aderen vloeit. Ik wenschte, dat wij reeds met de gele menschen aan den gang waren; mij hijgt de borst van moed en strijdlust! »

« Walter, Walter, » riep de vaandrig op begeesterden toon, « wij zullen vechten als leeuwen voor Hollandsch

(1) Zie over dien roemwaardigen zeeslag en over Heemskerks heldendood VAN METEREN, *Nederlandsche Historie*, 28^e Boek.

eer. Laat de boel ginder maar eens in de war gaan, dan zal ik mijn vaandel te midden des vijands dragen en u allen dwingen tot wonderen van onversaagdheid!

« Maar wat maken de Javanen aan den linkerkant van hun leger? » mompelde de luitenant. « Zij schijnen mij in menigte voor eenen wagen gespannen en vervoeren eenen zwaren last. Ik zie in het zwakke morgenlicht iets blikken, als ware het een metalen stuk geschut? »

« Dit is het inderdaad, heer luitenant, » antwoordde de nevensstaande schildwacht. « Misschien zijn mijne oogen beter aan de schemering gewend; ik ontwaar ginder, recht vóór u, in de richting van Jakatra eene stormkat; en dáár, aan den anderen vleugel van het vijandelijk leger, nog eene (1). »

« Waarlijk, » antwoordde de luitenant, « ik meen ze insgelijks te bemerken. Ah, dit is nu de verklaring van het gebruis, dat wij den ganschen nacht hebben gehoord. De Javanen hebben aarde aangevoerd en stormkatten opgeworpen. Zij zullen ons dus ook met kanonskogels begroeten. Ja, ja, de zaak zal erger worden, dan wij hebben gemeend. »

« Zie, zie, een Hollander op de Javaansche stormkat? » zeide de schildwacht. « Hij heeft een langen jas en eenen hoed met veder en band! »

« Wat? Een Hollander op de vijandelijke stormkat? » lachte de luitenant. « Dit is de Engelschman, mijn jongen, de Engelschman, die in vrede is met ons vaderland en hier den Javanen kanonnen en buskruit geeft en hun leert, hoe zij ons moeten bestrijden; maar dat ik er eenen onder mijne handen krijg! »

« Houdt u goed, makkers! » riep de vaandrig. « Ginds

(1) Men besloot de sterkte der Nederlanders met eenige schansen, daar Engelsch geschut op geplaat werd.

(WAGENAAR, *Vaderlandsche Historie*, B. XL.)

is de heer Stedevoogd, die met onze Hoplieden de wallen beklimt. »

De Stedevoogd Koen, door de Hoplieden Van den Broeck, Dircksz en Van Ray gevolgd, verscheen een weinig verder boven den wal en blikte eene lange wijl naar het vijandelijk leger, welks ontelbare drommen in de verte waren ontplooid. Hij bemerkte insgelijks de stormkatten en kon nu reeds het geschut bemerken, dat men er op had gesteld.

Walter en zijne makkers hielden het oog op den Stedevoogd gericht; en daar deze nu met de Hoplieden sprak, poogden de soldaten aan zijne gebaren en aan de beweging zijner lippen te raden, wat hij zeide. Wel klaarblijkend raadpleegde de Stedevoogd met de Hoplieden over hetgeen men in de omstandigheid, waarin men zich bevond, te doen had: of men den vijand binnen de Factorij zou verwachten, en of het niet beter ware hem in het veld aan te tasten, zijn geschut te vernagelen en zijne stormkatten neder te halen.

« Hoezee voor onzen dapperen Hopman! » riep Walter met teruggehoudene stemme. « Hij zegt, dat wij den vijand over het lijf moeten loopen. O, mocht hij het pleit winnen! »

« Hoe kunt gij weten, wat onze Hopman zegt? » bemerkte de luitenant met eenen glimlach. « Hij staat wel vijftig stappen van ons af. »

« Maar zie, hoe hij zijne spies ten gronde stoot en de gebalkte vuist tot den vijand steekt, » antwoordde de sergeant. « Het vuur der dapperheid fonkelt hem in de oogen!..... Zoo, de Stedevoogd knikt ja; hij schijnt onzen Hopman gelijk te geven..... »

Een kanonschot bulderde over de vlakte, en de kogel vloog huilend over het hoofd van den Stedevoogd weg. Deze bleef onbewogen staan en zette nog eene wijl zijne samenspraak met de Hoplieden voort, totdat men een besluit scheen genomen te hebben.

« Ah, daar dalen onze oversten van de wallen, » riep Walter, « het gaat beginnen! »

En velen der soldaten met geestdrift de handen drukkend, zeide hij :

« Mannen, broeders, laat u de borst zwellen door het gevoel van den plicht; verheft uwe harten tot de heldhaftigheid der voorvaderen; ons bloed gaat vlieten voor Hollands eer! Ik mag op u staat maken, niet waar? Gij zult mij volgen, mij uwe hulp leenen, om dingen te doen, die ons vaandel roemrijk moeten onderscheiden? Gij zult zegpralen of sterven met uwe oversten en met mij, met Walter, uwen sergeant en uwen vriend? »

Met tranen van ontroering in de oogen beloofden de soldaten, dat zij hunne oversten onverschrokken zouden volgen; en bovenal zwoeren zij, hunnen sergeant nooit te verlaten, al moesten zij ook altezamen met hem te midden des vijands sneuvelen. Men zou dien dag van Hopman Van Ray's vendel hooren gewagen; en de nieuwaangekomene wervelingen zouden den ouden soldaten toonen, dat ook hun het hart aan de goede zijde lag.

Reeds lang waren zij dus bezig met elkander tot onversaagdheid aan te manen, en nog was hun geen het minste bevel toegekomen. Van tijd tot tijd vloog een kanonsbal over hunne hoofden; en alhoewel zij onder elkander over de onhandigheid der Javanen schertsten, benevelde allengs de spijt hun gemoet, dewijl zij meenden, dat zij zich in hunne hoop op eenen onmiddellijken strijd hadden bedrogen.

Dan, zij zagen weldra eene talrijke bende gewapende bootsgezellen de wallen beklimmen. Een gedeelte dezer mannen kwam op de stormkat, en hun overste hoodschapte den luitenant, dat hij werd afgelost en met zijne soldaten zich naar het binnenplein der Factorij moest begeven. Terzelfder tijd hoorde men de trommen der vendels *vergadering* slaan.

Toen de luitenant met zijne mannen op het plein kwam,

waren daar alreeds de twee andere vendels in gelederen geschaard; en hij insgelijks schikte zijne soldaten op de hun bestemde plaats, aan den linkervleugel.

De Hoplieden stonden voor de slagorde bijeen en schenen met aandacht te luisteren op hetgeen de Stedevoogd hun zeide. Waarschijnlijk deelde hij bevelen uit en verklaarde met nauwe bijzonderheden, hoe hij den ontworpen aanval begreep en wilde uitgevoerd zien.

De krijgsmacht, welke hier gereedstond om ten strijde te gaan, beliep tot iets meer dan driehonderd man en was verdeeld in drie vendels of compagniën. Elk dezer bestond uit ongeveer vijftig musketiers en vijftig piekeniers. De eersten hadden een musket of vuurroer tot wapen, dat zij met de rechterhand nevens hunnen voet recht hielden, terwijl zij in hunne linker het vorket droegen, waarop onder het schieten hun musket moest rusten. Tusschen hunne vingers glinsterden de twee brandende einden der lont; want in dien tijd kende men het gebruik der vuursteen niet.

Over den schouder van elken musketier was een breede bandelier geworpen; aan deze hingen, voor de borst en aan koordjes, een tiental lederen maatjes, die ieder eene lading buskruit behelsden en telkens op voorhand werden gevuld. Aan dien draagband langs de rechterzijde, hing nog een lederen zakje met looden kogels, en vóór en achter nog twee opgewonden strengen vuurlont tot voorraad.

De piekeniers hadden geen ander wapen dan eene spies of piek, van ongeveer tien voet lengte en vooraan met een puntig ijzer voorzien. Zij droegen ijzeren stormhoeden, een harnas, eenen ringkraag en breede bilplaten in dier voege, dat zij nagenoeg gansch met ijzer waren bedekt. Dewijl evenwel armen en beenen van zulk zwaar beschutsel vrij bleven, verhinderde deze uitrusting geenszins de snelheid hunner bewegingen.

De Hoplieden droegen eene spies gelijk de piekeniers; de luitnants kon men herkennen aan een ander soort van

lans, die men *pertuisane* noemde, en welke van wederzijde eenen platten en scherpen weerhaak had; de sergeanten onderscheidde men aan den hellebaard, zijnde dit eene esschenhouten schacht van vijf voet lengte, voorzien van eene breede lans om te steken, en eene breede bijl om te hakken. Dit wapen, in de hand van een moedig en goed afgericht soldaat, kon vreeselijk worden, wanneer men bij eene nadering den vijand man voor man te bekampen had.

Voor elke compagnie stond een officier met een vaandel, dien men uit hoofde van zijn ambt vaandrig noemde (1).

Na eene wijl nog op de uitleggingen en bevelen des Stedevoogds te hebben geluisterd, gingen de Hoplieden tot hunne vendels.

Pieter Van Ray deed den luitenant, den vaandrig, de twee sergeanten en de drie korporaals voor de slagorde voor zich komen, en zeide hun :

“ Wij gaan tot den vijand. U aanmoedigen tot dapperheid ware overbodig; wij hebben elkander op zee leeren kennen. Ziet hier, welken last wij van den heer Stedevoogd hebben ontvangen. De drie vendels zullen ieder afzonderlijk de Javanen aanvallen. Wat de twee andere te verrichten hebben, raakt ons niet. Wij moeten de stormkat innemen, die voor den rechterkant der Factorij is opgeworpen, de stukken vernagelen, is het mogelijk, 's vijands werken op die plaats gansch vernielen. Dan overweegt wel, dat eene te groote strijdhaftigheid ons verderfelijker worden kan; zij zijn duizenden, wij slechts driehonderd. Indien wij onvoorzichtiglijk tot in hun midden drongen, zouden wij onfeilbaar allen neergesabeld worden, al kon ook elk onzer twintig vijanden dooden. Het pijnt mij, dat ik zoo tegen u moet spreken; ik ook zou liever met blinden

(1) Al de bijzonderheden over de wapens en inrichting der vendels of compagniën te dien tijde, hebben wij getrokken uit het werk: *Vertoogh van de kryghsoeffeninge*, enz., door JOHAN BOXEL.

moed op die halfnaakte Indianen losbreken; maar de Stedevoogd wil het niet, en hij heeft gelijk. Zegt dus aan de mannen, dat zij wel acht moeten geven op het minste bevel hunner oversten, en bovenal, dat zij de wijk moeten nemen en langzaam uit den strijd wederkeeren, zoohaast zij uit de Factorij een enkel zwaar kanonschot hooren galmen. Dit is het sein tot eenen algemeenen aftocht; wie het niet in acht neemt, zal uit het vendel gebannen worden en met het eerste schip het beste, als ongehoorzaam en onwaardig, naar Holland worden vervoerd. Zóó, zijn de uitdrukkelijke bevelen van onzen heer Stedevoogd. Hij zal boven de wallen staan en zien, welk vendel zich het best gedraagt. Gaat nu; elk doe zijnen plicht!”

Er naderde op dit oogenblik een soldaat, die den Hopman eenen hamer en eenige lange nagelen aanbood. Walter werd teruggeroepen, en de Hopman zeide hem, terwijl hij hem den hamer en de nagelen ter hand stelde :

“ Sergeant, ik betrouw op u voor het vervullen van het voornaamste gedeelte onzer zending. Gij zult u bij de pickeniers houden, en, wanneer ik daartoe bevel zal geven, zult gij de stormkat beklimmen en metterhaast de stukken des vijands vernagelen. Zie, dat gij uwen slag niet mist. Loop nu haastig naar uwe plaats; daar slaat de trom: wij vertrekken.....”

Het vendel van Hopman Van den Broeck bewoog zich het eerst; hierop volgde het vendel van Dirksz en eindelijk het vendel van Pieter Van Ray. Gansch het kleine leger stapte op den maat van den trommelslag langzaam over het plein.

Walter moest met zijne compagnie voorbij het huis, waar Aleidis woonde; op dit plechtig oogenblik klopte hem het hart fel in den boezem bij het naderen dezer plaats. Ging hij niet naar een gevecht, dat wellicht vreeselijk en moorddadig kon zijn? En indien de dood hem trof? Dan zou hij haar nooit op aarde wederzien!

Deze gedachte deed hem sidderen; en het was vol ontroe-

ring, dat hij in het voorbijgaan den blik op Van den Broecks woning hield gericht.

Daar zag hij Aleidis voor het open venster staan. Zij schonk hem eenen onuitsprekelijk zoeten glimlach, waaruit medelijden, hoop en liefde hem tegenstraalden; en dan, de handen samenvouwende en de oogen ten nemel heffende, scheen zij Walter te willen doen begrijpen, dat zij gedurende den strijd God voor hem zou bidden.

De jongeling werd nog dieper geroerd, sloeg het gezicht ten gronde en ging droomend voorbij; maar welhaast hief hij het hoofd weder op. Er blonk een heldere glimlach op zijn gelaat, en het vuur des heldenmoeds fonkelde hem in de oogen. Aleidis volgde hem den geest, en, terwijl hij zijn leven ging wagen om harer waardig te worden, zou zij zijnen naam met den naam haars vaders ten hemel sturen! Voor hem bidden! Dit gepeins vervulde hem met blakende begeerte tot den strijd; zijne borst zwoegde van ongeduld.

Buiten de Factorij gekomen, werden de vendels op grooten afstand van elkander verwijderd. Dircksz zou tegen de stormkat ter linkerzijde optrekken; Van den Broeck zou den middelsten drom der Javanen aantasten, en Van Ray zou de stormkat aan de rechterzijde pogen te veroveren (1).

Het bevel tot den optocht werd gegeven, en de vendels stapten langzaam vooruit over de vlakte.

Toen men binnen schot genaderd was, begonnen de musketiers hunne vuurroeren te lossen; en telkenmale dat een gelid het geweer had ontladen, trad het volgende gelid eenige stappen vooruit, om ingelijks vuur te geven. Zoo

(1) Achtevolgens het voorgenomen besluit, zoo hebben d' onzen hun volk gewapent en in drie troepen verdeelt. D' eerste en voornaemste wierdt door Pieter Van den Broeck gevoert. De tweede stond onder Pieter Dircksz, en de derde trok met Pieter Van Ray op. Hiermede vielen d' onzen uit, en bestormden 's vyands vesten op wyken effens.

(JOHAN NIEUHOF, blz. 220.)

naderde men wel langzaam, doch onophoudend tot den vijand.

De kogels troffen meest altemaal hun doel, want de geweren, wanneer men ze afschoot, werden op de vorketten gelegd, en dit vaste rustpunt gaf eene goede juistheid aan het schot. Daarenboven, de Javanen stonden in dichte drommen, en ofschoon zij nog op verren afstand verwijderd waren, boorden evenwel de kogels gemakkelijk door hunne schier naakte lichamen.

Toen de vijand merkte, dat de Hollanders het op hunne stormkat gemunt hadden, schaarden zij in aller haast eene groote menigte boogschutters vóór die versterking en begonnen eene wolk pijlen naar de Hollanders te zenden. Dezen, inde gedachte dat de pijlen met venijn mochten vergiftigd zijn, schenen te aarzelen om zich langen tijd aan dit ijzingwekkend gevaar bloot te stellen en smeekten den Hopman het bevel af, om tegen den vijand te mogen inloopen.

Van Ray deed de piekeniers vooruitkomen en deelde ze in twee benden; de eene stelde hij onder bevel van den luitenant, en de andere onder bevel van sergeant Walter. In aller haast zeide hij, hoe zij de stormkat te gelijker tijd langs twee zijden zouden aanvallen. Hij intusschen zou met de musketiers langzaam vooruitdringen en den vijand spel genoege leveren.

Op het woord: Vooruit! begonnen de twee trommelaars storm te slaan, en de piekeniers, zich in twee vleugels verdeelende, braken met onversaagden moed op de Javaansche boogschutters los.

Voor de Javanen was de spies of piek een schrikkelijk wapen; want het had zulke lengte, dat de Indianen getroffen werden, zonder hunne zwaarden of hunne krissen te kunnen gebruiken. Ook lagen er in korten tijd eene menigte hunner in hun bloed te spartelen.

Walter deed wonderen met zijnen hellebaard: hij sloeg, hij hakte, hij stak langs alle kanten; de helmbijl bliksemde

in zijne handen, en, hadde hij zich alsdan het bevel des Hopmans niet herinnerd, hij ware ongetwijfeld alleen dwars door de Javanen tot aan den voet der stormkat doorgedrongen.

Welke vreeselijke slachting Walter en zijne piekeniers onder de vijanden ook aanrichten, er kwamen nieuwe, en altijd nieuwe, om de gesneuvelden te vervangen. Het was een geschreeuw en een gehuil van de Javanen op gansch de slagorde, dat men niets meer hoorde dan eenen enkelen, doch ontzaglijken galm, waaronder zelfs de knal der kanonnen verdoofde.

Eindelijk hadden de piekeniers, niet zonder al eenige mannen te verliezen, zoovele Javanen geslacht, dat hunne lichamen als een dijk lagen opgehoopt en den vijand tot borstweer verstrekten. Dan, er kwam evenwel een soort van aarzeling onder de Javanen, en schenen te willen terugwijken voor den onweerstaanbaren aandrang der Hollandsche piekeniers.

« Mannen, mannen! » riep Walter eensklaps. « Nog ééne poging! Vooruit, vooruit! Aan ons de stormkat! »

En door zijn voorbeeld aangemoedigd, wierpen de piekeniers alles omverre, wat hunnen loop verhinderde, en klommen hunnen dapperen sergeant achterna tot boven de vijandelijke sterkte.

Over zulke vermetelheid verbaasd en door de spiesen der piekeniers vreeselijk teruggedreven, zakten de Javanen langs den anderen kant de stormkat af.

Walter vernagelde in eenen oogenblik de vier stukken geschut, welke hier gesteld waren. Dan stak hij zijnen hoed boven zijnen hellebaard en zwaaide hem in de hoogte, terwijl het zegewoord: « Hoezee! Hoezee! » uit zijnen mond over de vlakte galmde.

Maar daar zag hij eensklaps, hoe zijn luitenant, beneden de stormkat, en zelfs zijn Hopman met de musketiers plotseling door een duizendtal Javanen waren omsingeld geworden en wanhopig tegen die pletterende overmacht

worstelden. Een schreeuw van razernij ontsprong zijnen boezem, toen hij zijnen vriend, den vaandrig, zag sneuvelen, en het vaandel der compagnie onder zijn oog door een Javaansch veldoverste werd gegrepen.

« Makers, gauw! Stormt naar beneden! » kreet hij. « De vijand heeft ons vaandel! »

Wanneer de musketiers, overrompeld zooals ter dezer plaatse, hunne vuurroeren niet meer gebruiken konden, waren zij niet zeer sterk in den strijd; en alhoewel zij zich met de kolf der musketten verweerden en velen vijanden den kop insloegen, toch werden er velen onder hen gewond, en ook eenigen vonden eenen spoedigen dood bij dezen onverwachten overval. Ongetwijfeld zouden zij allen bezweken zijn, indien Walter met zijne zegevierende piekeniers niet van de stormkat ware nederge-daald, om hun ontzet te brengen.

De sergeant viel met zijne mannen de Javanen onverwachts van achter aan en wierp er eenen ganschen hoop ten gronde, vooraleer zij zich konden omwenden, ten einde hem het hoofd te bieden. Hij boorde met razernij door de Javaansche drommen en naderde tot zijnen Hopman. Door deze afleiding van des vijands aanval kreeg insgelijks de luitenant de handen vrijer en kon zich met de overige mannen van het vendel vereenigen.

Nu allen te gelijk versterkt, begonnen zij met nieuwe woede op de Javanen te hakken, te steken en te slaan, totdat er een ijdele kring rondom hen zich vormde.

Walter zag het Hollandsche vaandel op eenige stappen boven de gelederen des vijands wapperen.

« Hopman, » riep hij, « mag ik eens eene vermete poging wagen? Ons vaandel is genomen. Laat mij het herwinnen, ik smeek u! »

Een toestemmend gebaar zijns Hopmans was hem genoeg.

« Volgt mij, volgt mij, piekeniers! » schreeuwde hij. « Ons vaandel terug of de dood! »

En met zijne trouwe gezellen door de Javanen borende,

gelijk de logge romp van een oorlogschip, in eenen oikaan voortgezweept, de zee doorklieft, wierp hij alles omverre, wat hem hinderde in zijne heldhaftige vaart. Met zijne bijl kloofde hij het hoofd van den Javaanschen overste, die met het Hollandsche vaandel wilde vluchten, en bracht, strijdend als een leeuw, dit eereteken terug bij zijnen Hopman.

Op dit oogenblik galmde er een uiterst zwaar kanonschot over de vlakke. Iedereen erkende, dat die rollende donder uit de Factorij was opgegaan. Het was dus het sein tot den terugtocht.

Immer strijdende, en door de Javanen van nabij gevolgd, weken de Hollanders langzaam achteruit, tot onder het bereik van het geschut der Factorij.

Wanneer van daar nog eenige ladingen schroot onder de Javanen waren gezonden geworden en er eene schrikkelijke vernieling hadden aangericht, gaf de vijand zijne vervolging op en deinsde terug naar zijne eerste standplaats, op de hoogte der stormkatten.

Bij de poort der Factorij stond Congo, die op eenen hoop aarde was geklommen en de soldaten te gemoed blikte, als poogde hij iemand tusschen hen te herkennen. Walter zag den zwarten slaaf van verre en deed hem een teeken met de hand. Een schreeuw van blijdschap bonsde op uit Congo's borst, terwijl hij boven den hoop aarde eenen dwazen sprong maakte en juichend de armen in de lucht hief; maar even ras nam hij zijnen loop naar de poort en verdween als een pijl binnen de Factorij.

Het was blijkbaar voor Walter, dat de neger daar gestaan had als bode van Aleidis, om haar de tijding zijner behoudenis te brengen. Alhoewel gansch afgemat van dien heeten kamp en nog sidderend van zenuwjacht, vergat de sergeant al het gebeurde, om met gebogen hoofd aan haar te denken, wier liefderijke belangstelling hem in den strijd had gevolgd.

Toen Hopman Van Ray met zijne dappere soldaten het binnenplein der Factorij bereikte, waren daar alreeds de

vendels van Van den Broeck en Dircksz in slagorde geschaard, om door den Stedevoogd in oogenschouw te worden genomen.

Gedurende het gevecht had men zooveel mogelijk de gekwetsten van het slagveld naar achter gedragen. Dezen waren nog al talrijk en lagen op matten onder de kokos-

Vernagelde in eenen oogenblik de vier stukken geschut. (Bladz. 110.)

boomen, waar de heelmeeesters bezig waren hunne wonden te verbinden.

Van den Broeck had onder den middeldrom der Javanen geene mindere vernieling aangericht; Dircksz was er niet in gelukt, de stormkat aan den linkerkant te overweldigen; doch zijne mannen hadden honderden vijanden voor hunne voeten neergeworpen; en men kon het genoeg zien, want

zij waren meer dan de anderen met bloed besmeerd. Pieter Dircksz had eene wonde aan het hoofd; alhoewel ze nog niet verbonden was, wandelde de koelbloedige Hopman voor zijne mannen en zeide den luitenant, die hem aanried tot den heemeester te gaan :

« Nu, nu, het is niets : een lapje vleesch met wat haar, dat mij op het voorhoofd hangt; de chirurgijn zal mij dat straks wel weer op de rechte plaats vastkleven. »

De Hoplieden, door den Stedevoogd voor de slagorde geroepen, werden vooreerst aangezocht, hem hun verlies op te geven. Het bleek uit dit verslag, dat men in dezen eersten strijd niet minder dan vijftig dooden had gelaten, iets, dat op een macht van driehonderd soldaten als een zeer aanzienlijk verlies moest worden beschouwd.

Ook was er over het gelaat des Stedevoogds eene uitdrukking van kommer verspreid, en hij schudde nadenkend het hoofd, terwijl hij zeide :

« Mijne heeren, ik heb het sein tot den terugtocht gegeven, omdat ik de overtuiging kreeg, dat onze dappere vendels, ondanks hunne onversaagdheid, evenwel gevaar liepen van onder de overmacht des vijands te bezwijken. Wij moeten ons oorlogsstelsel veranderen. Wel mogen wij over het gebeurde als over eene zegepraal roemen; want wij hebben meer vijanden nedergeveld, dan wij alzamen in getal zijn; maar nog twee of drie zulker overwinningen zouden onfeilbaar ons verlies voor gevolg hebben.

« De vijand kan zijne gelederen altijd vernieuwen; wij kunnen geen enkel gesneuveld soldaat vervangen. Wij zullen morgen overwegen, of er geen middel zou kunnen gevonden worden om een of meer onzer schepen zoo dicht onder den wal te halen, dat het geschut de legerplaats des vijands en zijne stormkatten moge bereiken. In afwachting zullen wij binnen onze muren blijven en ons bij het verdedigen onzer vesting bepalen. Doet mij nu metterhaast verslag over uwe verrichtingen, en noemt mij diegenen uwer

mannen, die boven anderen door hunne onversaagdheid en hunnen moed hebben uitgemunt. »

Van den Broeck en Dircksz voldeden eerst aan dit verzoek en noemden den Stedevoogd eenigen hunner soldaten. Dezen zouden dan tot belooning eene of meer maanden handgeld ontvangen. Ook werden vier of vijf, in de plaats hunner gesneuvelde makkers, tot sergeant of korporaal benoemd.

Toen de beurt van Hopman Van Ray gekomen was, en hij begon te verhalen van Walters daden : hoe hij alleen met eenige mannen de stormkat had ingenomen, hoe hij de omringde musketiers had ontzet, en hoe hij het genomen vaandel midden uit den vijand had teruggehaald, dan scheen de Stedevoogd met groot behagen te luisteren en gaf zijne goedkeuring, ja zelfs zijne bewondering door gebaren te kennen.

Hij wenkte daarop met den vinger eenen persoon, eenen schrijver of eenen koopman, die op eenige treden achter hem stond, en gaf hem in stilte een bevel, waarna de geroepen persoon zich in de richting der magazijnen verwijderde.

De Stedevoogd, zich tot de Hoplieden keerende, begon met hen meer bijzonderlijk over hunnen nieuwen toestand te spreken, en zeide hun welke maatregelen zij te nemen hadden, om de gekwetsten te doen verzorgen, om de manschap een weinig rust te gunnen en evenwel tegen alle verrassing beveiligd te blijven. De bootsgezellen zouden nog tot den avond de wallen bewaken; maar dan moest weder de helft der musketiers de nachtwacht houden. Tot dan zou men de vuurroeren, met de brandende lonten er bij, in rekken zetten, en onderwijl de vermoeide soldaten wat laten slapen.

Nu kwam in de verte de persoon terug, dien de Stedevoogd naar de magazijnen had gezonden; hij hield eenen degen en eenen zijden sluier op den arm en eenen grijzen vilten hoed met eene wapperende veder in de hand.

« Hopman Van Ray, doe uwen sergeant Walter Pietersen voor mij verschijnen! » beval de Stedevoogd.

Van Ray deed eenige stappen en riep den aangewezen sergeant bij zijnen naam.

Walter, door zijnen Hopman geleid, verscheen voor den Stedevoogd. Deze zeide hem :

« Sergeant, gij hebt u met eere gedragen en eene onvervaardheid getoond, die het mijn plicht is, in naam des vaderlands te loonen. Het vaandel, dat gij midden uit de vijandelijke scharen hebt teruggehaald, zij voortaan u toevertrouwd. Walter Pietersen, ik benoem u tot vaandrig in de plaats van hem, die heden zijn leven op het slagveld voor Hollands roem ten beste gaf. Leg uwen hellebaard neder, gord dezen degen aan, hang u dezen sluier over den schouder en wees een waardig en ridderlijk officier! »

De mannen van Walters vendel, die zagen, hoe de Stedevoogd zelf hem den sluier omhing en den hoed met de veder hem op het hoofd zette, juichten luid, alsof deze eere hun zelven geschiedde, en riepen hunnen nieuwen vaandrig een driedubbel hoezee toe.

Walter had het hoofd op de borst laten vallen; hij stond te beven van gelukkige ontroering en verdwaalde in de zielstreelende gedachte, dat hij nu reeds, als eene belofte op meerderen roem, den gewonnen degen aan Aleidis zou kunnen toonen.

Zich tot zijne woning richtende, zeide de Stedevoogd tot Walter :

« Vaandrig, kom met mij. Gij hebt gisterenavond eenen brief van de heeren Bewindhebbers ten mijnent afgegeven; ik moet een oogenblik met u over den inhoud van dit schrijven spreken. »

De nieuwe vaandrig volgde den Stedevoogd. Eenigen tijd daarna verliet hij de woning van het Opperhoofd en meende tot zijn vendel te gaan; maar Hopman Van den Broeck, die hem op het plein scheen af te wachten, greep nem de hand, en deze drukkende, zeide hij :

« Ik wensch u geluk, geluk uitterharte, heer vaandrig! Ik had geen vol betrouwen in uwe grootsche beloften; maar nu moet ik wel bekennen, dat gij macht en moed genoeg bezit, om u roemwaardig te onderscheiden. Aleidis is zoo blijde over uwe verheffing! Kom, toon haar uwen nieuwen degen en uwen schoonen sluier. »

« Vergeef mij, heer Hopman, » stamelde Walter met ontsteltentis, « ik moet mij naar mijn vendel haasten : de Stedevoogd heeft mij met eene boodschap voor mijnen Hopman belast. »

« Ik zal u niet lang wederhouden : gij zijt nog maar vaandrig, heer Pietersen, » antwoordde Van den Broeck met eenen schertsenden doch minzamen lach. « Dan, gij hebt u volgens het verslag van mijnen gezelschap Van Ray zoo heldhaftig gedragen, dat ik meer dan te voren achting en genegenheid voor u gevoel. Kom, ga met mij tot Aleidis. Groet haar slechts, dat zij u zie, en vertrek dan tot het vervullen van uwen last. Kom, vaandrig, het zal haar zoo verheugen! »

Van den Broeck trad met Walter in zijne woning en zeide, terwijl hij de deur der zaal openstiet, waar zijne echtgenooten en zijne dochter zich bevonden :

« Vrouwen, ik heb de eer u onzen vriend den vaandrig Walter Pietersen voor te stellen. »

« Walter, Walter, gij zijt vaandrig! » kreet Aleidis, de beide armen opende, als wilde zij den jongeling om den hals vliegen; maar zij omhelsde hare moeder en riep :

« Hij is vaandrig! O, hoe goedertieren en hoe mild is God! »

« Nu, Aleidis, » sprak de Hopman, zijne dochter bij den arm vooruitbrengend, « geef den vaandrig de hand en wensch hem geluk; want hij moet oogenblikkelijk weder op zijnen post. »

Verbleekend van ontroering, legde de maagd hare hand in de hand des jongelings. Beiden sidderden en bleven

sprakeloos; maar zij wisselden met eenen enkelen oogslag eene gansche samenspraak van hoopvolle en gelukkige woorden.

“ Ga nu, waar de plicht u roept, heer Vaandrig, ” zeide de Hopman, “ en wilt gij met den middag meer op stade een uurtje met ons komen kouten, gij zult welkom zijn; want, ik zie het wel, gij zult mij toch nog dwingen tot het vervullen mijner belofte. ”

“ Dank, dank altezamen! ” stamelde Walter, terwijl hij, gansch buiten zich zelven en met tranen in de oogen, uit de zaal ging en des Hopmans woning verliet.

V

Vijf dagen waren er verlopen sedert den eersten uitval der Hollanders. Dewijl zij niet twijfelden, of de vijand zou de Factorij bespringen, hadden zij zich nacht en dag gereed gehouden om eenen stormloop af te slaan.

De afwachting van zulken aanval, hoe geweldig hij ook mochte zijn, bekommerde de Nederlanders niet zeer. Eene der twee grootste zijden hunner versterking was beschut door de rivier Tjiliwoeng, die schier onder den muur voorbijvoot; van dien kant had men dus niets te vreezen, en men kon al de beschikbare macht aanwenden, om de zijde, welke naar de stad Jakatra uitzag, te verdedigen. Daarenboven hadden de soldaten en bijzonderlijk de bootsgezellen den verlopen tijd waargenomen, om den wal in die richting merkkelijk te verhoogen en met grof geschut te bezetten.

Waarschijnlijk hadden de Javanen in den strijd tegen de Hollandsche vendels eene aanzienlijke menigte dooden en gekwetsten gehad, en was hun, bij den indruk dier schrikkelijke slachting, de moed een weinig ontzonken; misschien, zooals een Chineesch overlooper het den Stedevoogd was komen berichten, hadden zij alle verdere poging uitgesteld tot de aankomst van nieuwe hulpbenden en van meer grof geschut, dat hun door de Engelschen van Bantam was beloofd.

Hoe het zij, de Javanen waren nog altijd op dezelfde

plaats gelegerd; de scharen, die zij voor hunne legerplaats, op een kanonschot afstands van de Factorij, bestendig onder de wapens hielden, schenen de gansche vlakke tot aan de stad Jakatra te beslaan. Van de Hollandsche wallen gezien, vertoonde die wolk menschen zich als een kriegende mierenzwerm.

Op de stormkat, die door Walter Pietersen overweldigd was geworden, hadden de Javanen of eerder de Engelschen nieuwe stukken geplaatst. De vijand bepaalde zich bij het onverpoosde schieten met kanonsballen, die, uit hoofde van den verren afstand en bij gebrek aan goede richting, meest over de Factorij heenvlogen en tot nu toe niet meer dan twee soldaten hadden getroffen (1).

De Hollanders antwoorden van hunnen kant insgelijks door het lossen van grof geschut, en brachten ongetwijfeld den vijand meer schade toe, aangezien hunne stukken zwaarder waren, verder konden reiken en beter waren gericht.

Sedert vijf dagen hoorde men dus niets dan den aanhoudenden donder der kanonnen en het fluiten der ballen. In het eerst had dit ontzaglijk gebulder de mannen in onrust gehouden en de vrouwen en dienaars met angst vervuld; maar men had zich welhaast aan het hooren van den knal der kanonnen gewend; en nu reeds scheen men er weinig acht meer op te geven, want de vrouwen en kinderen der soldaten en bootsgezellen liepen over het plein en wandelden achter de wallen, alsof er geen gevaar meer voorhanden ware geweest.

Van den Broeck had Walter Pietersen in zijne woning ter maaltijd genoodigd.

De jonge vaandrig, met eene uitdrukking van geluk,

(1) « Er stont mede eene hooge stormkat gestoffeert met zwaar metale geschut, dat d' Engelanders van hunne schepen gelicht en daerop geplant hadden... Het grof geschut donderde gedurigh aan wederzijden. »

(JOHAN NIEUHOF, blz. 220.)

doch tevens van eerbiedigheid op het gelaat, zat tusschen den Hopman en zijne echtgenoot. Aleidis bevond zich aan de andere zijde der tafel nevens Pieter Dircksz, haars vaders zwaarlijvigen vriend, die nog het hoofd met eenen doek omwonden had.

De maaltijd was nog niet opgediend; maar men dronk in afwachting een glas Spaanschen wijn en sprak in gezelligen kout over verschillende zaken.

Congo, de slaaf, hield zich achter de gasten met een wit linnen op den arm en gaf acht om wijn te schenken, waar het mocht noodig zijn. Wanneer het echter gebeurde, dat Walter sprak, dan scheen de neger zijnen dienst te vergeten, om in bewondering te luisteren op hetgeen de vaandrig zeide; en meer dan eens moest het strenge woord van zijnen meester hem uit de achteloosheid opwekken.

Aleidis was schier niet meer kennelijk: hare wangen bloosden; een stille, doch heldere glimlach zweefde op hare lippen, en hoezeer ook ingetogen en zedig, glinsterde haar blik van moed en blijdschap.

Sedert Walter zich om zijne onversaagdheid door iedereen had doen bewonderen, en hij den vaandrighsdegen zoo roemvol had veroverd, was Van den Broeck ten zijnen opzichte zeer minzaam en vriendelijk geworden en had onbewimpeld getoond, dat hij de genegenheid, die er tusschen de beide jongelieden bestond, niet afkeurde. Wel is waar, dat hij niettemin zijne belofte en de voorwaarden tot hare vervulling staande hield; maar hij achtte zich zoo zeker, dat Walter, gelijk de zaken nu stonden, inderdaad Hopman worden kon, dat hij hem reeds eenigermate behandelde als den verloofde zijner dochter, en zelfs aan zijnen vriend Dircksz de reden van Walters komst naar Indië had bekend gemaakt. Daarenboven was de vaandrig ondanks dit gulhartig onthaal zoo bescheiden en zoo eerbiedig jegens Aleidis, dat Van den Broeck zelf zich meer voelde aangedreven tot hoogschatting en vriendschap voor den kieschen jongeling.

De schijnbare toestemming harer ouders had Aleidis geheel verlost van de vrees, dat hare hoop en hare gene- genheid hun mochten mishagen. Nu had een gevoel van geluk en dankbaarheid den dwang en de onbeschaamdheid in haren boezem vervangen. Hare stem, wanneer zij deel- nam aan de samenspraak, was helder, vrij en betooverend door den toon van levenslust, die haar bezielde.

Hare moeder sprak weinig en scheen tusschen angst en vreugde te vlotten. Wel bekommerde haar de onophoudende knal der kanonnen, die hare woning deed daveren en haar telkens kwam herinneren, dat hun toestand vol gevaar was, maar dan zocht zij troost en kracht op Aleidis' gelaat, waar haar blik immer zielsgenoegen verrastte en de voor- teekenen eener spoedige herstelling mocht lezen. Haar eenig kind, hare goede liefderijke Aleidis, had zij naar het graf zien wandelen, en haar moederhart had reeds op voorhand het schrikkelijkst ongeluk beweend; nu zag zij de levenskracht als door een wonderwerk in hare dochter wederkeeren, en alles zeide haar, dat de barmhartige God den dood van haar kind had afgekeerd. Alhoewel deze oorlog haar verschrikte bij de gedachte, dat allen, die zij beminde, in een dreigend gevaar verkeerden, troostte zij zich echter in de welgemoedheid harer dochter en verborg hare innige benauwdheid.

De samenspraak der gasten had sedert eenigen tijd op de beschouwing van Nederlands spoedige ontwikkeling gevestigd. De jonge vaandrig, die de geschiedenis des vaderlands goed kende, antwoordde op eene vraag van Aleidis' vader :

« Inderdaad, Hopman, het is eene wonderheid, welke onuitputtelijke krachten het Hollandsche volk in zijne reuzenworsieling tegen Spanje heeft getoond. Gering in getal en levend op een zeer beperkt grondgebied, vond het nochtans in zijne vrijheidsliefde en in de taaiheid van het Nederlandsch gemoed toereikende middelen, om gedu- rende veertig jaren de eens veroverde onafhankelijkheid

tegen de twee machtigste koninkrijken der aarde te verde- digen. Terwijl zijne krijgsbenden opvolgend de ontzag- lijke legerscharen van Alva, van Requesens, van Don Juan en van Parma overwonnen, of ze door vermoeidheid en uitputting deden bezwijken, zond het uit al zijne havens eene woik schepen, om de vereenigde vloten van Spanje en Portugal te gaan opzoeken en ook op den oceaan den vijandelijken schepter te verbrijzelen, welks gebied alsdan over de vier werelddelen zich uitstreckte. Ja, te midden van zulken oorlog, die de aanwending van al de krachten eener groote natie zou hebben vereischt, durfde Nederland nog het ontwerp vormen, om Oost-Indië en den specerij- handel aldaar aan Spanje en Portugal..... »

« Wonderlijker nog, » bemerkte Van den Broeck, « het waren burgers en kooplieden, die dit stout ontwerp vormden. Men zegt, dat de eerste vloot uit niet meer dan zes schepen bestond. »

« Met uw oorlof, uit vier slechts, heer Hopman, » weder- voer Walter. « Het is ten jare 1595, dat negen Holland- sche kooplieden zich vereenigden, om de vaart op Sumatra en Java te beproeven. Deze vereeniging gelukte in hare eerste ondernemingen, en haar voorbeeld deed er andere ontstaan, totdat al deze mindere handelsgenoot- schappen in 1602, onder de bescherming der Vereenigde Staten van Nederland zich tot eene enkele Maatschappij versmolten. Zóó vormde zich de machtige Oost-Indische Maatschappij, in welker dienst wij nu staan (1).

« Maar, » viel Pieter Dircksz in, « om van wat anders te spreken : volgens dat ik uit de woorden des Stedevoogds meen verstaan te hebben, zouden de Nederlanders het eiland Amboina verlaten, om hier, bij Jakatra, den alge- meenen stapel van den handel der Maatschappij te vestigen. Dit schijnt mij niet voorzichtig. »

(1) VAN METEREN, *Nederlandsche Historie*, fol. 370 en 463.

« Gij bedriegt u, » antwoordde Van den Broeck, « dit is het inzicht der Bewindhebbers niet. Amboina zal men niet verlaten; maar het is te verre van de Sunda-straat gelegen. Men hadde waarschijnlijk aan het versterken onzer Factorij te Jakatra niet gedacht, indien de Portugeezen en Engelschen ons niet in onzen handel op de Sunda-eilanden dwarsboomden en ons met vijandelijke aanvallen bedreigden, ondanks het twaalfjarig wapenbestand, dat nu tusschen deze twee koninkrijken en de Vereenigde Staten van Nederland is gesloten. Ik mag u niet verder verklaren, wat de Stedevoogd mij aangaande de inzichten der Bewindhebbers toevertrouwd heeft; maar wees zeker, indien wij hier onze vesting kunnen behouden, zal eens ons vaderland over Oost-Indië gebieden..... Ah, daar zijn de spijzen! Nadert tot de tafel, heeren, en zeggen wij het dankgebed; — want, ik verberg het niet, de Spaansche wijn heeft mijnen eetlust aangevuurd. »

Rosalia, de dienstmeid, door Congo geholpen, had eenige gerechten opgedischt en was dan weder uit de zaal verdwenen.

Terwijl iedereen de spijzen nuttigde, heerschte er eene lange stilte, slechts nu en dan door eene enkele korte bemerking onderbroken.

Eensklaps deed een hevige slag het huis op zijne grondvesten waggelen, een luid geratel van verbrijzelde tichelen liet zich hooren. Het was een kanonsbal, die door het dak was gevlogen.

De moeder van Aleidis en de jonge vaandrig sprongen beiden recht en verbleekten; de anderen integendeel bleven onverstoord zitten en drukten hunne aandoening niet anders uit dan door eenen schertsenden glimlach.

Dat vrouw Van den Broeck bij het verrassend gerucht had geschrikt, dit mocht natuurlijk schijnen; maar dat Walter, de dappere Walter, bevend was opgesprongen, dit begreep niemand.

« Zoo, zoo, heer Pietersen, » mompelde Dircksz met eene

uitdrukking, die niet vleiend was, « uwe zenuwen zijn nog zoo trefbaar! Gebrek aan gewoonte; het zal overgaan mettertijd. »

De vaandrig was weder gaan zitten en bleef zwijgend; het schaamrood kleurde zijn voorhoofd, als hadde zijne eigene beweging hem verrast en onthutst.

Het hoofd met onverborgen misnoegen schuddend, bemerkte Van den Broeck :

« Gij moet u zelven nog in acht nemen, heer Pietersen. De koelbloedigheid is voor een' soldaat hooger te schatten dan de dapperheid; want, indien gij aan het hoofd van een vendel stondt, en dat de mannen zulke beweging in u ver-rasten, zouden zij misschien allen versaagd worden en den moed verliezen. Het is jonkheid en gebrek aan gewoonte, zooals heer Dircksz zegt. »

Walter, onder deze vooronderstelling als verpletterd, wist in het eerst niet, wat te antwoorden. Slechts als hij zag, dat zijn stilzwijgen Aleidis bedroefde, deed hij zich zelven geweld aan en sprak op bedaarden, zoeten toon :

« Heeren, het is moeilijk voor eenen man in mijnen toestand, zich over zulke aandoeningen te verontschuldigen; maar laat mij toe de ontsteltenis van vrouw Van den Broeck voor u te verrechtvaardigen; misschien zult gij dan geen gevoel van verwijt tegen mij meer behouden. Ik vraag met allen eerbied aan vrouw Van den Broeck, of zij gebeefd heeft voor zich zelve? Toen de verrassende slag hare ooren trof, heeft haar blik zich plotseling op diegene gericht, die zij meer dan haar eigen leven liefheeft. Zij heeft gesidderd, omdat het gevaar iemand kon bedreigen, die haar boven alles duurbaar is..... Meer zal ik tot mijne verschooning niet zeggen; maar ik hoop, heeren, dat uw hart mij zal begrijpen. »

Walter had deze laatste woorden met zulke diepte van gevoel gesproken, en zijne uitlegging, ondanks hare bondigheid, was zoo klaar en zoo aangrijpend, dat ze iedereen ontroerde.

« Braaf zoo, wel gezegd; gij zijt een knappe kerel! » riep Dircksz. « Ik heb ook eene vrouw en een kind gehad. Als ze met mij waren, be kroop mij insgelijks een soort van angst. Men is nooit onversaagd, wanneer het gevaar tevens iemand bedreigt, die men liefheeft. »

Van den Broeck drukte des vaandrighs hand.

« Ik dank u voor uwe bescheidenheid, Walter, » murmelde bij. « Gij zijt een brave borst van een' jongen. »

Aleidis had het hoofd gebogen en sidderde van geluk bij de gevoelvolle bekentenis, haar zoo kiesch en zoo bedektelijk toegestuurd. Hare moeder knikte bevestigend met het hoofd en dankte den vaandrig door eenen goedkeurenden blik.

« Het is wonder, » sprak Dircksz na een oogenblik stilte, « hoe onhandig die Javanen zijn; reeds eenige honderden ballen hebben zij ons toegezonden, en ternauwernood de daken onzer magazijnen op vier of vijf plaatsen getroffen. »

« En nochtans ziet men niet zelden Engelschen en Portugeezen zich op hunne stormkatten vertoonen, » bemerkte Van den Broeck.

« Dat zullen kooplieden zijn, » wedervoer Dircksz. « Wat kennen die van schieten? Zij begeven zich slechts tusschen de Javanen, om ze tegen ons op te hitsen. Indien zij hun niets anders weten te raden, dan zoo nutteloos hun buskruit te verk wisten, zal ginder het gekrielt en gezworm en al het gerucht welhaast op rook uitdraaien. »

« Men zal hun den tijd niet gunnen om het spel moede te worden, » zeide Van den Broeck. « Ik heb dezen morgen tamelijk lang met den Stedevoogd gesproken. Hij had eerst de gedachte, om voordeel uit de aanwezigheid onzer schepen te trekken, laten varen, uithoofde dat de zee te hol stond, en men dit voornemen niet zonder groot gevaar kon werkstellig maken. Nu de wind wat bedaard is, zal men booten uitzenden, om de diepte bij de kust te peilen. Vindt men eenen gunstigen ankergrond, dan zal men de schepen nader bij den wal brengen en zich gereed houden, om de

Javaansche legerplaats duchtig te beschieten. En zoohaast daar eenige schade en verwarring is veroorzaakt, zullen wij ten tweeden male ter Factorij uittrekken en onzen aanval vernieuwen. »

« Zoo, zoo, » mompelde Dircksz, « ik zal dus gelegenheid vinden, om hun rekening over mijne wonde te vragen? Nu, nu, wat gij daar zegt, is goed nieuws. »

Zich tot Walter richtende, sprak hij:

« En gij, heer Pietersen, gij gaat weder wonderen doen, niet waar? Ik zie, dat uwe oogen beginnen te flikkeren bij de enkele gedachte, dat men strijden zal.... Maar wat vroeg ik u daar? Een vaandrig mag niet strijden; ten minste, hij heeft er bijna nooit gelegenheid toe. Het vaandel is een hinderlijk wapen; men kan er zich niet goed van bedienen, zelfs niet tot verdediging. »

« Ik heb gisteren een gehoor van den Stedevoogd bekomen en hem daarover betoogingen gedaan, » zeide Walter. « Hij heeft mij beloofd, dat hij, indien er moet gevochten worden, mij gelegenheid en middel zal geven, om mij eene uitzonderlijke vervordering waardig te maken. Dank moet de heer Stedevoogd hebben om zijne goedheid: hij wil mij helpen, zegt hij, tot het bereiken van het doel mijns levens..... »

« Hebt gij hem dan van uwe hoop gesproken? » onderbrak Van den Broeck verwonderd.

« Neen, heer Hopman, » antwoordde de vaandrig, « maar ik moet gelooven, dat hij weet, welk gevoel mij naar Oost-Indië deed komen. Hebt gij zelf hem er niet van gesproken, dan zal waarschijnlijk de Bewindhebber Huygens, die het van mijne moeder vernam, hem er over geschreven hebben. »

« Nu, het is niet erg, » bemerkte Van den Broeck. « Het voornaamste is, dat de heer Stedevoogd u gunstig zij en uwe vervordering wensche. »

Op blijden toon zeide Walter:

« Bij het uitgaan mij minzaam op den schouder slaande,

heeft hij mij laten hopen, dat, indien ik nog eens mij kan toonen, de eerste openvallende luitenantsplaats voor mij zal zijn. Luitenant!..... en dan nog éénen stap! O, ik ben begunstigd door eene onzichtbare macht; er is iemand in den hemel, die mij beschermt! »

« Zoo, zoo, » zeide Pieter Dircksz glimlachend, « de Stedevoogd heeft u insgelijks zijne genegenheid geschonken? Ik weet niet, hoe het komt, maar gij zijt slechts weinige dagen op Java, en reeds bemint u iedereen. Mijne soldaten zelve spreken met voorliefde en bewondering van u. Doe uw best, vaandrig; gij zult het verre brengen. »

« Ach, ik zal mijn best doen, heer Hopman! » antwoordde Walter met geestdrift in de stemme. « De liefde tot mijn vaderland, ja, de zucht naar roem en eer alleen ware daartoe eene voldoende drijfveer; maar mij wacht tot belooning een leven van geluk en blijdschap. Moest de dood mij immer dreigend voor de oogen staan, ik zou hem trotsen, hem uitdagen, hem verachten, om in den strijd tegen hem den lauwertak te veroveren, die mij recht moet geven tot de onschatbare weldaad, welke heer Van den Broeck in zijne edelmoedigheid mij heeft beloofd. — En ik zal, ik zal hem veroveren, indien niet..... maar, neen, de goede God zal het gebed mijner moeder daarboven verhooren! »

Congo, die met den linnen doek op den arm achter zijnen meester stond, had in vergetelheid op de laatste woorden des jongelings geluisterd en door zonderlinge gebaren zijne begeestering betuigd. Zelfs ontsnapte hem bij het einde onwillig een scherpe kreet.

« Wat heeft toch die gekke kerel! » morde Van den Broeck. « Hij is als betooverd om bij u te zijn, heer Pietersen, en hij loopt u van verre achterna, waar gij gaat. Zoohaast hij u maar ziet, is er geen goede dienst meer van hem te bekomen. Verbeeldt u, heeren, dat ik hem dezen morgen bij mijn ontwaken in deze zaal verraste, met een schild aan den arm en een groot zwaard in de vuist, en

lakkende in het rond, alsof hij tegen eenen ganschen hoop vijanden hadde gevochten! Het zijn uwe woorden, vaandrig, die mijnen slaaf zoo oorlogzuchtig hebben gemaakt. Indien zijne zinnen maar niet aan het hollen geraken, dan is er niet veel kwaad bij. »

En zich tot den neger keerende, zeide de Hopman dreigend :

« Zie, dat gij u stilhoudt en uwen dienst doet, gelijk het behoort! »

De slaaf voegde de handen te zamen en vroeg smeekend :

« Goede meester, mag Congo een woord in uwe tegenwoordigheid spreken? »

De houding des negers was zoo biddend en de uitdrukking zijns gelaats zoo ongewoon, dat Van den Broeck eenigszins nieuwsgierig werd om te weten, wat zijn slaaf hem mocht te zeggen hebben.

« Nu, spreek! » beval hij.

« Meester, » stamelde de neger, « ik ben een arme slaaf en heb geen vaderland, maar ik heb Holland leeren beminnen. Mij was het zoo goed en zoo vroolijk te Amsterdam. Ik haat de gele menschen, omdat zij Hollands vijanden zijn. Laat Congo met u ten strijde gaan; laat hem zijn leven wagen voor Hollands eer. Ik bid u, weiger hem deze gunste niet; hij zal toonen, dat het hart hem goed is onder zijne zwarte huid..... »

« Wat, wat praat gij altemaal? » lachte Van den Broeck. « Heb ik het niet gezegd, heer Pietersen? Daar hebt gij zelfs in het hart mijns negers den heldenmoed ontstoken! Kom, Congo, stel die malle gedachten uit uw hoofd. »

« Zoo, zoo, » morde Dircksz, « Congo wil soldaat worden. Nu, nu, die tijd kan komen, dat men alle mannen, zwart of wit, noodig hebbe. Wie weet? wij zijn hier nog niet weg..... Maar wat hoor ik daar? De trom? Slaat zij niet alarm? »

Men hoorde inderdaad eensklaps eene trom het noodgeoffel slaan. Onmiddellijk ontstond hetzelfde sein aan al de

hoeken der Factorij, en ook eene of twee trompetten mengden hare schetterende tonen tusschen den rollenden galm der trommen.

Allen sprongen met verrassing recht.

« Dáár zijn de Javanen, die ons komen bestormen! » riep Van den Broeck.

En zijne vrouw en zijne dochter omhelzende, zeide hij met veel koelbloedigheid :

« Houdt u gerust, vrouwen; de zaak is niet zeer gevaarlijk; en heb veeleer medelijden met die domme Javanen; zij komen zich nutteloos onder onze wallen laten doodslaan. Tot straks, tot straks! »

Aleidis sprong vooruit naar Walter, greep zijne hand en murmelde :

« Ga, Walter; uwe moeder daarboven zal niet alleen voor u bidden. Goeden moed, goeden moed! »

Congo liep tot zijnen meester, die reeds in den gang was, en smeekte om mede in den strijd te mogen gaan; maar Van den Broeck stiet hem terug en gebod hem te huis te blijven.

Op het plein was reeds een gedeelte der soldaten ter vergaderplaats in gelederen geschikt; de overigen zag men van alle kanten met hunne wapens komen aanloopen.

Iedereen schouwde met vragende verwondering op den Stedevoogd, die weinig verder van ongeduld stond te trappelen en door gebaren de oversten tot zich riep.

Zoohaast hij zich door de Hoplieden omringd zag, sprak hij in aller haast tot hen :

« Men seint van onze schepen de komst eener Engelsche vloot van tien of elf zeilen, met de bloedvlag in top (1).

(1) « Toen men hier malkanderen dus dapper in het hair gezeten had, zoo kwam de zeevooght der Engelschen met elf kloeke oorlogsschepen van Bantam..... De Engelschen lieten de bloedvlagge waeijen..... »

(JOHAN NIEUHOF, blz. 221.)

In vollen vrede worden wij onverwachts door eene aanzienlijke zeemacht aangevallen. Het is een snood verraad. Ik heb bevelen gezonden, opdat men alles tot een hardnekkigen tegenweer gereed make en booten naar wal zende, om manschap op te nemen. Ik zelf zal als Admiraal mij op de vloot begeven. Ongeveer zestig musketiers heb ik nodig, om onze twee grootste schepen gevoeglijk te bemannen. Hopman Dircksz, geef mij metterhaast dertig musketiers, onder geleide van uwen luitenant; Hopman Van Ray, gij insgelijks zooveel; maar gij moet ze onder bevel van vaandrig Pietersen stellen. Vertrouw het vaandel tot onze wederkomst aan uwen oudsten sergeant. Hopman Van den Broeck, gij zult als opperhoofd der Factorij mij vervangen gedurende mijne afwezigheid. Houd goede wacht, laat u niet verrassen; het oogenblik is voor ons allen gekomen, om te toonen, wat de Nederlandsche moed te midden des gevaars vermag..... Spoedig nu; men leide de aangewezen musketiers naar het strand!..... (1) »

Dit laatste bevel sprak de Stedevoogd uit, terwijl hij reeds eenige stappen naar de poort der Factorij had gedaan. Nu liep hij strandwaarts en werd bijna onmiddellijk opgevolgd door de zestig musketiers, onder geleide des luitenants van Hopman Dirckz en des vaandrighs Walter.

Van den Broeck nam dadelijk het opperbevel over de bezetting der Factorij; hij stelde eene sterke wacht bij de poort en deed de overige mannen achter de borstweer der wallen stand grijpen, om tegen allen aanval gereed te zijn. Hij zelf, met zijne gezellen Dircksz en Van Ray, begaf zich op de stormkat, die naar het strand uitzag, en schouwde van daar zeewaarts in.

(1) « Derhalven voer de opperstevoogt der Hollanders zelf aen boort, en zakte met zyne byhebbende schepen, en onverschrokken moet, op de Engelschen af, na hy de bewaring op het slot aen den Hopman Pieter Van den Broeck had bevolen. »

(JOHAN NIEUHOF, blz. 221.)

De Javanen hadden hun kanonvuur gestaakt en waren als eene wolk naar het strand geloopt; daarop had Van den Broeck insgelijks het geschut der Factorij doen zwijgen, en er was dus, zonder dat men het wiste, een soort van tijdelijken wapenstilstand tusschen de landlegers gesloten.

Van wederzijde besefte men, dat het lot dezès oorlogs op zee ging beslist worden; van wederzijde staarde men met overspannen oogen naar de vijf Hollandsche schepen, die alle zeilen in top hesschen, hunnen overloop klaar maakten en hunne ankers lichten.

De booten, die naar wal gezonden waren, om den Stedevoogd en de musketiers aan boord te brengen, bereikten welhaast de schepen en werden met een driedubbel « hoezee! » begroet.

Op de kimme, in het nevelig verschiet, ontwaarde men de Engelsche schepen, die eerst als kleine witte vlekken zich hadden vertoond, doch allengs grooter en grooter werden en eindelijk zoo dicht waren genaderd, dat men op hun dek de vuurroeren en bijlen in de handen der bootsgezellen kon zien glinsteren.

De Hollandsche schepen hadden intusschen de ankers gelicht en zeilden noordoostwaarts op, om van tusschen de eilanden der baai te geraken en den vijand te gemoet te loopen.

Op de stormkat, van waar de drie Hoplieden de beweging der vloten naspeurden, waren vele kooplieden en ongewapende dienaars der Maatschappij vergaderd; ja, er bevonden zich ook vrouwen en kinderen, die door de staking van het kanonvuur en door de nieuwsgierigheid waren uitgelokt, om den zeeslag van verre te zien.

Toen de eerste losdondering van het grof geschut het begin des gevechts aankondigde, werden de harten aller aanschouwers beklemd. Van den Broeck en zijne ambtgenooten schenen zelve diepen angst getroffen. De Hollanders hadden hier slechts vijf schepen; de vijandelijke

vloot naderde integendeel met elf sterke jachten en galjoenen. In dezen ongelijken strijd ging er over het bestaan en het behoud van Nederlands macht in Oost-Indië worden beslist. Verklaarde het lot zich voor de Engelschen, dan was niet alleen de Factorij van Jakatra voor Holland verloren; maar alle andere bezitting en alle verdere handel zouden hun door de ijverzucht der Engelschen op de eilanden der Sunda worden ontnomen en belet.

Het was de vernietiging van Nederlands toekomst, van de bron zijns rijkdoms, van zijne hoop op roem en grootheid! De vrees, dat op dezen dag zulke noodlottige slag hun vaderland kon treffen, deed het hart der Hoplieden en der soldaten van benauwdheid in hunnen boezem sidderen. Geen was er, die zijne gewaarwordingen door woorden lucht gaf; allen hielden zwijgend de oogen op den strijd gericht, en er heerschte op de wallen der Factorij eene plechtige en droeve stilte.

Boven het kamp der Javanen galmden integendeel blijde juichingskreten: men stak er de handen in de hoogte en zwaaide er dreigend met zwaarden en krissen, als wilde men den Hollanders doen verstaan, dat er geene hoop tot behoudenis voor hen meer overbleef.

Hoe onversaagd de Hollanders zich ook getoond hadden, doch konden de Javanen niet gelooven dat vijf schepen, tegen elf sterkere, die insgelijks met moedig volk bemand waren, zouden kunnen staan.

De beide vloten waren intusschen zoo dicht tot elkander genaderd, dat de ballen hun doel begonnen te treffen. De ucht beefde onder het gebulder der kanonnen, en wolken ook klommen van de oppervlakte der zee hemelwaarts.....

Nog eene wijl bleven de Hoplieden zwijgend en met agenden boezem het gevecht beschouwen, dat nu eerst roer goed aan den gang zou gaan.

« Ziet, ziet! » riep Van Ray eensklaps op den toon der lijdenschap, « onze Stedevoogd verandert zijne richting; ik wed, dat hij op het Engelsch admiraalschip gaat aan-

zetten. Onze jongens zullen den Engelschman aan boord klampen. Ik gave tien jaar van mijn leven, indien ik er bij mocht zijn! Dit zal eerst eene slachterij worden; ik voel het aan het kloppen van mijn hart! »

« Ik denk, dat gij u over het inzicht des Stedevoogds misgrijpt, » bemerkte Van den Broeck, « hij is koelbloedig en zal zich zoo vermetel tegen eenen overmachtigen vijan niet wagen. »

« Daar! ziet gij, hoe hij rechtstreeks op het Engelsch admiraalschip aanzeilt? Hij is hem bijna op zijde en zoekt hem de gansche laag in den romp te blazen..... Nu, wat heb ik u gezegd?

Eene schrikkelijke losbarsting van talrijke kanonnen rolde donderend over de zee, en de bezaansmast van den Engelschen admiraal plofte met want en zeilen op het dek.

Men hoorde het « hoezee! » der Hollandsche bootsgezellen dwars door het kanongebulder dit duchtig treffen begroeten.

« Best zoo! best zoo, jongens! » mompelde Pieter Dircksz. « Nu de haken en dreggen uit! Den vijand aan boord geklampt! »

Inderdaad, men kon aan het gekrielt en geloop op het dek van het Hollandsch admiraalschip erkennen, dat de manschap zich gereedmaakte, om zich aan den romp van den Engelschman vast te hechten en hem aan boord te springen; maar twee andere schepen des vijands, het gevaar huns admiraals bemerkende, deden nu de grootste pogingen om hem ter hulp te komen; en vooraleer de Hollandsche Stedevoogd zijn voornemen kon uitvoeren, waren zij hem dicht genoeg genaderd om hem tot eigen verdediging te dwingen.

Van hunnen kant drongen de Hollandsche schepen insgelijks rondom hunnen admiraal te zamen, om hem ontzet te doen.

De slag, die tot dan toe slechts op afstand was geleverd geworden, trok zich nu in eenen nauweren kring te

zamen; en, bij het onophoudend lossen der kanonnen en musketten, ontstond er eene dikke rookwolk, die al de schepen met een ondoordringbare floers omhulde.

Van op de stormkat kon men niets meer zien, dan den valen bliksem, welke de rookwolken soms kwam verlichten, wanneer eene gansche laag kanonnen te gelijker tijd losborst, en het vuur hunner ingewanden zich tot eene enkele vlam vereenigde. Men hoorde in den schoot van den grijzen nevelberg niet alleen het gedonder der kanonnen en het geknal der musketten, maar tevens een onbeschrijfelijk gebruis van stemmen, een verward geschreeuw, een dof gekraak, dat de zenuwen pijnlijk aandeed en, bij de onzekerheid van hetgeen er in de geheimenis der rookwolken mocht geschieden, de harten der aanschouwers van vrees en angst, van moed en hoop deed sidderen en jagen.

Niet lang duurde de slag op deze hevige wijze voort; na een half uur tijds scheen de nevel zich weder over de vlakke der zee uit te spreiden. Welhaast opende hij zijnen schoot en liet opnieuw de strijdende schepen afzonderlijk zien. Het scheen, dat de Hollandsche vloot, die nu door de beweging des gevechts onder den wind was geraakt, moeite deed om door macht van zeilen oostwaarts uit den slag te wijken en zich van den vijand te verwijderen (1).

Op dit oogenblik werd de aandacht der Hoplieden door een nieuw schouwspel opgewekt. Uit de verte kwam eene groote sloep gevaren, die vol soldaten scheen en een groot getal riemen voerde. Zij stевenden met merkelijke snelheid, dwars door de kanonsballen der Engelschen, naar het strand en was vervolgd door twee andere gewapende sloepen, die alle geweld van riemen inspanden, om haar te bereiken.

(1) Wanneer nu de Hollanders bemerkten, dat hun de vyant te machtig was, zoo hebben zy hunne zeilen bygezet en zyn, al vechtende Oostwaerts aengestevend, na Amboyna, om zich met meerder macht te versterken. »

Deze twee zouden haar waarschijnlijk niet inhalen; maar eene derde sloep, die van een ander schip was gezonden en schuins hare baan ging doorsnijden, zou haar wellicht den weg versperren en aldus den anderen booten tijd geven, om mede de nagejaagde sloep te bereiken.

« Het zijn Hollanders die vluchten! » riep Van Ray. « Wat mag dit deduiden? Zou de slag verloren zijn? »

« Arme broeders! » zuchtte Van den Broeck, terwijl hij de beweging der sloepen volgde en wel voorzag, dat de Nederlanders hun lot niet zouden ontkomen. « Drie tegen één! En wij moeten van hier ze zien bezwijken, ze zien vermoorden onder onze oogen! O, het is pijnlijk! »

« Nu, nu, dat hoeft men eerst na te zien, » mompelde Dircksz. « Zulk sloepengevecht, het is als op vasten grond; men grijpt er malkanderen lijf om lijf aan. Het kan nog zonderling keeren. Dáár, dáár, ze zijn aan den gang! Wat is dat voor een kerel, die op den voorstevan staat en zoo wild met zijnen hellebaard onder de Engelschen hakt? Ziet, hij heeft er al vier van de voorste bank geveegd. Best zoo, best zoo, mijn jongen! »

« Hemel, het is Walter Pietersen! » kreet Van den Broeck. « Dat God hem behoede! »

« Ja, ja, het is de vaandrig, inderdaad, » bemerkte Dircksz. « Het zou spijt zijn, dat hij moest bezwijken: hij is een heldhaftige borst. Ziet, ziet hem te werk gaan als een leeuw! »

Van Ray zeide niets duidelijks; maar hij morde met heesch keelgeluid en stond te trappelen van woede en droefheid. Zijn vaandrig, de dappere Walter, verkeerde in levensgevaar en ging onfeilbaar bezwijken; want de twee sloepen, die hem hadden vervolgd, waren niet meer dan eenen steenworp van hem verwijderd.

« Ah, ah! » riep Van den Broeck met blijdschap uit, « daar geven de Engelschen het op! Hij zal ontkomen, hij zal ontkomen! »

Walter Pietersen en zijne dappere gezellen hadden eerst

zoo hevig onder de mannen der vijandelijke sloep geschooten, en daarna zoo schrikkelijk er onder gehakt en geslagen, dat dezen weldra zich lieten afdrijven, om de twee andere booten af te wachten; maar de Hollanders, dit ziende, hadden hunne riemen in het water gelegd en waren in een oogenblik zooverre vooruitgeraakt, dat de Engel-

Deze vaandrig is u tot luitenant gegeven. (Bladz. 142.)

schen, wat geweld zij ook deden, hen niet meer konden bereiken.

De Hollandsche sloep, nog immer door hare vijanden vervolgd, liep tusschen de Factorij en het Javaansche kamp onder den wal. Hare bemanning meende aan land te springen en naar de Factorij te gaan; maar eene wolk Javanen, die in allerijl was komen toegelopen, stond op het strand en verspreide hun den weg.

« Makkers, » riep Walter, « de vijand van voren, de vijand van achter! Er is geene keus. Boren wij een gat in dit gele gebroed! Komt op; volgt mij! Vooruit! Nederland, Nederland! »

Bij dezen oprceep sprongen de Hollanders, ten getale van ongeveer dertig man, aan wal en begonnen een hopeloozen strijd tegen de Javanen.

Het was eene wonderheid, hoe Walter, reeds overdekt met bloed, de Javanen onder den bliksemenden slag van zijnen hellebaard voor zijne voeten nederwierp, en hoe zijne gezellen met de kolven hunner vuurroeren als met knotsen de schedels hunner vijanden verpletterden.

Dan, het getal der Nederlandsche helden verminderde spoedig, en reeds stond Walter op vijf of zes lijken zijner gezellen. Hij huilde van spijt en wanhoop, daar hij den zegepralenden dood hem aangrijnzen zag, en de naam zijner vriendinne als een treurig vaarwel van zijne lippen viel. Hij ging bezwijken, en hij begreep het. Alsof die akelige overtuiging zijne krachten hadde verdubbeld, alsof hij besloten ware zijn leven toch duur te verkoopen, wierp hij zich met nieuwe razernij tegen den drom der Javanen op en velde een tiental vijander neder. Het hielp echter niet; de kring, waarbinnen hij met zijne mannen tegen den aandrang des vijands worstelde, vernauwde zich zoodanig, dat de dappere vaandrig zijne laatste hoop op behoudenis voelde vergaan..... Maar eensklaps ontstond in zijne nabijheid en achter de Javanen de Nederlandsche zegekreet: « Holland! Hoezee! Hoezee! »

Toen Hopman Van den Broeck van op de stormkat de Javanen zag vooruitstormen, om de manschap der sloep aan te vallen, beval hij, met schroot onder den vollen drom der vijanden te schieten. Hij sprong van den wal, vergaderde in aller haast een zestigtal piekeniers en ijde met deze bende ter poort uit, om de strijdende Hollanders te ontzetten.....

Door de spiesen der piekeniers van achter aangevallen

en door het schroot van vier zware stukken bij hoopen neergemaaid, namen de Javanen in aller haast de wijk en deinsden terug tot buiten het schot der kanonnen. Walter was gered!

Van den Broeck sprong den heldhaftigen vaandrig aan den hals en toonde niet minder blijdschap over zijne behoudenis, dan of Walter zijn eigen zoon ware geweest.

Gansch ontroerd over dit liefderijk onthaal, wist de jongeling niet, hoe zijne dankbaarheid uit te drukken; hem schoten tranen in de oogen, en hij blikte hemelwaarts, om God voor zijne genade te zegenen.

De Hollanders waren bezig met hunne dooden en gekwetsten van tusschen de lijken hunner vijanden op te nemen.

« Welnu, mijn dappere Walter, hoe zijn de zaken ginder vergaan? » vroeg de Hopman met zichtbaren kommer.

Terwijl hij met de eene hand iets in de borst van zijn wambuis scheen te zoeken en met de andere het bloed en het zweet van zijn aangezicht veegde, antwoordde de vaandrig:

« Het heeft niet lang geduurd; maar het is er schrikkelijk heet geweest; op ons admiraalschip stroomde het bloed in beken over het dek. O, Hopman, ik heb den dood zien lachen; hij meende ditmaal den teerlingworp tegen mij gewonnen te hebben; maar mijne moeder daarboven heeft gezegepraald! »

En, eenen gesloten brief uit zijn wambuis halend, sprak hij:

« Hopman, dit heeft de Stedevoogd mij gelast u ter hand te stellen. Het is eene boodschap van groot gewicht; want de Stedevoogd smeekte ons met saamgevoegde handen, ze u toch te brengen, al hadde slechts een enkel onzer zijne gezellen overleefd. »

Van den Broeck brak het zegel en liet den blik op den inhoud der boodschap vallen. Wat er in te lezen stond,

moest niet lang zijn; want even ras gaf hij bevel om ter Factorij weder te keeren. Aan het hoofd zijner mannen stappende, bezag hij nog meer dan eens den brief, en scheen na te denken over hetgeen de Stedevoogd hem schreef.

Wanneer allen binnen de Factorij getrokken waren, wenkte Van den Broeck zijne twee ambtgenooten Dircksz en Van Ray en zeide hun :

« Luistert, wat de Stedevoogd mij schrijft : — Ik verlaat den slag, ten einde niet nutteloos zoovele dappere Nederlanders onder de overmacht des vijands te doen bezwijken. Ik vertrek, om de Hollandsche schepen in de andere havens der Sunda op te zoeken. Aan u vertrouw ik de wacht en het opperbevel der Factorij. Verdedig ze tot den laatsten man. Wanhoop niet : ik keer spoedig weder, om roemvol wraak te nemen over een snood verraad. — De luitenant van Hopman Dircksz is gesneuveld; ik benoem den vaandrig Walter Pietersen in zijne plaats.

JOHAN PIETERZ. KOEN. »

Eenige oogenblikken bleven de Hoplieden in beraadslaging, waarna Van den Broeck eenen trommelaar wenkte en hem bevel gaf om vergadering te slaan. Zoo haast de meeste mannen, die niet als wachten boven de wallen waren uitgezet, in het midden des pleins te zamen waren gekomen, deed het nieuw opperhoofd hen eenen kring vormen; en, na hun de boodschap des Stedevoogds te hebben voorgelezen, sprak hij met koelbloedigheid in de stemme :

« Makers, gij hoort het; aan onzen moed, aan onze onversaagdheid is de behoudenis der Factorij toevertrouwd. Wij zijn te zamen door vuur en zwaar beproefd; ik zou u lasteren, indien ik aan de onplooibaarheid van uwen heldenwil dorst twijfelen. Onze vijanden zijn talrijk inderdaad, en onze toestand is gevaarlijk misschien; maar hoe

zouden wij den roem behalen, die wij zoeken, indien ons nooit gelegenheid wierd gegeven om te toonen, wat de Nederlandsche moed vermag? Doordringt u van de gedachte, dat de geest des vaderlands over dezen grond zweeft en zijnen blik op u gevestigd houdt. Verstomt en beschaamt uwe vijanden, niet alleen door uwe onverschrokkenheid, maar ook door uw onwrikbaar geduld; — en zegge de geschiedenis ter eere van Nederland, hoe eens driehonderd zijner zonen, op Java verlaten, manmoedig en zegevierend tegen duizenden en duizenden vijanden hebben gestaan. Waarschijnlijk juichen Engelschen, Portugeezen en Javanen reeds over onzen val; waarschijnlijk verdeelen zij reeds onder elkander de rijkdommen, die Nederland hier voor eenen vreedzamen handel heeft verzameld; maar, gezellen, zweert het met mij, dat de God der hemelen het hoore: slechts over onze lijken zetten zij den voet in deze Factorij! Wij zullen ze behouden, of ze verdedigen tot den laatsten man! En, blijft de overwinning aan het verraad, geen Nederlandsch oog zie die snoode zegepraal! »

Een ontzaglijke kreet antwoordde op des Hopmans aanspraak; al de mannen hieven de spiesen en vuurroeren in de hoogte en herhaalden den eed. Uit hun verward geroep kon men alleen de woorden : « Hoezee! Holland! tot den laatsten man! tot den dood! » onderscheiden.

« Ik dank u in naam van ons dierbaar Nederland, » zeide Van den Broeck diep bewogen. « Gaat nu en behoudt met dien schoonen heldenmoed ook het even lofbaar gevoel des plichts. Ik zegen den Heer, dat Hij mij aan het hoofd van zulke dappere mannen heeft gesteld. Gaat, broeders; wij zullen samen nog wonderen doen op dezen grond! »

De mannen meenden zich te verwijderen, doch Hopman Dircksz deed zijnen soldaten een teeken, dat zij zouden blijven. Hij ging daarop tot Walter, die wat verder bij zijn vendel stond en zich door Congo met eenen doek het bloed van de kleederen liet vegen. Den vaandrig bij de

hand nemend, leidde Dircksz hem voor de gelederen zijner compagnie en riep tot zijne soldaten :

« Mannen, uw dappere luitenant is in den zeeslag gesneuveld; maar de Stedevoogd stelt eenen heldhaftigen officier in zijne plaats. Hier deze vaandrig, dien gij allen reeds kent, bewondert en bemint, is u tot luitenant gegeven. Dat hij u welkom zij! »

« Ik luitenant? » stamelde Walter, van verrassing bevond. « Ach, het is niet mogelijk! »

Van den Broeck, die nader was gekomen, greep Walters hand en zeide hem :

« Ik wensch u geluk, heer Pietersen. Verwonderlijk is wel zulke spoedige vervordering; maar wonderlijk en roemvol is uw gedrag. Ga voort, luitenant, ik zal mijne belofte met vreugde vervullen. »

En hem een weinig naar het midden des pleins leidende, toonde hij hem in de verte Aleidis, die voor hare deur stond en met verlangen naar de soldaten scheen uit te zien.

« Zij wacht u, » sprak hij. « Haar hart klopt angstig mischien; want zij zal door Congo geweten hebben, dat gij op de vloot waart. Ga haar geruststellen en haar troosten. Ik heb nog eenige bevelen te geven, en dan kom ik insgelijks. Wij zullen terloops een glas Spaanschen wijn op uwe vervordering drinken. »

Walter, overladen met geluk en gansch wegdwalend in eene zoete hoop, richtte zijne stappen naar Van den Broecks wonings. Reeds van verre zag hij twee armen verwelkomend tot zich gericht en hoorde eene liefderijke stem, die vol blijde geestdrift uitriep :

« Dank, God! Hij leeft, hij leeft! »

VI

Onmiddellijk na den zeeslag was de Engelsche vloot tusschen de eilanden, in de baai van Jakatra, voor anker komen liggen. Ofschoon zij met haar geschut de Factorij niet kon bereiken, ontnam zij echter door hare tegenwoordigheid den Hollanders alle hoop op het bekomen van eenigen onderstand langs de zee, voordat de Stedevoogd met de beloofde hulp terugkwame.

Niets anders meenende, of de Javanen, door de schijnbare overwinning der Engelschen verstout, en nu door hen krachtdadig geholpen, zouden ongetwijfeld de Factorij met geweld bespringen, gaf Van den Broeck bevel, om de borstweeer en den vestingmuur met balen koopwaren uit de magazijnen der Maatschappij op te hoogen. De kostelijkste stoffen, gebloemde kleederen van Camboja, ruwe zijde van China, fijne katoenen van Bengalen, ja zelfs goud- en zilverlakens van Japan, werden boven de onvoltrokken muren opeengestapeld, met dunne palen bevestigd en van binnen met aarde gesteund (1). Daar elkeen nacht en dag met ijver en goeden wil hal gearbeid, bereikten de wallen in minder dan twee dagen eene onbeklimbare hoogte; en wellicht was het aan deze omstandigheid alleen te danken,

(1) De belegerden moesten bij gebrek aan tijd en volk, hunne borstweeer met fijn lijnwaad, katoenen kleederen en kostelijke goederen verzekeren. (Zie JOHAN NIEUHOFF, blz. 220 en 221.)

dat de Javanen schier twee weken lieten verloop, zonder iets tegen de Factorij te ondernemen.

Intusschen waren de Hollanders niet werkeloos gebleven. Om de goederen der Maatschappij ondanks den nood zooveel mogelijk te sparen, hadden zij de voltooiing hunner wallen voortgezet, met er aarde op te voeren. Naarmate die arbeid vorderde, brachten zij opvolgend de kostelijke koopwaren terug in de magazijnen.

De soldaten waren met eenen wonderbaren geest van eensgezindheid en ijver beziel; en, alhoewel in zulken bedenkelijken toestand de tucht en het ontzag voor de overheid meest altijd verzwakken, had men hier nog geen teeken van mismoed of onwil bespeurd.

Aan Walter Pietersen en aan zijnen onbeprekten invloed op de manschap was men deze voordeelige stemming der gemoederen verschuldigd. De jonge luitenant was altijd te midden der soldaten, arbeide met hen, sprak hun in begeesterde taal van vaderland en eer, vertelde hun van Nederlands ouden roem en deed hunne harten zwellen van trotschheid en heldenmoed. Daarbij was er iets zoo zoets, zoo minzaams en zoo edels in al wat hij deed of zeide, dat de gansche bezetting, zoowel de vrije lieden en dienaars als de soldaten en zelfs de Hopmans, den dichtertlijken jongeling bewonderden en beminden. Hij was een vriend van allen; en wanneer er iets moeilijks, hetzij de opoffering der rustbeurt of een ovatige arbeid van de mannen moest worden geëischt, s een enkel woord van den luitenant een bevel, waaraan men zich et liefde en blijdschap onderwierp.

De Hollanders hadden zich in de eerste dagen na het vertrek der vloot zeer verwonderd, dat de Javanen hen onverstoord aan het voltrekken hunner vesting lieten voortgaan, en konden niet begrijpen, dat de vijand niet ten minste ééne poging beproefde, om hen in hun werk te storen. Nog meer echter klom hunne verwondering, toen zij den tienden dag een gezantschap van den Pangerang zagen

verschijnen, om hun voorstellen tot vrede te doen.

Zonder veel betrouwen in de rechtzinnigheid der Javanen te stellen, had de krijgsraad echter niet geweigerd in onderhandeling te treden, dewijl men daardoor tijd kon winnen om de beloofde hulp te wachten; en nog meer omdat men schaarschheid van buskruit begon te vreezen, en men onderwijl den voorraad zou kunnen sparen.

Het gezantschap was op dien dag reeds tweemaal over en weder van de Factorij naar het Javaansche kamp gegaan en bracht telkens nieuwe voorwaarden, die de Nederlanders geheel en al verwierpen, omdat het slechten der wallen en het afbreken der vestingmuren er in waren begrepen. De Pangerang eischte daarenboven eene aanzienlijke schadeloosstelling in gemunt zilver.

Als laatste en onherroepelijke voorwaarden van vrede had de Hollandsche krijgsraad een ontwerp van verdrag ingezonden, waarbij werd voorgesteld, dat men den Pangerang zesduizend realen zou vereeren, maar dat de Factorij zou blijven zooals zij nu was, totdat de terugkeer van den heer Stedevoogd Koen gelegenheid tot het openen van nieuwe en beslissende onderhandelingen zou geven.

De Javaansche afgezanten waren daarop heengegaan, zonder dat men verder iets meer over deze zaak had vernomen; en men begon dan algemeen te gelooven, dat de onderhandelingen over den vrede zonder gevolg zouden blijven. Er was evenwel tusschen de gezanten en het Nederlandsch Opperhoofd bepaald, dat men de vijandelijkheden niet zonder voorafgaande verwittiging zou voortzetten; en, vermits de Javanen tot dan toe uit hunne stormkatten nog niet hadden gevuurd, mocht men nog eenige hoop op eenen voordeeligen vrede blijven koesteren.

Een brief in de Maleische taal, dien men des nachts met eenen pijl over de muren der Factorij had geschoten, was den Hollanders de verklaring komen geven van de zonderlinge houding hunner vijanden. Volgens dit schrijven zou de Pangerang van Bantam onder bedreiging van oorlog

den Engelschen verboden hebben, de Hollanders op Javaanschen grond te bestrijden. De Bantamsche Vorst had dit gedaan, dewijl hij vreesde, dat de Engelschen niet alleen de goederen der Nederlandsche Maatschappij, maar ook de Factorij zouden in bezit nemen, en deze oorlog dienvolgens voor de Javanen geenen anderen uitslag zou opleveren dan eene verandering van vijand. Omdat de Engelschen niet gaarne hun rijk en welvarend kantoor te Bantam zouden vernietigd zien, durfden zij nu niet openlijk in den storm tegen de Hollandsche Factorij deelnemen. Deze weigering tot werkelijk hulp had, volgens den geheimen brief, den Pangerang van Jakatra zeer tegen de Engelschen verbitterd, en daaruit was zijne onverwachte neiging tot vrede voortgesproten. Alhoewel de Javanen een bedrieglijk en listig volk waren, mochten de Nederlanders, zeide het bericht, zich voor deze zaak verzekerd houden, dat de Pangerang hun rechtzinnige voorstellen had gedaan.

De brief was ondertekend met den naam van Anachoda Wattyng, een Javaansch Chineesch, dien Van den Broeck vóór het begin dezes oorlogs als eenen vriend der Hollanders had leeren kennen.

Men meende dus geene redenen meer te hebben om den Pangerang te mistrouwen; evenwel, bij de overweging, dat de brief zelf eene list kon zijn, besloot men den loop der zaken rustig af te wachten en intusschen de versterkingswerken der Factorij gansch te voltooien.

Om den ijver der bezetting te steunen en haren goeden wil te beloonen, had Van den Broeck beloofd, dat hij op den dag dezer voltooiing aan elken soldaat en aan elken dienaar der Maatschappij eene goede maat Spaanschen wijn en eenige andere ververschingen zou doen uitdeelen, en dat men den afgedanen arbeid door een vroolijk feest zou vieren. De krijgswaad had beslist, dat men ter dezer gelegenheid de Factorij, of liever de vesting eenen naam zou geven, maar dat men dien naam voor de bezetting geheim houden zou, ten einde het feest door de verras-

sing meer indruk op de gemoederen zou maken.....

Den dertienden dag na het vertrek der vloot was men bezig met den laatsten hoek der borstweer te voltrekken, en alles scheen aan te duiden, dat binnen weinig tijds, binnen een uur misschien, het beloofde feest zou kunnen beginnen.

Op het plein zag men vele soldaten, die juichend en zingend allerlei vlaggen aan lange bamboezen vastknoopten; er waren er roode, blauwe, gele en groene, ja, zelfs veelkleurige, doch geene enkele witte; want men wilde den vijand niet doen denken, dat men om den vrede wenschte,

Wat verder zaten eenige andere mannen rondom eenen kleinen groenen boom, die met bonte wimpeltjes, met kransen en met rozen van verguld papier was gesierd. Nog immer ging men voort met aan dezen Meiboom snoeren van glinsterende glaspereelen te hechten en hem schoon en prachtig te maken, gelijk men in het lieve vaderland gewoon was te doen, om eene gelukkige gebeurtenis te vieren.

Een weinig achter den Meiboom stonden vier sergeanten, die iets op hunne schouders geladen hadden, dat met een omhulsel van driekleurig katoen was overtrokken. Het was eene ongemeen groote plank van onbederfbaar Tekhout, waarop men met reusachtige letteren den nieuwen naam der Factorij had geschilderd, en welke gedurende het feest plechtiglijk zou worden ontsluitd.

Nevens een der twee groote magazijnen waren een twintigtal vrouwen en ruim zoovele kinderen in eene dubbele rij geschaard. Zij hadden hunne beste kleederen aangetrokken en zich het hoofd gesierd met de weinige bloemen, die nog in de Factorij waren overgebleven; in de hand hielden zij eenen Moringatak, een Banaanblad, of het loover van eenen Kokospalm. Op aller gelaat stond een heldere glimlach, en aller oogen glinsterden van blijdschap; want ginds bij de deur van het andere magazijn was men bezig met groote tafels te schikken; en nu verscheen

men reeds met eene menigte flesschen Spaanschen wijn en korven en potten vol droge en opgelegde vruchten. Van deze lekkernijen zouden de vrouwen en kinderen insgelijks hun deel hebben; en zij hadden nu reeds zoolang in angst en in drukken arbeid geleefd, dat de aankondiging van een vroolijk feest hunne harten van verlangen deed jagen.

De mannen met de vlaggen en met den Meiboom, de vrouwen en kinderen, de trommelaars en trompetters, en wie daar nog bereid stond, verwachtten elken oogenblik het teeken tot den aanvang van het feest, dat hun van boven de wallen moest worden gegeven.

Daar zwoegden een zestigtal soldaten en dienaars aan den laatsten arbeid. De meesten brachten aarde aan, in manden of op kleine handkarren, en schudden deze boven de borstweer in de opening, die nog moest worden opgevuld; anderen schikten de aarde met spaden, om de verschansing de vereischte vormen te geven; anderen nog sloegen staken en palen in den grond, om het werk te bevestigen.

Walter Pietersen stond te midden der arbeidende soldaten en moedigde hen aan door zijne bezielde woorden en door zijn voorbeeld. Voor alsdan toch behoeften de mannen deze aanmoediging niet, om hunnen arbeid met spoed voort te zetten; want alhoewel het zweet hun van het aangezicht droop, toonden zij zulke kluchtige haast en zeiden zulke geestige dingen op de blooheid der Javanen en op de teleurstelling der Engelschen, dat de aanschouwers zich niet van lachen konden wederhouden.

Hopman Van den Broeck en zijne gezellen, Dircksz en Van Ray, stonden op den wal en zagen onder vriendelijken kout vergenoegd op den ijver der soldaten; zij insgelijks wachtten met verlangen naar het oogenblik, dat het teeken tot de algemeene vreugde mocht worden gegeven.

Eindelijk was er aarde genoeg aangebracht, om de laatste opening der borstweer gansch aan te vullen; nog

eenige bewerking met de spade, en de versterking der Factorij zou gansch voltooid zijn.

De sergeant, die hier als werkmeester over de arbeiders gebod, stak welhaast zijne rottang in den grond en zwaaide zijnen hoed in de hoogte, terwijl hij uitriep:

« Hoezee, hoezee! het is gedaan! »

Al zijne gezellen herhaalden den kreet en zonden de galmen van hun vroolijk gejuich over de Factorij.

Op een teeken van het Opperhoofd begonnen de trommelaars vergadering te slaan, de trompetters mengden hunne schetterende tonen tusschen den blijden roep der trommen. — Iedereen liep van de wallen, om zich op het plein naar de aangewezen plaats te begeven.

Onderweg zeide Van den Broeck tot Walter Pietersen:

« Nu, luitenant, loop en haal Aleidis met hare moeder; ik heb haar beloofd, dat gij haar leidsman zoudt zijn gedurende het feest. »

Sidderend van blijdschap bij het ontvangen dezer vereerende zending, sprong Walter vooruit en bereikte welhaast de woning des Hopmans.

Rosalia, de dienstmeid, stond voor de deur en antwoordde op zijne vraag om hare meesteres van zijne komst te gaan verwittigen:

« Ga binnen, heer luitenant; men wacht u reeds lang. Mijne jonkvrouw weet sedert een half uur niet meer waar te blijven van ongeduld. Zij heeft zich zoo mooi gemaakt, dat gij haar niet meer zult herkennen. »

Indertijd, toen de jongeling, door Rosalia geleid, in de zaal trad, vond hij Aleidis gereed om hem te volgen. Slechts des Hopmans echtgenoot behoeftte nog eenige oogenblikken, om haar kanten hoofdhuisel te schikken. — Evenals aan elke andere vrouw binnen de Factorij was haar bevolen, dat zij op dezen dag voor de manschap moest verschijnen in hare rijkste en plechtigste kleedij.

Alhoewel des Hopmans dochter genoegzaam bekorend was door de reine schoonheid, waarmede de natuur haar

had begiftigd, scheen nu de pracht, maar bovenal de kiesche schikking harer kleedij hare aangeboren bevalligheid nog te verheffen.

Op een lang kleed van wit satijn droeg zij een groen fluweelen keurslijf, dat haar de tengere leden nauw afteekende; daarover een doorschijnend hulsel van zijden waas, met gouden en zilveren stipjes doorwerkt, dat de kroon heurer blonde haren als met eenen sneeuwigen mist bewolkte en achter haar bijna tot aan den grond nederviel. Geluk en zielsgenoegen lichtten uit hare blauwe oogen, en het was met eenen kreet van kinderlijke blijdschap, dat zij den luitenant begroette.

« Walter, Walter! » riep zij, « is het gedaan? Gaat men den Meiboom planten? Ah, dat zal eerst een echt vroolijk feest zijn! »

« Het is gedaan, Aleidis, » antwoordde hij. « Luister, hoe de manschap juicht! Uw heer vader zond mij om u te halen. O, ik dank hem uit de diepte mijns harten: hij is zoo goed voor mij. »

« Wie hadde dit toch durven hopen? » zeide Aleidis. « De barmhartige God heeft zijne genade zoo zichtbaar en zoo mildelijk over ons uitgestort. Het is nog weinig tijds geleden, dat ik den dood voor oogen zag; zoo weinig tijds, dat wij sidderen moesten bij de vrees van in de handen der wreede Javanen te vallen. Ik ben genezen; gij zijt reeds luitenant; mijn heer vader bemint u; onze Factorij is met sterke vestingen omringd..... Wij zullen dezen grond voor Nederlands roem en voordeel kunnen behouden..... en gelukkig zijn op aarde, Walter! »

« Wij moeten ons spoeden, Aleidis, » bemerkte de luitenant, « anders zullen wij wellicht het dankgebed te laat komen; en, zooals gij zegt, God heeft ons te zichtbaar beschermd, om niet altezamen uit de volheid van ons erkentelijk gemoed aan Hem een vurig loflied toe te sturen, vooraleer men zich overgeve aan de vreugd. »

« Moeder, moeder, » smeekte Aleidis, « haast u toch!

Het dankgebed mogen wij zeker niet missen; mijn heer vader zou over onze traagheid zich verstoren. »

« Een paar spelden nog te steken, en ik heb gedaan, » antwoordde vrouw Van den Broeck. « Zoek mij mijn gebedenboek, Aleidis; want ik ken den aangewezen psalm niet goed van buiten. »

« Ik wel! » riep Aleidis, « ik heb hem sedert drie dagen zoo menigmaal in stilte gezongen, dat Congo, onze neger, door het toeluisteren hem van mij afleerde en nu ook al van den morgen tot den avond het gevoelvolle gebed in zich zelve murmelt..... Kom, moeder, nu zijt gij gansch prachtig en naar behooren opgeschikt. »

« Gelief Aleidis den arm te geven, heer luitenant, » zeide vrouw Van den Broeck op vroolijken toon. « De Hopman wil, dat gij op dezen blijden dag haar leidsman zijt. »

De jongeling, door deze minzame uitnoodiging verrast, scheen te aarzelen en stamelde eene eerbiedige verontschuldiging; maar Aleidis had reeds zijnen arm gegrepen en trok den jongen overste lachend door den gang, tot bij de deur. Hier stonden Congo en de dienstmeid, elk met een groot zonnescherm, om hunne meesteressen te volgen, zooals de gewoonte in Oost-Indië het eischte. Rosalia droeg daarenboven nog twee opgerolde matjes onder den arm.

Toen des Hopmans huisgezin op het plein trad, waren reeds al de soldaten, de ambtenaren, de vrije lieden, de dienaars, de vrouwen en kinderen in gelederen achter elkander geschaard, als moesten zij eenen plechtigen omgang doen.

Aan het hoofd der schaar stonden de trommelaars en trompetters; daarachter de mannen met den Meiboom en de sergeanten met het omhulde naambord; dan de soldaten met de vlaggen, en de vrouwen en kinderen met de loovertakken. De overige manschap volgde achteraan, elk onder zijn vaandel.

Het gejuich was geheel vergaan: er heerschte eene volledige stilte.

Op het oogenblik dat Walter met de beide vrouwen de plaats der vergadering zou bereiken, dreunden de trommen onder een kort geroffel, en de gansche schaar, oversten en minderen, zonk met plechtige godsvrucht geknielend ten gronde.

Aleidis en hare moeder knielden insgelijks neder op de matjes, die Rosalia met haast voor haar had uitgespreid.

De galmen van een statig gezang, door driehonderd monden den Heere toegestuurd, verhieven zich in strenge tonen boven de biddende schaar; en als een ontzaglijk loflied klommen de volgende woorden ten hemel:

Ick heb den Heer lief, want Hij heeft verhoort
Mijn stem ende bidden in mijn swaer klagen:
Ick sal Hem bidden in mijn quade dagen,
Omdat Hij Hem tot mij neijght, na sijn woort.

De stricken des doots hadden mij omvaen;
Ick was beladen met angsten der hellen;
Ick was in noot, in suchten en quellen:
Doch ick riep des Heeren naem alsoo aen:

O, Heer, verlost mijn siel uit dezen noot:
En ick bevont dat Hij was seer weldadigh,
Seer vriendelick en oock seere genadigh;
Die wel behoedt d' eenvoudige seer bloot.

Want als ick neder lagh onder den voet,
Geholpen heeft mij onse Godt almachtigh;
Dies weest te vreden, o mijn ziele klachtigh,
Nadien dat de Heer u dees weldaet doet.

Gij hebt, Heer, mijn siel bevrijt van den doot,
Mijn oogen van tranen, mijn voet voor vallen;
Dies wil ick wandelen mijn dagen allen
Vromelick voor u, o mijn Godt seer groot!

Er was iets zoo plechtigs en zoo indrukwekkends in dit eenvoudig dankgebed, door de Nederlanders onder den hemel van Oost-Indië en binnen de enge muren eener bele-

gerde sterkte den Heere toegezonden, dat vele vergrijsde soldaten eenen traan van ontroering over hunne wangen voelden rolden.

Evenwel, toen de trommels door een nieuw geroffel het einde van den lofzang aankondigden, verscheen weder de heldere feestlach op aller gelaat.

Had reeds zijnen arm gegrepen. (Bladz. 151.)

De voorste mannen der schaar hieven den Meiboom in de hoogte; de vrouwen en kinderen staken hunne loovertakken boven hun hoofd; de soldaten zwaaiden de vlaggen, wimpels en vaandels in de lucht, en, terwijl de trommelaars en trompetters het vaderlandsch lied *Wilhelmus van Nassauwen* aanhieven, en de gansche vergadering met de wemelende handen onophoudend het blijde « hoezee! »

herhaalde, begaf de stoet zich langzaam en statig vooruit. Hij keerde eerst rond het plein en naderde dan tot den kant der vesting, die naar de vijandelijke legerplaats uitzag, om in het gezicht der Javanen zelven den Meiboom te planten en hun te toonen, dat den Hollanders de moed niet was ontzonken.

Walter Pietersen had met Aleidis en hare moeder eenen korteren weg gevolgd, om de plaats te bereiken, waar de Meiboom zou worden gesteld; want den jongen luitenant was door den kriegsraad gelast, bij deze plechtigheid eenige aanmoedigende woorden tot de manschap te richten.

Toen de stoet boven de wallen verscheen en de Javaansche legerplaats in het gezicht kreeg, werden alle wimpels en vlaggen hooger opgestoken en handen en hoeden gezwaaid. Er brak een ontzettend gejuich uit alle borsten los, en de kreet « Nederland! Nederland! Hoezee! Hoezee! » donderde in lange galmen over de vlakke en rolde hoorbaar tot boven de stad Jakatra.

De Javanen, niet wetende, wat er binnen de Factorij mocht omgaan, en verrast door het gezicht der wapperende vlaggen, kwamen in menigte uit hunne hutten en tenten en traden vooruit in het veld.

Vol nieuwsgierigheid en verwonderd hielden zij den blik naar de muren der Hollandsche vesting gericht.

De Meiboom werd geplant en met een driedubbel « hoezee! » begroet. Dan, op een teeken van Hopman Van den Broeck, beklom Walter Pietersen een hoopje aarde, dat met inzicht nevens den Meiboom was opgeworpen; en terwijl ieder het hoofd ontdekte en zich stilhield om hem te hooren, sprak hij op diepgeroerden en begeesterden toon:

« Gezellen en vrienden, de kriegsraad heeft mij de vereerende taak opgedragen, u eenige woorden toe te sturen, om u de beteekenis te verklaren van den naam, door hem aan deze Factorij gegeven, en die welhaast voor uwe oogen zal verschijnen. Het is de glansrijke naam van

een volk, welks heldenmoed reeds voor zestien eeuwen het overmchtig Rome deed beven; de naam van een nijverigen stam, die door de taaiheid van zijn gemoed en door zijne werkzaamheid den woesten Oceaan zelven een vruchtbaar vaderland ontwong; de naam eener kleine natie, die nu reeds veertig jaren tegen de machtigste koninkrijken der aarde in het worstelperk staat, heldendaden op heldendaden stapelt en de wereld verbaast door de onuitputtelijkheid van hare krachten en de onplooibaarheid van haar geduld; de naam van een sterkmoedig geslacht, dat met geringe middelen en in weinige jaren zich eene ontzaglijke zeemacht heeft weten te scheppen en zijne zegevierende vlag over al de zeeën der wereld doet wapperen; de naam van eenen grond, waarop vrijheidsliefde, trouw godsvrucht en edelmoed wonen, van eenen grond, die niets dan helden teelt; helden in den handel, helden in den arbeid, helden in de kunst, helden in den strijd..... Welke naam zou dit kunnen zijn, gezellen? Oh, gij hebt het reeds geraden: het is de oude naam van ons dierbaar en roemrijk vaderland!»

Op dit oogenblik rukten de sergeanten den doek van de plank en hieven ze boven hunne hoofden.

« Batavia! Batavia! » was de schreeuw, die als een blijde welkomstgroet uit driehonderd borsten in de hoogte klom en, tienmaal opnieuw aangeheven, in machtige tonen boven de Factorij hergalmde.

Met oogen, die van bewondering glinsterden, had Aleidis den blik op den welsprekenden luitenant gevestigd gehouden en had, van ontroering hijgend, hem om zoo te zeggen de woorden uit den mond gezien. Wat was hij schoon en indrukwekkend voor haar, de dichterlijke jongeling, wiens zoete, doch indringende stemme iedereen van medegevoel en geestdrift deed sidderen!

Walter Pietersen deed teeken, dat hij nog verlangde te spreken; en toen eindelijk de stilte weder was hersteld, hernam hij met nog meer nadruk:

« Ja, broeders, zij *Batavia* voortaan de naam van dezen milden grond! Hij worde alzoo in de toekomst een ander vaderland voor alwien het Nederlandsch bloed in de aderen vloeit. God zelf wil het! Hij heeft onzen moed gesteund, ons geduld verstaald en onze vijanden met dwaalzin geslagen. Waar niets dan ondergang, slavernij en dood ons lot scheen te moeten worden, heeft de Heer ons roem en zege voorbereid. Wij zullen gehoorzamen aan zijnen roep, niet waar? Wij zullen *Batavia*, het nieuwe Holland, verdedigen en behouden, al eischte nog de volvoering onzer schoone taak reusachtige pogingen en stroomen bloeds. Ja! want de kleine plek gronds van waar nu ons dankgejuich ten hemel stijgt, is de sleutel der Sunda-straat, der Moluksche zee, der baan naar China en naar Japan. Kunnen wij haar behouden, dan zal eens Nederlands maagd als koninginne der Oosterwereld van hier den scepter zwaaien over het rijkste oord der aarde. Heeft de krijgstraad aan dezen grond den naam van ons geliefd Nederland gegeven, het was niet alleen, opdat wij hem van nu af aan zouden beminnen en verdedigen als een tweede moederland; maar ook opdat vijanden en vreemdelingen bij het lezen van dien naam zich zouden herinneren, dat binnen deze muren het bloed der oude Batavieren heldenmoed en onversaagdheid wonen. Nog een oogenblik, en dit opschrift zal buiten onze wallen in het gezicht der Javanen en der zeevaarders aller natiën worden opgehangen. Het getuige aldus van onzen onwrikbaren wil om nooit meer ons nieuw vaderland te verlaten..... Schenke de goede God ons voortdurend zijne bescherming; blijve Hollands vlag boven deze muren wapperen, en worde het *Batavia*, dat wij nu stichten, eens de rijkdom, de glorie en de macht van ons dierbaar Nederland! — Hoezee! *Batavia!* *Batavia!* »

Men antwoordde niet onmiddellijk op den roep des redenaars; zelfs toen hij reeds had opgehouden te spreken, bleven de aanhoorders nog onder de beheersching zijner

stem. Dan, dit stilzwijgen duurde slechts een kort oogenblik; er bonsde welhaast een zegevierend geschreeuw in de hoogte, en het woord « *Batavia! Batavia!* » werd uit volle borst den Javanen toegestuurd, totdat het naambord, met koorden aan eenen paal bevestigd, buiten de muren uitgeworpen was en den vijand als eene uitdaging in de oogen blonk (1).

Dan gaven de trommels het sein tot de uitdeeling van den wijn: soldaten, dienaars, vrouwen en kinderen stormden juichend van de wallen en liepen in volle vaart naar het groote magazijn, waar de voorraadtafels stonden.

Van Ray en Dircksz waren Walter de hand komen drukken en hadden hem hunnen dank betuigd voor zijne bezielde aanspraak. Van Ray, de ridderlijke, gevoelvolle krijgsman, had hem bovenal in vurige woorden zijne bewondering uitgedrukt en hem eene eeuwige vriendschap toegezegd.

Aleidis stond met tranen in de oogen; bij elke loftuiging, die den jongen luitenant werd toegestuurd, fonkelde er geluk en hoogmoed in den blik der maagd; zij was zoo trotsch over haren vriend, dat zij op dit oogenblik onwetend iedereen in haar hart liet lezen.

Toen de Hoplieden zich hadden verwijderd, om de uitdeeling te gaan bijwonen en bewaken, vatte Aleidis des jongelings hand en zeide nog vol ontroering:

« Ach, Walter lief, wat hebt gij schoon gesproken! Er is iets in den toon uwer stem, dat betoovert, iets, dat den

(1) « In dezen staat waren de zaken, als die van binnen, gedachtig den roem hunner voorouderen, door diergelijke daden bij de voortreffelijkste der natiën op het hoogste vereerd, van besluit werden om aan deze schans te geven den naam van BATAVIA. Zij lieten dien naam met groote letteren boven de waterpoort vastpijkeren. Zeker ter gelukkiger ure voor hunne nazaten! »

(A. G. LUCIUS, *Algemeen Woordenboek, art. Batavia.*)

boezem doet zwellen en hem vervult met vertrouwen en met moed. O, ik dank God, dat Hij u een hart gaf zoo vol grootheid! »

Ook Aleidis' moeder betuigde, dat de plechtige rede haar diep had geroerd.

Terwijl Walter eenige woorden van verschooning murmelde en met kloppenden boezem den liefderijken lof uit den mond zijner vriendinne ontving, voelde hij, dat iemand achter hem in stilte zijne hand kuste en er twee heete tranen op vallen liet. — Het was de neger, die meer dan anderen door Walters woorden was geroerd geworden en, op de kniën achter hem zittend, tranen stortte als een kind.

De luitenant, zeer gevoelig voor die wonderlijke liefde van den slaaf tot hem, hief hem van den grond en zeide :

« Troost u, Congo. Indien de Heer ons genadig blijft, zal er ook voor u een dag der verlossing komen. Uw hart is edel genoeg om in eene vrije borst te kloppen. Heb vertrouwen; misschien zal ik eens uwe banden slaken en u tot vaderland ditzelfde Holland geven, dat gij zoozeer bemint. »

De neger sprong op met eenen zonderlingen kreet, en terwijl zijne tranen overvloediger nog hem uit de oogen borsten, liep hij tot Rosalia, greep haar als uitzinnig bij den arm en riep :

« Hebt gij het gehoord? Congo, Congo zal een Hollander worden, een vrij man! »

« Kom, kom, » morde Rosalia, « houd uwe handen van mijn lijf; gij zijt gek genoeg om te worden gebonden! Hollander? Gij? Ge denkt zeker, dat ge die zwarte huid zoo maar afleggen kunt? Neem het zonnescherm en laat mij gerust met uwe malle streken! »

Op dit oogenblik naderde Hopman Van den Broeck tot zijn huisgezin. Na den luitenant eenige woorden van gelukwensching te hebben toegestuurd, nam hij den arm zijner echtgenoot en stapte eenige treden met haar op den wal vooruit, gewis om haar in de verte de legerplaats des

vijands te wijzen en haar uitleggingen over zijne stelling te geven.

Onderwijl stonden Aleidis en Walter arm aan arm op eenigen afstand en spraken in stilte van voor hen blijde en gewichtige dingen. Ongetwijfeld waren zij bezig met ontwerpen te vormen voor de toekomst en zeiden zij elkander, hoe zij hoopten een zoet en gelukkig leven op aarde te slijten. De woorden : Holland, Amsterdam, het IJ vielen menigmaal op den toon der liefde en der blijde verwachting van hunne lippen. De Oosterzonne was wel glansrijk en de Oosternatuur wel betooverend van mildheid en pracht; maar niets toch kon in hun hart de zucht naar den dierbaren geboortegrond verdooven. Zij zouden op Hollands bodem wonen, en hunne kinderen zouden daar met de frissche lucht der weelderige landouwen arbeidzaamheid, trouwen heldenmoed inademen, om, onverbasterd en onverzwakt, de voorvaderen waardig te blijven.....

Deze samensprak, de eerste van dien aard, welke de jongelieden tot dan hadden durven wagen, ontroerde hen met een onzeglijk gevoel van zielevreugd; en voorwaar, zij zouden het feest en de gansche wereld vergeten hebben, indien niet van uit het midden der Factorij de schallende kreet « Batavia! Batavia! » en de aanjagende tonen der trompetten hun waren komen herinneren, wat er geschiedde.

De Hopman verliet den wal en wenkte Aleidis, dat zij met den luitenant zou volgen, om de vreugdebedrijven der bezetting te gaan bijwonen.

Op het plein zag het er uit als op eene boerenkermis in Nederland. Men hoorde er niets dan blijde galmen en vrolijke liederen; gansche scharen soldaten en daarachter hunne vrouwen, insgelijks arm aan arm en met de drinkkan in de hand, liepen er juichend en zingend over en weder en herhaalden bij poozen den naam van het Oost-Indisch vaderland. « Batavia! Batavia! » klonk het tusschen het verwarde feestgejubel. Aan het eene einde der vlakke

plaats stonden twee trompetters onder eenen kokosboom; zij bliezen de vroolijkste deuntjes, terwijl op de maat van hun lied een aantal vrouwen, kinderen en soldaten in eenen rondedans om den boom heenslingerden.

In het midden waren eenige soldaten bezig met eene komedie te vertoonen. Op een paar groote tafels zag men vijf of zes kerels in zonderlinge kleeding: een hunner verbeeldde eenen Engelschman of eenen Portugees; een ander had zich de borst met donkergeel geverfd, zich een veelkleurigen doek over den schouder geslagen en zich eene kris van bordpapier in den gordel gestoken; en, dus togetakeld, geleek hij niet slecht naar eenen Javaanschen Orang-kay.

Wat deze mannen tot elkander zeiden, was moeielijk te verstaan; dan uit hun gedreun en uit hunne gebaren kon men genoegzaam begrijpen, dat hun spel eene scherts was op hunnen eigen toestand en op de teleurstelling hunner vijanden.

Na vele kluchtige woorden, na eenen hevigen twist en zelfs na een vuistgevecht werd den Portugees of Engelschman een groote neus opgezet, werden den Javaan de kleederen van het lijf gerukt, en beiden, onder de toejuiching en het gejuw der aanschouwers, van de tafel gesmeten en met schande weggejaagd.

Aleidis vond niet veel genoegen in deze ruwe spotternij, hoezeer ze ook vrouwen, kinderen en soldaten scheen te behagen. Meer lust vond het meisje om het schouwspel te gaan zien, dat men op een tiental stappen van daar bereidde.

Daar had men insgelijks een paar breede tafels gesteld. Op dit tooneel zaten vier mannen met reusachtige pijpen, die tot groot vermaak der omstanders wolken rook uit mond en neus in de hoogte zonden, of liever *tabak dronken* zooals men dan zeide.

De gewoonte van tabak te rooken begon in dien tijd, vooral onder soldaten en matrozen, zich te verspreiden.

De Spanjaarden en Portugeezen hadden de tabaksplant uit Amerika naar Oost-Indië overgevoerd, en de volkeren aldaar den lust tot rooken doen opvatten. Sedert de Nederlandsche handel in deze streken zich had uitgebreid, hadden vele zeevaarders er de gewoonte van rooken aangenomen. Dit gebruik werd evenwel voor alsdan in het vaderland nog zeer gelaakt en bestreden. Het waren bovenal de Nederlandsche vrouwen, die eenen onverwinnelijken afkeer van de tabak toonden.

Zoo haast des Hopmans huisgezin tot voor het tooneel der tabaksdrinkers was genaderd, stond een hunner recht, en terwijl hij nog heviger uit zijne monsterachtige pijp begon te rooken, zong hij het volgende lied, onder allerlei vieze gezichten en gebaren:

Isser iemant uijt Oostindiën gekomen
Die er wat van weet?
Heeft hij daer niet van den toeback vernomen?
Gheeft mij bescheet?
Is hij wel goet
Voor 's menschen bloet?
Segghet mij, vroed?

Al de vroukens sijnder seer vileijnich
Teghen den toeback,
En sij achten sijne deugt seer weijnig,
Gheven hem een lack:
Sij segghen er van
Dat daer door de **man**
Verdrooghen kan:
Is daer iet van?

Toeback drincken is een goede medicijne;
Stelt u te vreë!
D'asschen is goed voor de tandepijne;
Wrijft ze daar meë;
Soo is de roock
Voor den man oock,
Al is 't maer smoock,
Beter dan loock.

Alle dinghen doet in goeder maten,
 Naer 's wijfs bevel!
 Al te veel waer seker beter ghelaten,
 Dat weten wij wel.
 Soo drinckt dan hier
 Naer 't plaisier
 Een pijp of vier
 Bij wijn of bier! (1)

De zanger zette zich ernstig neder en voer voort met rooken, terwijl zijne aanhoorders door luid handgeklap en door eenen langen schaterlach hunne vreugde betuigden..... maar nu kwam er eensklaps eene verrassende vlotting onder de hoopen volks, die op het plein wemelden. Iedereen liep in de richting der poort, zonder te weten wat het was, dat daar de algemeene nieuwsgierigheid mocht opwekken.

Een plechtig en talrijk gezantschap van den Pangerang verscheen op dit oogenblik binnen de muren der Factorij. De Dommagon van Jakatra stapte met den *Sjahbandar* of Rijksontvanger aan het hoofd van een tiental voorname Orang-kay's. Dan volgden wel twintig dienaars met korven en kisten, die alle met doeken van gele zijde waren overdekt.

De Javanen, anders een ernstig en ingetogen volk, toonden nu den Hollanders, die hen te gemoet kwamen en met bewondering bezagen, een zeer vriendelijk gelaat en lachten hun minzaam tegen. Dit deed elkeen denken, dat zij eene gunstige tijding brachten; en te meer werd dit vermoeden gesterkt bij de overweging, dat de kisten niets anders konden bevatten dan geschenken, door den Pangerang het Nederlandsch Opperhoofd aangeboden.

Reeds had Van den Broeck, hij het eerste bericht van de komst der Javaansche Orang-kay's, de leden van den krijgsraad doen roepen; en zij hielden zich nu voor des

(1) Gedeelte van een lied der XVI^{de} eeuw, dat in zijn geheel voorkomt in WILLEMS' *Oude Vlaamsche Liederen*, n. XL.

Hopmans woning gereed om het gezantschap te ontvangen.

Na de gewone plichtplegingen werden de gezanten en hunne dienaren binnengeleid.

De Hollanders, niet twijfelende of er moest iets gewichtigs ophanden zijn, vergaten hun feest en stonden wachtend voor Van den Broecks woning, in de hoop dat zij bij het vertrek der Javanen zouden weten wat er was verhandeld of geschied.

Het gezantschap bleef nog al eenen geruimen tijd met de leden van den krijgsraad. Eindelijk toch verschenen de Orang-kay's weder op het plein, en men bemerkte, dat zij hunne kisten en korven in des Hopmans woning hadden gelaten.

Alzoo de krijgsraad de Orang-kay's volgde om hen tot buiten de poort te vergezellen, riep Van den Broeck eenen trommelaar tot zich en gebod hem vergadering te roffelen; doch hij zeide terzelfder tijd aan eenen sergeant, dat de manschap zonder wapens zou te zamen komen, om eene verblijdende mededeeling te ontvangen.

Wanneer de soldaten reeds in gelederen zich hadden geschikt, en vrouwen, kinderen en dienaars zich voor de slagorde hadden verzameld, om ook te hooren wat er zou worden afgekondigd, kwamen de leden van den krijgsraad van de poort terug en begaven zich te midden van het vergaderde volk.

Hopman Van den Broeck ontvouwde een papier en zeide tot de manschap:

« Gezellen, gij weet dat de Pangerang van Jakatra sedert eenige dagen ons door zijne gezanten voorstellen van vrede deed aanbieden. De krijgsraad heeft deze voorstellen van de hand gewezen, omdat ze van ons eischten, dat wij de muren dezer vesting zouden slechten en aldus ons zouden verplicht hebben, ten minste gedeeltelijk den eed te verbreken, dien wij in het aanschijn des Heeren hebben afgelegd. Wij hebben integendeel den Pangerang een ontwerp van verdrag toegezonden, waarbij wij voorstelden,

hem eene zekere geldelijke schadeloosstelling te vereeren, indien hij toestemt ons onverstoord in het bezit onzer vesting te laten tot den terugkeer van den algemeenen Stedevoogd. De Pangerang heeft het voorgestelde vredesverdrag aanvaard, op voorwaarde dat wij de schadeloosstelling in zekere mate zouden verhoogen; en wij, in aanzien van het hooge belang, dat wij voor het vaderland aan het behoud dezer sterkte moeten hechten, hebben de verhooging niet geweigerd. Dit verdrag is het papier, dat ik u vertoon; de Pangerang van Jakatra heeft het met zijnen naam onderteekend (1). Zijne Orang-kay's hebben tot getuigenis van huns vorsten rechtzinnigheid den krijgsraad de gewone geschenken aangeboden. Alhoewel wij immer op onze hoede moeten zijn, zoo denken nochtans uwe opperhoofden, dat wij redenen hebben om op des Pangerangs aangenomen verbintenis gansch te betrouwen. Ter dezer gelegenheid betuig ik u plechtiglijk onzen dank voor uwen goeden wil en voor uwen schitterenden moed..... en ten einde op dezen blijden dag u nog meer redenen te geven, om God te zegenen en u hartelijk in zijne weldaden te verheugen, verkondig ik in naam des krijgsraads het einde der vijandelijkheden tusschen ons en de Javaansche vorsten. Gaat, mannen, zet uw vroolijk feest voort: het is vrede!»

«Hoezee! het is vrede! Batavia! Batavia!» hergalmde boven de luisterende schaar; en allen liepen uit elkander en verspreidden zich en jubelden over den vrede als over eene schitterende zegepraal.

(1) «De Dommagon, des konings broeder, zeide..... by aldien de Hollanders nu de katte met het nieuwe bolwerk niet wilden afbreken, dat men hen dan ten allerminste met een zom van 8,000 ryxalders moest beschenken. Na vele en menigvuldige veranderingen, laer deze inboorlingen geduurigh van zwanger gaen, bragten zy en laetsten eenige stukken op 't papier, die aen wederzyden bevestight wierden.»

(JOHAN NIEUHOF, blz. 221.)

Van den Broeck naderde tot zijne dochter en greep glimlachend Walters hand.

«Gij alleen, luitenant, schijnt met dezen onverwachten vrede niet in uwen schik,» zeide hij. «Ofschoon gij het verbergen wilt, zie ik het toch wel in uwe oogen. Gij vreest, dat gij de voorwaarden van ons verdrag niet spoedig genoeg zult kunnen vervullen, niet waar? Troost u en houd moed, Walter; zoo haast de Stedevoogd op het nieuwe Batavia komt, zal ik hem uwe benoeming tot Hopman vragen als het rechtvaardig loon uwer onverschrokkenheid en als eene bijzondere gunste voor mij. Twijfel niet; hij zal mij deze gunst gereedelijk toestaan.»

Walter wilde den Hopman voor zijne minzame woorden danken; doch Aleidis, door de zoete verzekering haars vaders opgetogen, riep met blijdschap uit:

«Ziet, ziet, ginds bij de trompetters beginnen onze mannen eenen kluchtigen dans! Kom! kom! mijne moeder oept ons.....»

En zij rukte den jongeling voort en liep juichend met hem door het jubelende volk.

VII

Des anderen daags reeds wandelden de Javanen in groote menigte tot onder de muren der Factorij en stuurden met betuigingen van vriendschap het woord tot de schildwachten, die boven de vesting stonden. Vele Orang-kays, gevolgd van dienaars met geschenken en ververschingen, vertoonden zich voor de poort en werden binnengelaten; maar het getal dezer bezoekers werd in korten tijd zoo aanzienlijk, dat de krijgsraad het voorzichtig vond den toegang tot de Factorij te verbieden, zoohaast er meer dan dertig Javanen zich binnen de poort zouden bevinden.

Dit mistrouwen scheen de Javanen zeer te verwonderen en te mishagen; en nog meer belgde het hen, te zien dat geen enkel Hollander de sterkte verliet, om met hen in het open veld of te Jakatra te verbroederen.

De Pangerang deed eenen gezant daarover zijnen spijt betuigen in bewoordingen, die lieten vermoeden, dat, indien men hem zulk wantrouwen bleef toonen, hij den vrede zou verbreken en den oorlog met nieuwe kracht zou voortzetten. Hierbij voegde de gezant, dat des Pangerangs Orang-kay's en soldaten, ziende de Hollanders op oorlogsvoet blijven, alsof er geen vrede gesloten ware, insgelijks de wapens niet wilden nederleggen en weigerden naar hunne *Dheso's* of dorpen weder te keeren.

Op deze klachten had de krijgsraad zoo goed en zoo bevredigend mogelijk geantwoord, en betuigd dat hij bereid was, den Pangerang en zijn volk al zulk bewijs van

vertrouwen te geven als hij zou gelieven te verlangen, indien dit slechts vanwege de Hollanders kon worden gedaan zonder hunne krijgswetten te schenden, die hun geboden, zoowel in vrede als in oorlog hunne sterkte voor alle verrassing te behoeden.

Over deze verontschuldiging en over de betuiging van bereidwilligheid verklaarde de Pangerang zich voldaan en deed terzelfder tijd het Opperhoofd der Hollanders uitnoodigen, om overmorgen de lieden te vergezellen, die hem de beloofde achtduizend realen moesten brengen. Ter dezer gelegenheid zou de Javaansche vorst den Bevelhebber der Hollanders een schitterend feest aanbieden en het een toereikend kenmerk van vriendschap en vertrouwelijkheid bijzetten, om zijne mannen te overtuigen, dat er geene vijandelijkheden meer te vreezen waren. Hij drong er op aan, dat het Opperhoofd der Hollanders zelf tot hem kwame, dewijl het hem als Sultan en als vorst niet betaamde, zulke bewijzen van vriendschap aan eenen minderen persoon te geven.

Na rijpe overweging erkende de krijgsraad, dat het gevaarlijk zou zijn, des Pangerangs welwillende uitnoodiging af te wijzen, en hij besloot, dat Hopman Van den Broeck overmorgen tot den Pangerang zou gaan.

Alhoewel de bekende listigheid der Javanen de Hollanders nog immer op hunne hoede deed zijn, meenden zij echter, dat zij ditmaal eenen rechtzinnigen vrede hadden gesloten. Het was dus zonder ernstige bekommernis, dat Van den Broeck deze zending aanvaardde. Zijne echtgenootte alleen zag hem met stillen angst de toebereidsels tot zijn bezoek bij de Javanen maken; doch vermits het zijn plicht was, de beslissing des krijgsraads te vervullen, onderwierp zij zich met verduidigheid en verborg de vrees, die haar ontstelde (1).

(1) « Dieswegen bedachten zy eene list om de Hollanders te bedriegen, en kregen zoo veel geloofs, dat de stadheuder, Pieter

Op het bepaalde uur stonden in het veld tusschen de Factorij en de Javaansche legerplaats een twintigtal Orang-kay's en hoogere dienaars van den Pangerang, met den Sjahbandar aan het hoofd, op den Bevelhebber der Hollanders te wachten, om vanwege den vorst hem tot geleide te verstrekken.

Van den Broeck verscheen welhaast buiten de poort der Factorij, en nadat hij nog de hand zijner gezellen had gedrukt, kwam hij vooruit naar de Javaansche eerewachter. Buiten zijnen zwarten slaaf, die het groote zonnescerm hield, was de Hopman slechts vergezeld door eenen koopman of schrijver en vijf soldaten. Deze laatsten waren zonder ander wapen dan hunnen degen; twee hunner droegen eenen koffer, die de achtduizend realen bevatte; de drie anderen waren beladen met eenige stukken kostelijk doek en met een paar Japansche klewangs of sabels, waarvan de handgreep zeer kunstig met zilveren versiersels was ingelegd. Deze voorwerpen zouden den Pangerang boven de beloofde schadeloosstelling in naam der Nederlandsche Maatschappij worden vereerd.

De Orang-kay's ontvingen den Hopman met allerlei betuigingen van hoogachting en vriendschap; en toen hij aan de zijde des Sjahbandars zich bevond, bleven allen uit eerbied een weinig achter, zoodat de hoofden der beide gezantschappen de anderen vooruit waren. Onderwijl spraken de Orang-kay's met den Hollandschen koopman; — en zóó, minzaam koutende, begaven allen zich langzaam naar de legerplaats, waar de Pangerang het Nederlandsch Opperhoofd in tegenwoordigheid zijns volks wilde onthalen.

Op eenigen afstand van de eerste stormkat stond eene

Van den Broeck, op ernstig verzoek van de voornaemste Javanen, uit het kasteel trad om den koning met zyn gezelschap te vereeren.»
(JOHAN NIEUHOFF, blz. 222.)

groote menigte Orang-Ketjil of gemeen volk, meest vrouwen, kinderen en arme lieden, die uit nieuwsgierigheid waren komen toegelopen, om de Hollandsche gezanten te zien.

Toen evenwel de Orang-kay's nader kwamen, openden de Orang-Ketjil hunne schaar met eerbied, en, zich van wederzijde uit de baan verwijderende, boden zij het gezantschap eenen breeden doorgang.

In dezen hoop Javaansch volk kon men moeilijk de mannen uit de vrouwen onderscheiden; allen droegen een katoenen kleedje met zwarte bloemen op eenen witten of valen grond; allen hadden zich het haar in eenen bos boven het hoofd gebonden en zich het lichaam, omdat het een plechtige dag was, met olie bestreken. Onder de menigte kon men ook Chineezers, Maleiers, Mooren, Celebeezers, Molukkanen, Timoreezers en menschen van nog meer verschillende landaard herkennen.

Hopman Van den Broeck maakte over deze bescheidenheid van volkeren op Java eene bemerking, en richtte des aangaande eene vraag tot den Sjahbandar, die aan zijne rechterzijde ging. Des Pangerangs Rijksontvanger, die buiten de oude en nieuwe talen van Java insgelijks goed Portugeesch sprak en veel met Europeanen in betrekking was geweest, mocht onder zijne landgenooten voor een geleerd en wellevend man aangezien worden. Ook haastte hij zich het Hollandsch Opperhoofd de verlangde uitleggingen te geven. Langzaam tusschen het volk voortstappende, zeide hij in sierlijk Maleisch:

« Ziet gij, heer Opperhoofd, de Javanen, die als ik met onze oude letteren en *wayongs* of tooneelgedichten zijn bekend, vermeenen redenen te hebben om te denken, dat wij met de Brahminen van Groot-Hindostan eenen zelfden oorsprong hebben. In vroegere eeuwen werd er op gansch Java geen andere godsdienst beleden dan alleen den leer van Boedha, die ons eene driedubbele Godheid ter aanbidding voorstelde, namelijk *Brahma*, den schepper, *Vishnoe*,

den onderhouder, en *Sieva*, den verdelger (1). Het *Kawi*, de oude Javaansche taal, waarin onze gedichten zijn opgesteld, bevat insgelijks onwedersprekelijke bewijzen, dat wij met de volkeren van Hindostan tot een zelfde menschengeslacht behooren. In het binnenland van Java bestaan nog vele Dheso's of dorpen, ja gansche stammen, die de leer van Boedha volgen, en op het eiland Bali, dat gij Klein-Java noemt, is de Boedhaleer nog de algemeene godsdienst. In die tijden, heer Opperhoofd, waren de Javanen een machtig, geleerd en zeer beschaafd volk. Bewijzen daarvan zijn de prachtige denkgebouwen en tempels, die nog in het binnenland gevonden worden en, hoe vervallen ook, van onze vorige grootheid spreken (2). Getuigen zijn daarvan insgelijks onze gedichten, welke ik meer dan eens met bewondering heb hooren prijzen door Portugeesche Priesters, die zich de moeite niet hadden ontzien om het oude *Kawi* aan te leeren (3). Dan, volgens onze overleveringen moet het omtrent drie eeuwen geleden zijn, dat de Arabieren Java veroverden en ons de leer van den profeet Mahomet mededeelden. Sedert dien tijd hebben wij vele inlandsche oorlogen doorgestaan; verschillende volkeren, door den rijkdom dezes oords aangelokt, hebben zich

(1) Zie *Handleiding tot de aardrijkskunde van Ned. Oost-Ind. bezitt. door de Maats. tot Nut van 't Algemeen*, 1843.

(2) Van zulke reusachtige denkgebouwen treft men er nog vele op Java aan. Een der voornaamste overblijfsels is te Brambanan, in het midden des eilands gelegen en bekend onder den naam van *Chandi Sewu* of de *duizend tempels*. Sir STAMFORD RAFFLES, in zijne *History of Java*, vol. I, pag. 5, zegt: « In weinige ons bekende landen kan men uitgebreider overblijfsels vinden van tempels, aan eenen ouden Godsdienst toegewijd.... Edele gebouwen, welker puinhopen den aanschouwer met bewondering en eerbied zullen slaan. »

(3) De Javanen bezitten nog vele oude gedichten. Een der voornaamste is de *Brata Yudha* of de Heilige Oorlog. Het bevat 1719 *pada* of strophen. Sir Stamford Raffles roemt de schoonheid, de verhevenheid en de ware poëzie dezer samenstelling, die vermoedelijk omtrent het jaar 706 werd gemaakt.

tusschen ons gemengd. Onder den druk van tegenspoed en vreemden invloed heeft de Javaan schier de bewustheid van zich zelve verloren..... »

Hier matigde de Sjahbandar zijne stem en sprak op stilleren toon :

« Ik weet wat mijn land weder zou kunnen verlossen, en ik heb meer dan eens pogingen aangewend, om anderen mijne gedachten te doen deelen; maar noch de Sultan, noch de Orang-kay's, noch de gemeene man, begrijpen wat ik wil zeggen. Een al te mild en te rijk land is een ongeluk voor een volk, heer Opperhoofd. Een gemakkelijk leven ontzenuwt den man; nood en begeerten zijn de prikkels, die den mensch sterk en groot maken. Gij, Hollanders, komt uit eene andere wereld tot ons; zoo doen insgelijks Portugeezen, Spanjaards en Engelschen. Het is gewis eerzucht en rustelooze werkzaamheid, die u allen aandrijven. Mettertijd zult gij den Javaan in zijn eigen vaderland u dienstbaar maken; want hij gevoelt zich de kracht niet, om palen aan de indringing der vreemden te stellen. Wil men zijn *Adats* of overgeleverde wetten hem laten en de grafsteden zijner vaderen eerbiedigen, dan zal hij zich verduuldig bukken onder eene macht, welke hij meent niet te kunnen wederstaan. »

Zij waren nu reeds binnen de legerplaats gekomen en stapten tusschen een dubbele rij Javanen met tombaks of pieken voort.

« Maar, heer Sjahbandar, » bemerkte de Hopman, « mij dunkt, dat uwe mannen niet zonder moed en zonder vaderlandsliefde zijn. Getuige dit hunne tegenwoordigheid ter dezer plaatse. »

Weder sprak de Sjahbandar met teruggehouden stem en op treurigen toon :

« Vaderlandsliefde? De Javanen, mijne landgenooten, zouden inderdaad nog vatbaar zijn voor zuik een gevoel; maar onze vorsten en opperhoofden kennen niets dan weelde, pracht en eigenbaat. Weet gij, waardoor het den

Hollanders, zoo gering in getal, mogelijk was aan eenige duizenden Javanen zoolang tegenstand te bieden? Door uwen moed, meent gij? Neen, neen! Onze Pangerang, de Pangerang van Bantam, de Engelschen en de Portugeezen hebben onophoudend getwist en elkander strikken gespannen, om te weten, wie de rijkdommen zou krijgen, die binnen uwe Factorij berusten. Vaderlandsliefde? Lage er slechts eene sprankel vaderlandsliefde in onze harten, dan ware er morgen geen enkel vreemdeling op Java te vinden! Nu is het vrede. Geve Boedha, dat die vrede rechtzinnig zij! Want waartoe kan de oorlog ons dienen, dan om Portugeezen en Engelschen ten koste der Hollanders te verheffen en onzen val te verhaasten? »

« Vreest gij dan, heer Sjahbandar, dat deze vrede vanwege uwen Sultan niet rechtzinnig is? » vroeg Van den Broeck met bekommernis.

« Ik heb er geene bijzondere rede toe, » antwoordde de Sjahbandar.

« Nochtans, gij die een voornaam staatsdienaar des Sultans zijt, gij zoudt het weten, indien er iets te vreezen was? »

« Neen, heer Opperhoofd, men bemint mij niet in den *Dhalm* (1) ginder. » En hij wees naar de vorstelijke woning, die boven de huizen der stad zich verhief. « Onze Pangerang leent zijn oor slechts aan twee menschen; aan den Dommagon en aan den oppersten *Panghoeloe*, dit is het hoofd onzer priesters. Deze beiden haten mij als iemand, die nieuwigheden invoeren wil..... Nu, heer Opperhoofd, wij genaken de plaats, waar mijn Sultan u zal ontvangen, Volg mij; ik zal u zeggen wat u te doen staat. »

Zij treden op een breed plein, dat rondom met gewapende Javanen, in diepe gelederen geschaard, was afgesloten. Aan eene zijde van dit vierkant plein was de grond een

(1) *Dhalm* is het paleis des Sultans.

weinig opgehoogd, om den Pangerang, die nog afwezig was, tot zitplaats te dienen. Over deze verhevenheid lagen veelkleurige doeken en kunstig versierde matten gespreid. Van wederzijde, doch op eenigen afstand, hielden zich een aantal Orang-kay's, met de bloote kris in de vuist. De Dommagon scheen over deze wacht te gebieden. Er stonden insgelijks een tiental Panghoeloe's of Mahomedaansche priesters, in witte kleedij en met tulbanden op het hoofd.

Recht over des vorsten zitplaats, aan de andere zijde van het vierkant, bevonden zich zijne Gamelang-spelers of muzikanten. Zij waren zeer talrijk en hadden verschillende speeltuigen; namelijk: *gongs*, of grootere koperen schalen en bekkens, waarop met eenen stok geslagen werd; *hem-poels*, zijnde eene menigte kleine *gongs*, in een raam opgehangen; *jaronbonangs*, speeltuigen van koperen of bamboezen plaatjes; *rebaps*, of tweesnarige vedels, en *tifa's*, een soort van trommels.

Zoolang de Pangerang afwezig was, werden al deze speeltuigen zoo zacht geraakt en zoo stil geroerd, dat men niets hoorde dan een schier onvatbaar gerinkel en gedommel; maar bij de verschijning des vorst zou men daarmede een oorverdoovend gedruis maken (1).

De Sjahbandar leidde het Hollandsch Opperhoofd tot op vier of vijf stappen van de zitplaats des Pangerangs en toonde hem daar eenige kostelijke matten, die ter aarde lagen. Deze waren voor hem en zijn gevolg bestemd.

Van den Broeck zette zich neder nevens den Sjahbandar; de koopman met de voornaamste Orang-kay's, die het gezantschap hadden vergezeld, namen wat meer naar achter plaats; de soldaten met den koffer en de geschenken bleven

(1) De eerste reizigers, en onder anderen F. Valentyn, spreken van de muziek der Javanen als van een afgrijselijk gerammel. Sir Stamford Raffles zegt integendeel, dat de Javaansche muziek, ofschoon zij wel gerucht maakt, nooit de ooren verscheurt, maar zacht van toon is, als het geluid van harmonica's.

rechtstaan. Congo hield nog altijd het zonnescerm boven zijns meesters hoofd.

De Hopman beschouwde eene wijl de krijgsbenden, die hem hier van alle kanten omringden, en verwonderde zich, dat de Javanen met zulke macht geene ernstige pogingen tegen de Factorij hadden beproefd. Hij erkende innerlijk, dat de Sjahbandar gelijk had, wanneer hij zeide, dat er morgen geen vreemdeling meer op Java zou te vinden zijn, indien de Javaansche oversten met een echt gevoel van vadersliefde waren bezielde geweest.

Dus in gedachten zijne oogen langs de schaar latende gaan, bemerkte Van den Broeck ten einde van het vierkant eenige Engelsche en Portugeesche kooplieden, die hem van verre bezagen en spottende schenen te glimlachen. Hij meende op het gelaat dezer benijders van den Nederlandschen handel eene kwaadvoorspellende uitdrukking te verrassen en vlotte weg in kommervolle overweging; maar de Sjahbandar, die meende, dat hij de gewapende mannen aanschouwde, zeide hem :

“ De groote schaar, die voor u staat, heer Opperhoofd, is het leger van mijnen Sultan : het zijn krijgslieden van Jakatra. De Orang-kay's, met hunne glinsterde klewangs zijn de *Pannatoe's* of hoofden der groote dorpen; en die weinige anderen, wier toembak met zilver is ingelegd, zijn de *Adhipati's* of hoofden van vele dorpen. Achter u en aan de twee diepste zijden van dit vierkant staat het hulpleger, door den Pangerang van Bantam ons toegestuurd. Het is goed voor u, dat de vrede gesloten is; want binnen eenige dagen moeten er nog tweeduizend Bantammers in ons leger komen onder geleide van den Dommagon, broeder des Bantamschen Sultans. Ware de vrede vóór zijne komst niet geteekend geworden, men hadde er voorzeker niet meer van durven spreken : de Bantamsche vorst is zeer oorlogzuchtig. Indien ik wel onderricht ben, heeft de bevelhebber der Bantamsche benden eenen bode naar zijnen Sultan gestuurd om te weten, of hij den vrede wel mag aanvaarden. De

Bantamsche vorst zal zich evenwel laten paaien met een gedeelte van het geld, dat gij brengt. ”

Van den Broeck luisterde schier niet op des Sjahbandars verklaring. Hij zag hoe de Mahomedaansche priesters, die bij den Pangerangs zitplaats stonden, hunne oogen met vurigen haat en koelen spot op hem gericht hielden, zonder echter hun gevoel door eenig ander gebaar uit te drukken.

De Hopman gevoelde zich diep in zijne waardigheid gekrenkt; en terwijl hij door eenige toornige woorden zijne ontevredenheid te kennen gaf, wilde hij rechtspringen; maar de Sjahbandar weerhield hem en zeide :

“ Blijf bedaard, heer Opperhoofd; om uws levens wil, spreek geen enkel woord tot de Panghoeloe's! ”

Zijne spijt uit voorzichtigheid verkroppende, bleef de Hopman morrend zitten.

“ Ziet gij daar dien Panghoeloe met zijne lange witte kleederen? Hij is onze Opperpriester. Hij is een onverzoebare vijand der Hollanders, en bevoordeelt integendeel zooveel hij kan de Portugeezen en Engelschen. Weet gij waarom? Het is om eene zonderlinge reden. Sedert oude tijden bestaat onder de volkeren der Sunda de voorzegging, dat onze landen zullen worden ingenomen door menschen, rood van haar en groot van neus, met kattenoogen en gansch gekleed, zelfs aan handen en voeten (1). Eerst heeft men gemeend, dat de Portugeezen de voorspelde vreemdelingen waren; te Bantam denkt men nu, dat het de Engelschen zijn; maar hier, te Jakatra, heeft de Panghoeloe iedereen de overtuiging gegeven, dat geene andere veroveraars dan de Hollanders door de voorzegging zijn aange-

(1) Er was eene voorzegging op de eilanden der Sunda, dat hunne landen zouden ingenomen worden door een vreemd volk, wit van kleur, met kattenoogen, rood haar en eenen grooten neus, gansch gekleed, ja zelfs aan handen en voeten.

(Zie VALENTYNS *Beschrijving van oud en nieuw Oost-Indië* Dordrecht, 172-426, Deel IV, blz. 422.)

duid. De Panghoeloe is zelfs zoo vast in die gedachte, dat gij voorwaar geenen vrede zoudt bekomen hebben, indien hij alleen er over hadde mogen beslissen..... Ik hoor aan het geruisch des volks, dat de Pangerang nadert. Houd u stil, heer Opperhoofd, en sta niet op, voordat mijn Sultan u er toe doe aanzoeken..... »

Eensklaps borsten al de gongs, de kempoels, de jaronbonangs, de rebaps en tifa's in een verschrikkelijk gerucht los en vervulden de lucht men een verward gerinkel van schalen en bekkens, met de sidderende tonen van koperen platen en met het koortsig geroffel van trommels. Het was een geronk, een geklingel, een gedommel, dat de Hollanders voor dit sidderend Gamelang-spel zich de ooren zouden gestopt hebben, indien niet gewichtige redenen hen tot ingetogenheid en geduld hadden gedwongen.

De Pangerang verscheen aan het eene einde des vierkants. Alle hoofden bogen zich en aller oogen richtten zich ten gronde; want het was zeer oneerbiedig den blik op des vorsten aangezicht te vestigen.

Enige voorname Orang-kay's stapten met opgeheven klewangs van wederzijde nevens hunnen Sultan. Achter hem volgden een twintigtal dienaars, die elk een rijk versierd voorwerp tot zijn gebruik in de hand droegen: de eene hield de Sirie- of Beteldoos, de andere eenen dop met welriekende kalappusolie, een derde tabak, een vierde een vonkend hout, een vijfde zijne *Tsjeripoe's* of muilen; en nog vele anderen meer volgden met gouden beeltenissen van verschillende dieren.

Er waren insgelijks zes jonge *Radhens* of edelen, die achter den vorst eene zilveren bank en een fluweelen kussen droegen.

Na deze dienaars kwamen wel dertig of veertig Javaansche meisjes, allen zeer kostelijk gekleed, met badjo's of vesten van zilverlaken en korte kleedjes van satijn of veelkleurig katoen. Hun hoofd was gesierd met gouden platen

en met bloemen, en hun haar, hals en armen dermate met welriekende olie bestreken, dat eene geurige wolk hen omringde. Zij waren de *Bedojo's* of 's vorsten danseressen.

Langzaam trad de Pangerang over het plein, beklom de verhevenheid en zette zich neder op den *Dampar* of zilveren bank. Zijne dienaars schikten zich van wederzijde huns meesters op uitgespreide matten; de danseressen traden achteruit en bleven voor de Gamelang-spelers wachtend staan.

Op een schier onzichtbaar teeken des Sultans staakten de muzikanten hun oorscheurend gerinkel, en er spreidde zich over de plaats eene diepe stilte, die te meer indruk deed, wijl zij op een hevig gerucht volgde.

De Javaansche vorst Wydurk Rama was een man van middelbaren ouderdom. Zijn gelaat scheen van lichter gele verve dan dat zijner Orang-kay's, hij hield de oogen half gesloten, en er was in zijnen blik iets linksch en sluis, dat listigheid of misschien bekrompenheid van geest verried. Wanneer hij bij geval den mond opende, kon men zien, dat zijne tanden van het overmatig Betel kauwen zoo zwart als ebbenhout waren, iets, dat men insgelijks bij de meeste Orang-kay's en min of meer bij alle Javanen bemerkte. De Sultan droeg een rooden tulband op het hoofd, waartusschen een snoer van edelgesteenten was geslingerd. Een *dodot hobar* of slepend kleed van gele zijde viel in lange plooiën achter hem neder; een kostkare sluier, met goud en zilver doorwerkt, was hem eenige malen om de middel geslingerd. De greep van de kris, die hij aan de rechterzijde voerde, glinsterde van diamanten, en de scheede er van was uit welriekend en gevlamd hout gesneden en met versierselen van kostbare metalen ingelegd. Aan alle vingers der handen droeg hij ringen. Hij was blootsvoets; ook een gedeelte zijner borst was naakt, en daarop kon men zien, dat hij insgelijks zijn lichaam met kalappusolie had bestreken

en evenals de meeste Orang-kay's het nog daarenboven met eene pap van gewreven Sandelhout en andere verfstoffen had besmeerd (1).

Na eene lange wijl stilte, gedurende welke niemand zich op het plein had verroerd, wendde de Sultan den blik naar de zijde, waar de Bevelhebber der Hollanders was gezeten. De Sjahbandar, dit ziende, richtte zich op, trad op eenigen afstand voor zijnen vorst en wachtte daar met een gebogen hoofde. Slechts op het bevel des Pangerangs durfde hij hem naderen en zeide dan, schier ter aarde buigende, dat het Opperhoofd der Hollanders was gekomen, om hem de beloofde schadeloosstelling benevens nog eenige geschenken aan te bieden.

Toen de Sultan, na eenige vragen nopens de achtduizend realen, hem bevel gaf om het Hollandsch Opperhoofd voor zijn aanschijn te brengen, boog de Sjahbandar zich nog dieper en verwijderde zich met de woorden *Cahoela Sampejan*, dat zooveel beteekent als *slaaf onder uwe voeten* (2). — Niemand mocht den Sultan verlaten, zonder dezen onderdanigen groet uit te spreken.

De Sjahbandar deed den Hollandschen bevelhebber en de mannen met de geschenken vooruittreden en leidde hen voor zijnen vorst.

Op dien stond waren de oogen van het gansche leger op de Hollanders gericht, om te zien welk onthaal de Sultan hun zou doen; want er waren bekende plichtplegingen, waarop men zijne genegenheid jegens de vreemdelingen zou kunnen afmeten.

De vorst noemde den Hollandschen bevelhebber met den naam van *Radhen-senapati*, dat Opperveldheer betee-

(1) Volgens Sir Stamford Raffles bestrijken de Javanen zich het lichaam met geel poeder (*boré kuning*), met zwart poeder (*boré erang*) of met andere, die zij noemen *boré sari* en *boré klambak*. De vorst gebruikt echter alleenlijk heldergeel poeder.

(2) F. VALENTYN, *Beschrijving van oud en nieuw Oost-Indië*.

kent, en verzocht hem de geschenken te toonen. Deze werden voor des sultans voeten nedergelegd. Hij gaf in het eerst weinig acht op de rijke stoffen en Japansche klewangs, maar wilde den koffer geopend hebben, om het geld te zien.

Na een oogenblik zijne oogen met onverborgen vreugde op het gemunt zilver te hebben gevestigd gehouden, deed hij den koffer weder sluiten en nam dan ook de stoffen en de klewangs in de hand.

Op een teeken, door hem gedaan, kwamen eenige hofdienaars toegetreden, namen den koffer en de geschenken van den grond op en verwijderden zich met den Sjahbandar aan hun hoofd over het plein, om het geld en de stoffen naar den Dhalm of het paleis te dragen.

De Pangerang wees Van den Broeck eene mat nevens zijne zijde, en wanneer de Hopman, om hem te believeen, zich had nedergezet, zeide de vorst in de Maleische taal :

« Radhen-senapati, ik dank u voor de geschenken. Mijn Sjahbandar zal het zilver tellen en u straks daarvan eene kwijtschelding ter hand stellen. Wij hebben aldus vrede? Ik hoop, dat de Orang-Wollanda zich erkentelijk zullen toonen voor mijne goedheid. »

Van den Broeck antwoordde op zeer ingetogen toon en met vele betuigingen van vriendschap en eerbied, en poogde den Pangerang te doen begrijpen, dat de Nederlanders dezen oorlog niet hadden gewenscht of veroorzaakt; dat zij integendeel bereid waren om zelfs groote opofferingen zich te getroosten, indien deze tot het behoud van den vrede met de Javanen konden bijdragen. Hij sprak insgelijks eenige klachten uit over het gedrag der Engelschen en Portu geezen; maar de Pangerang luisterde sedert eene wijl niet meer op zijne rede en bood hem, uit gewoonte of uit verstrooidheid, zij Pinang-doo's aan. Zich verontschuldigende, zeide de Hopman, dat hij niet gewoon was Sirie of Betel te gebruiken. De vorst zag hem aan met eenen glimlach van misachting, welke den moedigen

Nederlander in eene andere omstandigheid het bloed in de aderen hadde doen koken. Zonder op deze spijtige uitdrukking van zijnen gast schijnbaar te letten, nam de Sultan Wydurk Rama uit de dooze een Sirieblad, dat met wat schulpkalk was bestreken, legde er een stukje Arekanoot tusschen met wat Kamfer, plooidde het te zamen en stak het in den mond (1).

Even ras naderde een dienaar met een zilveren vat, om des Sultans speeksel te ontvangen, dat nu, rood als bloed, hem op de lippen stond.

Zonder nog den Hopman aan te spreken, kauwde de vorst eene lange wijl zijne Betel en sprak intusschen eenige stille woorden met den grooten Panghoeloe.

Van den Broeck was niet wel te moede. Ofschoon de Pangerang, door hem nevens zich te doen zitten, door hem den eernaam van Radhen te geven en zelfs door hem zijne Sirie-doos aan te bieden, in het openbaar scheen te willen toonen, dat er rechtzinnige en hartelijke vriendschap tusschen de beide volkeren heerschte, kwam het den Hopman voor, alsof dit alles slechts veinzerij was, en de Javaansche vorst geheel andere gevoelens in den boezem droeg. Dan, zooals hij daar nu tusschen duizenden vijanden zich bevond, zonder middel tot tegenweer en zonder hoop op bijstand, verborg hij zijne ontevredenheid en zijne vrees. Hij deed zelfs geweld om te gelooven, dat hij zich bedroog en dat hij ten onrechte kwaad vermoeden had in de zonderlinge en trotsche handelwijs des Sultans.

De vorst deed een teeken met den vinger aan de Gamelang-spelers. Dezen begonnen uit al hunne kracht op gongs, kempoels en tifa's te rammelen, terwijl de jonge meisjes zich tot den dans schenen te bereiden.

Er kwam eerst eene enkele Bedojo uit de rei der danseressen. Het was eene maagd, tamelijk bevallig van gestalte

(1) Deze gewoonte van Pinang of Betel te kauwen is schier algemeen onder de Oest-Indische volkeren.

en gelaat, maar bijzonder bruin van verve en met zulke zwarte tanden in den mond, dat ze tusschen hare donkerroode lippen als geslepen gitsteenen blonken. Zij boog zich dansend voor den Sultan, wipte zich met een luchtigen sprong achteruit en begon niet zonder zwier en zekere bekoorlijkheid te dansen. Weldra sprong er eene tweede Bedojo vooruit tot nevens hare gezellin. Beiden dansten langen tijd tegenover elkander, nu zich verwijderend, dan weder naderend, en immer door eene driftige gebarentaal dingen uitdrukkend, welke de Hollanders niet konden begrijpen.

Eindelijk schenen de twee Bedojo's in twist geraakt en draaiden in vluchtige kringen achter elkander, totdat eene van beiden de handen tot hare wachtende gezellinnen uitstak, als om hunnen bijstand in te roepen. Dan traden de veertig meisjes te gelijk in den dans en begonnen met allerlei gebaren, houdingen en sprongen zoodanig dooreen te slingeren, dat het oog er op verbijsterde. Men kon genoeg bemerken, dat deze dans door zekere regelen was beheerscht; want soms stonden de meisjes allen te gelijk stil en sprongen dan weder even eenstemmig op. Nu onderzonden de Hollandsche aanschouwers insgelijks, dat het Gamelang-spel, hoe verward ook in schijn, niet zonder maat was, vermits de Bedojo's klaarblijkelijk naar deze maat hunne bewegingen wisten te schikken.

Op eenen anderen tijd zou Van den Broeck in dezen zonderlingen dans veel genoeg genomen hebben; want het was inderdaad nog al een aangenaam schouwspel, de veertig Bedojo's, uitgekozen tusschen de schoonste maagden van Jakatra, in luchtige en bevallige wendingen door elkander te zien zwieren, maar de Hopman was te zeer in kommervolle gepeinzen verzonken, om veel aandacht op de jonge danseressen te geven. De muziek der gongs en kempoels was hem zelfs pijnlijk en ontstelde zijne zenuwen. Ook wenschte hij innerlijk, dat het spoedig mochte eindigen, en toen eindelijk dans en gamelang-spel ophielden,

kwam voor de eerste maal een lichte glimlach des Hopmans gelaat verhelderen.

Weder heerschte er eene volledige stilte gedurende eene wijl.

De Sultan nam eenen nieuwen pinang-dop in den mond, en, zich oprichtend, stapte hij van de verhevene zitplaats op het plein en ging langzaam vooruit, zonder naar den Hopman om te zien. Al de dienaars en de eerwacht van Orang-kay's volgden hem.

De Dommagon kwam tot de Hollanders en deed hun teeken, dat zij zich insgelijks in den stoet begeven zouden; en wanneer aan deze uitnoodiging was voldaan, bleef hij zelf tot gezelschap aan de zijde des Hopmans.

Van den Broeck stapte langen tijd voort, zonder eenige bemerking te maken, dewijl hij den Dommagon voor eenen vurigen vijand der Hollanders aanzag. Men leidde de Nederlandsche gezanten met inzicht door de legerplaats rond en voor de slagorde van al de benden, die hier onder de wapens stonden. Zoo wilde de Pangerang indruk op hun gemoed doen en hun toonen, over welke ontzaglijke krijgsmacht hij op dit oogenblik kon beschikken.

Op zekere plaats gekomen, waar de gelederen der gewapende Javanen uitnemend diep waren, keerde Van den Broeck toevallig het hoofd om, en zag hoe een zeker getal Orang-kay's en mindere soldaten hunne krissen en klewangs dreigend en met wraakzuchtigen spot tot hem uitstaken. Door dezen hoon gewond, zeide hij tot zijnen Javaanschen leidsman :

« Heer Dommagon, ik weet niet wat ik denken moet over het zonderling onthaal, dat wij hier genieten. Zoolang ik nevens uwen heer Sultan bleef gezeten, schouwden de Panghoeloe's mij in de oogen op eene wijze, die wij in Holland ten minste onheusch zouden noemen..... »

Den vinger op den mond leggende, suisde de Dommagon als verschrikt :

« Spreek niet van de Panghoeloe's, heer Opperhoofd!

Indien zij het hoorden, zou u wellicht kwaad geschieden. »

« Kwaad geschieden? » herhaalde de Hopman op teruggehouden, doch evenwel spijtigen toon. « Maar ik ben tusschen de Javanen gekomen als afgezant, heer Dommagon; ik vertegenwoordig hier den Sultan van mijn land, en gij moet volgens de wetten aller volkeren mij in die hoedanigheid eerbiedigen. Ik vermeen, dat mij hier in geen geval kwaad geschieden kan. Zoo iemand uwer tot zooverre durfde vergeten, wat men verschuldigd is aan den Sultan en bovenal aan het machtige volk, in welks naam ik ben gekomen, ware het genoeg om tusschen de Javanen en de Hollanders eenen bloedigen oorlog te doen ontstaan, die voorwaar zou duren, totdat uwe stad Jakatra met al hare inwoners van de aarde zou verdwenen zijn. »

De Dommagon glimlachte en deed eene beweging van ongelooft.

« Gij haalt de schouders op? » zeide Van den Broeck met bekleemde gramschap. « Onze algemeene Stedevoogd kan elken dag met eene talrijke vloot terugkeeren. Meent gij dan, heer Dommagon, dat de Javanen bij zijne terugkomst tegen de Hollanders zullen kunnen staan. Wees niet overmoedig..... »

« Maar, heer Opperhoofd, » viel de Dommagon hem in de rede, « ik begrijp niet, waarover gij u beklagt. Heeft mijn Sultan u niet aan zijne zijde doen zitten? Heeft hij u zijne Sirie-doos niet aangeboden? En bovenal, heeft hij zijne Bedojo's niet voor uw aanschijn doen dansen? Meerder eere kan hij den *Soesoehoenan*, dit is de keizer van Mataram, niet bewijzen. Nu volgt gij hem naar zijnen Dhalm; hij zal u in het binnenste zijner woning onthalen, met u eten, u aan zijne moeder Ratoe Kentjono voorstellen..... Wat kunt gij meer verlangen? »

Van den Broeck wist niet veel op deze redenen te antwoorden, alhoewel zij hem niet bevredigden.

« Het moet dan zijn, heer Dommagon, » bemerkte hij, « dat velen uwer Orang-kay's en soldaten hunnen

Sultan niet al den verschuldigden eerbied toedragen.»

« O, wat durft gij zeggen! » mompelde zijn leidsman.

« Indien uw Sultan mij inderdaad vriendschap heeft bewezen, gelijk ik het moet gelooven, hoe komt het dan, dat Orang-kay's en zelfs gemeene krijgslieden met hunne krissen mij durven bedreigen? »

« Gij hebt u over hun inzicht misgrepen, heer Opperhoofd, » lachte de Dommagon, « of, is het waarlijk gebeurd, dan zullen waarschijnlijk de Bantammers het gedaan hebben. Zij zijn verstoord omdat de Sultan den vrede met u aanvaardde. Ik meende, dat de Orang-Wollanda niet vreesden! Blijf gerust : er zal u geen het minste leed geschieden. »

Zij waren nu reeds binnen de stad Jakatra gekomen en stapten door eene lange straat, tusschen eene dubbele haag krijgslieden voort! De huizen waren hier alle zeer zindelijk en fraai van bamboes en rottangs gebouwd, met een afdak dat tevens voor regen en zonnenschijn beschutte en overlommerd was met loofrijke boomen.

Achter de gelederen der soldaten en tusschen de rij der boomen voor de huizen, stond eene groote menigte volks, vrouwen, kinderen en oude lieden, te zaam gedrongen. Toen de Sultan voorbijging, bogen allen het hoofd en zonken ten gronde; maar bij den doorgang der Hollanders betoonden zij door een gegrijs van haat, dat zij hen niet gaarne dus vereerd achter hunnen vorst naar den Dhalm zagen gaan.

Eindelijk naderde de stoet des Sultans paleis, — een zeer groot en verheven huis, dat zich slechts door zijne uitgestrektheid en meerdere pracht van de andere huizen onderscheidde.

Op eene soort van voorhof gekomen, waar de gewijde Waringaboom zijne breede kruin ontvouwde (1), zeide de

(1) *Ficus religiosa* (*Ficus Indica*). Deze boom staat voor alle tempels in het Oosten, dewijl men gelooft, dat de Indische God of profeet *Boedha* onder zijne schaduw de menschen heeft onderwezen.

Dommagon tot Van den Broeck, dat hij alleenlijk met den koopman en zijnen zwarten dienaar in het binnenste des Dhalms mocht treden; de soldaten zou men in een ander vertrek onthalen.

Deze laatsten werden dienvolgens door eenen Orang-kay langs eene zijdeur weggeleid, en Van den Broeck volgde stilzwijgend den Dommagon, die hem tusschen twee rijen

Dan sleepte men deze langs den grond. (Bladz. 187.)

Orang-kay's tot in een vertrek bracht, waar geene gewapende mannen zich bevonden. Hier zeide hun de Dommagon, dat hij zou gaan vernemen, of hij het gezantschap tot den Sultan mocht leiden; — en in den grond der zaal achter een nederhangend doek verdwijnend, liet hij de Hollanders gansch alleen.

De neger sloeg de handen ten hemel; alsof het lange stilzwijgen hem verstikt hadde, zuchtte hij:

« Oh, den Heer van hierboven verlosse mijnen goeden meester uit den strik! »

« Wat wilt gij zeggen, Congo? » vroeg Van den Broeck. « Gij vreest dus insgelijks voor verraad? Weet gij iets? »

« Hoe wij hier gekomen zijn, weet ik, » mompelde de neger, « hoe wij hier uitgeraken zullen, dat weet ik niet..... »

De Hopman schouwde met kommervollen blik in het ronde. Hij bemerkte, dat de doorgang, langs waar zij in deze zaal gekomen waren, door eene dikke schaar Orang-kay's met opgeheven klewangs en bloote krissen was afgesloten. Hem scheen het, dat hunne oogen flikkerden en dat op hunne lippen een moorddadige glimlach speelde.

Zijn gezelschap de koopman, het mistrouwen op zijn gelaat bemerkende, vroeg:

« Maar, heer Bevelhebber, wat vreest gij? Zou ons hier een ongeluk wachten? De Pangerang heeft ons toch zeer minnelijk onthaald? »

« Op het slagveld sterven is niets! » mompelde Van den Broeck in zich zelve, « maar door deze lafaards als een hond vermoord te worden en met honderd krissen doorstoken! Hadde ik de voorzegging geloofd, die op het droef gelaat mijner echtgenoot te lezen stond..... Mijne arme Aleidis, mijn ongelukkig kind! Toch, ik zal mijn leven duur verkoopen; zij zullen weten wat het bloed van Hopman Van den Broeck hun zal kosten! »

Bij deze woorden legde hij de hand aan het gevest zijns degens, als wilde hij hem uit de scheede trekken; doch de koopman weerhield hem en deed hem begrijpen, dat zijne vrees ongegrond kon zijn. Deze Oost-Indische volkeren hadden zulke zonderlinge gewoonten, dat een vreemdeling zich daarover op zijn eigen oordeel niet mocht betrouwen.

Er trad een voornaam Orang-kay van achter het behangsel der deur en sprak, zich buigende:

« Mijn Sultan roept de Orang-Wollanda in zijne *bangsal* (1). Gelieft mij te volgen. »

Van den Broeck, met de hand aan zijnen degen, de koopman en de neger stapten den Orang-kay achterna; maar nauwelijks hadden zij den voet in de tweede zaal gezet, of er sprongen wel veertig Orang-kay's van achter het voorhangsel. Eer de Hopman en zijne gezellen eene enkele beweging konden doen om zich te verdedigen, waren zij alle drie ten gronde geworpen. Men hield hun armen en beenen vast, men sloot hun den mond met doeken, men zwaaide de glinsterende krissen dreigend boven hun hoofd, en onderwijl bonden eenige anderen hunne armen en beenen met koorden.

Alzoo Van den Broeck en bovenal de neger geweld deden om zich los te rukken, werden zij tot bloedens toe met vuisten geslagen, met voeten gestampt en deerlijk mishandeld.

In een kort oogenblik waren echter hunne leden zoo vast gebonden, dat zij zich op geenerlei wijze meer konden verroeren.

Dan sleepte men deze drie slachtoffers van het snoodste verraad langs den grond, door twee of drie vertrekken. Onderweg konden zij de woedende kreten en het hulpgeschreeuw der Hollandsche soldaten hooren, die men insgelijks onverwachts op het lijf was gevallen.

In het diepste van den Dhaln was een soort van kelder of krocht. De Orang-kay's sleurden de Hollanders tot bij den ingang van dit duister hol, smeten ze van boven neer in de diepte en lieten ze daar gebonden liggen. — Dan liepen zij tot hunnen Sultan om hem te melden, dat hun verraderlijke aanslag ten volle was gelukt (2).

(1) Dit is de halle of groote zaal des Vorsten, anders *pendopo* geheeten.

(2) « Maar hy wiert op zyne aankomst ten hove, met zyn byhebbend gevolg, aengetast en vastgezet, met yzere boeiens aen handen en voeten gesloten. » (JOHAN NIEUHOFF, blz. 222.)

VIII

Zoolang de dag duurde en zelfs tot diep in den avond verwonderde het niemand in de Factorij, dat Hopman Van den Broeck nog niet was wedergekeerd. De Javanen hadden de gewoonte, bij feesten en vergaderingen zich tot laat in den nacht te vermaken. Men zag in het Javaansche kamp nog vele lichten glinsteren, en men hoorde er nog de vreugdegalmen der menigte. Waarschijnlijk was het Nederlandsch Opperhoofd door des Pangerangs vriendelijk en vereerend onthaal tot dan wederhouden.

Evenwel, toen eindelijk de diepste duisternis de legerplaats der Javanen omhulde en alle gerucht er was vergaan, begonnen de Hollandsche soldaten te vreezen, dat hun Opperhoofd het slachtoffer van eenig verraad mocht geworden zijn. De krijgsraad vergaderde in het midden des nachts en beraadslaagde met klimmenden angst over hetgeen men in dezen twijfelachtigen, doch dreigenden toestand kon doen. Er werd eindelijk beslist, dat men den morgenstond afwachten zou, om iemand op kondschap uit te zenden, en dat men intusschen met brandende lonten zou waken en zich gereedhouden, om allen onvoorziene aanval af te weren.

Men opperde insgelijks de vraag, wat men doen zou, indien de Javanen inderdaad den Bevelhebber en zijn gevolg hadden vermoord.

In het eerst vervulde zulke vooronderstelling al de leden

des krijgsraads met woede en verontwaardiging, en men sprak van niets minder dan van eenen uitval met al de beschikbare macht en van de vernietiging van 's vijands leger; maar Pieter Dircksz bracht hen welhaast tot een klaarder besef van hunnen toestand. Hij legde hun voor oogen, dat de Javanen waarschijnlijk door nieuwe hulpbenden waren versterkt geworden, en nu niets anders wenschten dan de Hollanders uit hunne vesting te kunnen lokken; dat er schaarsheid van buskruit was en men den laatsten voorraad tot dien aanval zou verbruiken; dat men diensvolgens, bijaldien men teruggedreven werd, zich niet meer zou kunnen verdedigen, en de overgaaf der Factorij het onfeilbaar gevolg eener onvoorzichtige poging kon worden, dat eene wraakneming over een gepleegd verraad hun het hoofddoel van hun streven niet mocht doen voorbijzien, en dat zij slechts ééne zaak moesten beoogen, namelijk het nieuwe Batavia aan Nederland te behouden.

Allen erkenden met spijt, dat de redenen van Pieter Dircksz gegrond waren. Zij benoemden ten allen gevallen Pieter van Ray tot Opperhoofd en scheidten dan uiteen, om voor de veiligheid der Factorij te gaan zorgen. Hoezeer de afwezigheid des Bevelhebbers hen ook bekommerde, bleef er hun echter nog eene vaste hoop, dat de komende dag hunne vrees zou beloochenen.

Meer droefheid en meer angst waren er in het huisgezin des Hopmans. Langen tijd had vrouw Van den Broeck hare bekommernis verborgen en zelfs hare pogingen bij die van Walter gevoegd, om Aleidis te overtuigen, dat zij ten onrechte zich door eene geheime ontsteltenis liet vermeesteren; maar wanneer Walter Pietersen hunne woning had verlaten, om te gaan waar zijn dienst hem riep, en toen de nacht reeds verre was gevorderd, borst Aleidis eensklaps in tranen los. Hare snikken, hare kwaadvoorspellende klachten overweldigden ook het hart der moedige vrouw. Beiden bleven wakend en weenend zitten, totdat het eerste

morgenlicht door de vensterschermen drong en Walter haar kwam troosten, met haar te zeggen dat een sergeant en een soldaat de Factorij gingen verlaten, om naar de reden van des Hopmans uitblijven te vernemen. Alhoewel hij zelf innerlijk beefde bij het vermoeden van een ijselijk ongeluk, veinsde hij echter eene groote gerustheid en verzekerde den vrouwen, dat zij welhaast zich in eene goede tijding zouden verheugen.

De sergeant en zijn makker verlieten inderdaad de Factorij; maar tot elks verbazing en schrik keerden zij niet weder. Wanneer zij reeds meer dan een uur vertrokken waren, zonder dat men iets van hen vernam, stuurde de krijgsraad eenen tweeden sergeant naar het kamp der Javanen: doch deze bleef insgelijks weg.

Wat de bezetting nog het meest in haar pijnlijk vermoeden bevestigde, was, dat men sedert het opkomen der zon nog geenen enkelen Javaan buiten de legerplaats had gezien. De vorige dagen had men moeite gehad om hunnen overmatigen toevloed tot de Factorij te beletten, deze plotselinge verandering in hun gedrag moest eene reden hebben, en welke andere kon het zijn dan de vrees, dat de Hollanders zich zouden wreken?

De soldaten stonden boven den wal en schouwden veldwaarts in, over de baan naar Jakatra. Meest allen raasden van woede en vielen in wraakgeroep tegen de verraderlijke Javanen uit. Sommigen schreeuwden zelfs, dat men te wapen loopen moest en eenen uitval wagen. De oversten poogden hun te doen begrijpen, dat zulks voor alsnu ten minste gansch onmogelijk was; maar de manschap scheen niet geneigd om de zaak met bedaardheid in te zien.

Alzoo iedereen met overspannen blikken het oog naar buiten op des vijands legerplaats hield gericht, zag men aan het begin der baan van Jakatra naar de Factorij drie Javanen verschijnen en eenen vierden persoon, die, door hen geleid, alleen vooruitstapte en welhaast in volle vaart, met eenen brief in de hand, naar de Factorij kwam geloopt.

« Het is Van den Broecks neger! Het is Congo! Wij zullen weten wat er is geschied! » was de algemeene kreet.

Eene wijl nog schouwde men den neger in het veld te gemoet; maar wanneer hij de vesting ging naderen, daalden de meeste mannen van de wallen en liepen naar de poort, om te vernemen welke tijding hij hun bracht.

Op al de vragen, die men Congo bij zijne verschijning in de Factorij toestuurde, antwoordde hij:

« Zij zitten gevangen; men zal hen vermoorden. Waar is luitenant Pietersen? Zeg, zeg, waar is de luitenant? »

En als verdoemd rondblikkende, poogde hij Walter tusschen de menigte te ontdekken.

Hopman Van Ray naderde hem, greep hem bij den arm en dwong hem tot stilstaan. Dan herinnerde Congo zich, dat hij belast was eenen brief aan den krijgsraad te bestellen. Deze aan den Hopman overhandigende, zeide hij:

« Gisteren heeft men mijnen meester en de anderen verraderlijk aangevat, ons gebonden, ons mishandeld, ons in een duister kot geworpen. Men zal den Hopman brengen; hij wil tot den krijgsraad spreken; het is geschreven in den brief. Waar is luitenant Pietersen? »

« Ik zag hem daar straks in Van den Broecks woning gaan, » zeide hem een soldaat.

Terwijl Van Ray den brief ontsloot en de leden des krijgsraad wenkte om hem te volgen, liep Congo over het plein naar het huis zijns meesters.

Hij vond vrouw Van den Broeck en Aleidis, borst tegen borst, zitten weenen en zag den luitenant met de hand voor de oogen bij het venster staan.

Zijne komst wekte hen alle drie uit den angst, waarin zij schenen bedolven te liggen. Iedereen sprong hem te gemoet met eenen koortsigen lach, waarin hij de vrees voor eene schrikkelijke tijding ook de hoop op een gelukkig bericht te lezen stond.

Congo verschrikte; nu eerst beseftte hij, dat hij onvoor-

zichtig was geweest en zijnen meesteressen misschien enen doodelijken slag ging toebrengen, door haar zonder voorbereiding het schrikkelijk nieuws te melden.

Op de eerste vragen, welke hem werden toegestuurd, antwoordde hij stamelend, dat hij eerst iets in het bijzonder aan den luitenant te zeggen had, — en hij wilde met dezen in eene andere kamer gaan; maar Aleidis sprong hun in den weg en gebod den neger op hartverscheurenden toon, dat hij zeggen zou wat haren armen vader was overkomen. In hare angst sprak zij van moord en van dood.

De neger bleef staan en borst in tranen los. Dan zeide hij:

“O, mijne vrouwe, mijne jonkvrouwe, het is erg genoeg; overdrijft het ongeluk niet, mijn meester leeft.....”

“Ah, hij leeft!” riep des Hopmans echtgenoot met eene soort van blijdschap in de stemme. “Zeg dan, Congo, wat is hem geschied, dat gij tranen stort?”

De neger aanschouwde den luitenant, als om hem te vragen, of hij het bevel zijner meesteres mocht gehoorzamen. Walter Pietersen deed hem een teeken met de oogen, dat hem tot voorzichtigheid scheen te vermanen.

“Spreek, o, Congo, spreek, om Gods wil!” smeekte de jonkvrouw.

“Ik zal spreken,” zeide de neger onder zijne tranen. “Ware ik machtig genoeg om al die snoode Javanen onder mijnen voet te verpletteren, er leefde morgen geen enkele meer!..... Wij komen gisteren in hunne legerplaats; de Pangerang streelt mijnen meester valschelijk; hij doet hem nevens zijne zijde zitten en laat zijne Bedojo's voor hem dansen. Dan noodigt hij hem ter maaltijd in zijnen Dhaln; wij volgen zonder achterdocht; maar nauwelijks zijn wij binnen de woning van den verraderlijken vorst, of men grijpt ons aan, en..... en dan.....”

“Congo, verbergt ons de waarheid niet!” riep Aleidis, wel bemerkende, dat de slaaf niet rechtuit durfde spreken.

“En dan,” hernam de neger, “dan bond men ons de armen met koorden, en men leide ons in eene kamer, waar

vele Orang-Kay's..... ons tot nu toe hebben bewaakt.”

“Ach, mijn arme vader, men bond hem met koorden!” snikte het meisje. “De booze Javanen hebben hem mishandeld; hij is geen man om zich zonder tegenstand te laten binden. O, mijn God, zij hebben hem gewond misschien!”

Walter weerhield zich en bleef bedaard in schijn, maar zijne vuist wong het gevest zijns degens zoo woedend, dat hem de vingers hoorbaar kraakten.

“Neen, mijne jonkvrouw, gij bedriegt u,” zeide de neger. “Men heeft mijnen meester geen leed gedaan. Hij heeft zich niet verdedigd, omdat..... omdat men hem zijnen degen had ontnomen..... en men heeft de koorden van zijne armen losgemaakt, zoohaast hij in de kamer was, die hem tot gevangenis was bestemd.....”

“Hemel, wat zie ik?” gilte Aleidis. “Congo, er is bloed in uw linkeroog! En gij beweert, dat men u niet heeft mishandeld?”

“Ik? mij?” stotterde de slaaf, “ja, ik kreeg eenen vuistslag, eenen enkelen.”

“Congo, Congo, gij zegt ons de waarheid niet,” klaagde vrouw Van den Broeck, terwijl zij eenklaps het hoofd in de handen legde en overvloedig begon te weenen.

Wanneer de jonkvrouw dus hare moeder in bittere tranen smelten zag, sprong zij tot den luitenant, en, de handen biddend tot hem uitstekende, riep zij:

“O, Walter, gij zijt moedig; uw woord is almachtig op de manschap. Toon nu, dat gij mijnen ongelukkigen vader dankbaar zijt voor zijne goedheid; ach, toon, dat gij zijn kind liefhebt! Verlos, verlos hem uit de handen zijner moordenaars! Ik zal u voor deze weldaad beloonen, u zegenen op mijn doodbed!”

“Zeg mij niets,” mompelde de jongeling met sidderende stem, “mijn bloed kookt van verontwaardiging en wraakzucht. Kan geweld, onversaagdheid of heldenmoed uws vaders banden breken, wees dan zeker, dat het uur zijner verlossing haast zal slaan! Blijf bedaard, vriendinne; wel

is de ramp groot, wel stort mijn hart ook tranen van medelijden en van razernij; maar indien men uwen heer vader aan lijf noch leden heeft gehinderd, dit is een bewijs, dat de Javanen het niet op zijn leven gemunt hebben. Hopen wij, dat God hem zal beschermen, totdat wij hem kunnen verlossen,.... Weerhoud uwe tranen en laat mij Congo eenige vragen toesturen. — Nu, Congo, zeg mij, verliet gij den Hopman even vóór uwe komst binnen de vesting?»

« Neen, heer luitenant, het is nu ongeveer twee uren geleden. Men had den Hopman tot den Pangerang geleid; maar dat hem sedert dien geen leed is geschied, weet ik zeer goed. »

« Waarom zond men u terug naar de Factorij? »

« Ik heb eenen brief voor den krijgswaard gebracht, heer luitenant, eenen brief van den Dommagon, zooals de Orang-kay's, die mij buiten de legerplaats brachten, mij zeiden; en wat de brief bevat, weet ik insgelijks. Volgens de Orang-kay's zou mijn meester aan den Pangerang oorlof gevraagd hebben om tot de manschap onzer Factorij te spreken. De Pangerang heeft het toegestaan, en men zal den Hopman tot onder de wallen brengen..... »

« Ah, ik zal mijnen armen vader zien! » zuchtte Aleidis tusschen hare tranen. « Gevangen, gebonden! maar toch, mijne oogen zullen hem levend aanschouwen! »

« Dan, heer luitenant, » hernam de neger, « er staat iets in den brief, dat u meest van allen betreft. Bij het minste schot, bij het minste teeken tot aanval, bij den schijn eener poging om mijnen meester te verlossen, zullen de Javanen..... hem onder de oogen der bezetting doorsteken. »

Een angstschreeuw bonsde op uit de borst der maagd, en weder kwam zij met saamgevoegde handen voor Walter staan.

« O, vergeet de bede, welke ik u deed! » smeekte zij. « Doe niets tot zijne verlossing. Uit liefde tot mij, versmacht alle wraakzucht in uw hart. Zij zouden mijnen armen vader dooden, Walter! »

Op dit oogenblik werd de deur geopend, en er trad een vaandrig in de kamer. Deze zeide met haast:

« De krijgswaard beveelt, dat ik onmiddellijk den neger Congo voor hem leide..... Luitenant, u moet ik verwittigen, dat uwe tegenwoordigheid op de wallen hoogst noodzakelijk is. De manschap is niet te stillen. De krijgswaard heeft verboden, dat iemand zich roere zonder bevel; hij hoopt op u, om iedereen tot het gevoel des plichts terug te roepen. Gelief met mij te gaan, heer luitenant, ik zal u vanwege den krijgswaard bericht geven van hetgeen er ophanden is. »

« Kom, moeder, » riep Aleidis, « kom, wij gaan mijnen ongelukkigen vader zien. »

« Neen, Aleidis, blijf hier, » zeide Walter, « ik zal u komen roepen, als het tijd is. »

Vrouw Van den Broeck greep hare dochter bij de hand en trok ze zwijgend tegen hare borst; zij omhelsde haar onder bittere klachten en belette haar dus den luitenant te volgen.

In den gang zeide Congo aan het oor des jongelings:

« Ach, heer Pietersen, ik heb het ergste uit medelijden met de smart onzer jonkvrouw verborgen: men heeft mijnen armen meester met vuisten geslagen, met voeten geschopt en hem deerlijk mishandeld. »

Walter beefde van beklemde woede; het hoofd viel hem moedeloos op de borst, en een dor keelgeluid was zijn eenig antwoord.

Op het plein hield de vaandrig hem nog een oogenblik staan en zeide hem zeer haastig, wat de brief, door Congo gebracht, den krijgswaard had bericht. Hij verliet hierop den luitenant en ging met Congo naar het andere stapelhuis, waar de krijgswaard nog in zitting was vergaderd.

Walter Pietersen begaf zich op de wallen en ijverde daar om de manschap te doen begrijpen, dat de minste poging tot wraak het leven van den gevangen Hopman kosten zou; bij bezwoer hen, dat zij toch uit liefde voor hun ongelukkig

Opperhoofd hunne wraakzucht en hunne verontwaardiging zouden bedwingen.

Het was hem in het eerst moeilijk, de opgewonden gemoederen tot bedaren te brengen; maar toen men eene wolk vijanden uit de Javaansche legerplaats zag treden, toen hunne diepe scharen zich hadden ontplooid en als een onafzienbare muur van de stad Jakatra tot op het zeestrand waren uitgespreid, dan besepte een ieder, dat een uitval onmogelijk was. Stomme moedeloosheid vervulde al de harten, en de bezetting hield met gebogen hoofde den somberen blik op de bewegingen des vijands gevestigd.

Terwijl de Hollanders, met het hart vol wanhoop en droefheid, op de wallen in afwachting bleven van hetgeen er ging geschieden, waren de Javanen bezig met de noodige voorbereidsels te maken tot de wreede proeve, die zij den gevangen Hopman wilden doen doorstaan, in de hoop, dat hem de moed wel zou ontzinken, en zij dus zonder verlies van een enkel man hun doel zouden bereiken.....

Eenige Orang-kay's traden in de krocht, waar Van den Broeck sedert den dag te voren had gelegen. Zijne handen had men des morgens losgemaakt, om hem eenig voedsel te laten nemen; want men wilde om zekere geheime redenen zijn leven sparen. Nu ontbond men insgelijks zijne voeten; maar men deed hem eerst eenen strop om den hals en trok hem bij deze voort tot in eene zaal des Dhalms.

Hier zaten de Dommagon, de groote Panghoeloe en nog eenige andere hooge dienaars des Sultans.

Grijnzend van haat, zeide de Dommagon tot den Hopman:

« De Orang-Wollanda zijn een verwaand en vermetel volk. Gij durft met eenige honderd man tegen duizenden en duizenden krijgslieden staan; en gij hoopt dan nog, uwe vesting op het grondgebied van mijnen Sultan tegen zijnen wil te behouden? Wel zeker, indien mijn Sultan slechts een teeken met zijnen vinger hadde willen geven, er ware in eenen enkelen dag van uwe sterkte geen steen meer te vinden geweest. Maar mijn Sultan wil het Javaansche

bloed niet nutteloos vergieten; en hij heeft nu het middel gevonden, om u tot de overgaaf uwer Factorij te dwingen. Men gaat u tot onder de muren der vesting leiden; en zoo gij weigert, uwe mannen het bevel te geven om ons de sterkte met al wat zij bevat onmiddellijk over te leveren, dan zullen honderd krissen u het trotsche hart in den boezem doorsteken. Overweeg wat gij gaat doen. Wordt ons de Factorij geleverd, dan zullen wij u en al de Orang-Wollanda naar Bantam brengen, waar zij met Engelsche en Portugeesche schepen Java kunnen verlaten. Weigert gij, dan zal uw bloed heden nog tot den laatsten druppel worden gestort, en al uwe mannen zullen eenen wreeden dood sterven op onzen grond. »

Op Van den Broecks gelaat verscheen een grimlach van misprijzen, die den Dommagon zijne kris uit de scheede deed trekken en hem van woede deed knarsetanden; maar de Hopman scheen door deze bedreiging geenszins ontsteld en antwoordde:

« Indien gij meent, door den verraderlijken aanslag, waarvan ik het slachtoffer ben, de Hollandsche Factorij te winnen, dan hebt gij het mis, heer Dommagon; en zeg uwen heer Sultan vrij, dat hij zich in zijne hoop zal bedrogen zien. »

« IJdel gezwets! Wanneer het koude staal der krissen in het vleesch uwer borst de baan naar uw hart zal beginnen te zoeken, dan zult gij wel anders spreken. »

« Beproof het. Ik ben een zoon van Nederland! » antwoordde Van den Broeck op den toon van diep misprijzen.

« Hoe? Gij zoudt eerder zulk schrikkelijk einde aanvaarden, dan in uwen hatelijken hoogmoed te plooiën? »

« Eerder honderdmaal den dood onderstaan, dan mijn vaderland te verraden! Al uwe pogingen zijn vergeefs: de Factorij zult gij niet krijgen. »

« Waanzinnige! » schreeuwde de Dommagon, over zulke koele hardnekkigheid verbolgen. « Gij hoopt te ster-

ven in een oogenblik? Neen, neen, ik zal door duizend kleine wonden u het bloed doen aftappen; u zoolang, u zoo ijselijk doen pijnigen, dat gij van zelf om genade zult smeeken. Oh, twijfel er niet aan, gij zult zwichten voor mijns Sultans wil!»

« Onedel gebroed! » viel Van den Broeck met verontwaardiging uit, « gij zijt twintig man tegen één, en gij durft de overwinning aan den strijd niet vragen! Snood verraad, vuige list, verachtelijk bedrog zijn uwe wapens!..... En gij, Panghoeloe, gij, die de aanrader dezer heldendaden zijt, meent gij niet, dat het uwen profeet Mohamed vereeren moet, zijne zonen dus eerlijk en moedig te zien! »

De Panghoeloe liet eenen schreeuw van razernij, sprong tot den Hopman en gaf hem eenen schrikkelijken slag in het aangezicht.

« Dit zal u den profeet leeren lasteren, Christenhond dat gij zijt! » bulderde hij.

Alsof dit een teeken tot meerdere mishandeling ware geweest, trokken de Orang-kay's, die het Hollandsch Opperhoofd vasthielden, hem bij den strop aan zijnen hals achterover en sleurden hem langs den grond. Allen stampen hem met den voet en vertrappelden zijne leden; sommigen spuwden hem in het aangezicht, en de Dommagon sloeg hem het gevest van zijne kris zoo wreedelijk op het hoofd, dat Van den Broeck, hoe moedig ook, een grievenden smartkreet slaakte.

Wanneer de Javanen aan het onmenschelijk werk zich eindelijk vermoeid hadden, deed men Van den Broeck weder rechtstaan.

« Welnu? » riep de Dommagon, « zult gij uwen mannen de overgaaf der Factorij gebieden of niet? Let op uw antwoord: ditmaal doe ik uw lichaam onder de voeten der slaven vermalen! »

Nog zweefde op Van den Broecks gelaat dezelfde stille grimlach van misprijzen; maar in zijne oogen blonk iets

als een geheim inzicht. Het was op kalmen toon en in schijn met onderwerping, dat hij zeide:

« Men leide mij bij de vesting; ik zal tot de Hollanders spreken. »

« Zult gij hun bevel geven om ons de Factorij af te staan? »

« Ik zal het hun verzoeken. »

« Gij meent ons te bedriegen? » riep de Dommagon. « Een stellig gebod zult gij hun doen! »

« Nu, het zij zoo, » antwoordde Van den Broeck; « ik ben tot alles bereid. »

Op het gelaat der Orang-kay's verscheen een zegevierende lach; zij verblijdden zich bij de gedachte, dat zij des Hopmans hardnekkigheid hadden doen plooiën, en reeds waanden zij zich in het bezit der Hollandsche vesting en der aanzienlijke goederen en gelden, welke zich er in bevonden.

De gevangene werd uit de zaal en buiten den Dhalm geleid; onderweg zeide de Dommagon nog op dreigenden toon tot hem:

« Geef acht; de dood zal nevens uwe zijde staan, om te hooren wat gij zegt. Een twijfelachtig woord, — en twintig krissen boren u door de borst! »

Van den Broeck antwoordde niet en liet zich gedwee door de legerplaats leiden. Bij poozen werd hij nog wreedelijker door de Orang-kay's gestooten en geslagen; doch hij stapte onbewogen voort en scheen voor deze mishandelingen ongevoelig.

Van verre bemerkte hij eenige Europeesche kooplieden, ongetwijfeld Engelschen en Portugeezen, die met eene uitdrukking van medelijden op het gelaat hem zagen voorbijleiden en door hunne houding getuigden, dat zij geen deel aan het verraad genomen hadden.

Was het veinzerij van hunnentwege, of hadden de Javanen inderdaad alleen en zonder raad van vreemder hunnen snooden aanslag gepleegd?

Van den Broeck werd met den strop aan den hals buiten de legerplaats en in het veld gebracht. Hij zag zijne gezellen boven de wallen staan, en tusschen hen twee vrouwen, die reeds op grooten afstand de armen tot hem uitstaken.

Het gezicht zijner echtgenoot en zijner dochter schokte hem hevig en deed zijne krachten voor een oogenblik bezwijken. Er kwam een droeve traan onder zijne wimpers glinsteren; het harte klopte hem angstig in den boezem, en het hoofd viel hem zwaar op de borst.

Indien hij uit liefde tot het vaderland zich den dood toewijdde, dan zouden die ongelukkigen hunnen echtgenoot, hunnen vader onder hunne oogen zien vermoorden! Die slag zou wellicht ook hun het hart verbrijzelen; en, spaarde God hun het leven, zij zouden bij de herinnering van zulk gruwelijk schouwspel van schrik en rouw verkwijnen! Zijne zoete Aleidis, zijn zwak en teeder kind, oh, geen twijfel, zij zou bezwijken bij het gezicht van haars vaders akeligen dood!

Terwijl al de krijgsmacht der Javanen nog eenige stappen op het veld vooruitging, werd de gevangen Hopman, slechts door een dertigtal Orang-kay's vergezeld, langzaam naar de Factorij geleid. Onderweg werden hem de schrikkelijkste bedreigingen in de ooren gestort, en elk oogenblik de krissen naar zijn hart gericht; maar hij hield het gezicht onafkeerbaar op zijne echtgenoot en op zijne dochter gevestigd (1).

De rampzalige vrouwen vergoten overvloedige tranen, en hunne gebaren getuigden van eene bovenmatige smart. Ook de oogen der Hollandsche krijgslieden blonken van droefheid en van razernij; maar in de overtuiging hunner onmacht en bukkend onder eene wreede noodzakelijkheid,

(1) « Zij bragten den gevangen Stedehouder, aen handen en voeten geboeit, met een strop om den keel, tot aen de muren des kasteels, en dreighden hem te dooden, by aldien hy zyn volk tot het overgeven des kasteels niet wilde aenmanen. » (JOHAN NIEUHOF, blz. 222.)

stonden zij als met stomheid geslagen boven de wallen en zagen met sombere blikken den naderenden Hopman te gemoet.

Hadden eenigen der moedigsten nog de hoop behouden op de mogelijkheid tot het beproeven eener poging om den

Van den Broeck werd met den strop aan den hals. (Bladz. 200.)

gevangene te verlossen, die hoop verdween nu echter geheel; want de Javanen namen weldra eene zijdelingsche richting door het veld en toonden, dat zij den Hopman niet omtrent de poort, maar aan de tegenovergestelde zijde der Factorij zouden nader brengen.

De bezetting begaf zich met langzamen tred en in stilte naar dien kant der wallen.

Van den Broeck hoorde nu reeds de stem van Aleidis,

die met hartverscheurende galmen zijnen dierbaren naam als eenen kreet der wanhoop hem toestuurde; hij zag de tranen als twee beken over het aangezicht zijner echtgenootte stroomen en nevens haar het doodsbleek gelaat van Walter, wiens oogen gloeiden met een duister vuur.

Eindelijk hield men hem staan; al de Orang-kay's richtten hunne krissen op zijne borst, en de Dommagon zeide hem :

« Nu, gebied uwe mannen de overgaaf; zoo niet, ontvang deze grond uw lijk! »

De Hopman scheen te weifelen; het gezicht zijner Aleidis, die akelig kermde en de lucht met hare droeve gillen vervulde, beroofde zijn gemoed van de noodige kracht, om deze ijselfijke beproeving zegepralend te doorstaan; maar, na eene wijl onder den slag des medelijdens te hebben geleefd, hief hij eensklaps het hoofd op, en, terwijl zijne oogen met den glans der heldhaftigheid waren verlicht, zeide hij tot de Hollandsche bezetting, eerst op schijnbaar bedaarden toon en dan immer in begeestering klimmende :

« Broeders, men voert mij aldus tot onder uwe oogen met de hoop, dat ik u zal gebieden, het nieuwe Batavia te verlaten. Wat ik u ook zeggen moge, wat ongeluk mij ook bedreige, vergeet niet, wat gij uw vaderland verschuldigd zijt. Moet ik het leven verliezen, denkt allen, dat zulk lot ieder onzer dagelijks kan treffen, en dat de plaats, waar ik nu voor Hollands eere ga sneven, insgelijks een roemvol slagveld is. Dierbare echtgenootte, teergeliefde dochter, troost u beiden in de overtuiging, dat ik u ten minste eenen onbesmetten naam tot erfdeel nalaat..... »

De Orang-kay's verstonden niet wat de Hopman zeide; evenwel scheen het hun duidelijk te zijn, dat hij hun bevel niet volbracht. Zij bedreigden hem opnieuw met hunne krissen en eischten woedend, dat hij de overgaaf der Factorij zou gebieden.

« Ik ben bezig met hun die overgaaf aan te raden, » antwoordde Van den Broeck. « Laat mij spreken; misschien

zal het mij gelukken hun te doen begrijpen, dat alle tegenstand nutteloos geworden is. »

Het woord opnieuw tot zijne gezellen sturende, zeide hij :

« Houdt moed, broederen; uwe vijanden zijn verdeeld en twisten om den buit; zij wanhopen aan de overwinning. Blijft uwen eed gestand; verdedigt de Factorij tot den laatsten man; neemt een voorbeeld aan uw Opperhoofd : hij aanvaardt uit liefde tot zijn land, in tegenwoordigheid zijner arme vrouw en zijner ongelukkige dochter, eenen schrikkelijken dood. Blijft in gevaar en ramp u herinneren, dat gij Nederlanders zijt. Vaartwel, steune de Heer uwe dapperheid tot den wederkeer van onzen Stedevoogd; vervulle Hij uw hart met een onwankelbaar gevoel des plichts, en schenke Hij ons dierbaar Nederland ook hier eene glansrijke zegepraal! Vaarwel, vrouw, vaarwel, mijn kind! Hoezee! Batavia, Batavia! »

Alhoewel de Hollandsche soldaten bij dit bewijs van heldenmoed tranen van ontroering stortten, kwam niettemin de laatste oproep des Hopmans hen tot geestdrift veroeren, en allen te gelijk staken de handen in de hoogte en riepen met machtige galmen :

« Tot den dood, tot den dood! Batavia! Batavia! »

Dan bemerkte de Orang-kay's, dat de Hopman hen had bedrogen. In stede van hem met hunne krissen te doorsteken, sloegen zij hem zoo wreedelijk met hunne vuisten in het aangezicht, dat het bloed hem uit den mond sprong. Terzelfder tijd rukten zij hem met den strop achterover en sleurden hem over den grond, in de richting hunner legerplaats (1).

(1) « Daer en tegen heeft de Stedevoogd hen, als een dapper krygshelt en voorvechter van zijn volk en vaderland, tot de bewaring van hunne sterkte vermaent en aangemoedigt, om dezelve tot den laetsten adem toe, te beschermen. Waerom de Javanen..... hem met de strop achter over rukten, en, als een onredelyk dier, langs d' aerde weder na het hof sleepten. » (JOHAN NIEUHOF, blz. 222.)

Een dubbele schreeuw, zoo grievend dat hij als een doodskreet de lucht doorkliefde, verhief zich van de wallen der Factorij. Twee vrouwen waren daar gevoelloos ten gronde gevallen.

Terwijl men eenen luitenant, eenen neger en eenige soldaten zich rondom de vrouwen zag verdringen, om haar hulp te brengen, vlotte het overige gedeelte der bezetting in woeste zwoeging over de wallen. Schrikkelijke verwenschingen, razende wraakkreten, bloedige bedreigingen gingen op uit den schoot der menigte; het was, alsof eene plotselijke opstand in de Factorij was losgebarsten. Inderdaad, de manschap was tot uitzinnigheid toe in wraaklust ontstoken en wilde, trots alle gevaar, uit de poort om Van den Broeck te verlossen. Hopman Van Ray en Hopman Dircksz spanden alle moeiten in, om de ontstelde gemoederen te bedaren; doch veeleer dan hierin te gelukken, schenen zij door hunne woorden de verbittering der soldaten nog aan te vuren.

Door deze betwisting liet men den Javanen den tijd, om den Hopman tot in hun leger te sleuren; en vooraleer de woedende Hollanders tot een algemeen besluit konden geraken, waren de Orang-kay's met hunnen gevangene achter hunne slagorde verdwenen. Dan erkenden de Nederlandsche soldaten, dat het te laat was, en alle pogingen tot verlossing des Bevelhebbers moest worden opgegeven. Zij schouwden in de pijnlijkste wanhoop op Walter Pietersen, die nu met des Hopmans ongelukkige dochter op de armen de wallen afdaalde; zij staarden vol vertwijfeling op vrouw Van den Broeck, die, bleek als eene doode, met wankelende stappen aan den arm van eenen vaandrig naar hare woning sukkelde; sommigen sloegen den grond met de kolf hunner vuurroeren; anderen rukten zich de haren uit; allen vervloekten hunne onmacht en riepen den hemel om wraak.

IX.

Eenige uren later zat de Sultan van *Jakatta* weder onder de opene lucht, ter plaatse waar hij den dag te voren het Nederlandsch Opperhoofd met eenen valschen schijn van vriendschap had onthaald. Nu ook was het plein omringd met dichte gelederen van gewapende Javanen, en stonden nevens hem de voornaamste Orang-kay's en eenige Panghoeloe's. De Gamelang-spelers hielden zich recht over hunnen Sultan, aan de andere zijde des vierkants; maar de Bedojo's of danseressen waren ditmaal niet tegenwoordig.

Voor den Sultan stond de Dommagon, benevens een Portugeesch koopman. Deze laatste, die door een lang verblijf op Amboina de Hollandsche taal min of meer had aangeleerd, was op last van den Dommagon tot de gevangene soldaten gegaan met de hoop, dat hij hen zou kunnen overhalen om hun Opperhoofd den afstand der Factorij aan te raden; maar zijne moeite was vruchteloos gebleven, dewijl hij al de Hollanders even hardnekkig had gevonden.

Nu was de Portugees bezig met verslag zijner zending te doen. Men kon zien op het gelaat der Orang-kay's, doch meer nog op het gelaat der Panghoeloe's, dat dit verslag hen allen in hevigen toorn deed ontvlammen. De onplooibaarheid der Nederlanders ontrukte hun kreten van woede en wraakzucht. Alleen des Pangerangs wezenstreken bleven onbewogen.

Op dit oogenhlik verschenen aan het ander einde des vierkants eenige Orang-kay's met de gevangenen.

« Daar is het hoogmoedig gebroed! » mompelde de Sultan. « Ik wil zelf nog eene poging beproeven : en misprijzen zij langer mijnen wil, dat dan hun bloed voor mijne voeten stroomde! »

Van den Broeck en zijne gezellen, door eene sterke wacht geleid, stapten langzaam over het plein. Nu had men hun elk rondom den hals een houten blok geklonken, dat tevens hunne schouders en hunne bovenarmen omsloot, op zulke wijze dat zij evenals dieren met een juk waren belast en hoofd noch armen konden roeren.

Hun gelaat behield nochtans eene stille, doch fiere uitdrukking, en op de spottende gebaren en woorden der Javanen antwoordden zij slechts door eenen kalmen grimlach, die meer dan één' hunner vijanden met verbaasheid, zoo niet met verwondering sloeg.

Zij waren voorafgegaan door vijf sterke mannen met kromme zwaarden of klewangs. Bij de woeste wreedheid, die op de wezenstrekken dezer krijgslieden stond ingedrukt, en bij den bloeddorst, die in hunne blikken fonkelde, zou men hebben kunnen raden, dat zij uitgekozen waren om de beulen der Hollanders te zijn.

Achter de gevangenen volgden eenige ongewapende dienaars, welke vijf zeer lange bamboesstammen droegen. Het was gewoonte der Javanen, de hoofden hunner gedoode vijanden op zulke verhevene masten ten toon te stellen.

Men bracht de Nederlanders tot op het midden des pleins, tusschen de Gamelangspelers en den Sultan, en dwong hen daar ter aarde neder te zitten.

Van den Broeck schouwde met koelen trots den Dommagon en de Panghoeloe's in de oogen. Hij bemerkte, dat men, vooraleer hem en zijne gezellen te vermoorden, nog eene laatste maal zijne standvastigheid wilde beproeven; want de Sultan hiëld een schrift in de hand, waarschijnlijk

het verdrag tot de overgaaf der Factorij, dat men den gevangen Bevelhebber reeds ter onderteekening had aangeboden.

Alzoo de Hopman het hoofd een weinig afwendde, zag hij achter eenige Orang-kay's den Sjahbandar staan, die hem bij zijne komst in de legerplaats tot leidsman had gediend en hem zoo zonderling over de Javanen had gesproken. De Sjahbandar scheen droef en staarde met eene uitdrukking van medelijden op de gevangene Hollanders; en toen zijn oog den verwijtenden blik des Bevelhebbers ontmoette, kruiste hij de twee handen zich voor de borst en boog het hoofd, als iemand die schaamte gevoelt of die zijne onschuld wil betuigen.

Op een bevel des Dommagons bracht men Van den Broeck tot aan den voet der verhevenheid, waarop de Sultan was gezeten.

Deze stond recht, toonde den Hopman het schrift, dat hij in de hand hield, en zeide met eene verrassende koelheid in de stem :

« Hoogmoedige! gij zijt onwaardig, dat ik, Pangerang en Sultan van Jakatra, u het woord toesture; maar ik wil de bron mijner goedheid uitputten, om u in het graf zelfs over uwe hardnekkige dwaasheid te doen schamen. Ziehier een verdrag, waarbij de Factorij met het krijgstuig en al de goederen, die zij bevat, mij wordt afgestaan. Door dit verdrag neem ik de verbintenis aan, u en al uwe gezellen, ook uwe vrouwen, kinderen en dienaars, vrij en zonder hoeien naar Bantam te voeren, en u de middelen te bezorgen om Java te verlaten. Waarom zoudt gij weigeren dit verdrag te teekenen, dat ik u aanbied als een bewijs mijner grootmoedigheid? Want, zeker, hoe trotsch en vermetel de Orang-Wollanda ook zijn, onmogelijk is het hun, de Factorij tegen mijnen wil te behouden. Morgen, — heden reeds misschien, — zullen nog tweeduizend mannen van Bantam mijn leger komen versterken; mijne bondgenooten, de Engelschen, zullen meer en grootere vuur-

monden aan land brengen en nieuwe stormkatten opwerpen. In weinige dagen zal uwe Factorij tot zooverre verdelgd zijn, dat de landwind haar stof over de zee zal verspreiden. Het doet echter mijn harte wee, zoovelen mijner moedige onderdanen tot het bereiken van zulk gering doel op te offeren, en ik wensch, dat het bloed moge worden gespaard. Wees gij ook beter beraden; wijd uwe makkers niet uit ijdele stijfhoofdigheid aan een zekeren en nutteloozen dood. Dáár! teeken dit verdrag met uwen naam, en ik breek uwe banden oogenblikkelijk. »

Van den Broeck antwoordde op des Pangerangs aanspraak met kalme waardigheid in de stemme :

« Heer Sultan, den grond der Factorij hebt gij den Hollanders voor geld afgestaan; hij behoort ons in vollen eigendom toe; wees verzekerd, dat wij hem zullen behouden. Vermoord mij en mijne gezellen; neem onze vesting stormenderhand in, zoo gij kunt, verstrooi haar stof over de zee..... Nutteloos! Holland zal het bloed zijner zonen honderdvoudig wreken, en wie weet, heer Sultan, of het uwen vorstelijken zetel niet zal verbrijzelen, tot straffe van het snoodst verraad! »

De Pangerang sidderde van beklemde woede bij het hooren dezer bedreiging; een Panghoeloe sloeg den Hop aan met de vuist op het hoofd; de Orang-kay's zwaaiden bulderend hunne krissen. Een woord des Sultans riep hen echter tot stilte.

« Teekent gij dit verdrag met uwen naam? » vroeg de vorst.

« Laat af met die nuttelooze pogingen, heer Sultan. Gij hebt besloten ons te doen vermoorden; volvoer uw besluit. Hoop niet, dat wij uit liefde tot het leven ons vaderland zullen verraden; mijne gezellen en ik, wij zijn bereid tot den dood. »

De Sultan schudde het hoofd met bittere gramschap; maar, alsof hij nog immer eenige hoop hadde doen

behouden om den Hopman te overtuigen, bedaarde hij weder en zeide :

« Gij zijt zinneloos en dwaas; uw hart is als eene steenrots, waarop de pijlen der rede en des gevoels vruchteloos zich verstompen. Gij hebt in de Factorij eene vrouw en een kind. Men gaat u met krissen doorboren; uw bloedend hoofd zal, op een bamboes gestoken, in het veld voor uwe makkers worden ten toon gesteld. Uw kind en uwe vrouw zullen dagelijks kunnen zien, hoe de vogelen der lucht het vleesch van uwen schedel scheuren.....

Een pijnlijke schreeuw ontsprong des Hopmans borst.

« Dit is het akelig tooneel, dat gij den uwen voorbereidt, » hernam de Sultan. « En wanneer zij dus eenige dagen die afschuwelijke martelie zullen doorgestaan hebben, dan zal de Factorij in onze macht vallen. Op uwe vrouw en op uw kind zullen mijne mannen het vergoten bloed wreken..... Ik zie reeds voor de oogen van mijnen geest hare lijken met duizend wonden doorboord en hare hoofden op bamboezen nevens het uwe! O, gij zijt vader, overweeg wat gij gaat doen. »

Over des Hopmans wangen rolden glinsterende tranen, en zijne borst hijgde zwoegend. Het ijselijk vertoog, door den Sultan hem voorgeschetst, had hem den boezem met angst en benauwdheid vervuld. Hij ook zag in den geest, hoe zijne ongelukkige vrouw en zijn arm kind van op de wallen der Factorij, verkrampend van pijn en huilend van schrik, zijn hoofd op het bamboes zagen verheffen..... De lijdende vader huiverde, en hem bloedde het vermorzeld hart in den boezem.

De Sultan liet hem een oogenblik onder den indruk dezer smartelijke ontroering en zeide dan op zegevierenden toon :

« Nu, herinner u, dat gij vader zijt, en doe uit liefde tot uw kind, wat gij als krijgsman hebt geweigerd. Teeken het verdrag, dan schenk ik u mijne vriendschap en den uwen mijne bescherming. »

Van den Broeck hield den blik ten gronde en antwoordde niet. Hij scheen gansch in vergetelheid weggedwaald en had misschien de laatste woorden des Pangerangs niet gehoord; maar een Orang-kay greep hem bij het haar, rukte zijn hoofd achterover en bulderde:

« Mijn Sultan spreekt! Onbeschaamde, hoort gij niet? »

« Welnu, teekent gij het verdrag? » herhaalde de vorst.

« Nooit! nooit! » antwoordde de Hopman, het hoofd schuddend.

« IJdel mensch! » riep de verbitterde Pangerang. « Het zij dan zoo: worde uw onwil versmacht in uw bloed..... Men leide hem bij zijne gezellen; zij gaan sterven! »

Hij keerde zich tot de Panghoeloe's en sprak nog eenige woorden met hen; de beulen hielden hunne klewangs gereed en schouwden naar den vorst, om op het teeken tot het vermoorden der gevangenen te letten.

Op dit oogenblik deed zich aan het verre einde van het vierkant eene zekere onstuimige beweging onder de Javaansche krijgslieden bemerken, en er steeg boven de scharen des legers een suizend gerucht in de hoogte, alsof iets hunne bewondering hadde opgewekt. De Sultan en zijne Orang-kay's vergaten eene wijl de gevangenen en blikten met nieuwsgierigheid in de verte, om de oorzaak van het gerucht te vernemen.

Even ras verklaarde zich het raadsel. Eene Europeesche vrouw, vergezeld van eenen zwarten slaaf, kwam met gebaren van smart en wanhoop het plein opgetreden. Toen haar oog op den geboeiden Hopman en op de beulen met de opgeheven klewangs viel, ontvloog haar een snijdende schreeuw; zij deed eenen stap naar de gevangenen en stak de handen kermend vooruit, als wilde zij eenen hunner om den hals vliegen; maar dan herinnerde zij zich, waarom zij hier gekomen was, keerde zich om, liep tot bij des Pangerangs zitplaats, viel geknield voor zijne voeten, en riep met de armen biddend opgeheven:

« O, heer Sultan, genade, genade voor eene ongelukkige

vrouw! Bij de borst uwer moeder, ik smeek u, vergun mij het leven van mijnen armen echtgenoot! Zie mijnen doodelijken angst, zie mijne tranen, hoor mijn kermen aan! O, grootmoedige Sultan, genade, genade! »

De Pangerang scheen in het eerst zeer verrast, aldus eene witte vrouw voor zijne voeten te zien knielen, en er glom eene sprank van medelijden in zijne oogen. Op zijne vraag tot verklaring antwoordde de Portugeesche taalman:

« Heer Sultan, het is de echtgenoot van het Hollandsche Opperhoofd; zij bidt om genade voor haren man. »

Terwijl de vorst in twijfel den blik hield gericht op de vrouw, die hare armen biddend tot hem opstak, trad de groote Panghoeloe nader en sprak eene wijl in stilte tot hem. De Sultan wenkte den Portugees 'en zeide hem, welk antwoord hij van zijnentwege de vrouw te geven had.

Zich tot vrouw Van den Broeck keerende, sprak de Portugees in verstaanbaar Hollandsch:

« Richt u op, vrouwe. De Sultan van Jakatra zal uwen echtgenoot genade schenken, indien hij een verdrag tot afstand der Factorij wil teekenen. Beproof, of gij hem tot dien afstand kunt overhalen. De Sultan gunt u eenige oogenblikken. Weigert gij dit eenig middel tot zijne redding, of gelukt gij niet in uwe poging, dan zal men den Hopman onder uw oog vermoorden en zijn hoofd op een bamboes den vogelen ten roof geven. Ga; geve God uwen woorden kracht, want uw toestand is inderdaad gruwelijk! »

De arme vrouw slaakte eenen gil van blijdschap, al ware de eenige hoop, die haar werd gelaten, een onverwacht geluk voor haar. Zij sprong op en ging tot haren man. Nevens hem nederzinkend, legde zij haren arm over het blok, waarmede hij was geboeid; en zoo zijn hoofd nader trekkend, omhelsde zij hem teederlijk, terwijl de tranen nog overvloediger haren oogen ontvlooden.

« Eilaas, ongelukkige vrouw, wat hebt gij gedaan! » riep Van den Broeck. « Uit liefde tot mij komt gij u

overleveren in de handen dezer moordenaars; gij komt tegenwoordig zijn bij mijnen dood! Ik zal aldus tweemaal sterven! O, Heer, waarom spaardet Gij mij die martelie niet? »

Maar zij legde hem de hand op den mond en verstikte zijne bittere klacht. Met eenen dwazen lach op de lippen zeide zij :

« Van den Broeck, gij moogt niet sterven; ik zal u redden : ik heb het aan Aleidis beloofd; zij wacht mijne wederkomst. Ach, indien ik haar uwen dood melden moest, hare ziel ontsnapte met eenen laatsten angstkreet uit haar lichaam..... Teeken den afstand der Factorij! »

De Hopman hield den blik ten gronde en schudde ontkenkend het hoofd.

« Oh, gij zoudt weigeren! » kreet de vrouw, van wanhoop verkrampend. « Het is niet mogelijk! Dat gij, onverschrokken en vesteend in uwen heldenmoed, sterven kunt, dat begrijp ik : gij zijt man..... maar dat gij terzelfder tijd uwe vrouw en uw kind zoo koelbloedig den doodslag wilt geven, neen, neen, dat zult gij niet doen! Niet waar, Van den Broeck, gij zult u herinneren, dat gij vader zijt? Gij zult medelijden hebben met mij en met uw arm kind? Blijf niet onverbiddelijk. Wij kunnen de Factorij niet behouden, en onze dood zou toch nutteloos zijn voor het vaderland. O, teeken dit verdrag! »

« Arme vrouw, de smart doet u dwalen, » zeide de Hopman. « Eilaas, hoe moeten schrik en lijden uwen geest verbijsteren, dat gij, zoo moedig, thans mij eene lafheid aanraadt! »

« Lafheid? O, spreek zoo niet, Van den Broeck! » klaagde zij met saamgevoegde handen. « Beschuldig mijn moederharte niet. Ik zit geknielend voor u neder; wat ik van u afsmeek is niet mijn leven, niet uw leven, maar 't is het leven van mijn kind! »

« Ach, vrouwe, doe mij niet wankelen tusschen eer en schande! » zuchtte de Hopman met eindelooze smart in de

stemme. « Hoor mij met bedaardheid aan. Indien ik mijnen plicht als Nederlandsch krijgsman blijf betrachten, zal eens het vaderland mijnen naam met dankbaarheid noemen, en het zal u en mijn kind ook na mijnen dood beschermen en omringen met eerbied. Zwicht mijn moed integendeel onder de bedreiging van Hollands vijanden, lever ik het nieuwe Batavia en zijne dappere bezetting in handen der Javanen, dan zal mijn naam ten eeuwigen dage worden gevloekt als een zinbeeld des verraafts en der lafheid. Waar zou ik mij verbergen voor zulke schande? Waar zou ik vluchten? Oh, gij zelf zoudt hem niet meer eerbiedigen, den gevallen krijgsman, die Hollands eere tegen eene onzekere hoop op het leven zou hebben verkocht. Welke ijselijkheid! Gevloekt door mijne gezellen, die ik zou geleverd hebben; verfoeid door mijn vaderland, dat ik zou ver-raden hebben; mij schamend voor mijne vrouw en mijn kind, wier naam ik zou onteerd hebben..... En zulk leven zou ik pogen te behouden door trouweloosheid; zulk leven zou ik u en mijn kind schenken door eene laffe daad? Uw hart is grootmoedig; o, vrouw lief, oordeel gij zelve! »

De ongelukkige moeder sloeg zich huilend de handen voor de oogen en bleef zwijgend.

« Ik wist het wel! » murmelde de Hopman met eene soort van fiere voldoening in den blik. « Er klopt een Nederlandsch hart in uwen boezem, vrouw..... »

« Mijn kind, mijn arm kind! » kreet zij op grievenden toon.

« De Heer van hierboven zal ons kind beschermen, » zeide de Hopman. « Walter Pietersen zal haar troosten; en in de geheugenis van haars vaders trouw zal zij krachten vinden, om dien slag te dragen. Wij moeten allen eens sterven, vrouw; niet elkeen heeft als ik de keus eens roemrijken doods! »

Zij sloeg opnieuw hare armen om den hals haars echtgenoots, zoende hem en sprak met het vuur der begeestering in den blik :

« Hoe bewonder ik u, Van den Broeck! Hoe grootsch, hoe verheven zijt gij in mijne oogen! Neen, neen, besmet u niet door lafheid; blijf zóó het Neerlandsch bloed getrouw, dat u door de aderen vloeit. Ach, dat de goede God en het dankbaar vaderland ons kind beschermel! Ik verlaat u niet meer; ik zal uwen moed steunen en uwe trouwe gezellinne zijn tot in den dood! »

De onderwerping zijner dierbare echtgenootte trof den Hopman verschrikkelijk; nu borst ook uit zijne oogen een bittere tranenvloed, en, als brake hem het hart in den boezem, liet hij het hoofd voorover vallen en zuchtte met scheurend keelgeluid:

« Oh, gruwelijk! gruwelijk! »

De Portugeesche taalman kwam bij hen en vroeg:

« Welnu, vrouwe, zal de Hopman tot de overgaaf der Factorij besluiten? De Sultan zendt mij om u te verwittigen, dat hij binnen een oogenblik het noodlottig teeken gaat geven. — Wat zal ik hem zeggen? »

Hij wachtte eene wijl op eer antwoord; doch de verschrikte vrouw durfde niet spreken, in de overtuiging dat haar woord den dood haars echtgenoots zou verhaasten.

« Wat zal ik den Sultan zeggen? » herhaalde de Portugees.

« Zeg hem, dat een Hollandsch krijgsman zijn vaderland niet verkoopt, » antwoordde Van den Broeck.

De Portugees scheen bedroefd en schudde het hoofd met medelijden.

« Ik bewonder uwen grootschen heldenmoed, » zeide hij, « en ik betreur, dat ik als werktuig tot de volvoering van een wreed vonnis mij moet laten gebruiken. Beschuldig mij toch niet; ik ben slechts bij geval als koopman op Jakatra en heb geen deel in het verraad, waarvan gij het slachtoffer zijt. Het hadde mij verblijd, den Sultan te mogen melden dat gij u aan zijnen wil onderwerpt; maar, vermits gij zijne voorstellen verstoot, moet ik hem het woord overbrengen, dat het teeken uws doods zal zijn. God zij uwe ziel hierboven genadig! »

Voor den Sultan gekomen, zeide de Portugees hem, dat de vrouw tot alsdan in hare poging niet had kunnen gelukken, en dat het Hollandsch Opperhoofd weigerig bleef.

Dit bericht scheen den Pangerang zeer te verdrieten, en men kon bemerken dat hij niet gaarne het beslissend bevel tot het vermoorden der Hollanders gaf. Inderdaad, het doel der Javanen, toen zij het Nederlandsch Opperhoofd door valsche voorstellen van vrede binnen hunne legerplaats lokten en hem bij verraad gevangen name, was niet hem te dooden, maar wel, door bedreigingen van moord hem tot de overgaaf der vesting te dwingen. Nu zagen zij zich door des Hopmans standvastigheid in hunne hoofteleursteld en zouden hem uit enkel verbittering dooden.

De Pangerang, vooraleer het teeken te geven, wenkte den Dommagon en den grooten Panghoeloe tot zich en zeide spijtig:

« Al die welberekende listen en al die moeite zullen ons dus tot niets hebben gediend? De gevangene is onplooi- baarder dan een Djatiboom. Alle bedreigingen zijn uitgeput: er blijft ons dus niets over, dan het bevel te geven tot zijnen dood? »

« Nog één middel kunnen wij beproeven, een krachtig en schier onfeilbaar middel, heer Sultan, » antwoordde de Panghoeloe. « Zeggen wij den Hopman, dat wij eerst zijne vrouw onder zijne oogen zullen doen vermoorden. Zulke bedreiging zal hem het hart verbrijzelen, en hij zal het verdrag teekenen; wees er zeker van. »

« Gij meent het, Panghoeloe? » morde de Sultan met ongeloof. « Wat hij om zijn eigen leven te redden niet heeft willen doen, zal hij het doen uit liefde voor eene vrouw? »

« De witte menschen hebben nooit meer dan ééne vrouw, heer Sultan, » antwoordde de Panghoeloe, « en zij beminnen haar al zoozeer als hunne kinderen. Doe de vrouw ter aarde rukken, doe de klewangs boven haar hoofd glinsteren, en de Christenhond zal bezwijken, geloof mij. »

« Uw raad kan goed zijn, » zeide de Pangerang. « Wij zullen ten alle gevalle dit middel nog beproeven; en, blijft het nutteloos, men make dan een spoedig einde met hun leven..... »

Op dit oogenblik verhieven allen het hoofd met verbazing en schouwden in de verte, als luisterden zij op eenig onverwacht gerucht.

Inderdaad, men hoorde eensklaps op weinig afstand een groot geklingel en gerommel van gongons en tifa's.

« Daar is de Dommagon van Bantam met zijne tweeduizend man! » zeide de Sultan. « Wij zullen zijne komst afwachten. Het voegt niet, dat hij, om tot ons te komen, door vergoten bloed zou moeten stappen..... Het verwondert mij, dat hij zoo onverwachts ons nadert; waarom hoorden wij niet eerder zijne gongons? Het is, als wilde hij ons verrassen! »

Nauwelijks had hij deze woorden gesproken, of dichte scharen Orang-kay's, met uitgetogen krissen en klewangs, drongen langs eene zijde op het plein. Hun getal was zoo groot, en zoolang duurde hun toevloed, dat zij allengs de gansche vlakke overdekten en welhaast den Sultan aan het gezicht van zijn eigen leger onttrokken. De broeder des Konings van Bantam ging als bevelhebber aan hun hoofd; in de eene hand hield hij eene glinsterende kris en in de andere een kistje, dat onder eenen doek van gele zijde was verborgen.

De Sultan herkende aan dezen gelen doek, dat hij hem eenen brief van den Bantamschen vorst ging overhandigen; doch de beweging der nieuwe benden scheen hem te verwonderen en eenigszins met vrees te slaan.

De Bantammers, dicht ineengesloten als een muur, kwamen vooruit tot bij den Sultan en schenen hem van alle zijden binnen hunne gelederen te willen sluiten. Eindelijk toch bleef hunne slagorde voor des vorsten zitplaats staan.

De Bantamsche Dommagon klom op tot voor den Pange-

rang, die zich had opgericht, nam den brief van onder den gelen doek en reikte hem dien over.

Maar niet zoohaast had de Jakatrasche vorst de oogen er over laten gaan, of de bleekheid des doods spreidde zich over zijn gelaat, en hij begon zichtbaar te beven.

Hem geenen tijd latende tot een antwoord, zeide de Bantamsche veldheer met dreigende stemme :

« Gij hebt gemeend, mijnen broeder en Sultan te kunnen bedriegen en verraden; maar hij heeft uwe snoodheid ontdekt en mij gezonden, om u te straffen. Ons deedt gij gelooven, dat men de Hollandsche vesting afbreken zou; en gij hebt ze reeds geheimelijk aan de Engelschen verkocht! Gij belooftet ons de helft der Hollandsche goederen, en gij waart er maar op uit om alles voor u alleen te behouden. Nu is uw Pangerangschap verbeurd verklaard; gij zijt geen Sultan meer; ik moet u heden nog naar Bantam doen voeren..... »

De Sultan wilde eenige verontschuldigungen stamelen; maar de Bantammer stelde hem zijne kris op de borst en riep :

« Geef u gevangen, of dit gaat er door, zoo waar als mijn broeder, de Sultan van Bantam, leeft! (1) »

Het hoofd buigend, sprak de Pangerang van Jakatra met tranen in de oogen :

« Mohamed heeft mij verlaten! Doe met mij naar uwen wil. »

Zich tot de verstomde Orang-kay's en Panghoeloe's keerende, bulderde de Bantammer :

« Wie uwer zich den Sultan van Bantam onderwerpt, zal genade vinden in zijne oogen! Wie uwer het hoofd niet

(1) « Deze (de Dommagon van Bantam) trok terstont met vier duizent soldaten op, en trad, komende te Jakatra, ongevraagd by den koning..... en paste hem de naekte ponjaert op zyne bloote borstzeggende : koning, geef u gevangen of dat gaat er deur. »

bukt voor zijnen wil, zal heden nog het staal onzer krissen in zijnen boezem voelen! »

Al de omstaande Orang-kay's, Panghoeloe's en dienaars bogen diep ten gronde en murmelden op den toon der volledige onderwerping :

« *Cahoela sampejan*, slaaf onder uwe voeten, heer Dommagon! »

« Het is wel, » antwoordde de Veldheer. « De Sultan, mijn broeder, zal uwen goeden wil beloonen.... Ik zie hier de Engelschen niet? Oogenblikkelijk wil ik de Opperhoofden der Engelschen voor mij gebracht hebben. Men ga ze halen! »

De Jakatrasche Orang-kay's, om den nieuwen meester te believen, toonden zich bereid om naar de Engelsche stormkat te gaan, ten einde zijne begeerte te volbrengen. Op een teeken van toestemming liepen zij om ter snelste over het plein en verdwenen tusschen het geboomte.

Reeds had de Bantamsche Dommagon den afgezetten vorst als krijgsgevangene aan eenige trouwe Orang-kay's overgeleverd. Met de armen op de borst gekruist, de oogen vol tranen en het hoofd gebogen, stond de bedroefde Pangerang op het plein, tusschen de glinsterende krissen zijner bewakers.

In tusschentijd was de Bantammer in samenspraak met Panghoeloe's en deed zich waarschijnlijk verslag geven over den toestand der zaken te Jakatra; men sprak hem ontgetwijfeld van de gevangen Hollanders; want hij stuurde meer dan eens zijnen blik naar den kant, waar zij geboeid zaten. Dewijl de dichte gelederen zijner mannen hen verborgen, kon hij hen echter niet zien.

Na eene wijl kwamen de Orang-kay's met vier Engelsche kooplieden op het plein en brachten ze voor den Veldheer. Deze zag hen met bitteren trots aan en sprak :

« Mijn broeder, de Sultan van Bantam, had u toegelaten, de Hollandsche schepen op zee te bevechten en te vernielen; maar hij had u verboden, de wapens op Javaanschen

grond te voeren. Gij hebt zijnen wil miskend, vermits gij hier, op hope van de Factorij der Hollanders in handen te krijgen, stormkatten hebt opgericht en er geschut uit uwe schepen hebt opgesteld. Nu ben ik te Jatakra met eene genoegzame macht om u tot gehoorzaamheid te dwingen. Gij zult heden nog uw geschut op uwe schepen terugbrengen en den Jakatraschen bodem geheel verlaten. Indien gij slechts door één woord u tegen den wil mijns broeders verzet, zal hij uwe Factorij en al uwe goederen te Bantam verbeurd maken en desnoods al de Engelschen in de gevangenis doen werpen. Gaat, en dat ik niet meer van u hoore! »

De Engelschen spraken eenige stille woorden tot elkander, om te overwegen, wat hun te doen stond. Aan het behoud hunner Factorij te Bantam was voor hen zoo aarzenlijk veel gelegen, dat zij slechts door het toestemmend *ingge of het zij zoo!* antwoordden, buigend zich omkeerden en het plein verlieten.

De Veldheer zag de Engelschen eene wijl achterna en deelde dan aan verschilligen zijner Orang-kay's bevelen uit, om het spoedig wegnemen van het Engelsch geschut te verzekeren (1).

Terwijl dit gebeurde, zaten de Hollanders nog immer met het dwangblok op de schouders, achter de Bantamsche beneden ten gronde. De beulen hadden hunne klewangs laten nedergaan; want reeds wisten zij, dat een nieuwe Sultan hun meester was geworden.

Vrouw Van den Broeck zat geknield nevens haren echtgenoot en schouwde biddend ten hemel; op haar gelaat glansde een heldere glimlach der hoop. Elk voorval in hun lot, elke verandering kon eene redding zijn!

(1) « D'Engelsen waren niet wel te vreden, als zy gevoelden, dat hen de Bantammers muilbanden. Dies bragten zy al hun grof geschut, dat zy van hunne schepen hadden kunnen lichten, weder aen boort. »

De Sjahbandar naderde alsdan langzaam tot Van den Broeck en zeide hem :

« Sta op; gij hebt voor het oogenblik den dood niet meer te vreezen. Misschien, heer Opperhoofd, hebt gij mij in uw hart beschuldigd van medeplichtigheid aan verraad? Gij bedriegt u. Wat ik sedert gisteren zie, verontwaardigt en bedroeft mij. Ik heb ten uwen voordeele gesproken; maar wat kan ik doen? Men verwerpt mijnen raad. Ik ben hier onder mijne landgenooten als een vreemdeling. »

« Ach, ik beschuldig u niet, heer Sjahbandar, » antwoordde Van den Broeck. « Maar zeg mij toch, ik bid u, wat geschiedt er ter dezer plaatse? »

Het hoofd ter zijde neigend, suisde de Sjahbandar :

« Wat er geschiedt? Bedrog, verraad, verrassing. Onze Sultan wilde den Bantamschen vorst en tevens de Engelschen bedriegen; de Engelschen wilden den Sultan van Bantam en tevens mijnen Sultan bedriegen, — en het einde is, dat de Sultan van Bantam al de anderen bedriegt. Zóó gaat het op Java. Waar den moed verdwijnt, treden list en valsheid in zijne plaats. »

« En wat staat ons nu te wachten, meent gij? »

« Ik weet het niet. Wat mijn Sultan Wydurk Rama wenschte, dat wenscht ook de Sultan van Bantam: uw Factorij en de goederen en gelden, die zij bevat; maar of hij tot dezelfde middelen zijne toevlucht nemen zal, dit is iets, dat niemand dan hij alleen kan weten. Men zou eerder het spoor der slang op den rotssteen ontdekken, dan de geheime inzichten onzer Pangerang's. »

De gelederen der Bantammers voor de Hollanders openden zich, en bij de gevangenen kwam een Orang-kay, die hun beval, voor den Veldheer te verschijnen, en hen tot bij de verhevene zitplaats leidde.

Vrouw Van den Broeck knielde neder, stak de armen vooruit en smeekte om genade.

De Veldheer daalde tot haar af, hief haar van den grond op en zeide eenige troostende woorden, welke de vrouw

wel niet verstond, maar die toch haar hart vervulden met blijdschap en met hoop.

« Men doe den gevangenen het dwangblok af! » gebood de Veldheer.

Wanneer zijn bevel was uitgevoerd, en de Hollanders ongeboeid voor hem stonden, zeide hij in de Maleische taal tot Van den Broeck :

« Gij zijt het Opperhoofd der Orang-Wollanda, en gij weigert uwen mannen het bevel te geven om de Factorij te verlaten? Ik ben gekomen nochtans om uwe sterkte met geweld in te nemen, en niets kan mij dit beletten. Ik heb het verdrag gezien, dat men u aangeboden heeft; mij dunkt het is redelijk genoeg. Ik vraag u nog eens, of gij met goeden wil het wilt teekenen of niet? »

« Heer, het zou mij voorwaar verblijden, indien ik u mijnen goeden wil in iets anders kon betuigen, » zeide Van den Broeck, « maar op zulke vraag ontkennend antwoordende, doe ik niets anders dan den onverbiddelijken plicht vervullen, die mij als Nederlandsch krijgsman is opgelegd. Den afstand der Factorij teeken ik niet. »

« Is dit uw laatste woord? »

« Het is mijn laatst en onveranderlijk woord. »

Vrouw Van den Broeck vouwde weder de handen en scheen den Bantamschen veldheer om goedertierenheid te smeeken.

« Die vrouw is uwe echtgenoot? » vroeg hij den Hopman. « Zeg haar, dat gij niet meer voor uw leven hebt te vreezen. Het vertrooste haar, te weten, dat geen sterveling met mijn oorlof u nog aan lijf of leden zal hinderen. »

De Hopman haastte zich, de blijde verzekering aan zijne echtgenoot te vertalen. Zij, van geluk schier dwalend, begon te weenen en riep in geestdrift uit :

« Gezegend moet Gij zijn in der eeuwigheid, o God, die mijn gebed hebt verhoord! »

En de hand des Veldheers aangrijpend, besprengde zij ze met tranen, terwijl dankbare woorden van hare lippen rolden.

« Neen, men zal u niet meer mishandelen en het dwangblok aandoen, » zeide de Veldheer tot den Hopman, « maar gij zult nog heden met uwe gezellen als krijgsgevangenen naar Bantam worden gevoerd. Wat deze vrouw betreft, mijn wil is, dat zij terugkeere naar de vesting, van waar zij gekomen is. Zeg haar dit. Ik heb andere zaken te bezorgen en kan mij niet langer met u ophouden. Verwittig de rouw; ik zal mijnen Orang-kay's bevelen, haar buiten de egerplaats te leiden. »

Toen vrouw Van den Broeck verstond, dat zij zich van haren echtgenoot moest scheiden, begon zij groot misbaar te maken en smeekte den Veldheer in woorden, die hij niet verstond, haar toch mede naar Bantam te laten reizen. Maar de Veldheer overtuigde den Hopman, dat eene vrouw als gevangene niet zeker was, dat men haar immer zou eerbiedigen. Van den Broeck sprak haar van Aleidis en bracht haar voor oogen, hoe gelukkig nu alles nog was afgeloopen, aangezien de Heer hem had verlost van eenen schier zekeren dood. Eindelijk scheen de vrouw, half getroost, zich in het denkbeeld dezer scheiding eenigszins te schikken. Zij omhelsde nog weenend herhaalde malet haren echtgenoot en volgde dan, vergezeld van haren dienaar Congo, de Orang-kay's, die haar ter Factorij moesten leiden.

Van den Broeck en zijne makkers werden door een sterke wacht over het plein naar den Dhalm gevoerd.

X

Door des Hopmans echtgenoot hadden de Hollanders de gevangenneming van den Pangerang van Jakatra vernomen; en dewijl de Bantamsche veldheer gunstiger jegens hen scheen gestemd, vleiden zij zich met de hoop, dat hij op eene rechtzinnigere wijze met hen over den vrede zou onderhandelen.

Toen zij evenwel reeds des anderen daags eene ongewone beweging in het vijandelijk kamp bemerkten en zagen, hoe men daar met de drukste werkzaamheid zware bamboezen te zamen bracht, waarschijnlijk om er stormladders van te maken, dan twijfelden zij niet langer, of de Javanen zouden onder het beleid van den nieuwen Veldheer de Factorij met woede aangrijpen.

De zekerheid van zulken aanval vervulde de Nederlandsche oversten en soldaten met angst. Het scheen hun inderdaad onmogelijk, dat zij, indien de Javanen door eenen moedigen Veldheer werden aangevoerd, den storm van zesduizend vijanden zouden kunnen wederstaan. Wel mochten zij eenigszins op de medehulp hunner talrijke kanonnen betrouwen; maar er was niet meer buskruit in de vesting, dat men tot zulke verdediging, indien zij niet te lang mocht duren, noodig had (1). In de vooronder-

(1) « De Hollanders waren nu byna ten einde van bussekruit, en zagen zonder middel van dit kruit, geen kans, om hunne schans

stelling zelfs, dat men er in gelukte, dezen eersten storm af te slaan, dan zou men zich geroofd zien van alle middelen om eenen tweeden aanval af te wachten, en de Factorij met hare gansche bezetting zou onfeilbaar in de macht der valsche en wreede Javanen moeten vallen.

Dan, hoe dreigend en hoe schrikkelijk deze toestand ook ware, de Hollandsche krijgslieden verloren daarom den moed toch niet. Met het volle besef van het nakend gevaar, behielden zij den vasten wil, om op den grond van het nieuwe Batavia tot in den dood getuigenis te geven van Nederlands macht en van zijner zonen onplooibare dapperheid.

Alhoewel de wanhoop van Aleidis en hare moeder Walter Pietersen de tranen uit de oogen had gerukt en zijnen boezem met wee en treurnis vervulde, onthief de overtuiging des gevaars zijnen geest opnieuw tot den vurigsten heldenmoed. Hij was het, die door zijn tooverend woord en door zijn medeslepend voorbeeld al de mannen in onversaagdheid deed blaken, en den wil om eenen roemrijken dood te sterven in hun hart drukte en onderhield.

Met alle haast werden er dan maatregelen genomen, om de bestorming des vijands af te weren, of ten minste hem de overwinning zoo duur mogelijk te doen koopen. Men wapende alle dienaars; zelfs de vrouwen en kinderen moesten tot de heldhaftige verdediging helpen; want, terwijl de mannen boven de wallen met vuuroer en spies den stormenden vijand zouden slaan, zouden de vrouwen het vuur onder ketels met ziedende olie stoken, en deze vloeibare brandstof boven de muren brengen, om ze op de half naakte Javanen te storten. Het grof geschut werd tot aan den mond met schroot geladen; de musketiers verlieten

tegen zoodanige vyanden, die hun nacht en dagh in de wapenen hielden, te beschermen. »

(JOHAN NIEUHOF, blz. 222.)

den wal niet meer en stonden of zaten daar onophoudend met de brandende lonten in de hand en met oog naar den vijand gericht.

Congo, de neger des Hopmans, had een breed zwaard omgord en voerde denzelfden hellebaard, waarmede Walter Pietersen na den zeeslag wonderen had gedaan. De arme slaaf scheen gelukkig, dat hij nu onder het oog des luitnants als een vrij man voor Nederlands eere mocht vechten. Zijne fierheid en de woorden van begeestering en strijd-lust, die hem gedurig ontvielen, waren zelfs in dezen dreigenden toestand een voorwerp van jok en vermaak voor de mannen der bezetting. Congo stoorde zich echter aan hunne scherts niet, en riep tot alle antwoord :

« Laat de gele menschen maar komen. Wij zullen zien! Wij zullen zien! »

Niet lang bleven de Nederlanders in afwachting van het vreeselijk oogenblik. Den derden dag, even na het opgaan der zon, stonden al de Javanen, ten getale van zesduizend, voor hunne legerplaats tot den aanval gereed. Velen hunner droegen ladders, van bamboezen gemaakt, en ander stormtuig, dat men ter oorzake van den verren afstand niet kon herkennen. Een ontzettend gerucht van gongons galmde over de vlakke, en er steeg uit den schoot der vijandelijke scharen een verward geraas als het hommelen van eenen ontelbaren bijenzwerm.

Binnen de wallen der Factorij klommen wolken rook in de hoogte : dáár stonden de vrouwen en kinderen der soldaten rondom meer dan twintig ketels met ziedende olie. Wie bij de ketels niet noodig was, hield zich boven de muren gereed tot het inspannen van alle krachten, en wel besloten, om veeleer te sterven dan eenen enkelen stap te wijken.

Welhaast bewoog de vijand zijne onafzienbare slagorde en trad langzaam in het veld vooruit. De Hollanders schoten in het eerst niet en lieten de Javanen tot op halve dracht van het geschut naderen : maar dan, van hun schot

zeker, brandden zij te gelijk hunne volgeladene stukken los. Wonderlijk en ongemeen bloedig was het uitwerksol dezer eerste verdediging. Veertig vuurmonden braakten dood en verdelging in de slagorde der Javanen, en wierpen onder het oog der Hollanders gansche gelederen ten gronde. Door dit plotselijk verlies met schrik geslagen, bleef de vijand eene wijl aarzelend en deinsde zelfs eenigszins achteruit. Onderwijl laadden de Hollanders hunne stukken opnieuw en brandden ze nog meer dan eens en met even schrikkelijk gevolg los.

Het scheen, dat de Javanen niet wisten, tot wat te besluiten. De bezetting zag wel, hoe de oversten heen- en wederliepen om hunne mannen tot den storm aan te moedigen; zij hoorden wel in de tusschenpoozen van het kanongebulder, hoe de gongons hun aanjagend gerinkel verdubbelden; doch het moest zijn dat de Javaansche krijgslieden niet veel neiging gevoelden, om tegen het geschut der Hollanders in te loopen; want zij bleven, ondanks de pogingen hunner oversten, beweegloos in het veld staan en lieten zich bij honderden nederschieten, zonder dat men de reden van zulke dwaze houding kon gissen.

Dit duurde, totdat de Nederlandsche Hopmans, uit vreeze voor een volledig gebrek aan buskruit, bevalen het vuur der kanonnen te staken, en dus den vijand tijd en rust lieten, om adem te scheppen en over de middelen tot den aanval beter te beramen.

Er heerschte weldra eene opmerkelijke stilte in het vijandelijk leger; de gongons zwegen, het geraas verging, en, terwijl men de dooden en gekwetsten achter de slagorde voerde, gingen de oversten over en weder en deelden den scharen bevelen uit, die ongetwijfeld slechts voorbereidseis waren tot eenen beslissenden stormloop.

De Hollanders beelden de oogen op het vijandelijk leger gericht. Men had de vernieling, door de kanonnen onder de Javanen aangericht, den bezem vol hoop op de zegen-

praal gestort, en het was met eenen spottlach op de lippen, dat zij onder elkander over de domheid hunner vijanden schertsten.

Eensklaps ontstond er boven de slagorde der Javanen een vreeselijk gehuil, een donder van allerlei kreten, een tempeest van menschenstemmen en van gongons..... en als een muur, die door eene onzichtbare macht en met snelheid wordt voortgestuwd, brak het vijandelijk leger op de Nederlandsche vesting los.

Vooraleer de Javanen den voet der versterking konden bereiken, plofte het grof geschut nog tweemaal eene wolk moorddadig schroot in hunne gelederen; maar, alsof zij eensklaps in blinden moed waren ontstoken geworden, kon niets hen nu in hunnen stormloop wederhouden.

De lucht met eenen ontzaglijken zegenkreet vervullend, naderden zij de wallen der vesting en stelden hunne ladders tegen de muren. Terwijl zij zich daar als een zwerm verdrongen, om het eerst de vijandelijke sterkte te beklimmen, goten de Hollanders, tusschen het schieten der musketten, hunne kokende olie op de naakte schouders.

De ijselijke brandwonden ontrukten de Javanen een akelig gekerm; men zag hen achteruitspringen, zich op den grond wentelen en huilend van pijn verkrampen. Op vele plaatsen deinsde de vijand verschrikt terug; dan, op andere gelukte het hem, na groot verlies van mannen de muren te beklimmen en binnen de Factorij te geraken.

Er werd gedurende langen tijd boven de wallen zelven hardnekkig gevochten. De Hollanders gevoelden wel, dat het voor hen nu om leven of dood te doen was. Zij vielen met gloeiende razernij den vijand aan, riepen elkander allerlei aanhitsende woorden toe, sloegen de Javanen met de kolven hunner vuurroeren neder, hakten en staken met spiesen en hellebaarden en weerden zich met wonderbare kracht en als uitzinnig van woede en van wanhoop.

Walter Pietersen, met een gedeelte zijner onversaagdste mannen en vergezeld van den neger Congo, had zich voor-

uitgeworpen naar den kant der wallen, waar de toevloed der Javanen gedurende een oogenblik zoo onweerstaanbaar was geweest, dat de Hollandsche krijgslieden door den drang hunner lichamen alleen van de muren waren gestuwd geworden. Maar de komst van den heldhaftigen luitenant bezwoer dit hoogste gevaar; hij en zijne trouwe gezellen maaiden de vijanden zoo snel ter neder en stortten zooveel bloed, dat de Javanen in hunne nabijheid met schrik terugweken en aldus voor hunne eigene krijgsgenooten een beletsel werden om in grooter getal boven den wal zich te ontplooien. Congo deed wonderen van onversaagdheid; en alhoewel een Javaansche klewang hem eene lange wonde over borst en schouder had geslagen, bleef hij, van wraakzucht huilend, immer nevens Walters zijde staan en verstomde zelfs de moedigste soldaten door zijne onverschrokkenheid.

Intusschen donderden de Hollandsche kanonnen altijd voort en braakten het vernielend schroot op de Javaansche scharen, die nog in het veld stonden. Waar de vijand in zijne poging tot het beklimmen van den muur niet was gelukt, wierp men de ziedende olie op hem neder en schoten de musketiers hunne vuuroeren af, zonder een enkel schot te missen.

Ongetwijfeld zou de bezetting niettegenstaande hare heldhaftige krachtsinspanning bezwijken; want nu de vijand in de Factorij gedrongen was, ging de strijd er man tegen man; en, hoevelen de moedige Walter en zijne gezellen er ook nedermaaiden, het getal der bestormers was zoo groot, dat de Nederlandsche soldaten, één voor één, toch eindelijk tot den laatste toe in dit gevecht moesten sneuvelen..... Maar eene onverwachte omstandigheid kwam hen redden op den stond zelve, dat zij niets meer voor oogen hadden dan eenen onfeilbaren en roemrijken dood.

De grootste macht der Javanen, die tegen de wallen aandrongen en ladders tot de beklimming poogden op te

richten, werd herhaalde malen afgedreven; de kanonnen der vooruitstekende stormkatten op de hoeken der vesting, schoten van beide kanten eene wolk schroot langs den muur, ter zijde in des vijands drommen; de kokende olie stroomde van boven neder en deed de bestormers telkens terugdeinzen..... Eindelijk bij het gezicht der ontelbare lijken, bij het gehuil der gebranden en der stervenden werden de Javanen met eenen onzeglijken schrik bevangen. Eenigen der voorste gelederen vluchtten van den muur weg; hun voorbeeld ontmoedigde de anderen, en in min dan eenige oogenblikken tijds verspreidde zich de verwardheid, en allen liepen in verwarring tot buiten het bereik der kanonnen. Wanneer de Javanen, die boven de wallen in eene hardnekkige worsteling gewikkeld waren, bemerkten, dat hun leger de bestorming had opgegeven en hen hulpeloos in den strijd had laten steken, zochten zij insgelijks uit de handen der Hollanders te geraken en sprongen, de een na den ander, van boven den muur in het veld.

Wel begroetten de Nederlandsche krijgslieden deze onverhoopte overwinning met innige dankbaarheid tot God, wel klom hier en daar de roep: «Hoezee! Batavia! Batavia!» ten hemel; maar dat dankgebed en die zegekreten waren niet uit volle borst gesproken: in alle stemmen, die dankten of juichten, was iets sombers en iets pijnlijks, als ware deze verlossing een geluk, dat met akeligheid en treurnis was bewolkt en verduisterd.

Inderdaad, nu de vijand den storm had verlaten, en, door een aanzienlijk verlies van mannen uitgeput, binnen zijne legerplaats was getrokken, staarden de Nederlandsche krijgslieden op het schouwspel, dat hen omringde, en zij telden met stommen angst de lijken der trouwe broeders, die deze bloedige strijd hun had ontroofd. Was de wal schier op zijne gansche uitgestrektheid overdekt met de lichamen der geslachte Javanen, er lagen ook vele Hollandsche soldaten, met de spies of het geweer nog in de

verkrampte vuist, voor eeuwig tusschen des vijands lijken ingeslapen!

Binnen de nauwe muren eener kleine vesting ingesloten, levend in dezelfde hoop en in hetzelfde gevaar, waren al deze helden, zoowel oversten als minderen, elkander tot vriend geworden, en een zelfde band van hoogachting en genegenheid had hen allen omsloten. Zij, die met de bleeke doodsverf op het aangezicht daar in den afschuwelijken bloedplas lagen uitgestrekt, waren geliefde broeders; een ieder dergenen, wien het gelukt was, het leven te behouden, treurde met de tranen in de oogen over het verlies der vrienden, die het staal des vijands had getroffen. Tusschen de dooden lag Hopman Dircksz, de koele, doch onverschrokken Nederlander, en niet verre van hem de arme zwarte slaaf Congo, die uit enkel dankbaarheid jegens het vaderland van Walter manmoedig had gestreden, totdat het verlies van bloed hem had doen bezwijken.....

De luitenant, zonder op zijnen verheven stand of op de lage geboorte des negers te letten, had zich nevens den slaaf op de knieën geworpen, had zijn hoofd in de armen genomen en poogde hem tot het leven terug te roepen, door hem met eenen dronk waters te laven.

Na eene wijl verroerde de slaaf inderdaad de handen en opende zachtjes de oogen, maar hij was zoo zwak en zoo uitgeput, dat deze levensteekens in hem weder verdwenen. Evenwel een kreet van blijdschap was den luitenant ontsnapt, en in zijne blijdschap hief hij zelf den armen slaaf van den grond op zijne schouders en droeg hem beneden de wallen ter plaatse, waar de heelmeeesters reeds bezig waren met de gekwetsten te verbinden.

Nadat Van Ray eenige bevelen had gegeven, om de minst vermoeide mannen op de wallen te doen blijven en de vesting tegen eenen onverwachten terugkeer des vijands te beveiligen, deed hij onmiddellijk den krijgsraad bijeenroepen. In deze zitting werd het geleden verlies ernstig overwogen, en men erkende met eene soort van schrik, dat de

gelederen der soldaten door den aanval des vijands aanzienlijk waren gedund; ja, dat men bij eene tweede bestorming zelfs allen schijn van hoop op behoudenis zou moeten verwerpen. Hadde men buskruit genoeg voorhanden gehad, dan zou men misschien nog eens zulke aanvechting hebben kunnen afslaan; maar al het buskruit, dat er nog binnen de vesting overbleef, was niet toereikend om nog tweemaal de kanonnen te laden.

Van Ray offerde de vraag, of men den vijand geene voorstellen tot vrede zou doen, dewijl men daardoor ten minste tijd zou winnen, om op de terugkomst der vloot en der beloofde hulp te wachten. Men besliste, tot dit middel zijne toevlucht te nemen en de onderhandelingen te beginnen ter gelegenheid van het begraven der dooden; want het was niet te betwijfelen, of de Javanen zouden nog dienzelfden dag eenige Orang-kay's afzenden, om oorlof tot het wegnemen hunner lijken te vragen. Er werd verder besloten, dat men den luitenant Walter Pietersen voorloopig het bevel over het vendel van den gesneuvelden Hopman Dircksz zou toevertrouwen, en hij voortaan recht zou hebben om in den krijgsraad te zitten.

Omtrent den middag vertoonden zich inderdaad op de baan van Jakatra eenige Javaansche Orang-kay's met eenen witten doek op een bamboes; en wanneer men hun teeken had gedaan, dat men hen ongehinderd zou ontvangen, boden zij zich voor de poort der Factorij aan, om oorlof tot het begraven der dooden te vragen. Dit oorlof werd hun gereedelijk toegestaan, op voorwaarde dat de lijken altemaal vóór het vallen van den avond moesten opgenomen en verre van de Factorij weggevoerd worden.

Ter dezer gelegenheid stelde men den voornaamsten Orang-kay eenen brief voor den Javaanschen veldheer ter hand. In dit schrift boden de Hollanders den Pangerang van Bantam vrede en vriendschap aan en beloofden hem eenen aanzienlijken schat in gemunt zilver, indien hij hen voorloopig in het bezit hunner vesting wilde laten, totdat

de algemeene Stedevoogd door zijnen terugkeer het aanknoopen van beslissende onderhandelingen kwame mogelijk maken; maar men liet hem tevens weten, dat niets ter wereld, noch list, noch ontbering de Nederlanders ooit zou kunnen dwingen, het nieuwe Batavia te verlaten.

Wanneer al de lijken waren weggenomen en de avond ging vallen, kwamen de Orang-kay's weder met eenen brief van hunnen Veldheer en zeiden, dat zij voor de poort op een antwoord zouden wachten. Dit schrift van den Dommagon van Bantam was in zeer overvloedige bewoordingen opgesteld en eischte de overgaaf der Factorij en al wat er in was, zonder eenige andere voorwaarden, dan dat men de Hollanders naar Bantam en verder naar Amboina zou voeren. De Dommagon liet verstaan, dat hij geenen tweeden storm zou wagen, maar zijne toevlucht zou nemen tot andere middelen, die volgens hem onfeilbaar den trotschen moed der Hollanders zouden nederslaan en hen zouden dwingen, zijne genade af te smeeken. Welke deze middelen waren, zeide hij niet. Hij verklaarde verder, van geene andere onderhandeling meer te willen hooren.

De Nederlanders antwoordden daarop dat zij hunne vesting tot den laatsten man zouden verdedigen en ook van hunnen kant hun eerste aanbod tot schadeloosstelling introkken, aan den Heer des hemels en aan de wapenen overlatende, te beslissen, wie hier eindelijk zegepralen zou. — Met dit antwoord zonden zij de Orang-kay's terug.

Nu men door des Dommagons schrijven zelf vernomen had, dat de Javanen de Factorij niet meer zouden bestormen, keerde het vertrouwen in aller hart weder. Tegen eene regelmatige belegering of nauwe omzetting der sterkte kon men het nog maanden volhouden, meende men, dewijl er in de magazijnen rijst in overvloed voorhanden was, en men aldus den honger niet had te vreezen.

De rivier Tjiliwoeng, die van het gebergte daalde en aan den voet der vesting voorbijstroomde, leverde veel goed water. De nooddrufft der bezetting was aldus voor langen tijd verzekerd.

Het goede nieuws werd den soldaten onder het rondschenken van een teug Spaanschen wijn kenbaar gemaakt. Allen namen opnieuw God tot getuige, dat zij Batavia niet zouden verlaten, zoolang één hunner musket of spies kon voeren.

Er verliepen dus eenige dagen, zonder dat men iets van des vijands inzichten vernam; maar dan begon het raadsel zijner schijnbare werkeloosheid zich te verklaren.

De Javanen hadden gedurende den afgelopen nacht den mond der rivier met een staketsel van zware bamboezen gesloten op zulke wijze, dat wel het water, maar geen drijvend voorwerp naar zee afstroomen kon. Wat op de rivier vlotte, zou dus gedurende de ebbe door het staketsel worden wederhouden, en de vloed zou het weder voorbij de Factorij de rivier opvoeren tot tegen een tweede staketsel, dat hooger op insgelijks den loop van het bergwater versperde.

In het eerst begrepen de Hollanders niet, wat de vijand van dezen arbeid verhoopte. Zij meenden te mogen vermoeden, dat hij wilde beproeven, den loop der rivier af te keeren en hen van alle drinkwater te berooven; maar dewijl het hun belachelijk scheen, door middel van bamboezen eene stroomende rivier te willen wederhouden, bekreunden zij zich weinig om het werk, dat de Javanen dien nacht hadden verricht.

Welhaast echter erkenden zij met angst, dat de Bantamsche veldheer een schrikkelijk wapen tegen hen had uitgedacht. Bij het terugkeeren der ebbe kwamen van boven de rivier een aantal doode krengen van paarden, buffels, ja, zelfs lijken van menschen met den stroom afgezakt, en dreven langzaam voorbij de Factorij. Dienzelfden dag nog voerde de vloed ze weder terug, en eenige uren

later vloten zij in grooter getal dan te voren voor de derde maal onder de muren der vesting (1).

Onder eenen brandenden hemel en in de vochtige hitte, welke op de lage vlakke rondom Jakatra heerschte, verdierven de lijken spoedig. Al deze krengen wasemden eenen onverdraaglijken stank uit en besmetten de lucht, bovenal des nachts, met eenen verpestenden nevel, die tot in het diepst der woningen drong en den Nederlandschen soldaten schier belette te ademen.

Wanneer de bezetting der Factorij het gevaar bemerkte, dat haar van dien kant bedreigde, poogde zij de voorbijdrijvende lijken met haken op te vangen, om ze gedurende de duisternis ergens aan den voet der vesting te begraven; maar die arbeid was zoo walglijk, dat zelfs de moedigste mannen er van terugschrikten, en niet dan met onverwinklijken tegenzin volvoerde men desaangaande de bevelen der oversten.

Hoevele lijken men ook opvischte, elken dag kwamen er meer en meer de rivier afgezakt; de Javanen smeten al de vuiligheden, die zij maar bij de hand konden krijgen, in het water, en de hoeveelheid er van moest groot zijn in een leger van zesduizend man. Om den Hollanders te beletten, door wonderen van werkzaamheid en wil over deze schrikkelijke oorlogslist te zegepralen, hadden de Javanen insgelijks een aantal verdorvene krengen boven het opperste staketsel in den stroom geworpen; en, al hadde zelfs de bezetting de onreinheden, die voor de Factorij heen- en wederdreven, kunnen wegnemen en begraven, dan zou het water toch voor ondrinkbaar, ja zelf doodelijk zijn, vermits het niet tot hen zou komen, dan na besmet te zijn geworden door de afspoeling van een groot getal lijken, in eenen verren staat van ontbinding.

(1) Zie aangaande die oorlogslist der Javanen JOMAN NIEUWOF, b)z. 226.

Bij gebrek aan anderen drank hadden velen nog het water van de rivier genuttigd; maar de plotselijke uitbarsting van ziekten kwam elkeen verwittigen, dat men op straffe des doods zijnen dorst aan deze vergiftige bron niet meer mocht laven.

Onder de beheersching van het gevoel tot zelfbehoud begon men onmiddellijk binnen de Factorij een aantal putten te graven; maar het water, dat men er aantrof, was bezwangerd met zeezout, en het had daarenboven eenen walgelijken smaak, alsof het insgelijks door bedervende stoffen had gesijpeld.

De bodem, waarop het nieuwe Batavia stond, was evenals de gansche omliggende vlakke inderdaad niets anders dan eene aanspoeling der zee, sedert vele eeuwen misschien aan den voet der gebergten neergezet, en, als een mengsel van zoute slijb en verrotte planten, nog altijd gistend en broeiend onder den voet der menschen, die er op leefden.

Dan, hoe onsmakelijk het putwater den Nederlander ook voorkwam, scheen het hun toch duizendmaal beter dan het water der rivier, dat men niet alleen doodelijk achtte door de uitwaseming der lijken, maar nog daarenboven meende vergiftigd te zijn door het venijnig sap van den gevreesden Upasboom (1).

Men laafde dus zijnen dorst met het brakke water der putten, en men hoopte op deze wijze de wreede list der Javanen te zullen kunnen verijdelen tot den wederkeer van den heer Stedevoogd Koen, die nu, indien hij geen beletsel op zee ontmoette, welhaast zou verschijnen, om de verzwakte bezetting uit den dringenden nood te verlossen.

Maar, eilaas, het lijdten dezer dappere mannen moest niet zoo spoedig eindigen.....

Weinige dagen verliepen er, of de ziekte begon allengs

(1) *Antiaris toxicaria*, een boom, met welks sap de Javanen hunne wapens vergiftigen.

meer en meer slachtoffers onder hen te treffen; doch, dewijl deze gevallen van krankheid zich meest onder de vrouwen en kinderen deden opmerken, hoopte men, dat zij het sterkste gedeelte der bezetting zou sparen, en men, sukkelend en lijdend, evenwel het verwachte oogenblik der verlossing zou kunnen bereiken.

Er verliepen weken en weken van dit ijselijk en treurig leven, zonder dat de beloofde hulp verscheen; de wanhoop zonk verborgen en onuitgedrukt in veler boezem.....

Vrouw Van den Broeck was krank en kwijnend, niet omdat het slechte water haar het bloed in de aderen had bedorven, maar omdat schrikkelijke gepeinzen haar vervolgden, en haar ontstelde geest door allerlei folterende tafereelen onophoudend werd gemarteld. Zij had nog niets over het lot van haren armen echtgenoot vernomen; dit gebrek aan alle tijding had haar allengs de overtuiging gegeven, dat hij door de valsche Javanen op den weg naar Bantam was vermoord. Van het akelig vermoeden, dat haar geheimelijk deed verkwijnen, zeide zij niets aan hare dochter of aan Walter Pietersen. Wanneer deze laatste met eene liefderijke inspanning haar poogde te troosten, hield zij zich in schijn, alsof zij geloof gaf aan zijne vriendelijke verzekeringen, terwijl integendeel elk zijner woorden haar pijnlijk door het harte sneed.

Aleidis weende in de armen harer ongelukkige moeder; de tengere maagd verloor onder den druk dezer onophoudende droefheid de krachten, die de tegenwoordigheid van Walter haar zoo spoedig en zoo wonderlijk had teruggeschonken. Zij werd bleek en mager en liet het hoofd op de borst hangen, als hadde het ongeluk haars vaders haar allen levenslust en allen moed ontroofd.

Congo, de neger, was tegen alle verwachting weder rechtgeraakt; zijne wonde had zich gesloten, en, ofschoon zijne krachten zich langzaam herstelden, en hij nog een verband rondom borst en schouder droeg, toonde hij zich zoo moedig en zoo vertrouwend in des Hemels hulpe,

dat de houding van den armen slaaf aller bewondering verwekte.

De luitenant verscheen dagelijks meermalen in de woning des Hopmans en poogde, zoo hij best kon, de vrouwen met verblijdende vooruitzichten te troosten; maar het gelukte hem niet, hunne smart te verminderen; en hem insgelijks bloedde het hart bij de vrees, dat de schrikkelijke kwijndood over zijne liefde en over zijne hoop zou zegepralen.

Hoe het zij, Walter Pietersen vond evenwel nog zielskracht genoeg, om telkens met nieuwe hardnekkigheid tegen het lot op te staan. Hij was het, die den verzwakenden moed zijner gezellen opbeurde en door betooverende woorden hun weder de hoop op ontzet in den boezem sprak, wanneer de wil en de dapperheid van sommigen onder den druk van eenen ijselijken toestand schenen te willen bezwijken.

De beloofde hulp verscheen niet! Gedurende eene maand nog stonden de mannen der bezetting boven de wallen, met het snakkend oog op de kimme gericht, en het nevelachtig verschieft ondervragend. Vertoonde zich in de verte een zeil, dan popelde hun het hart van angstige blijdschap, en een straal der hoop verlichtte hunne oogen; maar alle zeilen dreven voorbij en verdwenen, alsof niemand op aarde hadde geweten, dat daar, op het Jakatrasche strand, eene handvol menschen ter eere van Nederland eenen langzamen, eenen bitteren heldendood stierven.....

Eindelijk werd bij het lange wegblijven der vloot de toestand der bezetting inderdaad gruwelijk. Het gebruik van het zoute water had eerst de kinderen, de vrouwen en de zwakste mannen met ziekte geslagen; maar nu begon deze ook de moedigste soldaten te treffen en dagelijks onder hen nieuwe slachtoffers te maken. De ziekte, die er heerschte, was eene terugkeerende koorts met ijselijke sidderingen, met onverdraaglijke koude, met gloeiende hitte en met hevige hoofdpijn, welke niet zelden de lijdens met eene

voorbijgaande zinneloosheid sloeg, en hen tot daden van redelooze wanhoop dreef, waarvan het akelig vertoog de sterkmoedigste mannen deed ijzen van medelijden en schrik.

Deze koorts doodde niet in weinige dagen; zij, die er van aangedaan waren, vermagerden spoedig; hun gelaat werd geel, hunne lippen loodvervig, hunne oogen verglaasd; en zóó, bij eene immerdurende afneming van krachten, dwaalden de ongelukkige lijdens als levende spoken over het plein, of zaten dagen lang boven de wallen geknield, met den blik over de zee en de armen ten hemel den Heer om genade en redding smeekend.

Hadde men zich der tranen van zoovele ongelukkigen willen ontfermen, hadde men hunne gebeden willen verhooren, dan zeker zou men zich ghaast hebben, de voorwaarden des vijands te aanvaarden en aldus ten minste het leven van allen te behouden; maar het gedeelte der manschap, dat tot nu toe nog aan den goesel der ziekte was ontsnapt, door Walter Pietersen angevuurd, weigerde de Factorij over te geven en betuigde met de verstedendheid van eenen onwankelbaren heldenmoed, dat zij hunnen eed zouden gestand doen en het nieuwe Batavia voor Nederland behouden, totdat ook de laatste hunner uitgeput ten grond zou vallen zou.

Nog verliepen er weken, nog trof de ziekte vele der onversaagde soldaten..... De scheurbuik, die andere moedroovende kwaal, greep een gedeelte der bezetting aan.... de roode loop rukte eenige mannen in het graf.....

Een der eerste slachtoffers was Rosalia, de dienstmeid van vrouw Van den Broeck. Zij stierf na een lijden van drie dagen. Haar dood hadde voorwaar des Hopmans echtgenoot en zijne dochter met schrik vervuld, indien niet een ander en grooter wee Aleidis en hare moeder voor het behoud des levens ongevoelig hadde gemaakt.

Hoezeer men van den eersten dageraad tot het vallen van den avond den gezichteinder der zee poogde te doordringen

en te peilen, de dagen verliepen in hopeloosheid en in martelend verdriet, zonder dat de vloot zich op de kimme vertoonde.....

Eens op een vroegen morgen, zag men uit het kamp der Javanen eenige Orang-kay's op de baan van Jakatra verschijnen, met eenen persoon, die als een Europeesch koopman scheen gekleed. Wat de komst van dezen bode te beduiden had, kon men niet vermoeden; doch in den toestand, waarin de Nederlanders zich nu bevonden, was elk voorval, elke verandering eene bron van hoop voor hen.

Met blijde verwachting in het hart daalden allen van den wal en begaven zich naar de poort, die men voor het komend gezantschap ging openen; ja, de zieken, welke, hunnen smachtenden woning ontvlucht, onder de kokosboomen of in de schaduw der magazijnen op matten lagen uitgestrekt, kropen langs den grond voort, om eerder de tijding te vernemen, die hun wellicht redding brengen zou.

Zoo haast de port der Factorij was geopend, keerden de Orang-kay's terug in de baan naar Jakatra. De koopman trad alleen binnen de vesting, en werd daar oogenblikkelijk omringd, niet slechts door de leden van den kriegsraad, maar insgelijks door de mannen der bezetting en door de zieken, die met opgeheven armen hem eene goede tijding afsmeekten.

Deze koopman was een Hollander met name Alraham Van Uffelen. Hij had sedert meer dan vier jaren te Bantam gewoond, en had zich nu met eenen brief van den Sultan voor den kriegsraad, en met eenen brief van Hopman Van den Broeck voor zijne echtgenoot belast.

Wanneer men op zijne vraag hem den Bevelhebber der Factorij had aangewezen, reikte hij Hopman Van itay een gesloten papier over. Deze opende en las het met haast terwijl alhier bliken te weegloos op den gevestigde lieven. Het gelaat des Bevelhebbers verzuimde, naarmate hij kennis nam van hetgeen de brief bevestigde. Eindelijk,

geheel in zijne verwachting bedrogen, stampte hij morrend met den voet en getuigde genoeg, dat het schrift hem niets dan bedroevende dingen had gemeld.

Door de soldaten, die hem omringden, over den inhoud des briefs dringend ondervraagd, antwoordde hij op droeven toon :

« Ach, vrienden, het is altijd hetzelfde; men weet hoe akelig onze toestand is; men waant ons door nood en ziekte overwonnen, en men vraagt, of wij nu eindelijk onze vesting willen overgeven. Geene andere voorwaarden dan onze vervoering naar Bantam! »

Een grievende wanhoopsschreeuw steeg op uit den schoot der zieken; een somber gemompel verhief zich boven de schaar der soldaten. Vele mannen betuigden, dat zij na zulke lange standvastigheid liever den dood wilden afwachten dan hunnen eed te breken; eenigen zelfs antwoordden op het voorstel des vijands door den oorlogskreet : « Hoezee! Batavia! Batavia! » maar hun geroep had de aanjagende helderheid van vroegere dagen niet meer, en het bleef schier zonder nagalm.

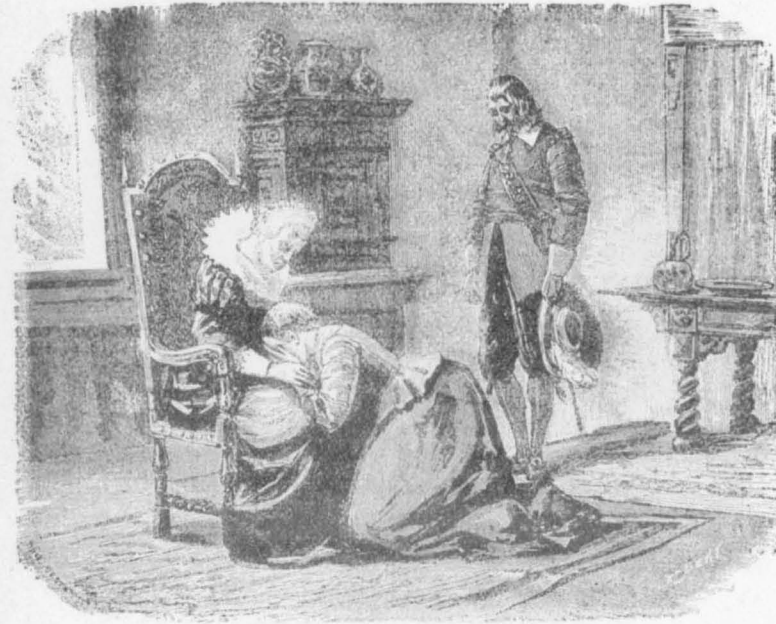
Van Ray sprak eene wijl in stilte met den bode; en, na hem vele inlichtingen te hebben gevraagd, verzocht hij hem de zitting bij te wonen, welke de krijgstraad ging houden, om te beramen over het antwoord, dat men den Sultan van Bantam zou toesturen.

De koopman zeide, dat hij eerst Mev. Van den Broeck moest spreken, dewijl zijn onderhoud met haar ongetwijfeld eenen beslissenden invloed op de beraadslaging des krijgstraads moest uitoefenen. Hem werd dan oorlof verleend om eerst deze boodschap te volbrengen.

Walter Pietersen, die dit alles gedeeltelijk had gehoord, wilde hem vergezellen; maar de Bevelhebber gebod den luitenant, onmiddellijk met hem en de overige leden des krijgstraads naar de vergaderzaal te gaan.

Hier gaf Hopman Van Ray zijnen genooten kennis van den inhoud des briefs, door den Sultan van Bantam hem

toegestuurd. Hij behelsde inderdaad geene nieuwe voorstellen en eischte als te voren de vesting op met al de goederen, gelden en wapenen, die zij bevatte; maar wat dit geschrift verrassends inhield, was de tijding, dat men Hopman Van den Broeck van Bantam naar Jakatra had

Aleidis weende in de armen harer ongelukkige moeder. (Bladz. 236.)

gebracht, om hem toe te laten, met de oversten der bezetting te spreken. Wilde men eenige lieden te Jakatra tot hem zenden, men zou, zoo zeide de brief, uit zijnen mond het bevel ontvangen om te doen wat de Sultan verlangde.

Men was bezig met dit laatste aanbod te overwegen. Er werd gezegd, dat het slechts eene nieuwe list der Javanen kon zijn, om eenige mannen meer in het net te krijgen, en men niet voorzichtig zou handelen met zich opnieuw bloot

te stellen aan het verraad, waarvan men reeds eens het slachtoffer was geweest. Dat Hopman Van den Broeck de overgaaf der Factorij kon bevelen of aanraden, geloofde men niet. Misschien had men door ijselijke mishandelingen, zooals de wraakzuchtige en wreede Javanen gewoon waren op hunne gevangenen te plegen, den Hopman alle kracht en allen moed benomen; maar hoe het ook ware, zij, die nu met de verdediging der Factorij waren belast, hoefden geenen raad te nemen dan alleen van het gevoel huns plichts en van hunne verantwoordelijkheid jegens het vaderland.

Op dit oogenblik kwam een dienaar melden, dat de neger Congo zich aanbood, om Walter Pietersen onmiddellijk te spreken; de luitenant moest zonder uitstel tot vrouw Van den Broeck gaan, die hem over eene zaak van het grootste gewicht te onderhouden had.

Oorlof bekomen hebbende om de vergadering te verlaten, ging Walter Pietersen ter zaal uit en vond den neger in den gang staan weenen.

« Congo, wat is er dan geschied, dat gij zulke bittere tranen stort? » vroeg de luitenant met angst.

« Kom, ach, kom, » zuchtte de neger, hem bij de hand voorttrekkende, « mijne arme meesteres zal sterven van droefheid. Aleidis rukt zich de haren uit; het hart scheurt, als men ziet, hoe zij van wanhoop verkramp! »

« Is de Hopman dood? » vroeg Walter op somberen toon.

« Neen, neen; maar het is niet veel beter met hem. Ik weet niet goed, welke tijding men mijnen meesteressen heeft gebracht, maar uit hare kreten heb ik verstaan, dat gij alleen mijnen ongelukkigen meester nog kunt redden..... Kom, kom! »

De luitenant trad in des Hopmans woning; maar niet zoo haast vertoonde hij zich aan de deur der zaal; of de beide vrouwen staken de armen tot hem uit en riepen met scheurend misbaar om hulp. Op zijne vraag tot verklaring,

reikte vrouw Van den Broeck hem eenen geopenden brief en riep :

« Dáár, lees, lees en ontferm u onzer! »

De luitenant, reeds op voorhand onzeglijk getroffen bij het gezicht van Aleidis' uiterste smart, liet den blik op het papier gaan en las den inhoud er van. Eerst betrok eene uitdrukking van diep medelijden zijn gelaat; dan versomberde het door diepe droefheid, en eindelijk werd het doodsbleek, alsof een plotselijke schrik zijn hart hadde bevangen. Met stommen angst hield hij de oogen op het noodlottig schrift gevestigd, terwijl de beide vrouwen sidderend op zijn antwoord wachtten.....

De brief was eene bittere weeklacht, een grievende hulpkreet, door Van den Broeck aan zijne vrouw en dochter en bovenal aan hem, Walter Pietersen, gestuurd. In dit schrift, dat zichtbaar met tranen was besprengd geworden, schetste de Hopman in korte woorden al het lijden, al den smaad, al de folteringen af, die men sedert zijne gevangenneming hem had doen doorstaan, om hem het bevel tot overgaaf af te dwingen. Men had hem in eenen diepen kuil als begraven; hem weken lang in de ondoordringbare duisternis op den natten grond en tusschen afschuwelijk ongedierte laten liggen; hem honger en dorst laten lijden; hem uitgeput door allerlei smarten en hem nu, ziek en schier stervend, weder naar Jakatra gesleurd, om de bezetting de overgaaf der Factorij aan te raden. Bleef deze laatste poging vruchteloos, dan zou men des anderen daags hem in de ijselijkste pijnen ter dood brengen. De Hopman woude aan, dat de vesting toch niet te behouden was, en noemde het eene schuldige vermetelheid, aldus, uit een ijdel gevoel van eer en zonder nut voor het vaderland, het leven van zoovele ongelukkige vrouwen en kinderen en ook zijn leven en het leven zijner arme gezellen te willen offeren. Hij smeekte zijne vrouw om hulp; hij bezwoer zijne dochter in grievende bewoordingen, dat zij toch al de ten der liefde en des medelijdens inspannen zou, om

het gemoed van Walter Pietersen te vermurwen en dus haren vader van eenen schrikkelijken dood te verlossen; — want hij wist wel, zeide hij, dat Walter almachtig was op oversten en soldaten, en dat een enkel woord van hem toereikend zou zijn, om de bezetting tot de overgaaf te doen besluiten.

De brief was lang. Terwijl de luitenant immer stilzweigend het oog er op gevestigd hield, meenden de vrouwen, dat hij nog lezend was, en zij schouwden met jagenden boezem op zijn gelaat in de afwachting van het antwoord, dat over het leven des ongelukkigen vaders moest beslissen.

Eensklaps schokte eene geweldige zenuwring des jongelings leden, en de brief viel hem uit de hand, terwijl hij met heesch keelgeluid morde:

« Ik? ik, Walter Pietersen, ik zou Batavia den vijand overleveren? Al het vergoten bloed nutteloos maken? Nederland verraden? o, nooit! »

Een schreeuw der wanhoop vloog op uit de borsten der vrouwen. Aleidis wierp zich geknield ten gronde, kroop tot voor Walters voeten, omarmde zijne knieën en riep op hartverscheurenden toon om genade voor haren ongelukkigen vader. Vrouw Van den Broeck had eene van des jongelings handen gegrepen, besproeide ze met heete tranen en bad en smeekte zoo vurig, dat hare woorden Walters boezem als zoovele degens doorboorden.

Verschrikt bij het gevoel der macht, welke het gebed der vrouwen op hem uitoefende, deinsde de luitenant achteruit; maar Aleidis kroop door hare tranen voort en volgde hem, met de handen opgeheven en huilend om erbarming.

De jongeling, als bezwijkend onder zijne ontroering, liet zich in eenen zetel vallen en mompelde met diepe vertwijfeling in de stemme:

« Erbarming? Medelijden? Ach, waarom hebt gij geen medelijden met mij? Waarom wilt gij mij dwingen tot eene lafheid? IJselijk! Het noodlot werpt mij weerloos ter

neder tusschen verraad, liefde en hoop, tusschen wreedheid, schande en misdaad. Wat zal ik besluiten? Batavia overleveren en voor eeuwig besmet blijven met oneer en met den vloek des vaderlands? Uwe bede verwerpen, als een gevoellooze heul onbewogen uwe tranen aanschouwen en uwen armen vader veroordeelen tot den dood?..... God, o, God, waarom beproeft Gij uwen dienaar boven zijne krachten? »

Tranen van wanhoop ontsprongen zijnen oogen, en hij verborg zich het aangezicht met de handen.

De koopman Abraham Van Uffelen, die in de zaal tegenwoordig was, trad nu tot den jongen overste en richtte eene lange aanspraak tot hem, om hem te overtuigen, dat de overgaaf der Factorij, wel verre van te moeten aangezien worden als eene lafheid, veeleer eene daad van vaderlandsliefde en van ware voorzichtigheid zou zijn. Dat was, zeide hij, het gevoelen van al de gevangenen en van al de Nederlandsche kooplieden, die zich te Bantam bevonden. Men kon toch de Factorij niet behouden: door gewisse tijdingen wist men, dat er nog vele weken, ja maanden misschien zouden verlopen, vooraleer de algemeene Stedevoogd met de beloofde hulp te Jakatra kon verschijnen. Niet alleen zou de Sultan van Bantam zijn leger met nieuwe benden vermeerderen, maar Soesoehoenan of Keizer van Mataram zou met eene macht van eenige duizend man zich bij de belegeraars komen voegen. Het was dus niet te betwijfelen, of de bezetting der Factorij zou, door ziekte uitgeput, bij den eersten stormloop bezwijken en tot den laatsten man toe met vrouwen en kinderen worden vermoord. Nu kon men nog het leven van zoovele dappere krijgslieden voor Nederland behouden; en het was waarlijk wreed, onvoorzichtig en dwaas, in eene ijdele en noodlottige hardnekkigheid te blijven volharden.

Walter antwoordde niet op de lange rede des koopmans; slechts een heesch geratel rolde hem door de keel, en zijneorst hijgde met pijnlijke zwoeging.

Vrouw Van den Broeck, die zich eerst had verblijd in de vaste hoop, dat de luitenant haar geheel ging verhooren, zag nu, hoe hij ontkennend het hoofd schudde. Deze teleurstelling ontrukte haar eenen nieuwen schreeuw. Om eenen laatsten strijd tegen des jongelings onverbiddelijkheid te beproeven, wierp zij zich insgelijks geknield voor hem en riep :

« O, Walter, God zelf heeft u bestemd om mijn zoon te worden. Hij, wiens leven ik van uwen edelmoed afsmeek, is uw vader, de vader uwer bruid. Gij wilt hem dooden! Zal dan zijn onschuldig bloed als een eeuwige scheipaal tusschen u en zijn kind worden gestort? »

« Walter, o Walter lief, » kreet Aleidis, « wees gevoelig voor onze tranen! Weiger mij het leven van mijnen armen vader niet! Schande, zegt gij? Maar ik, Aleidis, ik zal u eeren en beminnen, u dankbaar zijn als den weldoener, den redder van hem, die mij het leven schonk. Niet slechts uwe bruid zal ik zijn : uwe dienaar, uwe slavinne zal ik blijven tot den dood..... O, genade! genade! »

Eensklaps stond de luitenant uit den zetel op en zeide met eene verrassende kalmte :

« De vreeselijke strijd is over : ik bezwijk onder het medelijden, onder de liefde..... Ach, en toch, ik bemin mijn vaderland! Maar ik moet bukken onder het wreede lot. Laat mij van hier weggaan, Aleidis; ik zal de slachtoffering volvoeren, roem, eer en grootheid verzaken..... om alleen in uwe liefde nog te leven. Blijf, wees gerust : Walter gaat uwen vader redden. — Eilaas, eilaas, tot welken prijs! »

Dit zeggende, sprong hij naar de deur en liep wel snel, doch met wankelende stappen over het plein, totdat hij de woning des Bevelhebbers bereikte en er binnentrad, om zich in de zitting des krijgsraads te begeven.....

Eenigen tijd daarna verscheen hij met de leden van den krijgsraad op het plein. Aller gelaat was door verdriet en diepe spijt versomberd : het hoofd hing hun op de borst,

en de blik hunner oogen was glansloos en traag.

Walter droeg een opgevouwen witten doek onder den arm : waarschijnlijk de vlag, waardoor men den vijand ging te kennen geven dat men den aangeboden vrede aanvaardde en bereid was tot het verlaten der Factorij.

Op bevel van Pieter Van Ray begon een trommelaar vergadering te slaan; en dewijl de soldaten en zieken op het plein stonden te wachten, om te weten wat de krijgsraad zou beslissen, was al de manschap in min dan eenige oogenblikken op de gewone verzamelplaats in gelederen geschaard.

De Bevelhebber deed de twee vleugels der bezetting tot het vormen van eenen kring te zamen zwenken, en zeide dan tot de nieuwsgierige en verwonderde soldaten, dat de luitenant Pietersen in naam des krijgsraads hun eene droevige, maar onvermijdelijke beslissing ging mededeelen.

Het gezicht van het witte vaandel, dat Walter onder den arm droeg, had den zieken eenigszins doen vermoeden, wat er ging geschieden. De hoop, dat het uur hunner redding ging slaan, schonk hun eenige krachten weder; zij richtten zich achter de soldaten op de teenen, of staken hunne hoofden tusschen de gelederen, om te hooren wat men de manschap zeggen ging.

Het was bevend en verbleekend, dat de luitenant tot de manschap sprak. Deed hij geweld om zijnen woorden den kalmen toon der gelatenheid in te drukken, zijne stemme toch beloog die gemoedsrust; want zij sidderde akelig en scheen op te klimmen uit eene borst, die door eene doodelijke wanhoop werd verscheurd.

« Vrienden, dappere lotgezellen, » zeide hij, « de krijgsraad gelast mij, u kennis van eene gewichtige beslissing te geven. Wel kon onze Bevelhebber onder zijne eigene verantwoordelijkheid gebieden, wat hij goed en raadzaam oordeelt; ons allen bleef slechts over, als trouwe soldaten te gehoorzamen; maar hij en ook de overige

leden des krijgsraads hebben nu gemeend, dat uw moedig en verheven gedrag u het recht heeft gegeven, om mede te beslissen over het lot dezer zoo lang en zoo duur verdedigde vesting. De krijgsraad heeft overwogen, dat reeds zooveel Nederlandsch bloed op dit kleine plekje gronds heeft gestroomd, dat het reeds zoovele lijken onzer broeders heeft verslonden, en dat ziekte, derving en moedeloosheid welhaast een aantal nieuwe slachtoffers zullen treffen. Daarenboven heeft hij erkend, dat wij geene redenen hebben, om nog op de tijdige verschijning der beloofde hulp te hopen, en dat diensvolgens een langere tegenstand ons allen eenen onfeilbaren dood toewijdt..... Op mijn voorstel, op mijn voorstel alleen heeft hij besloten, heden nog het witte vaandel op te hijschen en de Factorij over te geven. O, ik smeeek u, verheft uw hart tot een pijnlijken heldenmoed! Hebt medelijden met uwe arme vrouwen en kinderen, met uwe zieke gezellen, met onze gevangene broeders, met ons ongelukkig Opperhoofd, dat te Jakatra onder het zwaard der beulen zieltoegt en biddend de handen tot u uitsteekt..... »

« Ja, vrede, vrede! verlossing! » kreten de zieken achter de gelederen.

De meeste soldaten hielden het hoofd met treurigen mismoed gebogen en bleven stilzwijgend ten gronde zien; anderen, — en dit waren voornamelijk de mannen van Walters vendel zelve, — getuigden door een grammoedig gemompel, dat zij niet geneigd waren om in de overgaaf der Factorij toe te stemmen, en stuurden hunnen jongen overste verwijtende blikken toe, als scheen zijn onverwachte omkeer hun een verraad.

Deze beschuldiging deed den luitenant in al zijne leden sidderen; met meer kracht in de stemme zeide hij :

« O, broederen, ik lees in uwe oogen wat gij niet zeggen durft. Wist gij nochtans, hoe het gevoel der schaamte mij den boezem verscheurt! Kondt gij zien, hoe mij het hart daarbinnen verkrampst bij het vervullen mijner pijnlijke

zending! Geloof mij, het grootste geluk, dat God mij gunnen kon op aarde, was met u op dezen grond voor Nederlands eer te sterven; maar de twijfel woelt in mijn ontsteld gemoed; mij verschrikt eene akelige verantwoordelijkheid. Zijn wij meester om ons eigen bloed tot den laatsten druppel te vergieten, de Heer heeft ons toch het recht niet gegeven, om het leven onzer arme broederen onmenscheijk — en nutteloos misschien — op te offeren, ter voldoening van onzen onplooibaren moed. »

Tot zijne mannen gaande, greep hij de handen der dappersten en zeide met tranen in de oogen :

« Ach, gij kent mij : ik heb u het voorbeeld der lafheid niet gegeven; mij ook bloedt het hart van schaamte; mij verbijsteren de zinnen van wanhoop..... maar ik bezwijk onder een onverbiddelijk noodlot. Komt, vrienden, doet het uit medelijden voor mij. Geeft uwe toestemming; ik zal er u dankbaar voor zijn als voor de hoogste weldaad. Is er schande, laat ze op mij nederkomen; ik zelf zal de vredesvlag ophijschen en voor Nederland verantwoordelijk blijven. Neen, neen, men zal ons niet beschuldigen. Wat wij reeds hebben geleden, wat wij reeds hebben gedaan, zal getuigen, dat wij slechts plooiden onder het gewicht van den pletterenden nood..... God, hoe pijnlijk! Oh, waarom ben ik geenen dag vroeger gestorven! »

Bij deze grievende klacht rukte hij zich de haren uit en weende met overvloedige tranen als een kind; hij scheen zinneloos.

Zijn toestand sloeg de hardvochtigste soldaten met medelijden; allen betuigden, dat zij, aangezien het toch anders niet zijn kon, met gelatenheid zich onderwierpen aan het lot. En, nu insgelijks de handen van hunnen beminden overste grijpende, poogden zij hem te troosten en verzekeren hem, dat hij niets van hunne hoogachting en van hunnen eerbied had verloren.

Walter antwoordde niet, maar hij ontplooidde met bevende handen het witte vaandel en richtte zich naar de

wallen. Vele soldaten en zieken volgden hem, meer nog omdat zijne schrikkelijke ontroering hen voor eenig ongeluk deed vreezen, dan om bij de ophijsching der vlag tegenwoordig te zijn.

De luitenant waggelde op zijne beenen als een dronken mensch; bij het beklimmen der wallen viel hij zelfs eens ter zijde tegen de borstweer. Men kon wel zien, dat hij zich wilde spoeden, om het noodlottig werk te volbrengen; maar hem ontbrak de kracht, en hij sukkelde slechts langzaam voort, totdat hij den mast bereikte, waarboven Nederlands driekleurige vlag zoo lang en zoo roemrijk had gewapperd.

Daar gekomen, wilde hij het snoer van het vredesvaandel aan de vlaggelijn knooien; maar alsof hij eensklaps in verstrooidheid ware weggedwaald, bleef hij beweegloos staan en stuurde de oogen over de zee.....

Dien dag was de gezichteinder zeer beneveld en op een half uur verre door eenen ondoordringbaren mist begrensd.

In die eindelooze nevelwolk hield de lijdende jongeling nu onbewust den blik gevestigd.....

Daar hoorde eensklaps een roode bliksem door het mistgordijn! Daar rolde een donderende kanonsknal in lange galmen over den onmeetbaren plas!..... Een tweede bliksem lichte, een derde, een vierde..... en zoo sidderde de lucht tot tienmaal toe onder het sein der kanonnen..... Eene vloot! Maar welke?

Een schreeuw van angstige hoop, van uitzinnige blijdschap brak los uit aller borsten. Walter viel geknield aan den voet van den vlaggemast en hief de handen ten hemel; al de aanwezigen volgden zijn voorbeeld, en er steeg uit den schoot dier ongelukkigen een vurig gebed tot den Heer des Hemels, die misschien zich hunner toch had ontfermd!.....

Niet lang bleven zij echter in twijfel. Er scheen eensklaps van achter een der taalrijke eilanden, die in de baai van Jakatra verstrooid liggen, eene sloep, door een groot

getal riemen gedreven. Op den voorstevan van het vaartuig stond een man, die de Hollandsche vlag in de hoogte hief; de bootsgezellen zwaaiden hunne hoeden ten teeken van broederlijken groet.

Dan kende de blijdschap der soldaten en der zieken geene palen meer: men vergoot tranen, men hilde van vreugde, men omhelsde elkander, en de schreeuw: « De vloot! de vloot! Hoezee! Batavia! Batavia! » werd den hemel als een dankgebed in machtige galmen toegezonden..... (1)

Walter scheurde met de vervoering der zinneloosheid het witte vaandel aan stukken en zonk dan, door de blijdschap overmand, machteloos ten gronde.

« De vloot, de vloot! Batavia! Batavia! » was de schreeuw, die opsteeg uit al de hoeken der Factorij.

(1) « Aldus stonden de zaken aen wederzyde geschapen, wanneer het langh verwaghte ontzet voor de belegerden, op den 25^{en} dagh van Lentemaent, des jaer 1619. verscheen, toen d' opperstedevooft, Jan Pieterz. Koen, voor de stad Jakatra met eene vloot van zeventien schepen qaum opdonderen. » (JOHAN NIEUHOF, blz. 223.)

XI

Eenige uren later stonden er ongeveer duizend Hollandsche soldaten en bootsgezellen op het strand in gelederen geschaard, en de sloepen voeren nog altijd over en weder, om de manschap uit de zeventien schepen der vloot aan wal te brengen.

Al de zieken, de vrouwen en kinderen gingen en kwamen voor de soldaten, met luidruchtige vreugdekreten en uitzinnige gebaren van blijdschap. Zelfs degenen, die den dag te voren zich schier niet recht konden houden van magerheid en uitputting, huppelden en dansten nu rondom eenige vaten versch en zoet water, dan men tot hunne lafenis van de schepen had gehaald. Geen levend wezen was er in de Factorij gebleven; allen waren uit de enge muren gevlucht, waarbinnen zij zoolang en zooveel hadden geleden..... Nu was het wee vergeten; nu dankten zij den Hemel, dat hij hun de pijnlijke beproeving had opgelegd, en hun had toegelaten, ze tot het einde ter eere des vaderlands te doorstaan.

Tusschen al deze uitgelatene menschen waren er slechts twee, die met moeite hunne tranen konden bedwingen. Zij stonden verre van de anderen, eenzaam en met gebogen hoofde; en wanneer zij soms in stilte tot elkander spraken, dan waren hunne woorden bitter en treurig, alsof de ko

der vloot voor hen alleen veeler een ongeluk dan eene weldaad ware.

En inderdaad, de Javanen hadden de verlossing van den gevangen Hopman Van den Broeck aangeboden tegen de overgaaf der Factorij; werd er door de Hollanders niet onmiddellijk tot deze overgaaf besloten, dan zou de ongelukkige Hopman worden ter dood gebracht.

De komst der vloot was dus zijn vonnis! Misschien had reeds zijn bloed in het Javaansche kamp gevloten! En, indien hij nog leefde, zou dan de vijand, daar nu alle hoop hem werd ontnomen, zijne teleurstelling niet op den armen gevangene wreken? Hoe onmenschelijk zou men hem niet martelen!

Dit waren de schrikkelijke gepeinzen, die in den boezem van des Hopmans echtgenoot woelden, terwijl zij dus, eenzaam en treurend, met hare dochter buiten de Factorij stond en al de vreugdebedrijven en gelukskreten harer vorige rampgezellen zag en hoorde.

Reeds was de algemeene Stedevoogd Jan Pietersz. Koen tot haar gekomen, en had lang met haar gesproken en door vriendelijke woorden gepoogd, eenigen troost in haren benauwden boezem te gieten; zij en hare dochter hadden bij des Stedevoogds bewijzen van medelijden overvloedige tranen gestort en hem zoo diep geroerd, dat hij eensklaps tot zijne mannen was gegaan, als hadde hij eene plotselijke beslissing genomen.

De algemeene Stedevoogd was niet voornemens geweest, dien dag nog iets tegen de Javanen te ondernemen, ofschoon de manschap der schepen, door het verhaal van het lijden der bezetting verontwaardigd, luidop smeekte om onmiddellijk tegen den vijand te mogen inrukken; — maar wanneer de Stedevoogd met vrouw Van den Broeck had gesproken en den doodelijken angst, die haar den boezem scheurde, had doorgrond, vermeende hij insgelijks, dat men, door den vijand te verrassen, misschien nog het leven van den gevangen Hopman zou kunnen redden. Vermits de

manschap het wenschte en men in alle geval van de overwinning zeker was, bestond er geen gevaar, om zonder het minste uitstel de stad Jakatra aan te tasten en ze nog dien dag door vuur en zwaard tot den grond te vernielen.

Men was nu bezig met de noodige maatregelen tot dien aanval te beramen. De algemeene Stedevoogd, omringd door de Hoplieden der vendels, stond op weinig afstands voor de slagorde en hield krijgsraad.

Walter Pietersen was daar insgelijks tegenwoordig. Hem woog zijne daad van dien morgen nog zwaar op het hart; hij zeide weinig en hield meesttijds den blik als beschaamd ten gronde; maar de algemeene Stedevoogd, die wist hoe waardig en hoe onverschrokken hij zich gedurende het beleg had gehouden, stuurde hem dikwijls het woord toe en drukte hem meer dan eens de handen, om hem weder moed in het hart te storten.

Terwijl de oversten waren vergaderd en zij de schikkingen tot den aanval overwogen, kwamen de sloepen met de laatste manschap van de schepen aan wal.

Het gansche leger werd, ingevolge reeds gegeven bevelen, in twaalf vendels verdeeld. Tien dezer verschillige benden zouden zich in het veld op zekeren afstand van elkander spreiden en den vijand langs alle zijden te gelijk aangrijpen. Met de twee overige vendels zou de algemeene Stedevoogd in de vlakte blijven, om hulp te brengen, waar het mocht noodig zijn.

Dewijl de Javanen hunne legerplaats reeds hadden verlaten en zich binnen Jakatra hadden vertrokken, zou den aanval tegen de wallen der stad gericht worden. Mannen met brandende pekfakkels zouden de vendels volgen en het vuur in de huizen steken, zoohaast men over de wallen der vijandelijke stad zou geraken.....

Men had insgelijks al de ladders aangebracht, die in de Factorij bestonden, alhoewel men meende, dat men deze werktuigen niet zou noodig hebben, aangezien de wallen

van Jakatra zeer laag en door vele ingangen waren onderbroken.

Weinige oogenblikken daarna gingen de oversten uiteen en begaven zich tot de vendels, om de laatste bevelen des Stedevoogds aan de manschap mede te deelen. De fakkels werden ontstoken en de ladders opgetild.....

Walter Pietersen, nadat hij in korte woorden aan zijne mannen had doen kennen, wat zij bij den aanval behoefden in acht te nemen, ging achter zijn vendel, waar de neger stond, en zeide hem :

“Zorg, Congo, dat gij ons niet verlaat. Gij kunt u niet verdedigen; maar ik heb tien mijner dapperste gezellen aangesteld, om over uw leven te waken. Heb daarom goeden moed. Zoo haast wij binnen de wallen van Jakatra geraken, zullen wij, zonder ons om iets anders te bekommeren, rechtstreeks naar des Sultans Dhalm loopen en de gevangenis van uwen ongelukkigen meester zoeken. Zult gij u nog den weg herinneren?”

“Betrouw op mij, luitenant,” zeide de neger, “ik zou de krocht in den Dhalm blindelings vinden. Vrees niet, dat ik achteruit zal blijven; kan ik mijnen rechterarm nog niet gebruiken, mijn hart is toch even goed.”

“Geve de goede God, dat wij den armen Hopman nog levend vinden!” zuchtte de luitenant.

“De gele menschen zijn valsch en wreed,” zeide de neger, “maar de Heer van hierboven is almachtig en mild.”

De stem des Stedevoogds klom langs het strand..... de trommels hieven een geroffel aan en gaven het teeken tot het voorwaarts rukken des legers.

Al de vendels zwenkten beurtelings ter plaatse, waar zij stonden, en trokken dan recht vooruit over het vlakke veld, totdat zij zich op een musketschot van Jakatra bevonden.

Men zag de Javanen met pijl en boog, met zwaard en spies in zoo groote menigte boven de wallen staan, dat zij

er schier geene ruimte hadden om zich te bewegen; het was er een gekrielt en gewemel, een gegons en geraas, alsof al de inwoners des eilands binnen Jakatra waren te zaam geloopen, om de bedreigde stad te verdedigen.

De Hollandsche Bevelhebber deed zijn vijfhonderd musketiers vooruittreden, zocht hen aan, wel te mikken, en beval den piekeniers zich gereed te houden, om allen te gelijk, na het lossen der vuurroeren, tegen de stad in te loopen en de wallen te beklimmen.

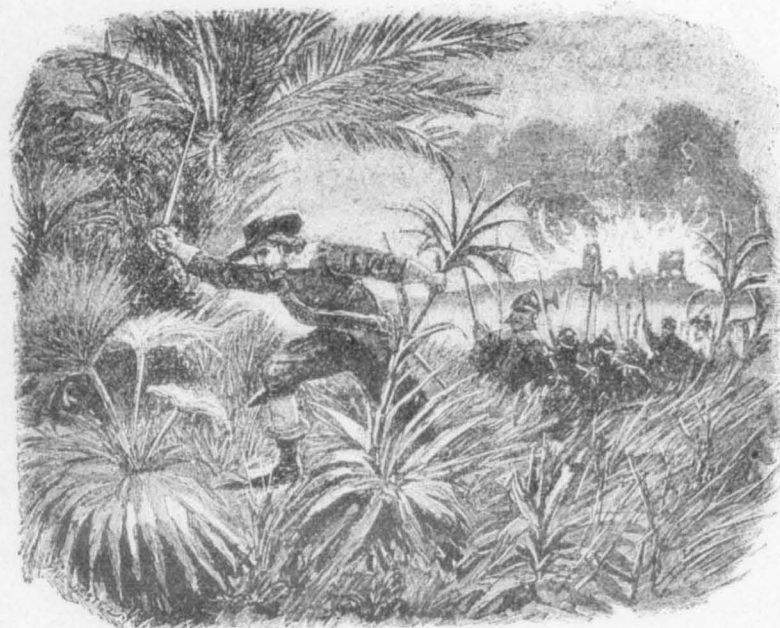
Een donderend musketvuur barst eensklaps los..... en terwijl de ontzaglijke zegekreet « Hoezee, hoezee, Batavia! » over de vlakke galmde, stormden de Nederlandsche vendels in woeste vaart vooruit.....

Slechts tweehonderd man bleven met den Stedevoogd in het veld staan.

Walter Pietersen, die zich in het midden der slagorde en het dichtst bij Jakatra had bevonden, bereikte ook het eerst van allen de stad. Door zijn voorbeeld en zijn woord angevuurd, sprongen zijne mannen als onverschrokken leeuwen tegen de wallen op en verbaasden den vijand zoodanig door de stoutheid en de onweerstaanbare snelheid van hunnen aanval, dat de Javanen ter dezer plaatse hunne spiesen en zwaarden wegwierpen en den wal verlieten, om in allerijl naar het binnenste der stad te vluchten. De luitenant vervolgde hen op de hielen en dreef hen door de straten van Jakatra als eenen rollenden stroom voor zich heen. Door den schrik verbijsterd, boden de Javanen geene tegenweer meer en poogden in de vlucht de behoudenis huns levens te vinden. Men hadde zonder moeite vijanden bij honderden kunnen dooden; want er waren er velen, die uit de zijstraten al vliedende de Hollanders in het gezicht liepen; maar de luitenant smeekte zijne gezellen, zich niet door het uitoefenen der wraak te laten ophouden, en met hem in aller haast tot des Sultans Dhalm door te dringen.

Na drie of vier lange straten volgens de aanwijzing des

negers te hebben doorloopen, bereikte de luitenant het breede plein voor den Dhalm, en hij meende onder de Waringabcomen door te gaan, om het vorstelijk paleis te bereiken, toen eensklaps de neger eenen zonderlingen kreet van verrassing slaakte en sidderend met den vinger

Mannen, mannen, voorwaarts! (Bladz. 257.)

vo. ruitwees in eene straat, die naar het ander einde der stad zich richtte.

« Dáár! dáár! » riep Congo. « Gauw! ziet ginder de bende Javanen, die vlucht! Zij voeren den Hopman weg! »

Walter stuurde de blik in de verte, en vooruitlopend, schreeuwde hij:

« Mannen, mannen, voorwaarts! Nog ééne poging! Ik bezweer u, vliegt! De Hopman leeft! God zij met ons! Oh,

konden wij hem levend verlossen, wat schoone zegepraal! »

En door zijne trouwe gezellen van nabij gevolgd, stormde hij in de straat de vluchtende Javanen achterna. Vooral eer hij ze kon inhalen, hadden ze echter eenen der stadsuitgangen bereikt en waren in het veld tusschen dicht geboonde verdwenen. Walter Pietersen gaf daarom de vervolging niet op; hij scheen al zijnen moed en al zijne hardnekkigheid te hebben teruggevonden en zwoer als razend, dat hij den Hopman levend of dood zou terugbrengen, al moest hij daartoe het gansche eiland doorloopen. Niettegenstaande het gevaar, dat hem in den schoot der dichte bosschen en verre van het Nederlandsch leger kon ontmoeten, sprong hij met zijne gezellen door struik en heester voort en verdween welhaast tusschen het dichtgewassen loover.....

De andere Hollandsche vendels hadden gedurende eene wijl eenen nog al ernstigen tegenstand ontmoet, en hier en daar was hun eerste stormloop zelf bloedig afgeslagen geworden; maar toen de Nederlandsche krijgslieden op vijf of zes plaatsen te gelijk den wal hadden beklommen en eene schrikkelijke vernieling begonnen aan te richten, erkenden de Javanen, dat alle hoop voor hen verloren was. Hunne zwaarste wapenen wegwerpende, vloten zij van den wal, om langs de andere zijde der stad in het veld en in de bosschen een ontkomen te zoeken.

Met woede en aangejaagde wraakzucht hakten en sloegen de Hollanders onder de vliedende vijanden en vervolgden hen, totdat zij buiten de stad en in de bosschen uit hun gezicht waren verdwenen.

De grootste macht der vluchtelingen kwam dus achter den luitenant Pietersen; en hij, met zijne zestig gezellen, ging zich waarschijnlijk langs alle kanten door eenige luizende wraakzuchtige vijanden omringd zien. Welk lot lezen dapperen mannen was beschoren, welke heldendaden zij in den duisteren schoot des wouds gingen bedrij-

ven, hoe de lijken rondom hen zouden verspreid liggen, vooraleer ook de laatste hunner bezweek, dat zou niemand hunner gezellen weten.....

Door dezelfde gedachte als de luitenant Pietersen gedreven, ijlden de oversten en soldaten, die tot de bezetting der Factorij behoorden, naar den Dhaln, in de twijfelachtige hoop, dat men daar den gevangen Hopman misschien nog levend zou vinden. Zij doorliepen het paleis tot in zijne verborgenste hoeken; zij zochten in alle zalen en vertrekken, en riepen met luider stemme den Hopman bij zijnen naam, opdat hij hen mocht hooren, indien hij ergens in eene geheime plaats opgesloten was. Dewijl de Javanen, de bestorming voorziende, al hunne vrouwen, kinderen en oude lieden op voorhand uit de stad hadden doen vertrekken, vond men in den Dhaln noch in de andere huizen eenig inwoner, die kon zeggen, waar de Hopman was gebleven en wat men met hem had gedaan. Waarschijnlijk zouden evenwel de Hollandsche soldaten hunne opzoekingen nog hebben voortgezet, maar nu schreeuwden eenige stemmen van buiten :

« Vlucht, vlucht! De stad staat in vollen brand! »

De Hollanders staken in aller haast het vuur aan de wanden des Dhalms en vloten op het plein.

Hier zagen zij uit alle hoeken der stad wolken rook ten hemel stijgen; het gekraak van het brandende bamboes en van de rottangs vervulde de lucht met een vreemd, doch ontzettend gekletter, dat echter beheerscht werd door het machtig geroffel der trommels, die de Hollandsche soldaten uit de stad terugriepen (1).

In het veld, tusschen het veroordeeld Jakatra en de

(1) « De dappere Koen ontscheepte duizend man, deed het beleg opbreken, viel op de stad Jakatra aan, nam ze stormenderhand in en leverde ze over aan de vlammen. »

(C.-J. TEMMINCK, *Coup d'œil général sur les possessions néerlandaises, etc.*)

Factorij, stond de algemeene Stedevoogd, die de wederkerende krijgslieden elk onder zijn vaandel in gelederen deed schikken.

Achter en ter zijde der slagorde bevonden zich de zieken, de vrouwen en de kinderen, die bij het zien der vlammen boven de stad, in de handen kletsten en liederen zongen, om de overwinning te vieren.

Vrouw Van den Broeck en hare dochter Aleidis, door eene angstige verwachting aangejaagd, waren insgelijks tot bij de soldaten vooruitgekomen en zagen, sidderend en met hijgenden boezem, elken terugkeerenden soldaat te gemoet; maar wanneer zij er schier geene meer zagen komen en zij zich overtuigd achtten, dat meest al de manschap onder de vaandels was vergaderd, dan weerhiel den zij hare tranen niet langer. Aleidis legde haren arm over den schouder harer moeder, verborg zich het aangezicht tegen hare borst en weende met smartelijke snikken. Nog poogde vrouw Van den Broeck haar te troosten door haar te zeggen, dat men hopen mocht, zoolang Walter Pietersen niet was teruggekeerd; maar dan toonde Aleidis de brandende stad en boog sidderend het hoofd, als wilde zij beduiden, dat in dien vuurgloed wellicht een dubbel ongeluk haar had getroffen.....

Het was wonderlijk om te zien, hoe snel de brand van Jakatra van het eene huis naar het andere oversloeg. Alhoewel slechts door eenen zachten wind gedreven, hadden de duizenden vlammen zich welhaast van alle kanten tot eene enkele, onmeetbare vlam vereenigd, in welker midden des Sultans Dhalm als een gloeiend gebouw zich vertoonde. De stad geleeke eene vurige zee, waarboven eene zwangere onweerswolk in wentelende golvingen zich bewoog. Zoodanig was het gekraak van het bamboes en der rottangs, dat men zou gemeend hebben, in den schoot van de blakende kolk het musketvuur van twee strijdende legers te hooren.

Terwijl iedereen het oog op het brandend Jakatra geves-

tigd hield, had de Stedevoogd zich door de Hoplieden verslag doen geven over het verlies, dat elk vendel had geleden. Dit verlies was niet aanzienlijk, en behalve de eenige dooden en gekwetsten, die men van de waller achter de slagorde had gebracht, ontbrak er geen enkel soldaat onder de vendels, welke met de vloot waren aangekomen. Niemand had zich diensvolgens door het vuur laten verrassen..... maar wat in het eerst onuitlegbaar scheen en welhaast iedereen met angst sloeg, was de verwonderlijke daadzaak, dat van het gansche vendel, waarover Walter Pietersen het bevel voerde, nog geen enkel man was wedergekeerd!

In het eerste meende de Stedevoogd te mogen denken, dat de jonge luitenant zich door zijnen vurigen moed had laten medesleepen en de vijanden ook buiten de stad vervolgde. Hij hoopte, dat men na eenige oogenblikken wachters hem wel zou zien terugkomen; maar nu was er reeds zooveel tijds verloop, dat de Bevelhebber zoowel als de andere oversten voor een groot ongeluk begon te vreezen. Indien men deze overwinning door het verlies van een gansch vendel beproefde soldaten hadde moeten kopen, waren er veeleer redenen om te treuren dan om zich te verblijden.

Het was op het gelaat der mannen, die met Walter binnen de Factorij hadden geleden en gestreden, dat men droefheid en angst kon lezen. Hun moedige luitenant zou met zestig hunner vorige rampgenooten zijn gesneuveld! Na zooveel ellende zouden zij den dood gevonden hebben op den dag zelve der verlossing!

Hunne bekommernis en hunne droefheid gingen allengs over tot de soldaten der andere vendels; ook de vrouwen en kinderen werden stiller bij het gezicht der algemeene verslagenheid, en nu vroeg men elkander met benauwdheid in den blik, waar toch de moedige luitenant met zijne gezellen mocht gebleven zijn.

De Stedevoogd en de Hoplieden gingen tot vrouw Van

den Broeck en vroegen haar, of zij misschien de reden van Walters wegblijven kon vermoeden. De arme vrouw deed geweld om niet onder hare smart te bezwijken, en zeide, dat zij niets anders wist dan alleenlijk, dat Walter sedert dien morgen tot de uiterste wanhoop was vervoerd en misschien den dood te midden der Javanen had willen zoeken.

De schrikkelijke toestand der ongelukkigen, de tranen en klachten van Aleidis roerden de oversten zoozeer, dat zij wedijverden om haar door zoete woorden moed te geven en haar te troosten; maar wat kon hunne vriendenstem bij de zekerheid van des Hopmans dood?

Alzoo zij nog bezig waren met pogingen te doen, om het lijdend huisgezin eene hoop in te spreken, die zij zelve hadden verloren, zagen zij eensklaps in de verte, tusschen eenige heesters, eenen Hollandschen soldaat verschijnen, die hinkte en met moeite voort kon. Hij stak de handen uit en scheen om hulp te roepen.

De Stedevoogd wenkte eenen sergeant en beval hem, met eenige mannen den gekwetsten soldaat te ontmoeten te loopen.

Iedereen was nieuwsgierig en hield de oogen met wachtende verwondering op den komenden soldaat gericht. Vermits geen enkel man der andere vendels ontbrak, moest deze ongetwijfeld een der gezellen van Walter Pietersen zijn, en men ging dus vernemen wat er van den heldhaftigen luitenant was geworden.

Men bracht den gekwetsten soldaat voor den Stedevoogd, die hem vroeg wat hem was wedervaren en hoe het kwam, dat hij alleen van zijn gansche vendel wederkeerde.

« Heer Stedevoogd, » antwoordde de soldaat, « wij waren de eersten van allen in de stad en liepen rechtstreeks naar het paleis des Sultans. Op het plein gekomen, zagen wij in de verte eenige Javanen, die onzen Hopman Van den Broeck wegvoerden en met hem wilden vluchten..... »

« God! mijn vader! » kreet Aleidis. « Moeder lief, hij leeft! »

« Hij leeft nog! » riepen al de anderen met blijdschap.

« Ga voort, ga voort, » gebod de Stedevoogd.

« De luitenant sprong als een verwoede leeuw naar de vliedende Javanen, en wij hem achterna, » hernam de soldaat: « maar de vluchtelingen hadden veel voor op ons en geraakten in het veld en in de bosschen. Wat er dan verder geschied is, weet ik niet, heer Stedevoogd; en ik verneem met diepe smart, dat mijn dappere luitenant en mijne gezellen nog niet teruggekeerd zijn. »

« Maar hoe hebt gij deze wonde bekomen? » werd hem gevraagd.

« Het is een pijl, die mij door het been is gegaan, » antwoordde hij. « Toen wij niet verre van Jakatra tusschen dicht geboomte geraakt waren en weder de Javanen, die den Hopman wegvoerden, in het gezicht hadden, verscheen er eensklaps eene wolk vijanden achter ons. Ik kreeg eenen pijl in het been en viel neder. Daar ik wel gevoelde, dat ik niet meer bekwaam was om mij te verdegigen, verborg ik mij onder de heesters. Ik heb de stem des luitenants gehoord, die de manschap tot verdediging aanspoorde; ik heb insgelijks het strijdgehuil der Javanen gehoord; maar na eenige oogenblikken werd alles stil rondom mij. — Zoo haast ik niets meer vernam, heb ik mijne schuilplaats verlaten, en hinkend en kruipend ben ik eindelijk zoover geraakt, dat gij mij hebt bemerkt. Dit is al wat ik weet, heer Stedevoogd. »

De oversten bleven stilzwijgend en zonken in angstige overwegingen weg. Volgens het verhaal van den gekwetste mocht men weinig hoop op de behoudenis des luitenants en zijner gezellen koesteren. Inderdaad, hoe onversaagd hij ook mocht zijn, was het niet waarschijnlijk, dat hij met zestig mannen het lang tegen de aanvechting van duizenden en duizenden vijanden zou hebben kunnen volhouden. Wel zeide Pieter Van Ray, dat het hem in het geheel niet zou verwonderen, indien Walter Pietersen met zijne moedige gezellen eenige honderden vijanden nederhakte en tegen

den avond zegepralend wederkeerde; maar niemand deelde in zijn vertrouwen.

Aleidis, wier hart van zalige blijdschap was opgesprongen bij de tijding, dat haar vader nog leefde, had weder onder den druk van nieuwen angst en schrik het hoofd tegen de borst harer moeder gebogen.

« Kom, Aleidis, » zeide vrouw Van den Broeck tusschen het storten van stille tranen, « laat ons huiswaarts keeren. God overlaadt ons met ramp en smart..... Wij zullen bidden, bidden in eenzaamheid. Misschien! Wie weet? de wil des Heeren is ondoorgrondelijk..... »

Zij had reeds eenige stappen gedaan, om met hare bedrukte dochter naar de Factorij te gaan, toen zij plotse-ling zich omkeerde en, door een verrassend gerucht getroffen, met vragende oogen in de verte blikte.

Er galmde boven het geboomte ter zijde der stad Jakatra een verward geroep, als van een aantal juichende menschen..... Wat mocht dit zijn?

Deze vraag stond in elks oogen, en het was met jagenden boezem en popelend hart, dat allen, oversten en soldaten, hun gehoor overspanden, om iets te onderscheiden van het gerucht, dat klaarblijkend met snelheid naderde, ofschoon de galmen, ongetwijfeld door dicht geboomte onderschept, nog onduidelijk waren.

Dáár steeg eensklaps de zegekreet: « Hoezee! Hoezee! Batavia! » klaar en verstaanbaar nevens de brandende stad in de hoogte. En bijna onmiddellijk daarna verschenen een veertigtal Hollandsche soldaten ter plaatse, waar de gekwetste soldaat een weinig te voren zich eerst had ver- toond.

« Hoezee! onze luitenant, onze dappere luitenant! » juichten de soldaten, met blijdschap hunne hoeden zwaaiend.

Inderdaad, het was Walter Pietersen met de mannen van zijn vendel, welke het staal des vijands had gespaard.

Aleidis hield de handen ten hemel geheven; en alhoewel

zij in deze dooreenlopende mannen nog niemand kon herkennen, glansde haar gelaat van geluk en dankbaarheid, als ontstelde haar een zalig voor gevoel..... Maar toen de Hollandsche soldaten van tusschen het geboomte traden, en de maagd met hare overspannen blikken tot in hun midden kon doordringen, ontvloog haar een machtige schreeuw. Schier van aandoening zinneloos, riep zij nu:

« God, lieve God! o, dank, ik zie mijnen armen vader! Moeder, hij leeft! Walter heeft hem gered! »

Dit zeggende, sprong zij vooruit over de vlakke en liep, snel als eene hinde, de soldaten te gemoet, die van hunnen kant met grooten spoed naderden. Ook vrouw Van den Broeck en de oversten begaven zich vooruit; maar zij waren nog verre van de juichende mannen verwijderd, toen Aleidis reeds aan den hals haars vaders hing en zijn aangezicht en schouders met heete tranen besproeide. In hare gelukzaligheid sprak zij al de zoete en streelende woorden, die liefde, medelijden en geluk kunnen inboezemen. De Hopman drukte in verdoofdheid en zwijgend zijn dierbaar kind tegen de borst en schouwde ten hemel met oogen, waaruit met den blik een vurig dankgebed opsteeg.

Nu naderde zijne vrouw, maar wanneer deze bemerkte, hoe ziekte en lijden haren armen echtgenoot hadden vermagerd, hoe eene lijkachtige bleekheid zijn aangezicht ontverfde, en hoe nog op zijne wangen en op zijn voor- hoofd half gesloten litteekens getuigenis van der Javanen wreedheid gaven, dan slaakte zij eenen grievenden kreet en viel klagend in de armen haars echtgenoots, die vrouw en dochter in denzelfden liefdeband op zijn kloppend harte sloot..... De algemeene Stedevoogd greep hem de hand; de Hoplieden, zijne vrienden, omringden hem met de warmste gelukwensen.....

De soldaten der vendels, door dit tooneel diep gesnoki en door hunne eigene blijdschap aangejaagd, verlieten hunne gelederen en kwamen rondom de oversten staan. Zij

zwaaiden hunne handen in de hoogte en deden de lucht hergalmen door zegevierende kreten.

« Hoezee! Hoezee! Leve de Hopman! Leve Van den Broeck! Nu is het volle zegepraal! » was de groet, die uit duizend ontroerde borsten den verlostten gevangene te gemoet klonk.

Aleidis, tot dan in zaligheid gansch verslonden, had niets gevoeld dan het geluk van haren vader weder te zien; zij had aan niets gedacht dan aan de uitstorting harer liefde en harer blijdschap; maar nu viel eensklaps haar oog op Walter Pietersen, die met eenen stillen, doch onbeschrijfelijk zaligen glimlach het roerend schouwspel harer vreugde aanzag. De jonkvrouw sprong naar hem toe, viel geknield voor hem neder en riep met de handen opgeheven :

« O, dank, dank! Gij geeft mij meer dan het leven! Walter, Walter, hoe betaal ik ooit de schuld der dankbaarheid jegens u? Redder mijns vaders, wees gezegend!..... »

Zij meende in de uitstorting harer eindeloze dankbaarheid voort te varen; maar de luitenant hief haar van den grond op. Zij, schier zinneloos, sloeg hare armen om zijnen hals.

Van den Broeck aanschouwde eene wijl dit tooneel met oogen, die van zielsgenoegen blonken. Dan eensklaps voorttredende, zeide hij op plechtigen toon tot degenen, die hem omringden :

« Vrienden, gezellen, ik dank den Heer, die mij heeft verlost, en u allen, die zoo getrouw met mij voor het vaderland hebt geleden en gestreden. Het is niet in mijne macht, u mijne erkentenis te betoonen; maar éenen uwer toch, de dapperste onder u allen, kan ik eene vergelding schenken. Ziet daar mijn dierbaar kind, mijne zoete Aleidis, van geluk en liefde bezwijkend, aan den hals van den held, die mij verlostte van eenen akeligen dood. Walter, Walter, kom op mijne borst, dat ik in u eenen dierbaren zoon omarme! Aleidis worde uwe bruid..... en zegene God dien schoonen en heiligen band! »

Terwijl Van den Broeck den jongen overste en tevens zijne dochter op zijn hart drukte, kwam de ontroerde Stedevogd nader en sprak met eenen glimlach :

« Er ontbreekt iets aan dit treffend huwelijk..... »

En Walter op den schouder kloppend, zeide hij :

« Ik zal de laatste voorwaarden vervullen : wees Hopman, heer Pietersen; behoud het bevel over de dappere gezellen, die u tot het volvoeren dezer heldendaad hebben geholpen. Gij zijt jong; maar geve God, dat de Hopmansdegen immer in handen als de uwe blinke! Wees gelukkig, Walter Pietersen; gij zijt een waardig zoon van Nederland! »

De jongeling kon schier aan zooveel geluk niet gelooven. Terwijl vrouw Van den Broeck en Aleidis woorden van liefde en teederheid tot den Hopman spraken, hield Walter den onvasten blik in de ruimte gericht en beefde van overmatige ontroering..... Hij zag eensklaps den neger Congo, die op vijf of zes stappen van daar met de handen saamgevouwen stond en hem aanschouwde met oogen, waaruit eene vurige hoop of eene smeekende bede straalde.

De jonge overste herinnerde zich op eens, welke oneindige verkleefdheid de slaaf hem had betuigd, en wat hij, Walter, den armen neger had beloofd.

Hij wisselde in stilte een haastig woord met Van den Broeck, en dezes toestemming bekomen hebbende, liep hij tot den slaaf, drukte hem de hand en zeide ontroerd :

« Congo, ik heb u begrepen : mijne belofte, niet waar? Ah, ik zal ze vervullen. Uw hart is dankbaar, trouw en moedig; gij hebt uw bloed voor Nederlands eere vergoten..... en gij zoudt geen deel hebben in de zegepraal? Congo, de Hopman heeft u aan mij in eigendom gegeven..... en ik, mijn goede Congo, ik geef u de vrijheid! »

De neger wierp zich met eenen blijden schreeuw ten gronde en omhelsde weenend des jongelings knieën; tusschen zijn dankbaar snikken murmelde hij schier onverstaaubar :

« Ach, vrijheid, vrijheid; maar met u blijven, net u blijven, goede meester! »

Walter poogde hem van den bodem te doen opstaan, zeide hem, dat hij van zijn huisgezin mocht blijven deel maken en beloofde hem, dat hij hem voortdurend zou beschermen.

De algemeene Stedevoogd gaf op dit oogenblik het bevel tot den optocht naar de Factorij en gebod den trommelaars, vergadering te slaan. Al de mannen liepen naar hunne vendels en schikten zich in gelederen.

Van den Broeck, tusschen zijne echtgenooten en zijne dochter, en vergezeld door den Stedevoogd en door Walter, stapte vooraan.

De trommelaars en trompetters deden het vaderlandsche lied *Wilhelmus van Nassauwen* over de vlakke schallen; al de manschap, de vrouwen, de kinderen, de zieken, allen zwaaiden de handen, zongen en juichten, als hadde de blijdschap hen tot zinneloosheid toe vervoerd.

Men kon gedurende den optocht schier niets uit het verwarde gejuich verstaan; maar toen het kleine leger voor de poort der Factorij kwam en het opschrift in het oog kreeg, dat men daar in minder goede tijden als een teeken van vertrouwen in Gods bescherming had gehangen, dan vereenigden zich aller stemmen in eenen enkelen, ontzaglijken zegeschreeuw; en terwijl Hollands dappere zonen de poort der toekomstige hoofdstad van Nederlandsch Indië binnentrokken, bonsde er een donderende kreet ten hemel:

« Batavia! Batavia! »

EINDE.

